

DEBRECZENI JÓZSEF

Az Orbán-rezsim

2010-20??

TARTALOM

Előszó	7
Rohanunk a fülkeforradalomba	9
A demokráciából az autokráciába.....	39
Az antidemokratikus fordulat ideológiai megalapozása.....	42
A vezérelvű kormányzati rendszer létrehozása.....	48
A parlament leigázása	52
A demokratikus közintézmények lerochanása	55
Miért bukott el a harmadik köztársaság?	67
Populista demagógia – elitista kormányzás.....	85
Új alaptörvény – az autokrácia legalizálása.....	93
„Szabadságharc” Európa ellen – keleti nyitás	99
A fideszes rablóállam.....	115
A feketegazdaság új rendszere	119
A közgéptársaság működése	123
Agy- és pénzmosoda	127
Az állam mint rablógazdasági célszerszám.....	135
Az Orbán-klán gazdagodása	143
2014: újabb kétharmad	169
A rezsim megingása	187
Az Orbán–Simicska háború.....	197
Menekültválság – a rezsim stabilizálása	215
Népszavaztatás, autokratikus térfoglalás	229
A totális propaganda új gépezete	245
A 2018-as választások előtt.....	255
Értelmezések	269
Összegzés.....	299
Kronológia	321
Névmutató	365

© Debreczeni József, 2017

© DE.HUKÖNYV, 2017

Felelős kiadó a DE.HUKÖNYV Kft. ügyvezetője

Nyomta és kötötte a Kapitális Nyomdaipari Kft., Debrecen

Felelős vezető: ifj. Kapusi József

ISBN 978-615-80589-1-9

ELŐSZÓ

2009 novemberében jelent meg a második Orbán Viktorról szóló könyvem, *Arcmás* címmel. Szűk fél évvel voltunk a soron következő országgyűlési választások előtt, melyek a Fidesz elsőprő győzelmét hozták. E győzelemmel Orbán megszerezte azt a kétharmados parlamenti többséget, amire annyira vágyott („egyszer kell majd nyernünk, de akkor nagyon”), s ami korlátlan törvényhozói jogkört, lényegében teljhatalmat biztosított neki.

A könyv utolsó két fejezetében (*A hatalom kapujában, Nekrológ*) elkerülhetetlen végzetként prognosztizáltam a 2010-es választások nyomán bekövetkező kétharmadot, majd ennek folyományaként az 1989–90-es demokratikus rendszerváltozással létrejött magyar alkotmányos jogállam és a parlamentáris demokrácia felszámolását. Noha a sötét jövőkép tisztán kiolvasható volt a korabeli közvélemény-kutatások adataiból és a magyar választási rendszerből, illetve Orbán politikai törekvéseiből és addigi pályáivéből, az általam (korábban számos újságcikkben is) leírt előrejelzést a legtöbben túlzónak, indokolatlanul borúlátónak ítélték. A korabeli (nemcsak a Fideszhez húzó) sajtóban „hivatásos rettegőként” emlegettek, aki – úgymond – foglya lettem a saját rémlátásaimnak és Orbán-fóbiáimnak.

A könyv bemutatóján közreműködött az 1989–90-es rendszerváltozás két meghatározó pártjának egy-egy emblematikus politikusa: *Dávid Ibolya*, az MDF akkori és *Kuncze Gábor*, az SZDSZ korábbi elnöke. Mindketten elismeréssel szóltak a kötetről, ám Kuncze hozzátette: a mű végén található fejezetek – sötét jövőt előrevetítő, pesszimista jóslataikkal – sajnálatosan gyengítik a könyv egyébként kitűnő elemzéseit; e zárlat nélkül még nagyobb lett volna a kötet hitele és érvényessége.

2010 nyarán aztán a volt SZDSZ-elnök – a rá jellemző humorral és öniróniával – már így utalt vissza könyvemre s az annak bemutatóján mondott saját szavaira: Debreczeni sajnos *túl optimistán* ítélte meg a Fidesz győzelme után várható fejleményeket, mert a valóság bizony sokkal zordabb lett az ő előrejelzésénél...

Ez a mostani könyv – majd’ egy évtized elteltével – a 2010 óta bekövetkezett események krónikája. Nemcsak a történeteket, de azok főbb

összefüggéseit is igyekszem föltárni benne, továbbá bemutatni a kiépült Orbán-rezsim működését és karakterét.

A 2017-ös kötet elűt a 2009-estől. Nemcsak tartalmában, de az elbeszélés módjában és hangnemében is. A mostani szöveg távolságtartóbb, higgadtabb a korábbinál. Amely még akkor született, amikor elháríthatatlan, fenyegető végzetként közeledett felénk a magyar demokrácia fölszámolása és az autokratikus rendszer kiépítése. Mára – bár nem volt könnyű – meg kellett tanulunk együtt élni az utóbbival. Csaknem egy évtizede immár. Hogy meddig még, azt nem tudhatjuk. 2009-ben pontosan lehetett látni, mi következik – ma nincs ember, aki megmondhatná.

A legenda szerint 1947 táján aggódva kérdezték a fiatal kispapokat a párt nagy öregét, *Balogh páttert*: „Atya, mi lesz ennek a vége?” Amire ő állítólag így felelt: „Hogy a vége mi lesz, azt tudom. De hogy *addig* mi lesz!?”

Az Orbán-rezsim bukni fog, ebben biztosak lehetünk. Ám addig keserves dolgok várhatnak reánk. Ráadásul kínálkozik Balogh páter kérdésének folytatása: De *azután* mi lesz?! Mert az országot csaknem korlátlanul birtokló és elbirtokló orbáni uralomra alighanem ugyanaz lesz érvényes, amit *Adam Michnik* a kommunizmusról mondott. Hogy tudniillik az benne a legrosszabb, ami utána következik...

De nem tartunk még ott. Hogy eljussunk odáig, mindenekelőtt ismerünk kell az Orbán-rezsim berendezkedésének és működésének történetét, illetve természetét. Ehhez szeretnék hozzájárulni ezzel a könyvvel.

Debreczeni József

ROHANUNK A FÜLKEFORRADALOMBA

Nem könnyű rekonstruálni, mi játszódott le Magyarországon a 2010-es parlamenti választás során, illetve révén. Utólag persze tudható, hogy ekkor és ezáltal bukott el a harmadik Magyar Köztársaság, csakhogy a kampány és a voksolás idején mindezzel korántsem volt tisztában a magyar társadalom zöme (ideértve a politikai szereplők jó részét is).

Pedig a 2010-es választások kimenetele valójában nem okozhatott meglepetést. Nemcsak az volt ugyanis előre látható, hogy Orbán Viktor és pártja nagy győzelmet arat, de konkrétan az is, hogy ennek nyomán kétharmados többsége lesz a parlamentben. Már a pártlistákra leadott szavazatok aránya is földcsuszamlást jelzett: a voksoknak *több mint a felét* (52,73%) a Fidesz söpörte be, míg a második helyezettnek, az addig kormányzó MSZP-nek az ötöde sem jutott (19,30%). A harmadik a Jobbik listája lett 16,67 százalékkal, a negyedik az LMP-é 7,48-al; az ötödik helyezett MDF pedig 2,67-al kiesett a parlamentből.

Az igazi fideszes cunami azonban az egyéni választóközeteken söpört végig: Orbán jelöltjei 173-at vittek el a lehetséges 176 mandátumból (ebből 116-ot már az első fordulóban). A szocialisták az egész országban mindössze a két angyalföldi körzetet tudták megtartani (*Tóth József, Szanyi Tibor*), egy helyütt pedig a Fideszből rasszista kijelentései miatt kénytelen-kelletlen kizárt, függetlenként induló edelényi polgármester (*Molnár Oszkár*) nyert.

A 386 tagú parlamentben 263 mandátumot szerzett a Fidesz, ami 68,14 százaléknak felelt meg. A MSZP-nek 59 képviselője lett (15,28%), a Jobbiknak 47 (12,18%), az LMP-nek 16 (4,15%), továbbá volt egy független képviselő (0,26%). Ez az eredmény önmagában – a későbbi drámai politikai következmények ismerete nélkül is – vízválasztót jelzett a rendszerváltozást követő választások történetében. Mert először is látványosan fölbillent a két nagy párt között másfél évtizede fönnálló erőegyensúly. (Csak egyszer, 16 évvel korábban szenvedett hasonló méretű vereséget a volt kormánypárt, az

MDF – a nyertes akkor a most elbukó MSZP volt.) Másodszor két új politikai alakulat is bejutott a parlamentbe, ami húsz év alatt csak egyetlen pártnak sikerült (MIÉP, 1998). Ráadásul mindkettő a rendszerváltozás óta eltelt két évtized tagadását deklarálta: a neonáci színezetű Jobbik egyfelől, a már nevében is a korábbi politika meghaladását hirdető Lehet Más a Politika másfelől. Végül szimbolikus üzenete volt annak is, hogy kiesett a parlamentből a két nagy rendszerváltoztató párt: az MDF nem érte el a bejutási küszöböt, az SZDSZ pedig önállóan már el sem tudott indulni.

Vajon minek volt köszönhető ez a fatális eredmény? Milyen közvetlen okok vezettek Orbán első győzelméhez és a baloldal katasztrofális vereségéhez?

Aki valamennyire is követte a politikai folyamatokat, azt nem érthette váratlanul, ami történt. A közvélemény-kutatások adatai régóta semmi jót sem ígértek a kormányoldal számára: 2006 nyarától minden mérés a Fidesz győzelmét jelezte előre. 2008-ban a megnyert népszavazás, majd a világgazdasági válság kitörése után pedig már a kétharmad megszerzése is lehetségesnek, sőt egyre biztosabbnak tűnt. A *Medián* 2009 márciusában megállapította: „a jelenlegi rendszerben a Fidesznek legalább 20 százalékpontot kellene rávernie az MSZP-re, hogy egyedül is meglegyen a kétharmados többsége.”¹ Nos, a mérések szerint a Fidesz és az MSZP támogatottsága a biztos pártválasztók körében 2009 nyarán már nem húsz, hanem *több mint* ötven százalékos különbséget mutatott!² És ez nem egyszeri kilengés volt, hanem tartós, masszív trend. A *Political Capital* a másik irányból közelített és úgy kalkulált, hogy a szocialisták 40–45 egyéni mandátummal tudnák meggátolni Orbán kétharmadát.³ Csakhogy nekik az országban ekkor már szinte sehol sem volt esélyük egyéni mandátumot szerezni – más párt pedig szóba se jöhetett.

Sokkoló volt ebből a szempontból az MSZP számára a *pécsi időközi polgármester-választáson* 2009 májusában elszenvedett súlyos vereség. A város az ő fellegráruknak számított, a Fidesz itt még 2006 őszén sem tudott nyerni. A szocialisták összes maradék erejüket bevetve, mindenáron meg akarták védeni a pécsi vágyat. A kampányfinanszírozás 1600 aktivistán túl –

milliárdos beruházásokat ígérve – a fél kormány fősorakozott az MSZP-s jelölt oldalán, akit nemcsak az SZDSZ támogatott, de az MDF is. És aki nem volt más, mint a párt legnépszerűbb politikusa, a végső „csodafegyvernek” hitt házelnök, *Szili Katalin*. Ám ő is csütörtököt mondott. A Fidesz jelöltje kiütéses, kétharmados győzelmet aratott fölötte. Ettől kezdve biztosra lehetett venni, hogy a szociknak Pécs után „Mohács” következik...

Mindennek jobb megértéséhez szólnunk kell pár szót a *magyar választási rendszer* karakteréről. Annál is inkább, mert vannak, akik éppen ezt: az 1989-ben született (1990-ben debütált) szisztémát kárhozzátják a 2010-es parlament összetételéért, mi több, a harmadik Magyar Köztársaság bukásáért. Hiszen a Fidesz listájára csak a leadott voksoknak alig több mint a fele esett, mi több: ez a választásra jogosultaknak mindössze az egyharmadát tette ki! *Ungváry Rudolf* odáig megy *A láthatatlan valóság* című könyvében, hogy kijelenti: a demokratikus rendszerváltozás egykori főszereplői „maguk sem igazán bíztak a demokráciában”, ezért „a politikai stabilitást túlbiztosító *többségi* választási rendszerben egyeztek meg.” (*Kiemelés tőlem: D. J.*)⁴

Fentiekkel szemben természetesen meg kell állapítanunk, hogy 1989-ben nem többségi, hanem *vegyes* rendszert hoztak létre a kerekasztal-tárgyalások résztvevői, melyben ötvözték a többségi és az arányos szisztéma elemeit. Miután az előbb hivatkozott Ungváry-könyvet az Orbán-rezsimről szóló irodalom egyik alapműveként szokták emlegetni, e ponton sajnos nem mellőzhető néhány egyszerű fogalom tisztázása. (A politikailag vájt fülűek, akiknek ez túl iskolásnak tűnik, nyugodtan ugorják át a következő három bekezdést.)

A többségi szisztémában egyáltalán nincsenek pártlisták, itt minden mandátum sorsa egyéni kerületben dől el, ilyen az angol-szász országok választási rendszere. Így ad abszurdum elméleti lehetőségként adódhat, hogy az összes parlamenti helyet *A párt* jelöltjei nyerik 51 százalékkal *B párt* jelöltjei előtt, mely utóbbi hiába kapja meg az összes voksok kis híján felét (49%-ot), egyetlen képviselője sem jut be a parlamentbe. (Nota bene: ez mindeddig nem bizonyult „végzetesnek” a brit, az észak-amerikai vagy a kanadai stb. demokráciákra nézve.)

⁴ Ungváry Rudolf: *A láthatatlan valóság*. Pozsony, 2014. Kalligram. 178. o.

¹ <http://www.median.hu/object.1619c859-7b37-4380-823e-fe3b877249fe.ivy>

² http://hvg.hu/itthon/200929_Valtozatlan_eroviszonyok

³ <http://www.hirszero.hu/cikkprint.64773>

Az arányos rendszer ezzel szemben csak pártlistákat ismer, itt egyéni jelöltek nincsenek, így a pártok éppen olyan arányban részesülnek a parlamenti mandátumokból, amilyen arányban a voksokból részesültek. Tisztán arányos szisztéma működik ma Izraelben és Hollandiában, de ilyen volt annak idején a magyar rendszer is, melynek kereteiben az 1945-ös és az 1947-es választások lezajlottak. (Nyilván ez esetben is gyermeketeg hiba volna az arányos rendszert felelőssé tenni az ötvenes évekre kialakult totális pártállami diktatúráért.)

Az arányos szisztéma valóban hűen tükrözi vissza a választás napján megnyilvánuló népakarat minden árnyalatát. Ám ennek rendre az lesz az ára, hogy sok párti, széttagolt parlament jön létre, ahol nehezen jön össze a kormányzáshoz szükséges parlamenti többség. S ha össze is jön, csak bonyolult koalíciók, törékeny kompromisszumok árán, ami kormányváltásokhoz, előre hozott választásokhoz, politikai instabilitáshoz vezethet. (Ezek ellen pedig csakis a fejlett konszenzuális demokratikus politikai kultúra jelenhet orvosságot.) A többségi rendszer ezzel szemben kedvez a biztos kormánytöbbség kialakulásának, miután erősen szelektálja a politikai szereplőket, ami kétségtávol a népszuverenitás maradéktalan érvényesülésének rovására megy.

Ezek után ismételjük meg: a harmadik Magyar Köztársaság választási rendszere (német mintára) vegyes típusú volt, amely jól ötvözte a kétféle szisztéma előnyeit. 186 parlamenti mandátum sorsa dőlt el egyéni választókeretekben (azaz többségi alapon), míg 210 mandátum talált gazdára pártlisták szerint (arányosan). A gyakorlatban, az egymást követő választásokon ez a rendszer jól szolgálta egyfelől a releváns pártok arányos parlamenti képviselését, másfelől a kormányképességet biztosító többség létrejöttét. A törvény mérsékelten segítette a mindenkor győztest: aki nyert, az rendre kapott annyi pluszt, amennyit a kormányképesség megkívánt. Hasznosnak is bizonyult ez mindig, amikor kiegyensúlyozottak voltak a nagy pártok erőviszonyai (1990: MDF–SZDSZ; 1998: Fidesz–MSZP; 2002: MSZP–Fidesz; 2006: MSZP–Fidesz).

Ám ha az erőviszonyok *nagyon* megbillentek, és az egyik fél *súlyos* vereséget szenvedett, akkor (a többségi alapon szerezhető egyéni mandátumok besöprése okán) földcsuszamlás következett be a parlamenti arányokban. A hat választás közül csupán kétszer esett ez meg: 1994-ben az

MDF (11,7%), 2010-ben pedig az MSZP (19,3%) súlyos veresége miatt. Mindkét esetben kétharmados többséget szerzett az ellenoldal: 1994-ben a szocialista-liberális (MSZP–SZDSZ) koalíció; 2010-ben pedig a Fidesz. Az előbbi nem élt vissza a kétharmaddal, így nem került veszélybe a demokratikus berendezkedés, az utóbbi visszaélt...

Emiatt viszont a legkevésbé a választási rendszer hibáztatható. Amely a libikóka egyszerűségével működött: ha a hinta egyik vége túl mélyre süllyed, a másik túl magasra emelkedik. Az egyik politikai oldal súlyos veresége a másik oldalon nagy győzelmet, következképp nagy hatalmat indukál. Márpedig esetünkben jóval a 2010-es választások előtt kialakult egy igen masszív és egyre erősödő kormányváltó közhangulat. Az emberek zöme most épp úgy el akarta zavarai az MSZP-t, mint 1994 előtt az MDF-et: „ezek húzzanak el...” Ahogy akkor mindennek része volt a rendszerváltozással született új világgal szembeni mély csalódottság is, úgy most része volt az ugyanezzel az immár *régi világgal* szembeni még mélyebb csalódottság. Ez azonban nem társult direkt rendszerváltó várakozással, ahogy a választások biztos győztese sem ígért nyíltan ilyesmit. De maximálisan meglovagolta az általános elégedetlenséget. Újra és újra „az elmúlt nyolc év” kudarcairól beszélt, amelyek után „az ország romokban hever”, és hogy ebből „elég volt”! Az ellenzéki vezér régóta csak lecsukandó bűnözőkként emlegette még kormányon lévő ellenfeleit. Így beszélt róluk: „nem a disznók szokták maguk után kitakarítani az ólat... valakinek meg kell fogni a villa nyelét”.⁵

Amikor egy évvel a választások előtt gyerekkori jó barátom a szülőfalumban közölte velem, hogy „ezt az országot már csak Orbán Viktor teheti rendbe”, már biztos lehettem abban, hogy nem kicsi a baj.

*

Pedig 2006 tavaszán még álmában sem gondolhatta senki, hogy négy évvel később antidemokratikus rendszerváltozásra kerül sor, mi több: az elháríthatatlan végzetként fog bekövetkezni. Hisz akkor éppen az a

⁵ A Fidesz készen áll a kormányzásra. Belényesi Csaba interjúja Orbán Viktorral. Lánchíd Rádió, 2007. 12. 01. Orbán pár napra rá a Vasárnapi Újságban megismételte ezt. http://orbanviktor.hu/interjuk_list.php?item=57

rendkívüli eset állott elő – egyetlen alkalommal a demokratikus választások hazai történetében –, hogy a hivatalban lévő miniszterelnök újabb kormányzati fölhatalmazást kapott. És ezzel máris elérkeztünk ahhoz a ponthoz, ahol megkerülhetetlenné válik Gyurcsány Ferenc szerepének valamifajta értékelése.

Ő az a politikus, akit elsősorban, szélső esetben kizárólagosan, politikai oldalakon átívelően, ráadásul nem csökkenő, hanem máig növekvő indulattal szoktak megnevezni Orbán 2010-es kétharmadának előidézőjeként. Sőt nemcsak a kétharmadért teszik őt felelőssé, hanem azért is, ami utána következett. Eszerint a demokrácia Orbán általi fölszámolását, az önkényuralom kiépítését, az ország kirablását is ő tette lehetővé, ő idézte elő, mindez neki köszönhető. Sarkítva: ha Gyurcsány nincs, akkor a 2010 utáni Orbán sincs...

Kezdjük a 2006-os baloldali győzelemmel, amelyben Gyurcsány Ferencnek valóban oroszlánrésze volt, ez tényleg nem esett volna meg nélküle. Adódik is mindjárt a logikus fölvetés: ha ő akkor veszít, úgy Orbán csak csekély többséggel veheti át a kormányzást, ami után 2010-ben aligha szerez kétharmadot. Sőt, inkább ő lesz a 2010-es választások vesztese. Logikus, valóban. De teljesen irreális: a politikában ilyesmi nem létezik. Hogy egy (ráadásul hatalmon lévő) politikus szánt szándékkal vereségre játsszon egy négy évvel későbbi még nagyobb vereség elhárítása végett – amire akkor még az égvilágon semmi sem utal?! Hogy lehetne bárkit elmarasztalni a mai tudásunk birtokában azért, mert az illető annak idején nem vette számításba az ismeretlen jövőt?

Hogy Gyurcsány kormányzásának szerepe volt Orbán kétharmados győzelmében, azt nem lehet vitatni. Természetesen ő is okozója volt e győzelemnek. Amely bizonyára nem következett volna be, ha sikeresebben kormányoz. De vajon meddig terjeszthető ki a következmények miatt viselt felelősség? Az okozat okozata is idevonható? Minden későbbi történés – hosszú évek múltán is –, ami a rossznak vélt politika után bekövetkezik? Az időbeli egymásutánosság minden esetben ok-okozati összefüggést hordoz? Aligha.

A demokrácia működéséből csak annyi következik, hogy aki sikertelenül – ha tetszik: rosszul – kormányoz, annak emiatt távoznia kell. Azt eltanácsolják a választók, az megbukik. Elveszíti a hatalmát, de azzal együtt

a vele járó felelősséget is. Hogyan lehetne számon kérni rajta mindazon tetteket, amelyeket később követtek el mások: a hatalom új birtokosai? Ha korábban maga is hasonló dolgokat művelt volna, akkor indokolt lenne afféle szükségszerű visszacsapásként, ha nem is „jogos”, de érthető reakcióként számba venni a hatalomban őt váltók tetteit. De Gyurcsány kormányfőként semmi módon nem tört autokratikus uralomra, a demokrácia korlátozására, továbbá nem élt vissza hatalmával a saját vagyona gyarapítása érdekében sem – ilyen vádak nem is hangzanak el. Akkor viszont milyen alapon lehetne felelőssé tenni mindazért, amit a demokrácia felszámolásával, az egyeduralom kiépítésével, az ország kirablásával őutána Orbán elkövetett? Miért nem jutott eszébe például eddig senkinek az az abszurd gondolat, hogy a 2000-ben lemondott legfőbb ügyészen, Györgyi Kálmánon kérje számon *Polt Péter* későbbi tevékenységét? Holott neki felróható, hogy két évvel a hivatali idejének lejárta előtt távozott, s ha ezt nem teszi, akkor 2002 nyarán már nem a fideszes többség választ legfőbb ügyészt, tehát az első Orbán-kormány egy csomó gyanús ügylete miatt vádemelésekre kerül sor, és egész másként alakul Magyarország történelme...

Hogy Gyurcsány idő előtt lemondott, azt a javára szokták írni. Mi több, általános a vélekedés, hogy már jóval korábban távoznia kellett volna. A 2008-as elbukott népszavazás után, sőt már 2006-ban, az őszi beszéd botránya idején. Nézzük meg ezeket az eseteket, menjünk vissza egészen 2006 tavaszáig, a választások megnyeréséig (amelyet, mint láttuk, aligha lehet a hibájául felróni).

Az újraválasztott miniszterelnök 2006 tavaszán nem csupán az ország négyéves kormányzására szóló felhatalmazásként értelmezte a választási győzelmet. Hanem az ország elavult és igazságtalanul működő nagy társadalmi elosztó rendszereinek régóta esedékes, de mindig elodázott megreformálására adódó lehetőségként, sőt kötelezettségként is. Átlátható, kisebb, de hatékonyabb államigazgatást akart. Egészségügyi, oktatási és nyugdíjreformot, a szociális ellátórendszer igazságosabbá tételét. Hogy mindezek ne termeljék újra a társadalmi egyenlőtlenségeket, hanem csökkentsék azokat. A korszerű, nyugatos, polgári Magyarország célja lebegett előtte, ezzel együtt a baloldal megújítása, a posztkommunista múlttal való teljes szakítás, továbbá a pártfinanszírozás tisztába tétele, a politika fertőjének lecsapolása.

Itt és most sem a fenti célok, sem a megvalósításukra tett kísérletek, sem az egész kormányzás tartalmi értékelésére nem vállalkozhatunk. Csupán a legfontosabb mozzanatokat érintjük, melyek a végső kudarchoz elvezettek.

Gyurcsánynak 2006 nyarán mindenekelőtt jelentős *költségvetési megszorításokra* kellett sort kerítenie. Ami kampánya korántsem populista, de persze optimista hangvételéhez képest hidegzuhanyként hatott, s a miniszterelnök és pártja népszerűségének gyors zuhanását eredményezte. A győzteshez húzás nyomán az MSZP támogatottsága 2006 májusában emelkedett a csúcra, ami a teljes népesség körében 34 százalékot jelentett, miközben a Fideszt 28 százalékon mérték. Augusztusra alaposan megfordult az arány: 23–35-re.⁶ Ami akkor nem tűnt végzetesnek, hiszen a demokratikus kormányok rendre megszorítással kezdik és osztogatással végzik (kivétel: Medgyessy Péter), komolyan tehát föl se merülhetett, hogy a pillanatnyilag elveszített támogatást 2010-re ne lehetne visszaszerezni.

Aztán jött a hírhedt őszi beszéd, s az annak nyomán támadt-támasztott drámai ősz. Maga a beszéd – minden erénye dacára – olyan túlzó és igaztalan kitételeket tartalmazott, amelyek az adott kontextusban nagy és pozitív hatást tettek a zártkörű hallgatóságra, de a politikai ellenség kezére jutva, kontextusukból kiragadva, a nagy nyilvánosság előtt gyilkos fegyverré váltak és rettenetes károkat okoztak. Ez az óvatlan beszéd utóbb Gyurcsány végzetes hibájának bizonyult. Ekkor merült föl először a lemondásának az eshetősége is, még hozzá komolyan. De lemondani pár hónappal egy megnyert választás után, igaza hitében, nagy reformokra készülve? Ráadásul erőszakos utcai nyomásnak és egy mindenre elszánt politikai ellenfélnek engedve, küzdelem nélkül föladva mindent? Ez akkor képtelenségnek tűnt. Az utcai zavargások nyomán amúgy is inkább a Fidesz támogatottsága mérséklődött, decemberre 35-ről 32 százalékra, miközben az MSZP-é 23-ról 25-re nőtt. Nem volt még fölmérhető, milyen pusztító erejű lesz az „őszi atombomba”, hogy annak radioaktív hatása még évek múlva is roncsol, hogy helyrehozhatatlan károkat okoz, hogy akkor és ott valójában megtört egy roppant ígéretes politikai karrier. A Fidesz ettől kezdve bojkottálta Gyurcsány beszédeit a parlamentben, minden fölszó-

lálása előtt kivonultak az ülésteremből, újra és újra demonstrálva, hogy nem tekintik őt legitim kormányfőnek. A párt propagandagépezete pedig megállás nélkül folytatta a karaktergyilkos lejárató kampányt. Ismét csak azt mondhatjuk: utólag visszatekintve mindez már tudható, de 2006 őszén még nem lehetett számolni vele. Gyurcsány megtette, ami az adott helyzetben helyes volt: lemondás helyett bizalmi szavazást kért a parlamentben (ha tetszik, följánlotta a leváltása lehetőségét), és a kormánytöbbség bizalmat szavazott neki.

A reformok küszködve-kínlódva haladtak előre. Az ilyenkor szükséges ellenzéki konstruktivitás hiányát fölemlegetni dőreség volna, ilyesmire a leghalványabb esély sem volt, épp ellenkezőleg. Hogy a társadalom miért lett elutasító a reformok iránt, annak viszont számos természetes oka van, de tárgyunk szempontjából a legfontosabb bizonyosan a kormányba és a kormányfőbe vetett bizalom megrendülése volt. A 2006-ban elnyert, majd elvesztett bizalmi tőkét Gyurcsány nem tudta többé visszaszerezni, s e ténnyel könyörtelenül szembesítette őt a *2008-as népszavazáson* elszenvedett súlyos vereség.

A népszavazás abszurditásával és az alkotmánybírók szerepével most ne foglalkozunk, maradjunk annyiban, hogy Gyurcsány Ferenc lemondása ekkor volt másodjára komolyan fölvethető. Mert a népszavazás eredménye nemcsak a további reformok esélyét vágta el végleg, de a parlamentáris kormányzás intézményét is megkérdőjelezte. Gyurcsány azonban ekkor sem mondott le, amit már bizonyosan hibának tekinthetünk – utólag annak tartja ő maga is. Ha akkor lemond, még megőrizheti a reformer miniszterelnök imázsát, aki elbukott a körülmények, a balszerencse, továbbá ellenfeleinek (sőt barátainak) gátlástalansága – és persze a saját hibái – miatt, de aki küzdött mindaddig, amíg reménye volt, s csak akkor adta föl, midőn értelmetlenné vált a küzdelem. De tegyük hozzá: mindennek Gyurcsány személyes politikusi utóélete szempontjából lehetett volna kedvező hatása. Ő maga jobban járt volna – ám az ország végétét, amely Orbán hatalomra jutásával 2010-ben bekövetkezett, ez már aligha tartóztatta volna föl.

Annál inkább sem, mert 2008 őszén kitört a *világgazdasági válság*, ami végképp keresztülhúzott minden lehetséges számítást, így aztán 2009 márciusában megtörtént a lemondás – pár napra kaotikus viszonyokat teremtve, méltatlan és kínos körülmények között.

⁶ <http://ipsos.hu/hu/partpref/t%3D0%26df%3D75%26dt%3D90%26c%3D0%26n-1%3D30%7C32%7C#edit-party-all>

A 2010-es választásokig bő egy év volt még hátra ekkor.

A Gyurcsány helyére lépő *Bajnai Gordon* kormányzását máig általános elismerés övezi a demokratikus oldalon, főleg közgazdász körökben. Való igaz: az általa bevezetett kemény megszorítások (a 13. havi nyugdíj, illetve közalkalmazotti bér eltörlése és a többi) helyreállították az államháztartás megbillent egyensúlyát, stabilizálódott a forint, a gazdaság konszolidálódott, a megingott nemzetközi bizalom helyreállt. 2010-ben Orbán egy jól kormányozható országot vett át Bajnaitól. Csakhogy őneki merőben más céljai voltak...

Visszatérve Bajnaira, egy többpárti demokrácia kormányfője (normál esetben) kettős szerepet visz. *Politikusként* vezeti a saját táborát, miközben kvázi *menedzserként* irányítja az állam működését. Bajnai – deklarálta – csak az utóbbira vállalkozott. Úgy menedzselte az országot, hogy a legkevésbé sem volt tekintettel a baloldal választási esélyeire. Egy év alatt sikeresen konszolidált: gazdaságilag. Politikailag viszont semmit sem csökkent, sőt tovább nőtt a *demokratikus* baloldal súlyos vereségének és az *antidemokratikus* jobboldal kétharmados győzelmének az esélye a 2010-es választásokon.

Sárközy Tamás jogászprofesszor, aki résztvevőként és szakértőként korábban több kormányzat munkáját is segítette, átfogó szakmai monográfiát készített az Orbán-kabinet 2010 és 2014 közötti működéséről *Kétharmados túláskormányzás* címmel. Ebben nem kevesebbet állít, mint: „A bennfentesek persze tudták, hogy Bajnai és a civil Reformszövetség embereként a kormányba került Oszkó Péter pénzügyminiszter az elkerülhetetlen válságkezelő döntéseket a Fidesz vezetőivel egyeztetve hajtotta végre, de ezeket a megszorításokat a közvélemény előtt könnyű volt tisztán a baloldal számájára írni.”⁷

Ha már itt tartunk, érdemes megemlíteni, hogy a Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt. 2010 őszén, a Sukoró-per kapcsán előzetes letartóztatásba helyezett, majd elítélt, aztán bűncselekmény hiányában fölmentett, végül újra elítélt korábbi értékesítési igazgatója, Császy Zsolt szerint Oszkó tevőlegesen közreműködött a koncepció pereket idéző fideszes elszámoltatási

kampány előkészítésében is. Császy szerint Bajnai pénzügyminisztere a későbbi fideszes kormánybiztos *Budai Gyulával* történt személyes egyeztetés után támadta meg 2009 októberében a bíróságon az előző kormány alatt elindított sukorói telekcserét, továbbá bocsátotta el az MNV Zrt. állománnyából „a Fidesz útjában álló” vezetőket.⁸

Akárhogy is történt, egy dolgot kijelenthetünk: 2009–2010 fordulóján *nem az ország valóságos helyzetének megfelelő cselekvési stratégia érvényesült a kormányzásban*. Az országot fenyegető veszély ugyanis – és ezt látni lehetett – nem gazdasági, hanem *politikai* természetű volt. A Bajnai-kormány valójában úgy viselkedett, mint annak a háznak a lakói, akik – noha az egyértelmű jelekből tudniuk kell: egy rablóbanda készül rájuk törni – védekezés helyett (ahelyett, hogy biztonsági zárat és riasztókat szereltetnének föl) szorgos takarításba kezdenek. Pókhálóznak, port törölnek, követ mosnak, padlót fényesítenek, lomtalanítják a kamrát és így tovább. Ezért a ház, midőn ők távozni kényszerülnek, a körülményekhez képest takaros állapotban jut a rablók birtokába. Akik aztán villámgyorsan lelakják, bekoszolják, szétműlik...

Ez persze csak képes beszéd, lehet rá legyinteni. De a számokra nem lehet. 2009 márciusában, Gyurcsány lemondásakor a biztos pártválasztók körében a *Szonda Ipsos 25 százaléknyi*⁹ támogatást mért az MSZP-nek, a *Medián 23-at*,¹⁰ a *Marketing Centrum 25-öt*.¹¹ 2010 áprilisában ehhez képest az MSZP listája csak 19,3 százalékot kapott a választásokon.

A volt kormányfő immár nyolc éve nem elnöke a pártnak, hat éve nem is a tagja: épp elég idő lett volna érdemben javítani az MSZP pozícióján. Ehhez képest régóta 10–15 százalék között mérik a szocialistákat, nem képesek ennél följebb emelkedni. A 2018-as választások előtt mégse tudtak annál jelentősebb innovációval előállni, mint hogy Gyurcsány Ferencnek távoznia kell a politikai életből. Orbán Viktorral együtt...

Semmi kétség: a volt miniszterelnöknek a *bűnbak* szerepe jutott.

Bűnbakra okvetlenül szüksége van a traumákat elszennvedő s a maga,

⁸ Császy Zsolt: *Az Orbán-rezsim börtönében*. Miskolc, 2015. De.hukönyv. 12. o.

⁹ <http://ipsos.hu/hu/partpref/t%3D0%26df%3D111%26dt%3D112%26c%3D1%26n-l%3D32%7C#edit-party-certain>

¹⁰ http://hvg.hu/itthon/20090318_hvg_median_2009_marcus

¹¹ http://hvg.hu/itthon/20090407_marketing_centrum_fidesz_mszp

⁷ Sárközy Tamás: *Kétharmados túláskormányzás*. Budapest, 2014. Park Könyvkiadó. 111. o.

illetve a vezetői által elkövetett hibákkal, bűnökkel szembenézni nem tudó, nem akaró, következképp felelősséget vállalni sem tudó-akaró közösségnek. Akire ráaggathatja a saját bűneit, akit megbélyegezhet, majd megölhet, enyhébb esetben száműzhet. (A dolgot valaha szó szerint kellett érteni. A bűnbak elnevezés abból az ősi szokásból maradt reánk, amikor az archaikus népek rendre egy kiválasztott kecskebakban találták meg minden bajuk, nyomorúságuk „okozóját”, a „bűnös” bakot aztán rituálisan megölték vagy kikergették a pusztába.)

A társadalmi, illetve politikai bűnbakká válás folyamatának általában két állomása van. Az első a csodavárás, a második a csalódás. A későbbi bűnbakra először *messiásként* tekintenek. Tőle várják a megváltást: elhiszik róla, hogy birtokában van a közösség megmentéséhez szükséges eszközöknek és képességeknek. És persze kiderül, hogy nincsen. S akkor a hősből áruló lesz; a messiásról kisül, hogy valójában az ördög követe.

„A klasszikus bűnbak az elbukott karizmatikus vezér, aki nem teljesítette be a nemzet reménységét. Minél feltétlenebb benne a bizalom sikere csúcán, annál nagyobbat bukhat” – írta *Hajdú Tibor Károlyi Mihály* kapcsán.¹² Gyurcsány Ferencről pedig *Békesi László* mondta: „Kiderült, hogy... képes a semmiből megnyerni a választásokat... Mindenki azt gondolta... arra a csodára is képes... hogy a kormányzat napi döntéseiből semmiféle konfliktus nem fog keletkezni. Tehát olyan modernizációt... hajt végre, ami mindenki számára kedvező. Ilyen azonban nincs. Amikor kiderült, hogy a miniszterelnök erre képtelen, mondták, hogy nem tud a vízen járni, és ugye, ez olyan bűn, amit nem lehet megbocsátani.”¹³

Hogy micsoda elementáris szükséglet él az (egészen különböző társadalmi viszonyok közt élő) emberekben a bűnbakra, azt jelzi, hogy civilizációnk eddigi legsikeresebb „szellemi-lelki projektje” is a bűnbak-effektusra épült. Igen, a kereszténységről és Jézus Krisztusról beszélek. Akit messiásként vártak, aki magára vette a mások bűneit – megszabadítván őket a bűnök következményeitől –, s akit aztán keresztre feszítettek. Jézus a klaszikus bűnbak – mondhatnánk, ha alakját később is gyűlölet övezte volna. De a keresztre feszítők utódai immár hálásak neki...

¹² Hajdú Tibor: *Károlyi Mihály emlékezete*. Népszabadság, 2005. 03. 19. <http://www.nol.hu/archivum/archiv-355721>

¹³ ATV, *Friderikusz Most*. 2007. 12. 17.

De térjünk vissza Gyurcsányra, akit változatlanul gyűlölt politikai kecskebaknak tekintenek. *Botka László*, a szocialisták 2016-ban színre lépett új miniszterelnök-jelöltje, illetve a hazai politika porondjára lépett legújabb vállalkozás, a Momentum Mozgalom vezetője egyaránt elsőszámú elvégzendő feladatának tudja az ő pusztába való kiűzetését a baloldal, illetve a hazai politika oázisából. A Momentum elnökének megnyilatkozása a politikai bűnbakképzés lehető legtisztább képlete. *Fekete-Győr András* előbb meghökkentő indulattal fakadt ki egy vele készült interjúban: „Nem tudom, hogy Gyurcsány Ferenc mi az istent keres még a politikában? Már igazán eltakarodhatna a közéletből”. Majd miután az újságíró jelezte neki, hogy ez nem épp demokratához illő beszéd, az ifjú politikus visszafogottabban indokolt: „Gyurcsány Ferencnek nagy szerepe van abban, hogy a Fidesz kétharmados többséget szerzett és kiépítette a NER-t.” Igen ám, de két perccel korábban *Fekete-Győr* még ezt mondta: „Nekem 2010-ben azért volt szimpatikus a Fidesz, mert...” – amiből egyértelmű, hogy a szavazatával annak idején ő maga is hozzájárult Orbán kétharmadához. Ami Gyurcsányról ugyebár nem mondható el, sőt. És mégis ki a felelős a kétharmadért? Kire haragszik a volt Fidesz szavazó? Természetesen nem magára (aki támogatta Orbánt), hanem Gyurcsányra (aki harcolt ellene).

*

Azt már láttuk, hogy a Fidesz kétharmados többségével jó előre számolhatott a hazai közvélemény. Ám hogy ez veszélyeztetné a demokráciát, mi több, a rendszerváltozással született harmadik Magyar Köztársaság végét jelenthetné, azt rendre képtelen túlzásnak, rémlátásnak, megalapozatlan hisztériakeltésnek tartották a demokratikus oldalon is. Ideiktatok néhány korabeli megnyilatkozást annak a politikai légkörnek a felidézésére, amelyben a szóban forgó fideszes győzelem megszületett.

Elsőként a hazai politológia televíziós elemző sztárjától, *Török Gábortól* idézek, aki a közszolgálati adó főműsorában jelentette ki 2009 tavaszán, hogy nem kell tartani „egy szélesebb felhatalmazású kormánytól... legyen Magyarországon végre egy cselekvőképesebb kormány. Az alkotmányban nem véletlenül van lehetősége egy kétharmados parlamenti többséggel rendelkező kormánytöbbségnek arra, hogy bizonyos változásokat eszközöljön...

És ha a választópolgárok így döntenek, akkor ezt nem veszélyként... vagy félelemként kell megélni, hanem lehetőségként... Hogy patetikus legyek: népakaratként. Azt gondolom, hogy ettől nem félni kell, hanem ez egy új helyzet lesz, amivel lehet, hogy lehetőség lenne olyan döntések meghozatalára, amire régóta nem volt példa Magyarországon”.¹⁴

Babarczy Eszter, a balliberális oldal ismert publicistája (miután korábban kifejtette, miért csalódott Gyurcsány Ferencben)¹⁵ *Miért előnyös a kétharmados Fidesz-győzelem?* címmel írt cikket 2010. februárjában.¹⁶ Majd egy újabb cikkében így tromfolta le a vele vitába szálló *Bauer Tamást*: „A demokrácia őrizője a sajtó és a civil szféra. Bárki beadvánnyal élhet az Alkotmánybíróságnál. Bárki indíthat népi kezdeményezést... a demokrácia ezen apostolai egyre aktívabban működnek... Magyarország lassan emancipálódik. Nincs az a kétharmad, amely megállíthatná ezt a folyamatot. Lehet, hogy a szólásszabadság és a szabadságjogok tekintetében tunyának tűnnek a magyarok, de csak addig, míg rendelkeznek mindezekkel. Ha valaki csorbítaná személyes szabadságukat, azt legalább annyira megbüntetnék, ahogy most megbüntetik a rosszul kormányzó kormánypártokat.”¹⁷

Ezt az optimizmust enyhén szólva nem igazolták a későbbi fejlemények. Ezt utóbb a szerző is belátta, mert 2013-ban már így írt: „Orbán kezében a kétharmad gyilkos fegyver”.¹⁸ Erre mondják: késő bánat.

A kétharmad veszélytelen voltának hirdetésében Orbán olyan (későbbi és korábbi) elszánt kritikusai is jeleskedtek, mint *Kéri László*, aki április 25-én, a választások második fordulójának estéjén, immár a választási eredmények ismeretében így osztotta az ést az ATV stúdiójában: „teljesen fölösleges jajveszékelní, hogy jaj, istenem, kétharmada lesz a Fidesznek, elvonszolják Kamcsatkára Magyarországot, micsoda hülyeség ez...” (Ami azt illeti, ez valóban nagy hülyeség volt, rajta kívül nem is beszélt senki Kamcsatkáról.)

Volt, aki indirekt módon – és akaratlanul – járult hozzá a kétharmadhoz. *Bächer Iván* publicisztikája nem a Fidesz mellett, hanem az MSZP ellen

agitált elkeseredett, vad dühvel: „Ahol felbukkannak, ott lopás esik. Metró: lopás. MÁV: lopás. Posta: lopás. Autópálya: lopás. BKV: lopás. Villamos művek: lopás. Margit híd: lopás... Nem tudnak lopás nélkül lenni. Javíthatatlannok... Nem kár értük. Jöjjenek a nácik. És akkor ezek elmennek legalább.”¹⁹

Amolyan „minden mindegy”, „jöjjön, aminek jönnie kell” apátia lett úrrá másokon is: „A tehetetlenkedő Gyurcsánynak... mennie kellene – de nem kellene jönnie... Orbánnak. Ámbár a mostani impotenciánál talán már a biztos rossz se lenne rosszabb” – írta még a liberális demokrácia olyan elkötelezett híve is a Népszabadságba, mint *Hell Nagy István*.²⁰

E korhangulat fatális következményét *Majtényi László* pontosan előre jelezte már 2008-ban: „Sohasem az történik, hogy a zsarnok csak úgy belép az ajtón. Mindig mi engedjük be.”²¹ De az ilyen figyelmeztetések süket fülekre találtak. Még olyanok sem érezték a veszélyt, mint későbbi párttársam, *Niedermüller Péter*, aki 2009 őszén úgy látta: „Azt nyilván senki – vagy csak nagyon kevesen gondolják –, hogy a demokráciát valamiféle tényleges veszély fenyegetné az előreláthatóan hatalomra kerülő párt által. Igazuk van mindazoknak, akik... azt bizonygatják, hogy a Fidesz demokratikus párt, még akkor is, ha ez a demokrácia-felfogás nem mindig kompatibilis a nyugat-európai mérsékelt jobboldali pártok ideológiájával és politikájával.”²²

Az SZDSZ egykori elnöke, a méltán legnagyobb tekintélyű liberális gondolkodó, *Kis János* érzekelte a demokráciát fenyegető veszélyt. Vagy legalább is reagált azokra a súlyos figyelmeztetésekre, amelyeket páran megfogalmaztunk Orbán fenyegető túlhatalma okán:

„Nos, valóban kísérletet tehet ilyesmire. Egyáltalán nem biztos azonban, hogy a próbálkozás eredményes lesz. Egy jól kimódolt választási rendszer alkalmas lehet rá, hogy mérsékelt vereségből győzelmet fabrikáljon. De semmilyen választási rendszer nem csinálhat győztest egy olyan pártból,

¹⁹ A Népszabadság elutasította a cikket. *Bächer* elküldte néhány ismerősének, miáltal futótűzként terjedt szét az interneten. Aztán a Magyar Hírlap leközölte – a szerző engedélye nélkül. A jobboldali portálok nem győzték idézni. http://konzervatorium.blog.hu/2009/08/17/b_cher_ivan_a_fasisztakra_fogok_szavazni

²⁰ *Hell István*: A „cigánybűnözésről”. 2009. 02. 14.

²¹ *Majtényi László*: „Mindig az emberek szabadságát”. *Sólyom és kritikusai*. Élet és Irodalom, 2008. 01. 18.

²² *Niedermüller Péter*: *Az eltévedt ország*. Élet és Irodalom, 2009. 09. 25.

¹⁴ MTV1. A szólás szabadsága. 2009. 03. 29.

¹⁵ http://hvg.hu/velemeney/20090921_oszod_gyurcsany_politikus

¹⁶ http://hvg.hu/velemeney.publicisztika/20100215_fidesz_ketharmad_valasztas

¹⁷ http://hvg.hu/velemeney.pro/20100217_babarczy_bauer_fidesz

¹⁸ <http://24.hu/belfold/2013/03/18/babarczy-eszter-orban-kezeben-a-ketharmad-gyilkos-fegyver/>

amelyik katasztrofális vereséget szenved. Márpedig a látványos győzelmet könnyen követheti látványos bukás...

Nem a tengelyhatalmak vazallusai, hanem az Európai Unió tagállama vagyunk. Társadalmunk szerkezete alapján demokratikus; nincsenek urak és szolgák, arisztokraták és cselédek, nagybirtokosok és uradalmi zsellérek. A népesség jóval urbanizáltabb, iskolázottabb és világiasabb, mint a háború előtt volt. Az MSZP előre látható veresége diadalmenet ahhoz képest, ami a Fideszre várna, ha erre az útra térne...

Tudomásul kell vennie, hogy az egyik oldalon a demokratikus pártok összessége van, a másikon a szélsőjobb pártja és a körülötte burjánzó mozgalom. Lassacskán létrejöhet valamiféle modus vivendi a Fidesz és a tőle balra álló pártok között...

A harmadik köztársaság válságban van. Némelyek²³ már a nekrológiát írják. A válság azonban nem a vég, hanem az az állapot, amikor eldől, hogy a beteg meghal, vagy elindul a gyógyulás útján. Nem a végbúcsúnak jött el az ideje, hanem a lehetőségek felmérésének és a cselekvésnek.²⁴

Kis optimizmusát sem igazolta az idő – amiért persze hiba lenne öt kárhoztatni vagy azzal vádolni, hogy akaratlanul is elősegítette volna a Fidesz kétharmadát. Ám az egykori SZDSZ egykori másik frontemberéről, Tölgyessy Péterről már nem mondható el ugyanez. Ha Török Gábort a hazai politika „televíziós elemző sztárjának” neveztem, akkor Tölgyessyt abban az időben végképp megillette volna az „elsőszámú rádiós elemző sztár”, mi több, „a haza bölcse” titulus. Neki 2008-tól minden áldott hétfő reggel félóra állott a rendelkezésére, hogy elmondja a Kossuth Rádióban, mi a helyzet a hazai politikában, azt hogyan kell értelmezni, továbbá mi várható, és mi lenne a jó az országnak. Tehette mindezt a reggeli műsorsávbán, ahol átlagosan öt-hatszázezren hallgatták végig, valamennyi időre pedig egy millióan kapcsolak rá.²⁵ És amit Tölgyessy mondott, azt nemcsak ők

²³ A „Némelyek” szóval szerény személyemre utalt Kis János, aki nem sokkal korábban publikáltam a Népszabadságban a kiadás előtt álló Orbán-könyvem *Nekrológ* című utolsó fejezetét: „nem könyvem hőseit búcsúztatom a záró fejezetben. Hanem a Magyar Köztársaságot.”

²⁴ http://hvg.hu/itthon/200952_HuSZ_EV_TARSADALMI_ES_POLITIKAI_VIHARAI_A_k

²⁵ <http://www.kszka.hu/archivum/magyar-radio-kozalapitvany/111-mrka-dokumentumok-archiv/mrka-orszaggyulesi-beszamolok-archiv>

vitték tovább megforgatva, megsokszorozva munkahelyi és baráti beszélgetések során, hanem zanzásítva átvették a legolvasottabb hírportálok is, így meghatványozódott a publicitás és a hatás. Ha volt valaha véleményvezér Magyarországon, akkor az Tölgyessy Péter volt 2008 januárjától 2010 decemberéig. (A Fidesz addig blokkolta a rádióelnöki poszt kétharmadot igénylő betöltését a közszolgálati kuratóriumban, mígnem elérte, hogy 2006-ban már Orbán egykori tanácsadóját, Such Györgyöt is elfogadja a baloldal. Noha Such nem a Fidesz katonájaként vezette a rádiót, természetesen a legkevésbé sem szolgálta az akkori kormány érdekeit. Ez az őszödi beszéd közlésekor kulcsmozzanatnak bizonyult, de Tölgyessy alkalmazásánál is közrejátszott. Miután Orbán átvette a hatalmat, nem volt többé szüksége se a Such-féle lojális, de autonóm emberekre, se a Tölgyessy-féle független elemzőkre. Az előbbi elnöki mandátumát nem újítták meg, az utóbbi műsorát megszüntették.)

De milyen elemzéseket prezentált Tölgyessy a választások előtt? A kormányt újra és újra megsemmisítő kritikával illette, Orbánról viszont ambivalensen beszélt. 2009. november 11-én például ilyeneket mondott: „a közvélemény ma már egyre jobban elfogadja a kétharmados győzelmet, egyre nagyobb többsége van annak, hogy jó lenne a kétharmad... kétharmaddal szinte bármit meg lehet csinálni, és az a gyanúm, hogy Orbán Viktornak meg is kell...” Miért? Mert az új hatalom „minden korábbinál nehezebb helyzetet örököl”. Magyarországon „harminc éve nem volt ilyen nehéz a helyzet”.²⁶

Itt azért álljunk meg egy szóra. Harminc éve: az 1979. Az ország a szovjet megszállás és a monolitikus pártállami diktatúra nyomása alatt, a gerontokrácia kilátástalan viszonyai közepette. Kádár uralma öröknek tűnik, Gorbacsovnak még se híre, se hamva. A gazdaság stagnál, az egyre rosszabbul teljesítő állami tervgazdaság bilincseit lazító reformokat pár éve elfojtották, minden reménytelen. Tölgyessy ezzel azonosította a Bajnai kormányozta 2009-es Magyarországot. Miközben Orbán ezt szajkózta: „az ország romokban hever”.

Tölgyessy szájából ugyanebben az adásban elhangzott még ez is: „Ha a Fidesz tényleg kétharmadot kap, akkor aligha mondhatja azt, hogy megma-

²⁶ <http://www.vg.hu/kozelet/politika/tolgyessy-a-kerdes-csak-az-lesz-e-fidesz-teljhatalom-295599>

rad ez az *ideiglenes* alkotmány.” (Az elemző arról az alkotmányról beszélt így, amelynek ő is egyik szülőatyja volt, s amelyik a többpárti demokrácia, a parlamentáris jogállam kereteit adta akkor már húsz esztendeje. S amelynek szolgáltatáért ő abban az évben megkapta az államférfinak kijáró legmagasabb kitüntetést, a Magyar Köztársasági Érdemrend Nagykeresztjét.) Tölgyessy így folytatta: „Az egyik fő baj a közhatalom kiáltó gyengesége... a kérdés csak az, hogy megmarad-e a parlamentarizmus, vagy valami elnöki rendszer felé megyünk.” A szenvtelen kérdéshez még hozzátette: „a parlamentarizmust a magyar társadalom gyűlöli... A magyar emberek nem szeretik az ellenhatalmakat, inkább a személyes hatalmat érzik magukhoz közel állónak, ezért valószínűleg nagy támogatottsága lenne egy olyan váltásnak, amelyben a főhatalom gyakorlója nem vitatkozik, hanem vezet, a parlament pedig megmarad ugyan, de moszkvai mintára egyszerűen csak egy 'dühöngő' lesz belőle... Az orosz példa mindenesetre bevált, Oroszországot stabilizálta ez a módszer.”²⁷

Az olvasó persze gondolhatja: Tölgyessy – és a baloldali kormányzat minden kritikusa – elemzőként csak a dolgát tette. Bírálta a kormányt, amely rászolgált minden bírálatra, a legélesebbre is. A bukásra nemkülönb. A legnagyobbra is. De az elemzőnek vajon nem kell föltennie a kérdést: mi, illetve ki jöhet a nagy bukás után? A korlátlan lehetőség kapujában álló ellenzéki vezér hatalomvágya vajon nem jelent kockázatot? A rossz, ám demokratikus kormányzat végzete nem hozhatja el egyben a demokrácia végétét? Ha túl nagy a lendület, a koszos fürdővízzel nem öntjük ki a gyereket is?

Efféle kérdéseket föltenni nem az elemző, a kritikus, a publicista dolga – vélhetnénk. A következmények mérlegelése a politikus felelőssége, a véleményformálóké ezzel szemben csak az igazság kimondása, a korlátlan szólásszabadság jegyében. Legalábbis a liberális demokrácia viszonyai között. És Magyarországon liberális demokrácia volt – 2010 tavaszáig. Az idézett szerzők többsége ráadásul fölvette a fönti kérdéseket. De vagy úgy válaszolt rájuk, hogy a liberális demokráciát nem fenyegeti veszély, vagy ha fenyegeti, az könnyedén (avagy bátor erőfeszítéssel) elhárítható. De ha nem, az se baj, hisz lám, az orosz példa is bevált...

²⁷ http://inforadio.hu/belfold/2009/11/09/tolgyessy_a_valasztok_uj_rendszervaltast_varnak_orban_viktortol-314123/

Tölgyessy ráadásul messze túlment a kormány bírálatán. 2010. április 13-án – közvetlenül a választások előtt – például nagyinterjút adott a Fidesz pártlapjának, a Magyar Nemzetnek, amelyben többek közt így beszélt: „Orbán Viktor elkerülhetetlenül sokfrontos politikai küzdelembe és bonyolult társadalompolitikai helyzetbe kerül. Minden magyar érdeke, hogy sikerüljön a kormányzása... Most hazánknek végre meg kellene alkotnia felemelkedése új, magyar modelljét.” Az interjú címe ez volt: „Ránk szakadt remény”.²⁸

Szerintem nem vitás, hogy az ilyen és ehhez hasonló – a baloldali sajtót is elárasztó – vélemények nagyban elősegítették Orbán kétharmados diadalát. Ahogy akarva-akaratlanul elősegítette Sólyom László köztársasági elnök ténykedése is. Aki (Göncz Árpád első ciklusbeli szerepét idézve) a kormányzat ellensúlyaként működött. (Véletlen vagy sem: mindkettő után az addigi ellenzék kétharmados kormányzása következett.) De valójában nem Sólyom elnöki szerepfölfogását akarom kárhoztatni, amellyel a 2006-os őszi drámai eseményei során markánsan, egyoldalúan és ismétlődően állást foglalt a hivatalban lévő miniszterelnök ellen, egyértelműen annak lemondását, illetve leváltását szorgalmazva. Hanem azt, hogy nem vette észre, vagy nem vette figyelembe, hogy a kormányfő gyengítésével kit erősít meg. Hogy kinek az útját egyengeti a hatalom felé. Sólyom vaksága azért megdöbbenő és megbocsáthatatlan, mert ha valakinek, hát akkor neki – az ő közszereplői múltjával, alkotmányismeretével és -tisztetével, továbbá intellektuális és morális minőségével – föl kellett volna ismernie az Orbán hatalmi törekvései által a harmadik Magyar Köztársaságot fenyegető veszélyt. Ám a köztársaság elnöke csak a 2010-es parlament alakuló ülésén elmondott beszédében adta először tanújelét annak, hogy aggódik Orbán hatalma miatt. Amikor már késő volt. Post festa. Hiába bírálta utóbb is egyre erősebben az új rezsim antidemokratikus lépéseit (főleg, miután kiderült: a kormányfőnek esze ágában sincs meghosszabbítani az ő elnöki mandátumát), mindez már fabatkát sem ért. Mert amikor szembe kellett volna helyezkednie Orbánnal – annak kétharmados győzelme előtt –, rendre a riválisával helyezkedett szembe. A harmadik Magyar Köztársaság közjogi rendszerében az államfő jogállása a politikai oldalak fölött álló,

²⁸ https://mno.hu/migr_1834/rank_szakadt_remeny-227737

a nemzet egységét kifejező szerepkört intézményesített. Ettől eltérni, s a szembenálló felek közül az egyik ellen állást foglalni csak egy esetben lehetett: ha ennek a félnek a törekvései a demokrácia ellen irányulnak. Súlyom épp a fordítottját tette: rendre a demokratával szemben foglalt állást a leendő autokrata javára.

*

Voltak néhányan, akik éveken át makacsul próbálták felhívni a figyelmet arra a veszélyre, amely a Fidesz közelgő nagy győzelmével a köztársaságot fenyegette. Tucatnyi újságcikket írtam erről magam is, mindig konkrét érvekkel alátámasztva a baljós előrejelzéseket. 2009 novemberében megjelent az Orbán Viktorról szóló második könyvem, amelyben az összegzés igényével pertraktáltam a szükségképp bekövetkező politikai fátum számba vehető okait és körülményeit. Noha kínos dolog az embernek a saját szövegét idézni, az illendőség szabályán átlépve most mégis ideiktatok néhány részletet a könyv utolsó előtti fejezetéből, amely *A hatalom kapujában* címet viselte.

„Afelől se legyen kétsége senkinek, hogy Orbán gátlástalanul és maradéktalanul él majd a kezébe kerülő hatalommal. 1998 és 2002 között már egyszer megmutatta: alkotmányozó többség nélkül is elmegy a végső határig annak érdekében, hogy a legnagyobb autoritást biztosítsa magának a parlamentáris kontroll kiiktatása révén. Háromhetenkénti plenáris üléssel, kétéves költségvetéssel, megbénított parlamenti vizsgálóbizottságokkal, csonka kuratóriumokkal, a legfőbb ügyész idő előtti cseréjével, politikai célokra használt adóhivatallal, a közbeszerzés kiiktatásával, kontroll nélküli kormánybankkal stb.

Láttuk, a 2006-os újabb vereség végképp kilökte őt a parlamentáris – sőt a demokratikus – kerékvágásból. Szent meggyőződésévé vált, hogy az a rendszer, amely sorozatban lehetővé teszi, hogy ne ő, a nemzet hivatott vezetője kapjon kormányzati felhatalmazást, az rossz rendszer: 'nem demokratikus'. Eltökélte, ha módja lesz rá, megteszi a szükséges kiigazításokat: ne fordulhasson elő még egyszer, hogy... kiütik a kezéből a kormányrudat. Nem lehet elégszer ismételni Orbán idevágó félreérthetetlen kijelentéseit:

'Magyarországon ma nincs demokrácia... Az intézmények csak a demokrácia hiányát elleplező paravánként szolgálnak... Nem lehet, hogy a

szereplőkön túl az intézményekkel is baj van? Miért nem tudták megvédeni magukat a demokrácia elleni támadásokkal szemben? Az a legkevesebb, hogy közvitára bocsássuk az alkotmányos intézményrendszer alapjait érintő kérdéseket...' (Magyar Nemzet, 2007. június 2.)

'Ha az alkotmányos rend nem tudja szolgálni a demokráciát, mert a mostani körülmények között Magyarországon nem tudja... akkor meg kell teremteni azokat az alkotmányos intézményeket és garanciákat, amelyeknek a segítségével a magyar demokrácia meg tudja védeni saját magát...

Egyszer kell majd nyernünk, de akkor nagyon.' (Tusnád, 2007. július 22.)

'A másik oldalon prűszkölnek ettől a gondolattól, hogy a jobboldalnak úgymond túl nagy felhatalmazása lesz... Hát a jobboldalnak egyszer nem jár az az esély, hogy egy megbízható, izmos, stabil többséggel rendelkezzen? Amely esély... nekik negyven éven keresztül kizárólagosan állt fent, utána még a demokráciában is kaptak négy évet szabályos, alkotmányos kétharmadra. Miért vitatják el tőlünk ennek a lehetőségét... ennek a jogosságát? Igen, egyenesen szeretnék beszélni: használni fogjuk természetesen a választópolgárok által nekünk odaítélt bizalmat olyan mértékben, amely mértékben odaítélik azt számunkra.' (Beszéd a Polgári Szociális Bázis rendezvényén, 2009. május 16.)

Kérdés, mire használja majd a populistá vezér a jövőre ölébe hulló alkotmányozó hatalmat? Mindenekelőtt tetszése szerint átszabhatja vele a választójogot. Akármikor és akárhányszor, az aktuális közvélemény-kutatási trendekhez igazítva az egyéni és a listás mandátumok arányát, a kerületek határait, a parlamenti küszöböt, és amit csak akar. Természetesen be fogja váltani a határon túli magyaroknak tett ígéretét, és választójoghoz juttatja őket is. A voksoláshoz nem kell majd itteni bejelentett lakás, lehet levélben és interneten szavazni, nemcsak a követségeken és konzulátusokon...

Kell-e mondani, hogy a népszavazásról szóló törvény ugyancsak tetszés és igény szerint szabható-varrható lesz a kétharmaddal? Nagyon meglepődnék, ha a hatalmon kívül bárkinek módja nyílna még egyszer efféle kezdeményezni. S ha mégse lehetne a törvénnyel gátat szabni a 'destruktív erőknél', akkor ott lesz az alkotmánybíró, ahová – egy apró törvénymódosítás után – villámgyorsan be lehet választani négy új fideszes tagot (hisz 15 főről szólt 1989-ben az eredeti törvény is), hogy egyértelmű legyen a testület profilja...

Mi kell még a tartós és biztonságos hatalmi berendezkedéshez? Egy új média- és hírügynökségi törvény: totálisan uralt közmédiával, MTI-vel s a megrendszabályozott privát sajtóval. (A jog gyeplőjét kiegészítik majd az állami hirdetések és a hatalom tenyeréből etetett magáncégek reklámjainak célirányosan csattogtatott – ösztökélő és büntető – ostorcsapásai.) A Fideszes propagandagépezeten kívül eső média hervadó virágai... egy-két kivétellel hamar elszáradnak majd: a hatalom nyomasztó médiahegemóniája mellett egy szűk ellenzéki sajtógettóban szoronghatnak mindazok, akik nem állnak be a fideszes nagyzenekarba... Senki ne ábrándozzon tehát a 'demokratikus nyilvánosság' és a 'közvélemény kontrolljáról'...

Kell-e mondani, hogy a politikai fundamentalizmus jegyében a hatalmi manipuláció modern arzenáljához társulva a fölizgatott keresztény egyházak is 'azok szolgálatába szegődnek, akik ideológiai átnevelő tábort akarnak csinálni Magyarországból?'²⁹

Kétharmados többséggel mindent – és mindennek az ellenkezőjét – lehet. Bármelyik posztra bárki megválasztható... Nemcsak alkotmánybírónak, de legfelsőbb bírónak, ÁSZ-előnknek, ombudsmannak, akárminek. Az 1989–90-ben létrehozott, jórészt konszenzuális alapokon nyugvó közjogi konstrukció összes féke kioldható, minden ellensúlyt ki lehet dobni a hatalmi mérleg összes serpenyőjéből, ahol nem a Fidesz képezi a nehezéket.³⁰

Azért idéztem (elégé el nem ítéltető módon) hosszasan a saját szövegemet, hogy érzékeltessem: a szenvedélyes figyelmeztetéseket konkrét és tárgyyszerű érvek sora támasztotta alá. Nagyjából a fentieket adtam elő 2009. október 31-én azon a konferencián is, melyet a *Demokratikus Charta* rendezett a budapesti Városházán. Itt Vásárhelyi Máriával és Bauer Tamással elemeztük az ország helyzetének várható alakulását a jövő évi választások után. Minderről a „Hány halálos áldozatuk lesz a Fidesz-lágereknek?” – címmel számoltak be Szily László és Bede Márton, az egyik legnagyobb, legolvasottabb internetes portál, az *Index* tudósítói. Most tőlük következnek hosszabb idézetek:

„Mi a fenét kezdhet magával az ember, ha 2009-ben szeretné hallani élőben Grósz Károly legendás, 1988-as beszédét a fehérterrorról, és

²⁹ Ezek Orbán szavai, annak idején az Antall-kormányt vádolta így – hamisan.

³⁰ Debreczeni József: *Arccsók*. Budapest, 2009. Noran Libro. 416–420. o.

hirtelen ráébred, hogy BAKKER, GRÓSZ KÁROLY MÁR ELÉG RÉGEN MEGHALT? Hát elmegy a Magyar Demokratikus Charta által szervezett, Látjuk-e, hogy mi jön? című rendezvényre.

Ha péntek délután bombát dobtak volna a budapesti Városházára, örökre kiürültek volna a budapesti cukrászdák... Annyi öreg nénit egy rakáson, mint a Városháza dísztermében, még soha, egyikünk sem látott...

Küszöbön a népirtás. A rendezvény olyan kérdésekre kereste a választ, mint például: hogyan fogja felfalni Orbán Viktor minden baloldali választópolgár agyvelejét. [Ez a mondat áthúзва volt olvasható a szövegben.] Mit jelent az országnak, ha jövő tavasszal győz a Fidesz? Nem akarjuk előre lelőni a poént, de ha lehet hinni az itt elhangzottaknak, a 2010-es választások után... ki kell majd találni egy kifejezőbb szót a genocídiumnál.

Kezds előtt néhány perccel a közönség várakozásteljesen zsong. Nem véletlenül: a percekben belül pályára lépő Vásárhelyi Mária–Debreczeni József–Bauer Tamás csatársor a Fidesz-démonizáló szubkultúra Iniesta–Messi–Ibrahimovicsa...

Egy asztalnál az esemény szórólapját osztogatják... és Debreczeni József hamarosan megjelenő, soha ki nem találnák, de Orbán Viktorról szóló, 'Orbán az arany pecsétgyűrűjével nyomja ki a rózsaszín tappancsú kiscica szemét' című könyvét reklámozzák...

József... azt gondolja, hogy rettentő nagy baj van, mert a Nyolcfejű Vérivő jövő tavasszal tuti kétharmadot szerez, felszámolja a rendszerváltással kialakult parlamentarizmus írmagját is, beláthatatlan időre bebetonozza a Fidesz Horthy-rendszerre hajazó hegemonisztikus hatalmát. József pokoli víziójában Magyarországnak olyan erős elnöke lesz, aki a fogával képes elvontatni Schmuck Andort, egy kézzel levet présel az acélgerendából... Debreczeni szerint nem 4–8 rossz év jön, hanem 2010-ben végleg elstílyyed, ami itt húsz év alatt felépült, kész, kampec, minden választókörzetet megnyer a Fidesz, a lágerek építéséhez pedig már a két forduló közt hozzákezdnek.³¹

A fenti szöveg hűen tükrözi a magát szabadnak és függetlennek tudó hazai (internetes) nyilvánosság akkori uralkodó szellemiségét. Azóta alaposan megváltozott a magyar politika világa. És a nyilvánosság? A Magyar

³¹ http://index.hu/belfold/2009/10/31/hany_halalos_aldozata_lesz_a_fidesz-lagereknek/

Narancs szerkesztőjének, Bundula Istvánnak egy megjegyzése segíthet ennek megítélésében: „Debreczeni József... elhíresült választás előtti prognózisa Orbán eljövendő második kormányzásáról nem 'gyűlölködésből' fakadó 'riogatás' volt, hanem az Orbán addigi tettei és nyilatkozatai alapján vázolt alternatíva kifejtése. A politikai közírás gyatra mentális állapotát mi sem jelzi jobban, mint hogy a Debreczeni-írás akkori gúnyos vagy dühödt kommentátorai közül máig nem akadt senki, aki elismerte volna: bocs, de Debreczeni József lesajnált előrejelzése volt a legpontosabb mind közül.”³²

*

A választásokra a Fidesz óriási lélektani, szervezeti és médiafőlnye jegyében került sor. Orbánék a nyolc ellenzéki esztendő alatt saját médiabirodalmat hoztak létre a Simicska Lajos irányította feketegazdasági háttérrel, amely igazi propagandagépezetként működött. Vásárhelyi Mária szerint: „A 2010-es kormányváltás idejére egy jól strukturált, a szélsőjobb oldaltól a középben álló bizonytalanokig mindenkit megszólító, a párt ökleként működő fideszes médiabirodalommal szemben egy ingatag gazdasági alapokon álló, állandó forráshiánnyal küzdő, rogyadozó baloldali és liberális sajtó állt.”³³

A kifejezetten militáns Magyar Nemzet és a Hír TV mellé idővel felsorakozott a Lánchíd Rádió, de a Simicska-féle derékhadhoz tartozott a mérsékelt tónusú Heti Válasz is. Ezek mellett az egykori Rajkos szakkollégista, a Fidesz vezetőivel szoros kapcsolatot ápoló, bankárként működő Spéder Zoltán körül is kialakult egy jelentősebb média portfólió. Spéder cége a Napi Gazdaság mellett idővel bevásárolta magát az Infórádióba, sőt 2007-től az Indexbe is. Utóbbiak korántsem voltak olyan értelemben pártosak, mint a Simicskához kötődő orgánusok, de a kormány kíméletlen bírálatával közvetve igencsak elősegítették a Fidesz hatalmi céljait. 2009-ben újabb, üzletileg is értékes, országos kereskedelmi rádióval, a Class FM-mel gyarapodott a Simicska-féle médiabirodalom. Hogy mekkora anyagi erővel, lendülettel és ambícióval érkeztek el a választásokig, azt megmutatta a Magyar

³² Bundula István: *A romlás története*. Magyar Narancs, 2012. 01. 07.

³³ Vásárhelyi Mária: *A médiapolip működése – agy- és pénzmosoda*. In: Magyar Bálint (szerk.) *Magyar polip*. Budapest, 2013. Noran Libro Kiadó

RTL Klubba történő üzleti behatolás: 2010 tavaszán a fideszes érdekkörbe tartozó Infocenter megvette a legnézettebb hazai tévécsatorna 31 százalékos tulajdonrészét.³⁴ Simicskáéknak tehát sikerült kiharapniuk egy jókora falatot még a nyugati tulajdonban lévő legnagyobb hazai tévécsatornából is (bár ez a falat végül túl nagyra bizonyult. Megraggni és lenyelni már nem tudták: a német anyacég 2011 nyarán visszavette tőlük a részvénnyeket).³⁵

Körülbelül egy évvel az előre látható kimenetelű parlamenti választások előtt átvált a Fideszhez a közszolgálati televízió vezetőinek és munkatársainak zöme, saját egzisztenciális jövőjét remélve ezzel biztosítani – a legtöbb esetben balga módon.

A 2010-re kialakult fideszes médiafőlnyét az Orbánék által az államszervezetben uralt vagy döntően befolyásolt kulcspozíciók kihasználása tette pusztító erejűvé a baloldal számára. Az ügyészség fölött 2000 óta rendelkeztek (ellenzékben is), amihez a választások előtt számos jel szerint társult bizonyos rendőri vezetők preventív lojalitása. A nyomozati szervek és a média összehangolt működése folytán (az ügyészségről illegálisan kikerült információk rendre a Magyar Nemzet című lapnál és a Hírtévénél landoltak) a választások előtti hónapok nyilvánosságát a szocialista politikusokat érintő sorozatos leleplezések uralták. A tévénezők estéről estére láthatták a baloldal korrump bűnözőit, akiket a rendőrök vezetőségén vittek a kamerák előtt. Előbb Zuschlag János volt a „sztár”, majd az ő helyét fokozatosan átvette az MSZP főpolgármester-helyettese, országgyűlési képviselője, Hagyó Miklós, akiről a BKV időközben letartóztatott vezetőinek egyike azt vallotta, hogy telefonos dobozban kellett neki átadni a pénzt: egy-egy alkalommal több millió forintot. A sztori iszonyú erővel hatott: a „Nokiás-doboz” a politikai folklór része, a baloldali politikai korrupció szimbóluma lett.

A hasonló – hatékonyan prezentált – sztorikkal sikerült ráégetni a szocialistákra a „tolvaj” bélyeget. Ez persze korántsem volt alaptalan: régóta fekete pénzek olajozták a magyar pártpolitikai masinéria egészének működését, ami alól azonban a Fidesz sem volt kivétel, sőt. Olyannyira, hogy – különösen a 2010 utáni fejlemények ismeretében – bizvást kijelenthető:

³⁴ <https://www.mediapiac.com/digitalis-lap/2010-5-6-szam/Terjeszkedo-Infocenter/660/>

³⁵ <http://www.dehir.hu/kultura/kiszall-az-rtl-klubbol-a-magyar-milliardos/2011/07/29/>

a szóban forgó bélyeget a „rablók” égették rá a „tolvajokra”. Utóbb (többek közt) kiderült, hogy az elhíresült Nokiás-doboz például nem is létezett! Antal Attila, a BKV volt vezérigazgatója 2012. szeptember 26-án a bírósági tárgyaláson visszavonta a 2010-es választási kampány idején Hagyó Miklósról és másokra tett terhelő vallomásait. A bíróság előtt kijelentette: a nyomozók akkor azt mondták neki, ha Hagyót és társait védi, saját magát hozza nehéz helyzetbe. Előzetes letartóztatásba került, és azzal fenyegették, hogy hetente meggyanúsítják valamivel, ha nem vall Hagyóra. Mint mondta, megijedt, fölment a vérnyomása, úgy érezte, a szíve nem bírja ki, ha évekre bezárják. „Ennek következtében kerültek olyan mondatok a jegyzőkönyvbe, amelyekkel vádlott-társaimat, volt kollégáimat nehéz helyzetbe hoztam. Tőlük itt és most elnézést kérek”.³⁶

Hasonló szerepet játszott – hasonló ügyészégi, illetve média-együttműködés révén – a választások előtt a Hunvald-ügy. Az MSZP VII. kerületi polgármesterét már 2009 elején őrizetbe vették a vádhatóság hűtlen kezelése, hivatali visszaélés, közokirat-hamisítás stb. gyanújaival. Közkeletűvé vált kifejezéssel: „az erzsébetvárosi ingatlan panamák” miatt, melyek részleteit aztán szappanopera-szerű rendszerességgel prezentálta a fideszes, illetve az állami média, a bilincsbe vert Hunvald képeivel illusztrálva. A volt szocialista polgármester két és fél évet töltött előzetes letartóztatásban. Az egyik ügyben rá utóbb kiszabott egyéves büntetés a felét sem érte el annak, amennyit addigra már letöltött; a vádak legtöbbje alól pedig a hosszú tortúra után bűncselekmény hiányában, jogerősen fölmentették.³⁷ Az utolsó fölmentésre 2015 februárjában – hat év elteltével – került sor.

A szóban forgó és a hasonló ügyek nemcsak azért súlyosak, mert az idők során újra és újra kiderült: az ügyészség politikai nyomás alatt, fideszes igények szerint tevékenykedett, a jogállam normáit áthágva direkt hatalmi célokat szolgált. A dolgot az teszi igazán súlyossá, hogy annak idején a Hagyó-ügy, a Hunvald-ügy (és a többi) nagyban elősegítette a baloldal lejáratódását, súlyos vereséget. A BKV-botrány a Nokiás doboz hazug sztorijával különösen Budapesten apasztotta le drámai módon az MSZP támogatottságát. Dühükben sokan otthon maradtak, leszavaztak az

³⁶ http://nol.hu/belfold/20120926-a_szabadsagot_valasztotta-1335151

³⁷ http://hvg.hu/itthon/20150212_Hunvald_Gyorgyot_jogerosen_felmentettek_a

LMP-re vagy átszavaztak a Fideszre. Utóbbinak ősszel még a fővárost is sikerül majd bevennie, amire a jobboldalnak mindaddig esélye sem volt. Nagyon is megalapozott tehát a föltevés: az ügyészség által elkövetett súlyos visszaélések, továbbá az ezekre épülő kíméletlen és jórészt hazug médiakampány nélkül Orbán nem szerzett volna kétharmadot. Nem jutott volna olyan hatalomhoz, amellyel visszaélve fölszámolta a magyar demokráciát és kiépíthette autokratikus uralmát. Mindez súlyos kérdéseket vet föl az Orbán-rezsim legitimitását, sőt legalitását illetően – sajnos bármifajta konzekvenciák nélkül.

A demokratikus oldal pártjai a rájuk váró vereség biztos tudatában nemcsak önbizalmukat veszítve, de jórészt identitásukban is megroppanva fordultak a választások célegyenesébe. Az MSZP egy alibi miniszterelnök-jelölttel, *Mesterházy Attilával*, akiről senki sem hihette, hogy Orbánnal bármilyen értelemben versenyképes volna (az utóbbinak amúgy esze ágában se volt vitára kiállni vele, ahogy persze Bajnaival sem állt volna ki). A szocialista képviselőjelöltek a plakátjaikon jellemzően föl sem merték tüntetni pártjuk logóját vagy csak apró méretben, a sarokban, szinte elrejtve, érezhetően szégyellve azt.

Hogy a 2010-es parlamenti választás lefutott meccsnek számított, azt az *alacsony részvétel* is igazolta. Az első fordulóban 64,38 százaléka voksolt a választójoggal rendelkezőknek (2006-ban még 67,83; 2002-ben pedig 70,53 százalékos volt a részvétel). Ez is a Fidesznek kedvezett, amely el tudta vinni a maga lelkes híveit, a kiábrándult baloldali szavazók egy része viszont otthon maradt.

Az SZDSZ szétesése a szocialistákra is csapást jelentett: a második fordulóban még állva maradt jelöltjeik immár nem számíthattak a szabaddemokraták visszalépésére. Az MDF-nek se maradtak jelöltjei az első forduló után, az LMP pedig mereven elzárkózott bármiféle együttműködéstől. A két angyalföldi, illetve újlipótvárosi kerületen kívül így végképp megsemmisültek a szocialisták leghalványabb esélyei is.

Az országban már a választások előtt eluralkodó állapotokról sokat elmond az SZDSZ romjain építkezni próbáló politikai kísérlet sorsa. Az elnöki posztról korábban lemondott de a liberális, a bal-, illetve a demokratikus oldalon még mindig jelentős politikai tőkével és népszerűséggel bíró Kuncze Gábor (*Magyar Bálinttal* és másokkal) alapított egy egyesüle-

tet, amellyel az SZDSZ szétesése után el akartak indulni a választásokon. Magától Kunczétól hallottam, hogy ő, aki két évtizedet töltött el a politika élvonalában, egy részét kormányzati pozícióban, tehát kiterjedt kapcsolatokat ápoló politika közeli vállalkozókkal, ezúttal hiába igyekezett támogatást szerezni. Ahova fordult, mindenütt rokonszenvennel és biztatással találkozott, de pénzt, egy fillért sem kapott. A szó szoros értelmében féltek támogatást adni – legálisan és nyilvánosan semmi szín alatt, de még titokban sem. Mert mi lesz, ha a Viktor tudomást szerez róla? Akkor nekik és a cégüknek annyi a választások után...

Egy évvel korábban magam is beszéltem olyan nagyvállalkozóval, aki nem szerette Orbánt és a legkevésbé sem örült az ő közelgő nagy győzelmének, de azt mondta: most ez jön, alkalmazkodni kell hozzá. Kibírjuk, ha királyságot csinál is – az üzlet megy tovább. Most nála az erő, de hosszabb távon ránk szorul majd ő is. Kettőn áll a vásár: ez nem változik.

Akik így gondolták, legalább akkora tévedésben voltak, mint azok, akik a demokratikus parlamenti váltógazdaság továbbélésében bizakodtak. Nem számoltak azzal, hogy Orbán (és Simicska) a teljhatalom birtokában véget vet az addigi vircsaftnak, amelyben egymásra utalt felekként működtek a politika szereplői és a hozzájuk kötődő oligarchák. Mert kétharmaddal alapjaiban változtatható meg az addigi szimbiózis: a jogilag korlátlan hatalomhoz jutott politika egyértelmű túlsúlyba, sőt domináns helyzetbe kerül. Tartósan és intézményesen. Eddig adni is kénytelen volt, de a jövőben, ha akarja, csak elvesz majd, akár az államhatalom teljes fegyvertárát bevetve. Legálisan és illegálisan.

A legnagyobb, legismertebb vállalkozók mindenestre demonstratív módon, jó előre letették a garast Orbán mellett. Akik korábban mindkét politikai oldalt támogatták – busásan visszatérülő befektetésként –, azok most látványosan felsorakoztak a leendő győztes oldalán.

Csányi Sándor, az OTP-jével megkerülhetetlen tényezőnek számított nemcsak a magyar gazdaság, de a mindenkori kormányzat számára is. Mindkét politikai oldal, minden releváns pártjával és politikai szereplőjével kontaktusban volt, így-úgy támogatta is őket – továbbá megfelelő kapcsolatokat ápoló közvéleményt befolyásoló jelentősebb médiumokkal. 2010 előtt azonban ő is egyértelműen odaállt Orbán mellé. (Az MDF bukásában döntő szerepet játszott Csányi Dávid Ibolyával kiobbant konfliktusa, majd szakítása.)

Demján Sándor is látványosan demonstrált: jóval a választások előtt megjelent a fideszes pártelnök felcsúti portáján rendezett disznótoron és együtt pálinkázott vele a leölt mangalica teteme fölött. A szimbolikus jelentőségű aktusról videofelvétel készült, amely rákerült Orbán honlapjára, s onnan terjedt szét az interneten.³⁸

Mások – mint például a korábban baloldaliként elkönyvelt *Leisztinger Tamás* – nem egyszerűen a lojalitás, hanem a behódolás gesztusaira kényszerültek. Neki szimpla pénzadományokkal nem sikerülhetett biztosítani a túlélést: futballcsapatot kellett vásárolnia. Miskolcon ez a vicc járta akkoriban: „Vajon Leisztinger menti meg a Diósgyőrt, vagy a Diósgyőr menti meg Leisztingert?” Nevezett közös interjúalanya volt a *Heti Válasznak* az Orbán-hű (és -rokon) *Vitézy Tamással* 2009 januárjában. Vitézy vadul szidta a baloldali kormányokat, Leisztinger meg tercelt hozzá. Mindenki láthatta a fideszes hetilap címlapján – plusz Simicska Mahiros körüli hirdetőoszlopain –, hogy merről, milyen erővel fúj a szél, és hova lök immár mindenkit a 2010-es választások előtt.³⁹

„A derekak minden vonalon beadódnak: az ország Tisza István lábai előtt hever” – írta keserűen a *Nyugatban* Ignó 1913 nyarán. 2010 tavaszán ennél súlyosabb volt a helyzet: az ország Orbán Viktor lábai előtt hevert.

³⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=wh4vD9OhUho>

³⁹ <http://valasz.hu/itthon/rovidlato-elit-21044>

A DEMOKRÁCIÁBÓL AZ AUTOKRÁCIÁBA

Mint láttuk, a kampányban Orbán már nem ígért rendszerváltozást. Sőt – korábbi elszólásait is ellensúlyozandó – leplezni igyekezett ilyen irányú szándékait. 2009 novemberében például kijelentette: nem támogatja „a magyar közjogi rendszer fölforgatását”, így „a parlamenti képviselőválasztás szabályainak a megváltoztatását” sem. Szerinte efféle nincs is reális esély: „a jobboldalnak két lábbal kell a földön állnia, higgadságát megőrizve nem szabad csodákkal határos célokat kitűznie... a kétharmados többség megszerzése csoda lenne”.⁴⁰

Pedig ekkor már másra se gondolt, mint a biztos kétharmadra s az annak révén kiépíthető tartós egyeduralomra. Két hónappal korábban zárt körben, a hívei előtt beszélt is a terveiről. (Orbán, immár rituálisan, évente háromszor tart nagy politikai beszédet azonos helyszíneken: egyet a fővárosban, egyet vidéken, egyet a határon túl. Februárban mond egy ország értékelőt Budapesten, júliusban egy afféle „világ értékelőt” Tusnádfürdőn, majd szeptemberben egy bizonytalan műfajút a bizalmasainak Kötcsén. Mindegyik az övéi körében hangzik el, de míg az első kettő nyilvános, addig a harmadikról nem szerezhetsz közvetlen tudomást arra illetéktelen. Nota bene: egyik beszédre sem a parlamentben kerül sor.)

Kötcsén 2009. szeptember 5-én hatodszorra rendezték meg a „polgári pikniket”. Akkor és ott – túl a győztes népszavazáson, a világgazdasági válság kitörésén és Gyurcsány lemondásán, a biztosra vehető nagy győzelem ígézetében – Orbán némi bepillantást engedett a lapjaiba híveinek. Vázolta a húsz éve működő parlamenti váltógazdaság felszámolására és az azt föl-váltó hegemonisztikus uralom kiépítésére irányuló szándékait:

⁴⁰ Kijelentései hitelét nem erősítette, hogy Orbán az „Új államépítés” című konferencián tette őket 2009. november 8-án, Kecskeméten <http://www.baon.hu/bacs-kiskun/kozelet/orban-az-allamepitesrol-268606/>

„Magyarországon a legutóbbi időkhöz egy duális párteret alakult ki... egy ilyen erőternek szükségszerű velejárója az állandó értékviták... Napjainkra azonban... egy centrális politikai erőter van kialakulóban, ami egyrészt a jobboldali konjunktúrának, másrészt a mi megerősödésünknek köszönhető... Megvan a reális lehetősége annak, hogy a magyar politika következő tizenöt-húsz évét ne a duális erőter határozza meg, amely állandó értékvitákkal jár, megosztó, kicsinyes és fölösleges társadalmi következményeket generál. Ehelyett huzamosan létrejön egy nagy kormányzó párt, egy centrális politikai erőter, amely képes lesz arra, hogy a nemzeti ügyeket megfogalmazza – és ezt nem állandó vitában teszi, hanem a maga természetességével képviseli...

Egyszerűbben szólva: vagy egy olyan kormányzati rendszert próbálunk felépíteni, amely minimálisra csökkenti a duális erőter visszaállításának esélyét, és helyette hosszú távon egy nagy centrális erőterben rendezi el a politikai kérdéseket; vagy ellenkormányzásra készülünk, és akkor a duális erőter vissza fog állni... A nemzeti ügyek kormányzását kell megvalósítani... azt javaslom, hogy az állandó harcra berendezkedett politika helyett az állandó kormányzásra berendezkedett politikát válasszuk, ne a másik féllel folytatott folyamatos és állandó küzdelem határozza meg gondolkodásunkat, hanem bizonyos nemzeti ügyek meggyőző erejű képviselete...”⁴¹

2010. február 17-éig a fenti mondatok ismeretlenek voltak a nagyközönség számára. Csak a Kötcsére meghívott bennfentesek hallhatták őket. Két hónappal a választások előtt azonban Orbán jónak látta nyilvánosságra hozni a fél évvel korábban elhangzottakat. (A választások előtt grüндolt Fidesz-közelit, a *Nagyítás* nyilvánvalóan csak a legmagasabb helyről származó engedély birtokában közölte a szöveget.) A beszéden érezhető, hogy a szónok akkor is számolt egy ilyen eshetőséggel, amikor a hívei előtt beszélt. Körültekintően fogalmazott. Beleszólt a szövegébe olyan mondatokat is, amelyekkel utóbb az ő demokratikus elkötelezettségét lehet igazolni. „Természetesen verseny lesz, és a végén a választók fognak dönteni” – mondta például, amit önmagában (a szöveggörnyezetből kiragadva) lehetne jóhiszeműen is értelmezni. Nem beszélve arról, hogy azt nem ígérte Orbán, hogy az általa rendezett „versenyek” tiszták és nyíltak lesznek, hogy

⁴¹ <http://www.fidesz.hu/hirek/2010-02-17/meg337rizni-a-letezes-magyar-min337seget/>

a résztvevők azonos feltételekkel és valós győzelmi esélyekkel állhatnak majd rajthoz. Az ellenkezőjét azonban világossá tette, amikor a „centrális politikai erőterről” és az „állandó kormányzásra berendezkedett” „egy nagy kormányzó párról” beszélt. Nem azt mondta, hogy olyan *politikát* kell folytatni, hanem azt, hogy „olyan *kormányzati rendszert*” kell felépíteni, amely mindezt lehetővé teszi. Két évtizedes hatalmi távlatról beszélni az 1989 és 2010 között működő demokratikus parlamenti váltógazdaság kondícióinak változatlanul hagyása mellett dőreség lett volna: ez csakis a politikai keretek gyökeres átalakítása esetén volt elképzelhető.

Naivnak és tájékozatlannak kellett ahhoz lenni, hogy Orbán kötcsei beszédét ne annak a *hegemonisztikus uralmi rendszernek* a rekonstrukciójára irányuló szándékként értelmezze valaki, amely egyaránt jellemezte a dualizmus korát és a Horthy-korszakot is. Ahol a korlátozott választójog, a behozhatatlan anyagi, szervezeti és hatalmi előnyök, illetve visszaélések intézményesítették a nagy kormánypárt ismétlődő választási győzelmeit, megszakítatlan uralmát, a kis ellenzéki pártoknak pedig esélyük sem volt kormányra kerülniük.⁴²

De miért engedte Orbán nyilvánosságra hozni mindezt? Mert egyrészt messzemenően számíthatott a nagyközönség tájékozatlanságára, illetve a tájékozottak nagy részének a naivitására. A Fidesz győzelmi esélyeit két hónappal a választások előtt már különben sem ronthatta semmi: a lavinát ekkor már nem lehetett megállítani. A tömegeknek fogalmuk se nagyon volt róla, mit, miről és miért beszélt Orbán Kötcsén. A politizáló értelmiség egy részét pedig csak újabb optimista vélekedésekre ihlették az elhangzottak arról, hogy a kétharmad „cselekvőképes kormányzatot” eredményez majd. Orbán eltökélt, vélték: ez is azt ígéri, hogy a régóta esedékes nagyszabású, népszerűtlen, de elkerülhetetlen reformokra használja majd a nagy győzelem adta erős fölhatalmazást. Akik meg nem voltak ilyen naivak, azokra bénítóan hatott az orbáni erődemonstráció: nincs már mit tenni, bele kell törődni az elkerülhetetlenbe...

⁴² Az egyetlen szabályt erősítő kivétel az ellenzéki koalíció 1905-ös politikai válságból született győzelme volt, amely aztán annál nagyobb bukáshoz vezetett a következő választásokon.

AZ ANTIDEMOKRATIKUS FORDULAT IDEOLÓGIAI MEGALAPOZÁSA

A naiv illúziókat már győzelme pillanatában félresöpörte, a „rémlátásokat” pedig messzemenően igazolta a Fideszes vezér. Aki habozás nélkül és meghökkenítő erővel látott hozzá az általa kiépíteni kívánt autokratikus berendezkedés ideológiai megalapozásához. Ennek eszközei a következők voltak: 1. áforradalmi retorika; 2. nemzeti demagógia; 3. hamis történelmi legitimáció; 4. Istenre történő álszent hivatkozások; 5. politikai bűnbak-képzés; 6. antidemokratikus alkotmányozás.

Menjünk sorba.

1. Orbán már április 11-én, a választások első fordulóját után megkezdte a *forradalmi retorika* alkalmazását, akkor még csak egy erős történelmi utalással: „a magyarok a mai napon elkezdtek írni egy olyan történelmi mondatot, mint 1956-ban vagy 1990-ben. Most ismét felemelték a fejüket, és ítéletet mondtak egy kudarcot vallott korszak felett”.⁴³ Két hét múlva, a második forduló után, az elnyert kétharmad birtokában viszont már direktben beszélt: „Magyarországon nem egyszerűen arról van szó, hogy lezajlott a hatodik szabad választás, hanem forradalom történt a szavazófülkékben. A magyarok bebizonyították, hogy van értelme a demokráciának, mert demokratikus keretek között olyan nagy horderejű változást tudunk véghezvinni, amelyet régen csak a forradalmak tudtak... A rendszerváltás tanulsága teljességgel be, miszerint rendszert váltani nem lehet, csak megbuktatni, illetve megdönteni és újat alapítani helyette. A magyar emberek a mai napon megbuktatták a hatalommal visszaélő oligarchák rendszerét, és helyette megalapítottak egy újat, a nemzeti együttműködés rendszerét” – jelentette ki.⁴⁴ Mindezt már a második forduló előestéjén beharangozta, mondván: „olyan egységet érhetünk el, amely több lesz, értékeesebb lesz, mint egy forradalom”.⁴⁵

A demokratikus rendszerben, jogszerűen lezajlott, immár hatodik parlamenti választást „forradalomként” definiálni nyilvánvaló képtelenség. A

⁴³ http://2010-2015.miniszterelnok.hu/cikk/magyarorszag_polgarai

⁴⁴ http://2010-2015.miniszterelnok.hu/cikk/forradalom_tortent_a_szavazofulkeben

⁴⁵ http://2010-2015.miniszterelnok.hu/cikk/igazi_a_kozeletet_gyokereiben_megvaltoztato_vasarnap_estere_szamitok

kormányváltás effajta intézményes, legális módja épp az ellenkezője annak, amit a fönnálló jogrendet valamely magasabb igazság nevében félresöpör forradalom tesz. (A forradalom akkor kezdődik, amikor semmibe veszik a hatályos törvényt. Amikor Petőfi azt mondja: „nem ismertünk többé semmiféle cenzort, el egyenesen a nyomdába!”) Már működő demokráciában forradalmat csinálni nem szükséges és nem is lehetséges. A demokráciát Bibó István szerint éppen az különbözteti meg minden más kormányzati rendszertől, hogy a népek fölkelés, forradalom, zsarnokölés nélkül módja van békésen és törvényesen megszabadulni a neki nem tetsző kormányzattól. Bibó idevágó (1971–72-ben kelt) passzusai paradox módon mintahá Orbán (a későbbi Bibó szakkollégista) 2010-es forradalmi retorikával üzött manipulációjáról rántanak le előre a leplet:

„Ilyenfajta átköltések, hogy forradalmat lehet békés úton is csinálni, forradalmat lehet parlamentáris úton is csinálni, teljesen hiábavalók, mert vagy merő kép az, hogy parlamentáris úton forradalmat értem el; vagy ha pedig úgy gondolom, hogy parlamentáris úton lefolytatok valamilyen hatalomváltást, aztán a hatalom birtokában előveszem az addig eldugott erőszakot, ez nagyon átlátszó manőver, amely végeredményben megint csak... a reakció győzelmét fogja elindítani, mint már a történelemben annyiszor.”⁴⁶

Amit Orbán a forradalomról mondott, az teljesen irreális volt – ám a saját uralmi törekvései szerint a legkevésbé sem volt irracionális. Hiszen ő minél korlátlanabb hatalmat, annak birtokában pedig minél több anyagi javat akart szerezni. Neki – és harcostársának, Simicska Lajosnak – régóta ezt jelentette a politika. A kétharmados többséget ők nem egyszerűen az ország kormányzására kapott erős fölhatalmazásként értelmezték, hanem úgy, hogy most végre megütötték a bankot. Övék az ország: azt tesznek vele, amit akarnak. Amikor a győzelem estéjén Orbán „forradalomról” beszélt, akkor a rendkívüli állapotnak, a status quo fölrúgásának ágyazott meg. (Nota bene: korábban is volt már magyar kormány, amelyik – szintén álságosan – „forradalminak” nevezte magát. Az 1956. november 4-én megalakult „forradalmi munkás-paraszt kormány”. Kádár János kormánya azért hazudta magát „forradalminak”, hogy „ellenforradalomnak” hazudhassa a

⁴⁶ Bibó István: *Az európai társadalomfejlődés értelme*. In: Bibó: Válogatott tanulmányok III. Budapest, 1986. Magvető Kiadó. 58. o.

levert forradalmat. Orbán az 1989–90-es demokratikus rendszerváltozást akarta negligálni és a maga küszöbön álló antidemokratikus rendszerváltoztatását igazolni a „fülkeforradalom” hazugságával.)

Első hallásra sokan azt hihették, a fideszes vezérnek elment a józan esze. Fejébe szállt a dicsőség, elvesztette a realitásérzékét, minimum erős túlzásba esett. Pedig Orbán ezúttal is higgadt megfontolás után, szavai hatását pontosan kiszámítva beszélt az ország népéhez. A célja nem volt kevesebb, mint *félresöpörni, kiiktatni, átírni a szabályokat, a kialakult rendet, az addigi erőviszonyokat*. Ezért hirdette, sulykolta minden lehetséges alkalommal: új időszámítás van, semmi sem érvényes abból, ami eddig volt. Erről beszélt a győzelem estéjén, a másnapi nemzetközi sajtótájékoztatón, a különféle tévékben, a parlament nyitó ülésén, a kormányfőjelölés átvételekor, a kormányprogramot ismertetve, majd amikor megszavaztatta és közzszemlére tette a *Nemzeti Együttműködés Nyilatkozatát*. A nevetségessé válást kockáztató pátozzsal is azt akarta bevésni a köztudatba, hogy rendkívüli és korlátlan fölhatalmazást kapott az ország átalakítására: „A magyar nemzet 2010 tavaszán még egyszer összegyűjtötte maradék életerejét, és a szavazófülkékben sikeres forradalmat vitt véghez. A magyar nemzet e történelmi tettevel arra kötelezte a megalakuló Országgyűlést és a felálló új kormányt, hogy elszántan, megalkuvást nem ismerve és rendíthetetlenül irányítsák azt a munkát, amellyel Magyarország fel fogja építeni a Nemzeti Együttműködés Rendszerét.”⁴⁷

2. Ezzel az idézettel át is evezünk a *nemzeti demagógia* vizeire. Orbán már a választások első fordulóját után sem ismert mértéket ezen a téren: „Magyarország polgárai ma este megmutatták a világnak, hogy ismét jó magyarnak lenni. Hazánk felemelt fejével tért vissza a történelem főutcajára... A magyarok a mai napon ismét felemelték a fejüket, és ítéletet mondtak egy korszak felett... Magyarország polgárai megmutatták, hogy Magyarország egységes... ez a győzelem nem a Fideszé, hanem Magyarországé... Minden magyar büszke lehet erre az új világsikerre.”⁴⁸

De mit érezzenek a vesztesek? Akik nem a Fideszre szavaztak. A vesztes nem büszke. Aki nem büszke, nem magyar? Ez ugyanaz a régi nóta volt,

⁴⁷ <http://www.parlament.hu/irom39/00047/00047.pdf>

⁴⁸ <http://2010-2014.kormany.hu/hu/miniszterelnokseg/miniszterelnok/beszedek-publikaciok-interjuk/orban-viktor-beszede-a-valasztasi-gyozelem-utani-sajtotajekoztaton-2010-aprilis-11>

amelyet Orbán már 2002-ben (majd utána még sokszor) eldanolt, csak akkor nem mulatósként, hanem kesergőként, az elvesztett választások után: „A haza nem lehet ellenzékben”. A képlet azonos: a saját politikai tábor egyenlő a nemzettel, amelyből a politikai ellenfél ki van rekesztve.

A kormányprogram benyújtásakor elmondott beszédében mindez fenyegető tónusban hangzott el: „A magyar választók azt üzenték mindnyájunknak, hogy igaza a nemzeti egységnek van, a győztes feladata pedig az, hogy a nemzeti egységet és annak igazságát védje, képviselje – és legyőzőn minden olyan jelenséget, erőt és törekvést, amely a nemzeti egységgel szembefordul, azt veszélyezteti.”⁴⁹

Ám az Orbánra jellemző dupla fenekű beszédmód jegyében egy bekezdéssel arrébb következett egy ezzel ellentétes frázis is: „A demokratikusan létrejött nemzeti egységnek természetes részét képezi a mindenkori ellenzék, mégpedig ellenzékként – a kormányzó többségtől eltérő vélemények, szempontok megfogalmazójaként és szószólójaként”. Ez bizvást tekinthető üres lózungnak, demokratikus szóvirágnak, a retorikai „pávatánc” kötelező, de korántsem irányadó lépésének. Már csak azért is, mert a kormányprogramként benyújtott – mindösszesen 5 pontból álló – politikai röpirat utolsó pontja így szólt: „Itt az idő, hogy helyreállítsuk a demokratikus normákat!” Melyeket az elmúlt nyolc évben ezek szerint lerombolt az akkori kormányzat: a mostani ellenzék. Amely, ha nem tagadja meg korábbi törekvéseit, akkor bizony az új nemzeti egységet veszélyezteti.

Az orbáni „nemzeti egység” térben és időben természetesen túlterjeszkedett a mai Magyarország keretein: „A Nemzeti Együttműködés Rendszere minden magyar számára nyitott, egyaránt részesei a határon innen és túl élő magyarok.”⁵⁰ Hamarosan megszületett a „kettős állampolgárságról” szóló törvény, amely már közjogi köteleket is létesített a határon túliakkal. Az ország első világháborút követő, a trianoni békeszerződéssel szentesített feldarabolását pedig a „Nemzeti Összetartozás Emléknapjává” nyilvánította az Országgyűlés. Ugyancsak törvényben kötelezték az iskolákat arra, hogy az elcsatolt területekre (a mai Romániába, Szlovákiába, Ukrajnába, Szerbiába) osztálykirándulást szervezzenek. Mindez kettős célt szolgál: 1. kifogni

⁴⁹ <http://www.parlament.hu/irom39/00047/00047.pdf>

⁵⁰ Uo.

a szelet a szélsőjobb vitorlájából; 2. nemzeti révülettel övezni a soron következő autokratikus hatalmi átalakítást.

Hab a tortán: az első időkben rendre a „Nemzeti Összetartozás Kormánya” szerepelt Orbánék hivatalos szóhasználatában, ami hajsza hűján megegyezett a „Nemzeti Összefogás Kormánya” elnevezéssel. Ez utóbbi a Szálasi-kormány hivatalos neve volt 1944-ben. Ami nyilván csak véletlen összecsengés. Vagy ha nem is teljesen véletlen, legalábbis akaratlan. A dolog szerintem nem a történelmi tudatosságra, hanem a tudatlanságra utal...

3. A nemzeti demagógia persze *történelmi dimenziót* kapott: nemcsak a jelenben élő, de a mindenkori magyar nemzet győzött Orbán Viktorral 2010-ben: „üzenjük Magyarországnak polgárainak, hogy megértettük és diadalra vittük a magyarok történelmi álmát”.⁵¹ Ez konkrétabban azt jelentette, hogy „a XXI. század első évtizedének végén, negyvenhat év megszállás, diktatúra és az átmenet két zavaros évtizede után Magyarország visszaszerelte az önrendelkezés jogát és képességét”.⁵² Az „átmenet két zavaros évtizede” formula az 1989–90-es rendszerváltozással született demokratikus jogállamra, a parlamenti váltógazdálkodásra, a harmadik Magyar Köztársaságra utalt, jelezve egyúttal a mindezek fölszámolására irányuló eltökélt hatalmi szándékot is.

4. Orbán tervei – a vallási-politikai fundamentalizmus jegyében – nem nélkülözhatték a *transzcendens igazolást* sem. Amely a feudális monarchák uralmát legitimálta évszázadokon át, akik nem a nép akaratából, hanem Isten kegyelméből uralkodtak. Nos, a Fidesz vezére mindkettőből akart. „Vincit voluntas tua! Győzedelmeskedjék hát a Te akaratod!” – utalt a legfőbb keresztény ima, a „Miatyánk” szövegére a győzelem estéjén elmondott beszéde végén.⁵³ „Isten a történelem ura” – volt olvasható a Trianon-törvény felütésében.⁵⁴ „Soli Deo Gloria! Minden dicsőség Istené!”⁵⁵ – zárta le a kormányprogram vitáját a Magyar Köztársaság parlamentjében a leendő miniszterelnök, és folytathatnánk. A történelmi egyházak partnerek voltak mindehhez: áldásukat adták Orbán uralmára. Amiért komoly ellenszolgá-

latást kaptak anyagilag is, ideológiai befolyásuk növelése terén is – de erről majd később.

5. Az Orbán által végrehajtani kívánt hatalomkoncentráció igazolását szolgálta az előző, baloldali kormányok kártételeire, rablásaira, országrontó tevékenységére irányuló *bűnbakképző* mechanizmus szüntelen működtetése is. Ez éveken át gőzerővel folyt már a választások előtt, ám most, a rendkívüli hatalom birtokában új dimenziót és új eszközöket kapott. A bűnösöket (az előzetes ígéreteknek megfelelően) el kell számoltatni, börtönbe kell zárni: a politikai ellenfél kriminalizálása egyfajta indirekt legitimáció jegyében folyt tovább.

Hogy mindez nem egyszerűen az igazságszolgáltatás keretei közt zajló jogi, hanem politikai folyamat legyen, arról Orbán elszámoltatás-ügyi politikai biztosok kinevezése révén gondoskodott. Három ilyen megbízott is tevékenykedett (*Balsai István, Budai Gyula, Papcsák Ferenc*), akik feladata végső célként a gyűlölt ellenfél, a korábbi miniszterelnök, Gyurcsány Ferenc vád alá helyezése és börtönbe juttatása volt. E törekvések végül nem értek célba – az ügyészség fölötti uralom és a bíróságokra kiterjedő növekvő befolyás ellenére sem. A (soha meg nem valósult) sukorói kaszinó beruházás ügyét látták később alkalmasnak a Gyurcsány elleni nyomozás megindítására, amihez – akarta vagy sem – asszisztenciát nyújtott az LMP vezetője, *Schiffer András*, aki hűtlen kezelés bűncselekménye miatt tett följelentést a volt miniszterelnök ellen. Gyurcsány mentelmi jogát ugyan felfüggesztette a parlament 2011 szeptemberében, miután az államigazgatás volt munkatársai közül többeket előzetes letartóztatásba helyeztek (így *Tátrai Miklóst*, a Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt. vezérigazgatóját és Császzy Zsolt értékesítési igazgatót), de tőlük nem tudtak hamis terhelő vallomást kicsikarni. Végül a Gyurcsánnyal szembeni ügyészségi vádemelésig sem jutottak el, nemhogy a bírósági ítéletig: 2012 júliusában megszüntették az ellene folyó nyomozást.

6. Az új hatalom legitimálása nem nélkülözhetette az új alkotmányozás aktusát sem. Orbán a Nemzeti Együttműködés Nyilatkozatát „egy új alkotmány alapkövének” nevezte az annak elfogadását követő rádióinterjújában, majd elrendelte a Nyilatkozat középületekben történő kifüggesztését. Az új fideszes Alaptörvény 2011 tavaszán lezárja majd az autokratikus uralom kiépítésének első korszakát, amely a régi intézményi keretek elfoglalása révén valósult meg. Maga az alkotmányozás egy későbbi fejezet tárgya lesz,

⁵¹ http://2010-2015.miniszterelnok.hu/cikk/forradalom_tortent_a_szavazofulkekben

⁵² <http://www.parlament.hu/irom39/00047/00047.pdf>

⁵³ http://2010-2015.miniszterelnok.hu/cikk/forradalom_tortent_a_szavazofulkekben

⁵⁴ http://www.galamus.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=11017

⁵⁵ http://index.hu/belfold/2014/05/10/ma_iktatjak_be_orban_viktort/vastaps/

előbb azonban nézzük meg, hogyan ment végbe 2010 nyarán és őszén a parlamentáris kormányzás korábbi intézményeit elfoglaló és megbénító politikai villámháború. Amelynek révén megtörtént a kormányzati és a parlamenti tevékenység egyeduralmi jellegűvé alakítása, ami a főhatalmat korábban fékező-ellensúlyozó közintézmények lerohanása és anektálása tett teljessé, illetve önkényuralmi jellegűvé.

A VEZÉRELVŰ KORMÁNYZATI RENDSZER LÉTREHOZÁSA

A győztes pártvezér – így is jelezvén az idők rendkívüliségét – villámgyorsan, május 3-án, bő egy héttel a választások után bemutatta a Parlamentben új kormánya tagjait. A nagybetűs írásmód jelzi: csak a Kossuth téri épületről beszélünk, egy ott megtartott sajtótájékoztatóról, hiszen az új országgyűlés – a parlament – nyitó ülésére csupán másfél héttel később, május 14-én került sor. Ekkor kérte föl Sólyom László államfő Orbán Viktort, a Fidesz elnökét a kormányalakításra. Amikor már 11 napja ismert volt az új kabinet pontos összetétele. Orbán itt is szakított a parlamentáris hagyománnyal, és új szerkezetű kormánnyal állt elő.

A plebsnek szóló üzenet az volt, hogy ő kevesebb miniszterrel kormányoz, mint elődje: 15 helyett 9-cel, azaz „takarékosabban”. Ami persze csak parasztvakításnak vehető, hiszen a cél a hatalomkoncentráció volt. A hagyományos ágazati minisztériumok legtöbbje összevont irányítás alá került, ahol az egyes szakterületek államtitkári kompetenciává fokozódtak le. Nota bene: az államtitkárok száma nagyjából megduplázódott, a helyettes államtitkárokkal együtt 98-ra emelkedett, ami éppen 36-tal volt több, mint az előző kormányban szereplők száma.⁵⁶ A kormány létszáma így 30 fővel gyarapodott, azaz 111-re nőtt, hogy nemsokára elérje a 129-et.⁵⁷

Így jött létre a gazdasági és a pénzügyi tárcát integráló *Nemzetgazdasági Minisztérium* Matolcsy György vezetésével. Még nagyobb centralizációt valósított meg a *Nemzeti*, későbbi nevén *Emberi Erőforrások Minisztériuma* az egészségügy, a szociálpolitika, az oktatásügy, a tudomány, a kultúra, a

⁵⁶ http://hvg.hu/itthon/201023_allamtitkarok_regimentje_kiskormanybelepo

⁵⁷ Fenczel Richárd: *Kormányzati struktúra, állami vezetők 2010 után*. Közjogi Szemle, 2013/4.

család-, a sport- és az ifjúságpolitika egyberántásával előbb egy politikailag súlytalan orvosprofesszor, *Réthelyi Miklós*, majd a karakteresebb, de a súlyát szintén csakis Orbánnak köszönhető református lelkész, *Balog Zoltán* vezetésével. (Réthelyi önsúlyának kínos hiányát, illetve Orbán hatalmának korlátlanágát demonstrálta, hogy amikor az előbbi egy a szakmai zsűri által támogatott eredményes pályázat után csúcsminiszteri hatáskörében kinevezte *Horváth Ádámot* az Operaház főigazgatójává, akkor ezt egy másik minisztérium – a Közigazgatási és Igazságügyi – ezzel a közleménnyel überelte: „A kormány keddi ülésén Orbán Viktor miniszterelnök feladatul tűzte Réthelyi Miklós nemzeti erőforrás miniszternek, hogy a Magyar Állami Operaház főigazgatói pályázatáról ne hozzon döntést a soron következő kormányülés előtt...”⁵⁸)

Az imént említett *Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium* élére a tudományos közéletben és a pártban egyaránt komoly respektussal bíró korábbi frakcióvezetőt, *Navracsics Tibort* állította Orbán, akit egyúttal miniszterelnök-helyettesnek is kinevezett. Szakpolitikai értelemben ő koordinálta (volna) a kormány „üzemszerű” működését, formálisan ő vezette a kormányüléseket, ami Orbánt intézményesen is a saját kormánya fölé emelte, kvázi prezidenciális pozícióba. (Navracsics esetében is indokolt beiktatni egy zárójeles megjegyzést egyrészt a súlytalansága, másrészt a naivitása illusztrálásául. Történt, hogy egy évvel a nagy választási győzelem előtt a Fidesz-környéki vállalkozókat tömörítő Széll Kálmán Alapítvány rendezvényén tartott előadást az Orbán elnöki kabinetfőnökeként és frakcióvezetőjeként tevékenykedő, a majdani kormányzás kulcsembereinek számító Navracsics. Aki a kormányzat tervezett működéséről beszélve kijelentette: „be kell fejezni a 'Puch-, illetve Simicska-kormányok' időszakát, mert egy nemzeti kormány gazdaságpolitikája nem szólhat részérdekek kiszolgálásáról.”⁵⁹ Mindez – az ott készült hangfelvétel révén – Simicska füléig jutott, mire ő üvöltözve hívta fel Navracsicsot, és kérte rajta számon az elhangzottakat. Ez önmagában is sokat elmond a Fidesz nevű hatalmi konzorcium valós erőviszonyairól, de még beszédesebb, hogy a későbbi kormányzati tevékenység épp az ellenkezőjét valósította meg annak, amit Navracsics

⁵⁸ <http://index.hu/kultur/2011/06/01/operahaz/>

⁵⁹ <http://magyararancs.hu/belpol/kivul-tagasabb-92642>

hangoztatott: a Simicska nevével fémjelezhető anyagi „részerdekek” totális kiszolgáltatását, messzemenően ideértve az Orbán-család anyagi „részerdekeit” is. Navracsics bizonyára komolyan hitte, amit mondott: ő valóban az ország kormányzására, a közérdek szolgálatára készülhetett 2010 előtt. Ami azt jelenti, hogy – meglepő módon – a legkevésbé sem volt tisztában a Fidesz működésének lényegével.)

A negyedik új csúcstárca a *Nemzeti Fejlesztési Minisztérium* lett, amelyik az állami vagyongazdálkodást és az európai uniós pénzek felhasználását, így többek közt az energetikát, a közlekedést, a klímapolitikát, a hírközlést, a közbeszerzést, a fejlesztést és a külgazdasági kapcsolatokat volt hivatva integrálni. Ennek élére Orbán és Simicska egykori szakkollégiumi tanára, a fideszes politikai, illetve gazdasági holdudvarba egyformán beintegrált *Fellegi Tamás* került. (Simicska és érdekköre bő egy éve alatt bedarálta Fellegit, ekkor jött a nyíltan az ő emberüknek – nem túlzás: kesztyűsbábjuknak – számító *Németh Lászlóné*.)

Végül egy kisebb integrációs tárcaként jött létre a *Vidékfejlesztési Minisztérium* az agrár- és földügyek, továbbá a környezetvédelem és a vidék ügyeinek intézésére, élén az akkor még Simicska érdekköréhez sorolható *Fazekas Sándorral*.

A fenti öt mellett három hagyományos minisztériumot hagyott meg Orbán: a *belügyit* a kipróbált (hétpróbás?) *Pintér Sándorral*, a *külgügyit* az első kormányzásnál már bizonyított *Martonyi Jánossal* és a *honvédelmit* (a Dávid Ibolyától „zsákmányolt”) *Hende Csabával*.

Végül másik miniszterelnök-helyettesként tagja lett a kormánynak *Semjén Zsolt*, az önálló pártként valójában nem létező kereszténydemokrata szekció elnöke, ami formálisan koalíciós jelleget lett volna hivatva adni Orbán de facto *egy párti*, sőt *egyszemélyi* uralmának.

Orbán új kormányának szerkezetét természetesen lehet hasonlítani a brit kabinetkormányzás szerkezetéhez. Ahogy egyes prezidenciális rendszerek kormányzati modelljét is fölfedezheti benne, aki nagyon akarja.⁶⁰ Ám az egyes részletek formális rokonsága ellenére mindez teljesen félrevezető, hiszen az említett kormányzati rendszerek – a brit vagy az észak-amerikai – kétségtávolan demokratikusak, ahol a végrehajtó hatalom

60 Sárközi Tamás mindkettőt megteszi idevágó művében: 178. o.

erős centralizációjának legalább olyan erős ellensúlyai vannak, márpedig ez az Orbán-rezsimről a legkevésbé sem mondható el. (Hogy csak egyet említsek: az amerikai elnök nem ura a kongresszusi többségnek, még a nyugat-európai pártviszonyok szintjén sem, az orbáni karizmatikus vezérpárti uralomtól pedig fényévnyi távolságra van.)

Az új miniszterelnök egyszemélyi uralmát szolgálta a kormánystruktúrában belül a korábbi Miniszterelnöki Hivatal helyén fölállított *Miniszterelnökség* is. Ez afféle „kormány a kormányban” szerepkörben hatalmi értelemben lefedte a formális szakpolitikai kabinetet, különösen az után, hogy az élén *Varga Mihályt* a politikailag karakteresebb *Lázár János* váltotta föl. Fontos jelzés volt az is, hogy a szokásos kormányzóvívón túl egy külön *miniszterelnöki szóvivő* is hivatalba lépett az Orbánt mindenkor feltétel nélkül szolgáló, az ő klónjaként megjelenítő *Szijjártó Péter* (később külügyminiszter) személyében.

*

A fideszes villámháború fő frontját a *tömeges és drasztikus személycserék* jelentették. Ezek részben természetes kísérői a mindenkori kormányváltásoknak: a politikai posztokon túl a kormányhivatalok élén, az állami vállalatoknál stb. Ám Orbánék itt is olyan „forradalmi” módszereket alkalmaztak, például a *Magyar Fejlesztési Bank* alá rendelt cégeknél, amelyek – mutatis mutandis – az 1940-es évek végének rajtaütésszerű államosítási akcióit idézték. Őrző-védő emberek kíséretében, bejelentés nélkül, rajtaütésszerűen érkeztek meg a legkülönbözőbb helyekre, s vették át a hatalmat az új káderek a régiektől azonnali irodaelhagyás, számítógép-, mobiltelefon- és slusszkulcs-átadás stb. aktusainak keretében.

Szakemberek ezrei röptek egyik pillanatról a másikra; olyanok, akiket korábban sose érintett a kormányváltás. Sokan közülük jó kapcsolatot ápoltak a Fidesszel, 2010-hez közeledve plusz szívességeket tettek, hogy előre igazolják lojalitásukat – hasztalan. Új káderek jöttek mindenhova: a közigazgatástól a turizmusig, a katasztrófavédelemtől az erdőgazdálkodásig; az igazgatótól a portásig. A *fideszes rablógazdaság*, továbbá a Simicska Lajosról szóló A „szürke dominanciás” című könyvemben – a hazai tényföltáró sajtó adataira támaszkodva – részletesen felsoroltam az államhatalom

mindazon közvetlen és csatolt részeit, amelyeket darázsrajokként leptek el 2010 tavaszán-nyarán a fideszes káderek – hogy stílszerű maradjanak: zömmel Simicska kaptáraiból kirepülve.

A rapid és tömeges személycseréket drasztikus törvénymódosítások segítették elő. Ilyen volt a május 20-án bejelentett, a kormánytisztviselők indoklás nélküli elbocsátásáról szóló, az addigi felmondási időt 6-ról 2 hónapra csökkentő jogszabály, továbbá a közsférában dolgozók kétféle forintot meghaladó végkielégítésére 2010. július 22-én elfogadott, ám 2010. január 1-jei hatállyal bevezetett 98 százalékos különadó. Az állam- és közigazgatás szakembergárdáját leváltó, illetve megfélemlítő tömeges személycserék nemcsak az e területen folyó munka színvonalát rontották jelentősen, de negatívan hatottak a törvény-előkészítés folyamatára is, amint azt látni fogjuk.

A centralizáció a Miniszterelnökségtől lefutott az állami működés legalsó szintjéig, visszaállítva a már megszűnt járási hivatalokat. Egységes kormányhivatali rendszert vezettek be, egyablakos ügyintézással, aminek lehettek gyakorlati előnyei, de az egész kétségkívül a hatalmi központosítás rendszerébe illeszkedett, főleg úgy, hogy ezzel párhuzamosan zajlott a demokrácia egyik tartópillérét adó helyi önkormányzati hatáskörök brutális lerombolása is.

A PARLAMENT LEIGÁZÁSA

Hogy a fideszes vezér hatalma összehasonlíthatatlanul nagyobb volt a korábbi hazai parlamentáris kormányzás modelljéül szolgáló német kancellári, a brit prime ministeri vagy az amerikai prezidenciális hatalomnál, azt a frakció és a párt fölötti korlátlan uralma is biztosította. Közismert, hogy a 2010-es választások előtt minden egyes képviselőjelöltnek el kellett zárnodokolnia Felcsútra, Orbán színe elé, s ott afféle személyes hűbéri esküt kellett letennie. Ha valakinek kétsége lett volna a vezéri autoritást illetően, az új frakcióvezető, Lázár János ezt maximálisan eloszlatta, mondván: „Ez a frakció Orbán Viktor frakciója lesz. Számomra értelmezhetetlen a párt-frakció-kormány háromszög.”⁶¹

⁶¹ http://nol.hu/belfold/20100520-harmincas_muksikusok_negyvenes_karmester-669821

Mindez korántsem csak annyit jelentett, hogy a pártelnök-miniszterelnök gond nélkül át tudta vinni akarátát előbb a kormányon, majd ezt követően a parlamenten is. A valóságban ez ennél súlyosabb következményekkel járt. A mindent megértő és demokratikusként igazolni akaró politológus elemzők erre találták ki a „parlamentari kormányzás” terminus technicusát.⁶² Amely valójában a parlamentáris kormányzati mechanizmus önkényes megkerülését és a demokratikus jogállami törvényhozás nem kevésbé önkényes szétzilálását volna hivatva fügefalevélként eltakarni. Hiszen mi is történt a gyakorlatban? Mindenekelőtt hihetetlenül felpörgött a parlamenti jogszabálygyártás.

Az országgyűlés bő két hónap – 28 ülésnap – alatt 116 döntést hozott. Ebből 56 volt a törvénymódosítások száma, amelyek közül nem kevesebb, mint 6 magát az alkotmányt érintette. A számok a többszörösét mutatják a korábbi választásokat követő törvényhozói és kormányzati aktivitásnak – beleértve a rendszerváltozáskor, az első szabad választások nyomán alakult országgyűlés és kormány tevékenységét is, amely a maga hasonló időszakában csupán harmadennyi jogszabályt alkotott meg. (Tanulság: az antidemokratikus rendszerváltozás gyorsabban megy a demokratikusnál.)

A mennyiségi dömping szükségképp a minőség rovására ment. Az Eötvös Károly Intézet, a Társaság a Szabadságjogokért, a Helsinki Bizottság, a Transparency International, továbbá neves alkotmány- és büntetőjogászok (Halmai Gábor, Tóth Mihály) szerint pusztán jogi-szakmai szempontból is igen rossz törvények születtek. A futószalagon rohammunkával folyó törvénygyártás nemcsak a minimális szakmai és társadalmi konzultációkat, illetve társadalmi hatástanulmányokat nélkülözte, de olykor elemi jogdogmatikai szabályokkal is ütközött, továbbá súlyos jogharmonizációs problémák keletkeztek a hazai és az Európai Unió joganyag vonatkozásában is. Egyes indítványokat bántó nyelvi hiányosságok jellemeztek, a sorozatos helyesírási hibákat is beleértve.⁶³

Súlyosabb probléma, hogy a szóban forgó törvényhozási tömegáru jó része *törvénytörő eljárások* során született. A jogalkotásról szóló törvény ugyanis egyértelmű kritériumokat állít a kormányzati, illetve parlamenti tör-

⁶² Lásd: Sárközy Tamás: *Kétharmados túlzáskormányzás*. Budapest, 2014. Park Könyvkiadó. 199. o.

⁶³ <http://ekint.org/alkotmanyossag/2010-07-01/jogallamfigyelo-jelentes-a-2010-juniusi-honaprol>

vény-előkészítés és elfogadás elé (a fentebb említett szakmai konzultációk mellett szigorú nyilvánossági előírásokat, például a készülő tervezetek minisztériumi honlapokon történő közzétételét), amit az esetek egy részében egyszerűen figyelmen kívül hagytak, azaz megszegtek, a legtöbbször pedig eljárási trükkökkel igyekeztek kikerülni. Az utóbbit jelzik a meghökkentő számok: az 56 törvényhozói aktusból csupán 11 valósult meg (a normál esetben szokásos) kormányzati előterjesztés nyomán (ezekre vonatkoznak a szigorú eljárási szabályok), 45 viszont (a rendhagyónak számító) egyéni képviselői indítványok alapján (ezekre nem). A hat alkalommal végrehajtott alkotmánymódosításból is csupán egyet kezdeményezett hivatalosan a kormány, a többi – legalább is formálisan – „maszekban” zajlott. A hatalmi cinizmus számlájára írható, hogy a benyújtott indítványokat kísérő indoklások a legtöbbször lakonikusak, érdemi tartalom híján lévők, formálisak voltak.

A „parlamentari kormányzás” tehát azt jelentette, hogy a főhatalom gazdája kikerülte a saját kormánya tagjainak és a szakminisztériumi apparátusoknak a törvény-előkészítés során esetleg várható ellenállását. Továbbá elhárította az antidemokratikus kezdeményezésekre érkező bírálatokat, mondván: azok nem kormány-előterjesztések, hanem „népképviselői” alapon születtek. Végül, de nem utolsó sorban busás szakértői díjakhoz jutott kormányon kívüli, de Fidesz-közi ügyvédi irodákat. Mindez nemcsak a folyamat eredményét, de magát a mechanizmust tekintve is szétzilálta a korábban működő parlamentáris demokráciát.

A „maszekban végzett” képviselői jogalkotás főleg a kezdeti villámháborús időszakot jellemezte, de utóbb sem tűnt el a parlamentből. A főhatalom a későbbiek során is élt, azaz visszaélt vele, egyre újabb technikákat működtetve a hiper sebességű törvényalkotás, sőt az alkotmánymódosítások folyamatában, nem beszélve arról, hogy ez lett a Fidesz-közi oligarchák, főleg Simicska gazdasági érdekérvényesítésének tipikus parlamenti eszköze is.

A törvénytelenység legkirívóbb eseteit a *visszamenőleges hatályú* – a jogállamiság legelemibb normáival összeegyeztethetetlen – jogalkotási aktusok képezték, ilyen volt a múltbeli végkielégítésekre kivetett, már említett, rekvirálással fölérő 98 százalékos különadó. Hogy minő abszurdítások történtek a jogállamiság szempontjából, azt jelzi: a Fidesz forradalmi hevületében *nemmel* szavazott a parlamentben a saját elsőpró választási győzelmét szabályosnak és jogszerűnek minősítő OVB-, illetve miniszteri beszámolóra is,

minthogy a választás lebonyolítása s az arról történő beszámoló elkészítése és benyújtása a már leköszönő, de még hivatalban lévő előző kormányzat reszortja volt.

A parlament fölötti korlátlan és gátlástalan uralomgyakorlást nem csupán az ott birtokolt kétharmados többség s az azt működtető vasfegyelmű pártgépezet tette lehetővé, hanem az az Orbán számára szerencsés körülmény is, hogy – akárcsak első kormányzása idején – ezúttal is *kétoldali ellenzékkel* számolhatott. Így nem volt elég, hogy ez az ellenzék nem tudott élni a parlamenti helyek egyharmadával elérhető vétőjoggal, de olyan mély politikai szakadék választotta el a szélsőséges Jobbikot a posztkommunista baloldali MSZP-től, amely semmilyen más ügyben sem volt átjárható. Nem beszélve a LMP-ről, amely saját identitást épített a különutasságra, egyformán elutasítva a 2010 utáni és a 2010 előtti politikai világot. Mindez természetesen Orbán malmára hajtotta a vizet, aki – annak ellenére, hogy valójában a legszélsőségesebb módon dülta szét a demokratikus berendezkedést, és építette a maga autokratikus hatalmát – ebben a helyzetben a „két szélsőség” közt szilárdan álló „mértékletes centrumpolitikus” hamis pózában tetszeleghetett.

A DEMOKRATIKUS KÖZINTÉZMÉNYEK LEROHANÁSA

A kormányzati és a vele összefonódó parlamenti működés autokratikussá tételén kívül kulcsfontosságú volt a *főhatalmon kívül eső*, azt korlátozni és ellensúlyozni hivatott, a kétharmados törvények védelme alatt álló demokratikus közintézmények elfoglalása és leigázása. Ez jórészt szintén megtörtént a 2010-es villámháború során. A dolog jobb megértéséhez ismernünk kell a kétharmados jogintézmény eredeti funkcióját az 1989-ben született magyar közjogi rendszerben. A Magyar Köztársaság alkotmányában az alapvető közintézmények jogállása és vezetőik megválasztása terén előírt kétharmados többség a versengő politikai táborok (kormány–ellenzék) közti *konszenzus* elősegítésére szolgált. Hogy a mindenkorai kormányoldal ne írhasa át egyoldalúan a szabályokat (alkotmány, választójog, alapvető szabadságjogok, párttörvény, médiatörvény stb.); továbbá ne ültethesse be a saját embereit a kormányhatalom ellensúlyaként szolgáló közhivatalokba

(alkotmánybíróság, legfelsőbb bíróság, médiahatóság, állami számvevőszék, jegybank, ombudsmanok stb.).

Ez a rendszerváltozás kezdetén még jól működő intézmény (lásd: MDF–SZDSZ-paktum) az idők során egyre kevésbé funkcionált. Később meg egyenesen diszfunkcionálisan: a működés blokkolására használták. Nem kétséges, hogy a szembenálló politikai felek közül a Fidesz járt elől a konszenzuális demokrácia-elemek elszabotálásában. Ez jellemző volt már Orbán első kormányzása idején is, lásd a közszolgálati médiumok „csonka kuratóriumait” vagy a paritásos vizsgálóbizottságok megbénítását. 2002 után pedig – ellenzékéből – mereven elutasították a baloldali kormányok minden kétharmados kezdeményezését a pártfinanszírozás rendezésétől az önkormányzati reformig. Továbbá megakadályozták fontos közintézmények vezetőinek, ill. tagjainak a megválasztását, lásd alkotmánybíróság, közszolgálati médiumok, számvevőszéki alelnökök.

A baloldal – mindenekelőtt a Gyurcsány-kormány idején – számos alkalommal próbált visszatérni a konszenzusos politikához a közintézmények vezetőinek kinevezésekor. Így maradhatott újabb hat évre a Gazdasági Versenyhivatal élén 2004-ben Nagy Zoltán, az Antall-kormány egykori pénzügyi államtitkára. 2006-ban, mint láttuk, így lett a Magyar Rádió elnöke Such György, Orbán volt tanácsadója. De független szakembernek számított a Magyar Nemzeti Bank élére 2007-ben kinevezett Simor András is (a leköszönő elnök Járai Zsigmond, Orbán korábbi pénzügyminisztere volt). Konszenzusos kinevezett volt a miniszterelnök és Sólyom köztársasági elnök közös jelöltjeként 2008-ban az ORTT élére került Majtényi László is. Orbán idején soha nem volt példa hasonlóra. Ellenzékben pedig ahol csak tehette, masszívan vétőzött, ami nagyban hozzájárult a demokratikus állam-szervezet egyre elégtelenebb működéséhez. Orbán tehát a destrukció eszközévé tette a kétharmadot – amelynek most ő lett az egyedüli birtokosa.

Ha a szembenálló felek egyike szerez ekkora többséget a választásokon, az eleve kisiklásként értelmezhető a magyar közjogi szisztémában, hisz ezzel kiiktatódik a demokratikus berendezkedés alapintézményeinek működését biztosítani hivatott konszenzuskényszer. Ám ha a szóban forgó politikai erő demokratikus, akkor ennek nincs végzetes következménye: lásd az 1994-től 1998-ig tartó ciklust, amikor a Horn Gyula vezette baloldali kormány nem élt vissza a kétharmadával. Nem csökkentették, hanem

éppenséggel növelték az ellenzék kormányellenőrzésre szolgáló parlamenti jogosítványait (paritásos vizsgálóbizottságok, azonnali kérdések). Nem foglalták el a hatalommegosztás intézményeit, és nem alkotott új – számukra előnyös – választójogi törvényt vagy alkotmányt. Sőt törvénybe iktatták, hogy az utóbbihoz négyötödös többség szükséges. Kell-e mondani: a Fidesz egyik első teendője volt ez utóbbi szabály eltörlése 2010 nyarán.⁶⁴

Az olyan régi demokratikus országokban, mint amilyen például Anglia, ismeretlen a kétharmadoság intézménye: a mindenkori kormányzat feles többséggel *elvileg* bármilyen antidemokratikus átalakítást megszavazhatna a parlamentben. Ám a *gyakorlatban* ennek az eshetősége kizárt, lévén minden releváns politikai erő demokratikus: ezért nincs is szükség intézményes törvényi garanciákra a demokrácia védelmében. Ám 2010-ben Magyarországon egy korlátlan uralomra vágyó, antidemokratikus politikai vezető jutott kétharmadhoz.

Horn annak idején, ha akart volna sem tudott volna visszaélni az utóbbival, hisz saját pártja képviselőinek jó része sem lett volna partner egy antidemokratikus politikához, nem beszélve a koalíciós társ SZDSZ-ről. Orbánnak azonban nem voltak ilyen gondjai. Ő már nagyon régóta korlátlanul uralta saját pártját és képviselőcsoportját, amely bármit megtett a parancsszávára – ahogy bárminek az ellenkezőjét is.

*

Ha fölteszük a kérdést: mi kell ahhoz, hogy egy politikai rendszert demokratikusnak lehessen tekinteni, akkor legalább négy dolgot nevezhetünk meg: 1. *hatalommegosztás*: a kormányzati főhatalomtól elkülönült intézmények (a fékek és ellensúlyok) rendszere; 2. *jogállam*; 3. az alapvető *szabadságjogok* érvényesülése; 4. *szabad és nyílt választások*: a kormányváltás valós esélye. Nézzük meg ilyen szempontból is a 2010-es választások után történeteket.

1. A képlet egyszerű: az egyeduralmi rendszerek közös jellemzője, hogy bennük centralizált és osztatlan a hatalom, amelyet egyetlen személy vagy

⁶⁴ <http://www.vg.hu/kozelet/politika/kivettek-az-alkotmanybol-a-horn-gyula-negyotodos-szabalyat-318855>

politikai erő birtokol. A centralizált főhatalom mellett, azon kívül, azzal szemben nincsenek független, a főhatalmat fékező, ellensúlyozó intézmények. A demokratikus rendszerek alapvető vonása ezzel szemben a hatalom megosztása: ez volt jellemző Magyarországra 1990 és 2010 között. Ám ennek most vége lett. A választások győztese a parlamenti kétharmad birtokában pár hónap leforgása alatt elfoglalta a szóban forgó közintézményeket. Vegyük sorra ezeket.

Elsőként a *közmédia* birtokba vétele történt meg. Mint láttuk, a Fidesz már az új Országgyűlés megalakulása előtt felszólította az állami televíziók és a rádió kuratóriumának tagjait, hogy mondjanak le hivatalukról. *Medveczky Balázs*, a Magyar Televízió megbízott vezetője, aki már 2009-ben átállította a vitorlát az uralkodóvá váló fideszes széljárás irányába, az új kormány megalakulása előtt hírigazgatónak nevezte ki a Lánchídrádió vezetőjét, *Élő Gábort*. (Medveczky 2008 óta alelnökként vezette az intézményt, miután az előző elnök, *Rudi Zoltán* hivatali idejének lejártá után a fideszes vétó miatt betöltetlen maradt az elnöki poszt.)

Két hét sem telt el Orbán kormányalakítása után, amikor június 11-én benyújtották a parlamentnek az új médiahatóságról és a közszolgálati média átalakításáról szóló indítványt („médiaalkotmány”), amit gyorsan el is fogadtak. A benyújtó jellemző módon nem a kormány volt, hanem két fideszes képviselő (*Rogán Antal* és *Cser-Palkovics András*). Az elfogadott törvény úgy szüntette meg az Országos Rádió és Televízió Testületet (ORTT), hogy összevonta a Nemzeti Hírközlési Hatósággal, így létrehozva az új *Nemzeti Média és Hírközlési Hatóságot*. Ennek csúcsszerve a *Médiatanács* lett. Elnökét a kormányfő jelölte (az ORTT elnökének jelöléséhez még az államfővel való egyetértés kellett), tagjainak összetétele pedig (az eddigi paritás helyett) az országgyűlési arányokat képezte le. Azaz csak képezte volna! Mert az ellenzék jelöltjei végül nem is kerültek a parlament elé, már a jelölési eljárásban kibuktatták őket, a „koalíciós partner” KDNP embere pedig „magától” visszalépett. Vagyis kizárólag brancsbelieket engedtek be a legfőbb médiatestületbe. Ami azt jelzi, hogy nem egyszerűen a döntéshozatalt akarták uralni, de az ehhez szükséges minden információt is kizárólagosan akarták birtokolni. A Médiatanács óriási anyagi erőforrások fölött diszponál: a pénzügyekről pedig ne tudjon senki. Az elnök és a tagok mandátuma (a korábbi 4 év helyett) 9 évre szól. Elnökké a Fidesz fő médiapolitikusát,

Szalai Annamáriát választották, majd az ő halála után, 2012-ben, azt a *Karas Mónikát*, aki korábban a Magyar Nemzet és a Hírtévé házi ügyvédje volt és *Simicska Lajos* bizalmi emberének számított.

Az első nagy átalakítás másik mozzanata a közszolgálati médiumok (MTV, Duna TV, Magyar Rádió) és az MTI összevonása lett (beleértve az alapítványokat, a kuratóriumokat és magukat az intézményeket). Az MTI számára központi hírműsorok gyártását rendelték el, melyeket a „közmédia” összes csatornájának egyöntetűen kellett sugároznia. A központi hírgyárat a kommunista időkre emlékeztető módon hozták létre. A Magyar Televízió, a Magyar Rádió, a Duna TV, valamint az MTI azonos időben megtartott állománygyűlésein közölték a dolgozókkal: január elsejétől a többségüknek új munkáltatója lesz: a Médiatanács kezében lévő *Műsorszolgáltatás Támogató és Vagyonkezelő Alap*. Az érintett televízióknál és a rádióknál mindössze 49–49-en maradhattak státusban. A négy közszolgálati médium újonnan kinevezett vezérigazgatói délelőtt az intézményeknél működő szakszervezeteket és az üzemi tanácsot tájékoztatták az átalakításról, majd délben állománygyűlést tartottak: itt közölték a dolgozókkal, hogy mi vár rájuk. Példátlan tisztogatás zajlott le, az állami média minden posztjáról eltávolították mindazokat, akik nem voltak megbízhatóak. A helyükre a saját embereiket nevezték ki, főleg a Hírtévétől, a Magyar Nemzettől és a Lánchíd Rádiótól. Az új átfogó médiatörvény meghozatalát az önkormányzati választások utánra halasztották.

Az első között láttak hozzá az *Alkotmánybíróság* elfoglalásához is. Mindekelőtt megváltoztatták a jelölés rendjét. Eddig paritásos parlamenti bizottság jelölt, mostantól kezdve arányos, így nemcsak az alkotmánybírák megválasztásakor, de már a jelöléskor is érvényesülhetett a Fidesz kétharmada. Innentől csak idő kérdése volt, hogy a mandátumuk lejártával lépésről-lépésre kicseréljék az AB tagjait. Elsőként a két megüresedett helyet töltötték be 2010 nyarán *Bihari Mihály* és *Stumpf István* beválasztásával. Bihari korábban volt már AB-elnök, épp a 2008-as fideszes népszavazás minimum erősen vitatható átengedésekor. Az ő újbóli megválasztása tehát rációfolt régi barátja, *Pozsgay Imre* kijelentésére, miszerint „a hála nem politikai kategória”. Stumpf Orbán korábbi kancelláriaminisztere (még korábbi szakkollégiumi igazgatója) a jelöléshez szükséges formai kritériumoknak sem felelt meg, de a kétharmad birtokában ez sem volt akadály. Amikor ősszel az AB alkotmányellenesnek ítélte a kormányzat 2 millió fölötti vég-

kielégítésekre visszamenőlegesen kirótt 98 százalékos különadóját, a fideszes frakcióvezető még aznap benyújtotta a taláros testület jogkörének drasztikus csökkentését tartalmazó törvényjavaslatot. E szerint az Alkotmánybíróság kompetenciája többé nem terjed ki olyan ügyekre, amelyekről nem tartható népszavazás (főleg gazdasági vonatkozásúakra). Egy másik törvényjavaslat ugyanekkor erősen korlátozta a népszavazásra bocsátható ügyek körét. 2011 nyarán aztán 11-ről 15-re emelték a testület létszámát, ami azonnal 4 új fideszes bírát jelentett. Ekkor ült át a fideszes képviselői padból az alkotmánybírói székbe Balsai István, ekkor került be *Pokol Béla*, *Dienes-Oehm Egon* és *Szalay Péter* (utóbbi Orbán korábban ügyvédje volt). Ugyanekkor 9-ről 12 évre növelték a mandátum hosszát, és eltörölték a 70 éves felső korhatárt, továbbá korlátozták azok körét, akik alkotmánybíró-sági beadvánnyal élhettek. A folyamatos tagcserék eredményeképpen a ciklus végére teljesen az Orbán-rezsim engedelmes kiszolgálójává vált az amúgy is erősen megnyirbált hatáskörű testület, amely a korábbiakban a jogállamiság legfőbb őre, s ha kellett, a mindenkori kormány ellensúlya volt.

Noha a *Legfőbb Ügyész* hatéves mandátuma még nem járt le 2010 nyarán, hetvenedik életévének betöltése okán távoznia kellett a posztról *Kovács Tamásnak*. (Sólyom köztársasági elnök – akarta vagy sem – az ő jelölésével is Orbán kezére játszott.) Így újra Polt Pétert ültethették be a legfőbb ügyészi székbe: ezzel ismét uralommá változott az ügyészség fölött addig élvezett fideszes befolyás. Ami immár nem 6, hanem 9 évre szólt. Mivel pedig a korábbi feles többség helyett kétharmadot írtak elő a későbbi utód megválasztásához, s ennek híján Polt továbbra is hivatalban marad, az ő mandátuma adott esetben akár életfogytig szólhat. Az már csak hab volt a tortán, hogy eltörölték a legfőbb ügyész parlamenti interpellálhatóságát is.

A *Legfelsőbb Bíróság* elnökével és a bírósági szervezettel nehezebben boldogultak Orbánék. Mivel *Baka András* nem volt hajlandó a hatalom igényeihez idomulni, a mandátuma pedig még több évre szólt, itt kissé elhúzódtott a dolog. De 2011-ben új törvényt hoztak a Legfelsőbb Bíróságról, a nevét *Kúriára* változtatták, így szüntette meg Baka hivatalát. Így ültethették a bírói szervezet élére a maguk emberét, *Darák Pétert* (6 helyett 9 évre). Ez azonban kevés volt a bírói függetlenség teljes fölszámolásához. Ezért a bírósági szervezet adminisztratív irányítására létrehozták az *Országos Bírósági Hivalt*. Ennek élére a Fidesz egyik emblemikus politikusának, a volt

szakkollégista *Szájer Józsefnek* az ugyancsak volt szakkollégista feleségét, *Handó Tündét* nevezték ki (kétharmaddal, 9 évre). Neki jogában áll többek közt kijelölni konkrét ügyek tárgyalására konkrét bírói tanácsot, sőt áttenni bármely ügyet bárhová. Mivel azonban ennek ellenére is sorozatban születtek a hatalom érdekét sértő bírósági ítéletek, egy idő után törvényt hoztak a bírák 70 éves nyugdíjkorhatárának 62 évre csökkentéséről, amivel sikerült lefejezniük a bírói kart. Ám Orbánék máig nem tudták teljesen bedarálni a magyar bíróságokat – a hatalom malmai ezen a téren örölnék a leglassabban.

Az Állami Számvevőszék elfoglalására viszont villámgyorsan sor kerülhetett, hiszen itt az elnöki szék – a Fidesz ellenzéki vétője miatt – már egy éve betöltetlen volt. Ebbe most egy fideszes képviselőt ültettek, *Domokos Lászlót*, akit a megyei közgyűlés elnökeként korábban az államháztartási, az önkormányzati és a számviteli törvény megsértése miatt marasztalt el az ÁSZ.⁶⁵ Mandátumának lejártá okán lecserélhették a *Gazdasági Versenyhivatal* elnökét is: Nagy Zoltán helyére *Juhász Miklós* került. Mivel azonban az alelnökök mandátuma még évekig érvényes lett volna, törvényt módosítottak, majd amikor ez ellen az alkotmánybíróság kifogást emelt, a megfélemlített két alelnök „önként” lemondott. Ugyanezt tette a *Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete* élén még csak egy éve álló *Farkas Ádám* is mondván: „ez így tisztességes”.⁶⁶ Az ő helyére visszatérhetett Orbán régi embere, *Szász Károly*. Átszervezték az *adóhatóságot* is, összevonták a *vámhatósággal*, az élére pedig egy volt szakkollégistát, a Simicska bábjának számító *Vida Ildikót* állították.

Az *Országos Választási Bizottságot* ugyancsak föloszlatták – évekkel a tagok mandátumának lejártá előtt – s a helyére új, tiszta fideszes testületet állítottak. Hasonlóan jártak el az *Egyenlő Bánásmód Hatóság* és a *Független Rendőri Panasztestület* esetében.

A nyár folyamán sor került a *köztársasági elnök* cseréjére is. Sólyom László mandátuma ekkor lejárt, és bár ő erősen igyekezett igazolni lojalitását, továbbá bizonyos jobboldali értelmiségi körök is kíváncsiak voltak volna, ha

⁶⁵ http://magyararancs.hu/belpol/domokos_laszlo_leendo_asz-elnok_palyakepe_-_szereti_a_penz-74025

⁶⁶ <http://www.origo.hu/gazdasag/hirek/20100629-lemondott-a-pszaf-elnok-farkas-adam.html>

hivatalban marad, Orbánnak eszébe sem volt őt megtartani. Neki nem lojális, hanem szervilis ember kellett, aki a Fidesz egyik alelnök bábja, *Schmitt Pál* személyében adva volt. Jellemző a párton belüli viszonyokra, egyben Orbán hozzáállására, hogy Schmitt államfővé jelölését a szóvivője útján jelentette be, miközben ő (mármint Orbán) épp a bolgár tengerparton nyaralt. Jellemző az is, hogy a frakció így is egyhangúlag elfogadta a jelölést. Schmitt, az egykori vívó olimpiai bajnok (aki már a kommunista rendszerben is vezető sportkáder volt) aztán habozás nélkül aláírt minden törvényt, eszében sem volt alkotmányossági aggályokat támasztani. Megválasztása előtt kijelentette: „nem a törvényhozás fékje, hanem a motorja kívánok lenni”.

A *Költségvetési Tanács* élén ugyan a Fideszhez lojális ember állt, ám *Kopits György* a közgazdász szakma becsületét is szem előtt tartotta. Így 2010-ben konstruktív bírálatot fogalmazott meg a kormány által beterjesztett büdzsét illetően. A válasz: azon melegében drasztikusan csökkentették a testület működéséhez szükséges anyagi keretet, kikényszerítve Kopits lemondását. Ezt követően: új törvény, új testület, új emberekkel – Orbán bábjaival (Domokos László, Matolcsy György, Járai Zsigmond).

A korlátozott jogosítványokkal bíró *ombudsmanok* a helyükön maradhattak, mandátumuk lejártával azonban az ombudsmani rendszert is átalakították, betagozva azt is a rezsim hatalmi építményébe.

Egyetlen intézmény maradt, amelyet Orbán nem tudott erővel elfoglalni: a *Simor András* vezette *Magyar Nemzeti Bank*. Noha sorozatos lejárato kampányok folytak Simor ellen, a fizetését a töredékére csökkentették, ő kitöltötte mandátumát, így a jegybank teljes egészében csak 2013 elején kerül Orbán alárendeltségébe. Ekkor bizalmasát, addigi miniszterét, Matolcsy Györgyöt tette meg elnöknek. A monetáris politikát irányító állami pénzügyi testület valójában annak köszönhetette önállósága jó ideig tartó megőrzését, hogy az európai pénzügyi rendszer részeként az elnöke jelentős nemzetközi háttérrel rendelkezett.

Orbán tehát *autokratikus működésűre állította át a demokrácia gépezetét*. Ami addig a demokratikus hatalommegosztást szolgálta, az most az autokratikus hatalomkoncentráció eszközévé vált. A Magyarországon 2010-ben kialakult uralmi viszonyok jellemzésére egy ókori analógia alkalmas. Ez pedig a kora császárkori Rómában működő *principátus* rendszere. Ahol formálisan léteztek ugyan a köztársaság intézményei, ám ezek csak kiürese-

dett díszletei voltak az egykori demokráciának, alig takarván el a korlátlan egyeduraltat. Tudniillik, minden köztársasági főhivatalt egy és ugyanaz a személy töltött be: aki consul, praetor, censor, néptribunus, pontifex maximus, imperátor stb. volt egy személyben, s princepsként uralta a szenátust is. „De jure respublica, de facto monarchia” – ahogy az iskolai történelemórákról emlékezhetünk. A különbség csak annyi, hogy Orbán nem közvetlenül töltötte be az összes pozíciót, hanem közvetve: a kegyencei által. Ám a lényeg ugyanaz volt: a demokratikus paraván mögött munkáló egyszemélyi uralom.

Ami valójában súlyosan sértette a hatályos alkotmányt, amelynek 2. §-a kimondta: „A társadalom egyetlen szervezetének, egyetlen állami szervnek vagy állampolgárnak a tevékenysége sem irányulhat a hatalom... kizárólagos birtoklására”. Nota bene: ezt a passzust (minimális szövegváltoztatással) az új fideszes alaptörvényben is benne hagyták, az Orbán-rezsim így valójában nemcsak illegitimnek, de akár illegálisnak is tekinthető.

2. A *jogállamiság szétzilálását* jórészt már konstatáltuk, de egy általános megjegyzés még idekíváncsokozik. Orbán 2010 tavaszától véghezvitt tevékenységét a hívei máig azzal próbálják menteni, hogy mindaz, amit tett, törvényes volt és jogszerű, hisz a kétharmados többség birtokában minderre demokratikus fölhatalmazással rendelkezett. Ő nem tett mást, mint élt ezzel a felhatalmazással. Az imént idézett alkotmányos passzus ismeretében ez egyrészt eleve kétségbe vonható (a demokrácia megbénítása nem tartozhat a demokratikus jogosítványok közé), másrészt szó sincs róla, hogy ami történt, az jogszerű lett volna.

Ha az lett volna, akkor ugyan miért kellett volna uralom alá vonni és alapvető jogaitól megfosztani az alkotmánybíróságot. Hasonlóképp nem lett volna szükség a rendes bíróságok függetlenségének folyamatos csorbítására sem. A jogállam súlyos megsértését jelentette a jogalkotási törvény lábbal tiprása, a parlament törvénygyárrá változtatása, a jogállam halálát jelentő visszamenőleges hatályú törvényekről már nem is beszélve. A jogállamban az alkotmányhoz, a törvényhez igazodik a politika. Orbán államában épp ellenkezőleg: a törvényt, az alkotmányt igazították szinte naponta az épp aktuális politikai szándékokhoz.

3. A *polgári szabadságjogok korlátozása* is együtt járt az autokratikus rezsim kiépítésével. E téren a legmegdöbbentőbb talán a *magántulajdon* elleni

durva állami föllépés volt. A magán-nyugdíjpénztárak de facto államosítása, a közel háromezer-milliárdos magánnyugdíj-pénztári vagyon elkobzása (ezt egy későbbi fejezetben tárgyaljuk), az egyes gazdasági szereplőkre kivetett sarc-szerű különadók, az izzapkatasztrófa nyomán született rendkívüli törvényi felhatalmazás, ami lehetővé tette volna bármely magáncég állami felügyelet alá vonását és a többi. Később súlyosan korlátozták a *szakszervezeti jogokat* – a sztrájkjogot olyan előzetes egyeztetésekhez kötötték, ami a gyakorlatban szinte kizárta a törvényes munkabeszüntetés lehetőségét –, a *munkavállalói jogokat*, a *civil szféra* működését, továbbá a *sajtószabadságot* az új médiajogszabályokkal és a nagyhatalmú médiahatósággal.

Mint láttuk, a közmédiát és a médiahatóságot azonnal elfoglalták, az új médiatörvény-tervezetet azonban csak az önkormányzati választások után, novemberben nyújtották be – jellemzően ezt sem kormány-, hanem egyéni képviselői előterjesztésként. Ebben rendkívül súlyos szankcionálási jogköröt rögzítettek a Médiahatóság 9 évre kinevezett elnöke számára, aki óriási bírságokat szabhatott ki a tájékoztatási szabályok megsértőire. Ennek összege jelentős befolyásoló erővel bíró szolgáltató esetén akár 500 millió forint is lehetett; a kisebb szolgáltatók 50 millió, az országos napilapok és internetes sajtótermékek 25 millió, az országos hetilapok és folyóiratok 10 millió forintig váltak bírsághatóvá. Ismételt súlyos jogsértés esetén a médiaszolgáltatót törölni lehetett a nyilvántartásból. Hogy mi minősül jogsértésnek, azt szintén a hatóság dönthette el. Az írott, az elektronikus és internetes média azonos elvek szerinti szabályozása is súlyos korlátozást jelentett: az írott sajtó eddig csak a bíróság előtt felelt a tartalomért, mostantól viszont a médiahatóságtól kellett rettegnie.

Ez az ügy váltotta ki az első élénk nemzetközi tiltakozást, a Nyugat ekkor szembesült először az Orbán-rezsim önkényuralmi természetével. Maga az Európai Parlament és a Bizottság is megvitatta a tervezetet, megkezdődött egy huzavona, mire a törvényt több ponton módosították. A központi hírgyár maradt, a médiahatóság drasztikus szankcióira azonban máig nem került sor. Mert egyrészt az EU beavatkozása nyomán enyhíteni kellett a törvényi előírásokon, másrészt az erős tiltakozásnak úgy látszik, visszatartó ereje volt, ahogy a szankciók pusztá eshetőségének is lehetett a médiumok esetében.

Magyarországon a régi, zárt diktatúrákhoz hasonlíthatóan nem lett elfojtva a sajtószabadság: bárki bármit közzétehet, főleg az interneten. Nem

a közlés, hanem a *tájékozódás* szabadságával vannak egyre súlyosabb bajok. 2010-től egy tévécsatorna, az ATV és egy nem országos kiterjedésű rádióadó, a Klubrádió maradt meg, amelyek nem a hatalom szolgálatában álltak, plusz a nyomtatott sajtó egy része, mely az állami hirdetések megvonása (és a magánhirdetők félelemből eredő tartózkodása) miatt a megmaradásáért küzdött, plusz az online médiumok. A tömegkommunikáció elsőpró többsége azonban a fideszes propagandát sugározta. A későbbi fejleményekre természetesen még visszatérünk.

4. Végül nézzük meg a demokrácia negyedik – ha tetszik legelemibb – kritériumát: a *nyílt és szabad választásokat*. Orbán nem sok kétséget hagyott a felől, hogy a kétharmad birtokában radikálisan átalakítja majd a választási szabályokat is. Mivel azonban ebben a fejezetben csak a 2010 nyarán-őszén végbement hatalmi expanziót tárgyaljuk, ezúttal csak az őszi önkormányzati választásokra vetünk egy-két pillantást. A Fidesz természetesen itt is biztosra ment: előzőleg jócskán belenyúltak a szabályozásba. A testületek létszámát lecsökkentették, a jelöltállításához szükséges ajánlószevények számát fölemelték, az összegyűjtésükre szánt időt lerövidítették. A listán szerezhető mandátumok számát szintén csökkentették: vagyis az arányossággal szemben uralkodóvá tették a többségi elvet. A bejutási küszöböt 4-ről 5 százalékra emelték a megyei közgyűlésekben, Budapesten a listaállításához a kerületeknek több mint a felében kellett egyéni jelöltet állítani (az addigi egynegyed helyett). Csupa olyan változások voltak ezek, amelyek a nagy pártok – jelen esetben egyedül a Fidesz – sanszait javították, a kicsikét rontották. A kampányfinanszírozásban immár rutinszerűen sor került arra is, hogy az ügyészi szervek több rivális – nyeresre esélyes – polgármesterrel szemben indítottak büntetőeljárást, így például Újbudán Molnár Gyula ellen.

Az eredmény nem maradt el: az amúgy is esélyes kormánypárt hatalmas győzelmet aratott. Ennek főbb mutatói a következők voltak. A párt (és általában a jobboldal) a rendszerváltozás óta először nyert a *fővárosban*: a főpolgármesteri poszton; a fővárosi közgyűlésben; a kerületi polgármesteri posztok zömében; egy híján az összes kerületi testületben. Orbán kijelentette: Budapest ezzel „a magyar nemzet fővárosa” lett. A kijelentés antidemokratikus tartalma nyilvánvaló: ami nincs a Fidesz uralma alatt, az e szert kívül van a nemzeten. A párt a 23 *megyei jogú városhól* 22-t megnyert.

A megyei közgyűlések mindegyike (19) a Fideszé lett. A tízezer lélekszámnál nagyobb városok (122) közül is több mint száz. Mindösszesen kétszer annyi polgármestere lett a pártnak, mint addig volt, 400 ezer vokssal gyűjtöttek többet, mint négy évvel azelőtt, amivel az összes önkormányzati helyek mintegy kilencven százalékát birtokba vehették.

A kormányzati főhatalommal együtt ez a demokrácia szempontjából önmagában is aggasztó – minden korábbi hazai példát meghaladó, a nyugati országokban elképzelhetetlen – hatalomkoncentrációt jelentett.

A 2010 tavaszától 2010 őszéig tartó villámháború ezzel nagyjából lezárult. Ekkortól végképp egyértelművé vált, hogy Magyarországon a parlamentáris demokrácia legázolt díszletei között egy erős autokrácia rendezkedett be. Magyarul *egyeduralom*. Amelyet – minthogy szinte tetszés szerint hághatta át a jogállam szétzilált korlátait – túlzás nélkül nevezhetünk *önkényuralomnak* is.

MIÉRT BUKOTT EL A HARMADIK KÖZTÁRSASÁG?

A kérdésben szereplő állítás igazságtartalmával a legtöbben csak későn szembesültek. Nem Orbán kétharmados győzelme idején, 2010 tavaszán, hanem csak 2010 nyarán, autokratikus uralma villámgyors megalapozásakor. (Sokan csak jóval később, egyesek máig sem.) Ezért nem azt kérdezzük, miért adtak a választók kétharmadot a fideszes vezérnek, hanem ezt: miért tűrték érdemi ellenállás nélkül, hogy ő ennek birtokában lerombolja a demokráciát. Méghozzá nem valamely lopakodó, lassú átmenet jegyében, hanem rapid módon, hatalma nyers és gátlástalan fölhasználásával.

Amikor 1989–90-ben – a nemzetközi konstelláció szerencsés alakulása folytán – megtörtént Magyarországon a demokratikus rendszerváltozás, senki sem hitte volna, hogy a – sok kudarcba fulladt történelmi erőfeszítés után – végre elnyert demokrácia el is veszíthető. Vagy ha mégis, úgy annak oka kizárólag a nemzetközi hatalmi konstelláció szerencsétlen alakulása lehet, ahogy már annyiszor. A történelmünk korábban azzal áztatott bennünket, hogy mi magyarok *képesek lennénk rá*. Be tudnánk rendezni az országunkat a nyugati civilizáció normái szerint, élni tudnánk a demokráciával – ha hagynák. Ha a nagyhatalmak leigázó törekvései vagy rideg közönye nem hiúsítaná meg újra és újra erőfeszítéseinket, mint 1849-ben, 1918-ban, 1945 után vagy 1956-ban.

2010-től szertefoszlott ez az illúzió. Orbán Viktort nem idegen hatalmak ültették a nyakunkra. Nem a nemzetközi viszonyokban állt be számunkra végzetes fordulat, Orbán épphogy azok ellenére, a demokratikus európai országok közösségének tagjaként épített ki hazánkban antidemokratikus berendezkedést. A harmadik Magyar Köztársaságot nem leverték, hanem elbukott.

De hogyan eshetett ez meg húszévnyi demokrácia után? Miért hagyta veszni az ország népe azt az ezeréves történetében egyedülálló korszakot, amikor módja volt kedve szerint leváltani a neki nem tetsző kormányt? Hat választásból öt ezzel az eredménnyel zárult: soha máskor nem működött nálunk parlamenti váltógazdaság – nem működik 2010 óta sem.

A kérdés megválaszolásához vegyük kiindulópontnak *Juan Linz és Alfred Stepan* vizsgálódásait. A washingtoni *Johns Hopkins Egyetem* két professzora összehasonlító kutatásaik eredményeként *A demokratikus átalakulás és a konszolidáció problémái Dél-Európában, Dél-Amerikában és a posztkommunista Európában* címmel írt könyvet.⁶⁷ Ők arra a konklúzióra jutottak a vizsgált térséget elemezve, hogy a demokratikus berendezkedés egy országban akkor nevezhető konszolidáltnak és stabilnak, ha nemcsak kiépültek és működnek a demokrácia intézményei, hanem két további feltétel is adott. 1. nincs jelen olyan politikai tényező, amely a demokratikus intézmények megsemmisítésére tör; 2. általános a társadalmi elfogadottsága a szóban forgó intézményeknek és az azokban születő döntéseknek.

Ha ennek fényében nézzük a magyar helyzetet, akkor konstatálnunk kell, hogy 2010-re itt nemcsak hogy megjelent az a bizonyos *antidemokratikus politikai erő*, amely uralma tartóssá tétele érdekében elszánta magát a demokratikus intézmények megbénítására, hanem legálisan a birtokába is jutott az ehhez szükséges hatalomnak. Hogy a célja eléréséhez nélkülözhetetlen másik feltétel – *a társadalom demokratikus értékek iránti közömbössége* – is adva volt, az akkor lett nyilvánvalóvá, amikor a szóban forgó erő úgy hajthatta végre az antidemokratikus fordulatot, hogy azt nem kísérte komoly tiltakozás. Nem csökkent a Fidesz társadalmi támogatottsága sem a közvélemény-kutatások szerint,⁶⁸ így az őszi önkormányzati választásokon rá is duplázhatott a tavaszi győzelemre, szinte kizárólagossá téve ezzel az ország fölötti uralmát.

„Az Orbán Viktor vezette koalíció valóra váltotta tervét... a magyar nép messzemenően közönyös maradt. Nem kíván tudni róla, kik és miként intézik ügyeit... A magyar parlamentarizmuson esett seb valódi mélységét nem a technikai rendszabályok változása adja, hanem az, hogy végérvényesen lelepleződött magárahagyatottsága...”

A rendszerváltás voltaképpen célját, a szabadságszerető politikai közösség (s nem csupán a szabad intézmények) létrehozását illetően... kudarcot

⁶⁷ http://wikisum.com/w/Linz_and_Stepan:_Problems_of_democratic_transition_and_consolidation

⁶⁸ A Medián szeptemberben még mindig 46 százalékon mérte a Fideszt a teljes népesség körében (a májusi 50 százalék után), miközben a legnagyobb ellenzéki párt (MSZP) csak 13 százalékon állt; a Tárkinál pedig novemberre egyenesen nőtt a Fidesz támogatottsága: a májusi 45-ről 49 százalékra (MSZP: 10 %).

vallott... Az alkotmányos intézmények... mégoly kifinomult rendszere sem képes önmagát megvédeni... amennyiben a szabályok szigorú betartatását a demokratikus közvélemény nem kényszeríti ki, és megszegésüket nem bünteti meg...

Rólunk van szó: az alkotmányos rend célja önmagán kívül fekszik, ezért megvédelmezése során a végső instancia nem lehet más, mint maga a szabadságszerető nép. Attól a néptől, amely nem tartja sokra a szabadságot, el is lehet venni azt, ehhez csak kellő politikai elszántságra van szükség.”⁶⁹

A fenti passzusok *nem* 2010-ből valók. Egy évtizeddel korábban, 1999-ben írta le őket *Miklós Zoltán* politikafilozófus, miután az akkori Orbán-kormány háromhetire korlátozta az Országgyűlés heti plenáris üléseit. Rendkívüli éleslátásra vall, hogy Miklós már ekkor fölismerte a rendszerváltozással született magyar demokrácia vereségét, s annak lényegi okát.

Az régóta érzékelhető volt, hogy a demokratikus közintézmények iránti bizalom vészesen megfogyatkozott Magyarországon. A *Tárki* 2009-ben *Bizalomhiány, normazavarok, igazságtalanságérzet és paternalizmus a magyar társadalom értékszerkezetében* címmel publikálta átfogó kutatásának eredményeit. Eszerint a következőképpen alakultak a tízes skálán adott pontszámok: Magyar Tudományos Akadémia: 6,2; Állami Számvevőszék: 4,5; rendőrség: 4,5; Magyar Nemzeti Bank: 4,3; magyar jogrendszer: 4,0; szakszervezetek: 3,8; magyar sajtó: 3,5; Országgyűlés: 2,9; ellenzék: 2,9; politikusok: 2,4; kormány: 2,3.⁷⁰

Az alapvető demokratikus intézmények működését övező súlyos bizalmatlanságon túl jól látszik, hogy egy évvel a választások előtt az ellenzék iránt sem nyilvánult meg érdemben nagyobb bizalom, mint a kormány iránt. 2010-ben a választóknak mégis több mint a fele a Fideszre szavazott, az MSZP-re pedig az ötöde sem, a végén tehát fölébredt az ellenzék kormányra kerüléséhez fűződő várakozás.

Ha *húszéves távlatban* nézzük a közintézmények iránti bizalom alakulását, akkor – némi hullámmozgással – jól kirajzolódik a bizalomvesztés általános trendje. Az alábbi táblázatot a *Medián* mérései során keletkezett adatokból állítottam össze:

⁶⁹ Miklós Zoltán: *Csonka parlament*. Beszélő, 1999. 7–8. sz. <http://beszelo.c3.hu/99/0708/02honap.htm>

⁷⁰ http://www.tarki.hu/hu/research/gazdkult/gazdkult_elemzeszaro_toth.pdf

ÉV (1991–2010)	'91	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99	'00	'01	'02	'03	'04	'05	'06	'07	'08	'09	'10	
országgyűlés	56	32	33	60	39	37	38	50	46	43	43	51	47	44	43	43	38	35	32	42	(-28)
kormány	56	33	34	58	37	37	39	53	46	43	43	54	48	42	42	39	32	27	24	41	(-32)
államfő	79	--	64	75	70	68	68	73	75	73	66	65	63	65	68	64	56	56	53	55	(-26)
Alk. bír.	67	--	58	64	62	63	65	69	69	67	66	67	65	65	66	64	61	58	56	59	(-9)
bíróságok	72	--	54	58	51	49	50	55	54	54	54	56	55	56	56	55	53	50	49	53	(-23)
rendőrség	63	42	54	54	55	52	53	54	50	45	48	49	51	55	55	56	50	50	49	53	(-14)
szakszerv.	38	27	33	39	34	29	28	30	31	28	30	31	31	32	32	34	34	33	32	35	(-6)

Az országgyűlés iránti bizalom e szerint 28 százalékkal csökkent 1991 és 2009 között, a kormány iránti bizalom 32 százalékkal, a bíróságok iránti 23-mal. A szakszervezetekben kezdettől fogva alig bíztak az emberek. Az adatok a közbizalom választási évekhez igazodó hullámmozgását is jelzik. Az országgyűlés iránti bizalom az 1993-as 33 százalékról 1994-ben 60-ra ugrott (+27), a kormány iránti 34-ről 58-ra (+24). 1997 és 98 között ugyanez: 34-ről 54-re (+20), illetve 39-ről 53-ra nőtt (+14); 2001 és 2002 között: 43-ről 51-re (+8), illetve 43-ről 54-re (+11); 2005 és 2006 között viszont már nem volt növekedés: 43–43 (0), illetve 42–39 (–3). A soron követő választások előtt a csalódást tehát mindig fölváltotta a reménykedés, de ennek mértéke egyre kisebb lett az idők során, 2006-ra pedig megszűnt, sőt negatívba fordult a trend az új kormány gyors megszorításai miatt. Mondhatnánk azt is, hogy Magyarországon „*parlamentí leváltógazdaság*” működött, fogyó lendülettel. 2010 előtt aztán még egyszer föléledtek a remények, ám ekkor jórészt már az „erős kéz” iránt, amely véget is vetett a demokratikus kormányzás addigi korszakának.

Mivel a Medián csak 1991-től végzett méréseket, ezért a rendszerváltozáshoz fűződő pozitív várakozások a fenti adatokból nem ismerhetők meg. 1991-re a magyar társadalom már túl volt a nagy csalódásokon, a taxisblokádon, az infláció harminc százalék fölött járt, sokakat elért a korábban ismeretlen munkanélküliség. De rendelkezésünkre áll a (nem sokkal később megszűnt) *Magyar Közvélemény-kutató Intézet* 1990 májusában végzett fölmérése. Ebben arra a kérdésre, hogy „Ön szerint ez év végéig mire lehet számítani a politikai helyzetben?”, 3 százalék felelt úgy, hogy jelentős javulást vár, 46 százalék kismértékű javulást, 25 százalék szerint

változatlan lesz a helyzet, 12 százalék szerint kismértékű romlás, 4 százalék szerint pedig nagymértékű romlás várható.⁷¹ Tehát csak a magyarok 16 százalékának voltak kifejezetten negatív várakozásai a rendszerváltozással született új korszak kezdetén.

Ehhez képest sokkoló képet mutat az a nagy amerikai kutatás, amely a kommunizmus bukását követő korszak elejének és végének társadalmi várakozásait vetette össze a kelet-közép-európai térségben.⁷² Az „*Egyetért-e azzal, hogy országa a tervgazdaság helyett a piacgazdaságot választotta?*” kérdésre 1991-ben a lengyelek 80 százaléka mondott igent, míg 2009-ben csak 71 százalék (–9). A cseheknél az arány 87 és 79 százalék (–8), a szlovákoknál 69 és 66 (–3). Ehhez képest 1991-ben a magyarok 80 százaléka helyeselte a piacgazdasági váltást, ám 2009-re ez az arány 46 százalékra zuhant le, ami –34 százalékpontot jelent, s ezzel – egyedül nálunk – kisebbségbe is kerültek a piacgazdaság hívei.

Az aktuális gazdasági helyzet negatív megítélése ezen is túltett. A kérdés így szólt: „*A mostani gazdasági helyzet jobb vagy rosszabb a rendszerváltozás előttinél?*” A lengyelek 47 százaléka szerint 2009-ben jobb a helyzet, mint a szocialista korszak végén volt, 35 százalék szerint viszont rosszabb, az egyenleg: +12%. A csehek 45 százaléka szerint jobb, 39 szerint rosszabb: +6%. A szlovákoknál már negatívba fordult az egyenleg: 29 százalék szerint jobb, 48 szerint rosszabb (–19), ám ehhez képest is döbbenetes a magyarok válasza: nálunk mindössze 8 százalék tartotta jobbnak a 2009-es gazdasági helyzetet a szocializmus végénél, 72 százaléka rosszabbnak gondolta, az egyenleg: –64%! 2009-ben tehát a magyar társadalom elsöprő többsége már elutasította a rendszerváltozással létrejött gazdasági berendezkedést. Messze elutasítóbb volt, mint a lengyel, a cseh és a szlovák – amit a szóban forgó országok valós gazdasági helyzete aligha indokolt ilyen mértékben.

De mi volt a helyzet a *politikai berendezkedést* illetően? Ennek megítélése a többi kelet-közép-európai országban nem romlott, hanem kissé javult. 1991-ben a lengyelek 66 százaléka helyeselte a demokratikus többpártrendszert, ami 2009-re 70 százalékra emelkedett. A cseheknél a magas 80 százalék

⁷¹ Magyar Közvélemény-kutató Intézet: *A politikai közvélemény 1990-ben*. In: Kurtán Sándor – Sándor Péter – Vass László (szerk.): *Magyarország politikai évkönyve 1991*. Budapest, 1991. Ökonómia Alapítvány. 563. o.

⁷² <http://www.pewglobal.org/files/pdf/267.pdf>

változatlan maradt, míg a szlovákoknál 70-ről 71 százalékra nőtt a demokrácia híveinek aránya. És a magyarok? 1991-ben még 74 százalékuk igenelte a demokráciát, ami 2009-ben 56 százalékra csökkent: ez –18 százalékpont.

Mindebben persze szerepe volt a gazdasági világválság hatásának, mondhatnánk, csakhogy az érvényesült a többi visegrádi országban is, azokban mégsem csökkent a demokrácia iránti elkötelezettség. A magyarok kirívóan negatív attitűdjére utal, hogy a Gallup Intézet 2009-es fölmérése szerint 50 százalékuk vélte úgy, hogy őt személy szerint súlyosan érintette a gazdasági világválság. Miközben a szlovákoknak csak 20, a cseheknek csupán 13, a lengyeleknek pedig mindössze a 12 százaléka gondolta így.⁷³

Ennél is megdöbbentőbb a Gallup-fölmérés egy másik adatsora. Ez az alábbi kérdésre adott válaszok szerint listázta a Föld országait: „Egy tízfokú társadalmi létrán hova helyezné magát most és a következő években?” A magyarok önbesorolása nyomán hazánk a 120 országot felsoroló listának csaknem a legaljára, a 117. helyre került. Hogy jobban értsük, milyen társaságba kvalifikáltuk magunkat, az utolsó öt országnál a rossz helyzetmegítélés százalékos indexe után föltüntetjük az egy főre jutó GDP-adatot is. Ezzel így fest a lista vége: 115. Togo: 31,5% – 1100 USD; 116. Pakisztán: 34,2% – 4050 USD; 117. Magyarország: 34,2% – 21 460 USD; 118. Burundi: 34,6% – 720 USD; 119. Haiti: 35,5% – 1 550 USD; 120. Zimbabwe: 40,3% – 1 380 USD.⁷⁴

Semmi kétség: 2009 körül már igen nagy baj volt a magyarok helyzetmegítélésével, valóságérzékelésével, önképével, ami összefügghet a demokratikus berendezkedéstől való elhidegüléssel és az autokráciával való együttélési hajlammal. Orbán mindenképp korábban fölismerte, elősegítette, majd gátlástalanul ki is használta mindezt – elsősorban a saját politikai ösztöneire hagyatkozva. Ismét csak egy fél évszázaddal korábban született Bibó-idézzel jellemezhetjük a 2010 környéki hazai helyzetet:

„Ezen a területen szerteburjánoznak a legzűrzavarosabb politikai filozófiák s a legotrombább politikai hazugságok, amilyeneket egészséges fejlődésű társadalomban megfogalmazni sem igen lehet, nemhogy elhiteni. Gyermekek dolog azonban azt képzelni, hogy a politikai kultúra fejlő-

⁷³ Gallup World Pool: Public Opinion 2009. [https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_past_and_projected_GDP_\(PPP\)_per_capita](https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_past_and_projected_GDP_(PPP)_per_capita)

⁷⁴ Uo.

désének eltorzulását okozhatják zavaros filozófiák vagy egy rosszindulatú propaganda izgatása. Komoly tömegérzelem csak indulatból származhat, indulat pedig csak valóságos élményből. A zavaros filozófiák féligazságai és a propaganda hazugságai csak akkor hatnak egyénekre vagy közösségekre, ha azokat nagy intenzitással átélte... félrevezető élmények hajlamossá teszik féligazságok és hazugságok elhívására, mert azok alapján öncsalásaikat igazolhatják, hiú reményeiket táplálhatják, hamis képzeleteikben megrögződhetnek, és indulataiknak kielégülést szerezhetnek. Egyensúlyozott lélekről a féligazságok és a propaganda hazugságai lepattannak.”⁷⁵

Orbán féligazságaira és teljes hazugságaira 2010-ben vevőnek bizonyult a magyarok zöme, s jelentős részük máig vevő maradt rájuk. Bibó 1946-ban publikált megállapításai még az egész kelet-közép-európai térségre vonatkoztak, ám mint a Gallup fenti adataiból kitetszett, húsz évvel a demokratikus rendszerváltozás után a „magyar lélek” már jóval „egyensúlyozatlanabb” volt a lengyelnél, a csehnél, a szlováknál.

De még ennél is súlyosabb – civilizációs léptékű – különbségeket mutat ki a magyar társadalmi mentalitást nemzetközi értéktérképek összevetése nyomán leíró tanulmány szerzője. Keller Tamás, a Tárki kutatója *Magyarország helye a világ értéktérképén* címmel adta közre vizsgálódásai eredményét, amelyek a *World Value Survey* nevű nemzetközi felméréssorozat magyarországi adatfelvételeire, illetve Ronald Inglehart amerikai politológus értékelméletére alapozódtak. Keller így zárta részletes ábrákkal illusztrált munkáját:

„Magyarország kivétel nélkül minden vizsgált jellemző alapján a zárt gondolkodású társadalom jeleit mutatta, akár a véleménynyilvánítás, a szabadságjogok gyakorlása, a bizalom, a tolerancia vagy a sors irányítása szempontjából vizsgáltuk a kérdést. Minden térképen – kivétel nélkül – látható volt, hogy a magyar adatpont a nyugati kultúra tömbjétől távol (és ez legtöbb esetben a kelet-európai országoktól való távolságot is jelentette), az ortodox vagy (néhány esetben) dél-amerikai kultúrájú országokhoz áll közel...”

Magyarország rendhagyó pozíciója... látszólag feloldódik, ha más kulturális bontást használunk, és a nyugati és ortodox kultúrákat összemossa megkülönböztetünk egy volt-kommunista tömböt... A kommunizmus

⁷⁵ Bibó István: *A kelet-európai kisállamok nyomorúsága*. Válogatott tanulmányok II. Budapest, 1986. Magvető Könyvkiadó. 215. o.

örökségével magyarázni az európai értékrendtől elszakadó magyar adatot azonban nem teljesen kielégítő. Hiszen így sincs magyarázat arra, miért van közelebb Magyarország Bulgáriához, mint Szlovéniához vagy Szerbiához, és miért kerül olyan messzire Csehországtól és Szlovákiától... Vagy miért vagyunk olyan távol Lengyelországtól, Szlovéniától és Romániától a bizalom, Szlovéniától és Szerbiától a tolerancia, vagy Romániától és Szlovéniától a sors irányíthatóságának tekintetében?”⁷⁶

A Szent István-i Magyarországot ezer év után is Koppány népe lakná? Amely nem tud tartósan együtt élni a modern nyugati demokráciával, mert hajlamai az autokrácia felé lóknak? De hisz a történettudományban rég általánosan elfogadott és meggyőzően alátámasztott tétel, hogy a lengyel, a cseh és a magyar történelmi fejlődés egyfajta átmenetet valósított meg a nyugat-európai és a kelet-európai modell között. Bibó elemzései,⁷⁷ *Szűcs Jenő* korszakos tanulmánya⁷⁸ után ez vitán fölült. Ha a magyar társadalom értékvilágában a XXI. század első évtizedének végére mégis bekövetkezett valamilyen törés, amelynek nyomán messzire sodródtunk nemcsak a nyugati, de a közép-európai értékvilágtól is, és a keletihez jutottunk közel, úgy ennek a gyökerei biztosan a demokratikus rendszerváltozás előtti időkhöz nyúlnak.

Keller leíró jellegű munkája nem vállalkozik történelmi oknyomozásra, amely terepre mi is csak óvatosan merészkedünk. A történelmi okokat keresve talán a „kuruc” hagyományra gondolhatunk elsőként. Az Árpád-ház kihalásától (a Hunyadiak korát kivéve) bő hatszáz évig idegen dinasztiák trónoltak a magyar állam csúcsán. Mohács után a magyar királyság központja hatalmi és földrajzi értelemben is az országon kívülre került (Prágába, Bécsbe). A magyar politikai mentalitást évszázadokon át a sokszor idegennek érzett abszolút hatalommal szembeni rendi ellenállás érzülete hatotta át, ami időről időre véres szabadságharcokba torkollott. A magyar lélek kevésbé tudott azonosulni az állammal – lojálisnak lenni, szabályt tisztelni, adót fizetni –, arra inkább idegenként tekintett, melynek ellent kell állni, a rendelkezéseit ki kell játszani. A huszadik század két nagy háborúja közt egy megcsonkított független állammal lehetett azonosulni,

⁷⁶ http://www.tarki.hu/hu/research/gazdkult/gazdkult_wvs_keller.pdf

⁷⁷ Mindenekelőtt *A kelet-európai kisállamok nyomorúsága*. Lásd: 74. lábjegyzet.

⁷⁸ Szűcs Jenő: *Vázlat Európa három történelmi régiójáról*. Történelmi Szemle, 1981. 3. sz.

majd jött a német függés, aztán a tartós szovjet uralom, amikor a birodalmi központ mindenféle értelemben igen távolra, Moszkvába került. (Orbán a maga politikai ösztönével nem véletlenül játszik rá a napjainkban végképp anakronisztikus, ennek ellenére nagyon is élő „kuruc” lelkiületre az obligát „Brüsszelezéssel”.)

Igen ám, de a csehek, a szlovákok és sokáig a lengyelek is saját államiság nélkül éltek meg a maguk történelmét a huszadik század előtt, és hozzánk hasonlóan nekik is osztályrészül jutott a szovjet uralom. Hozzáuk hasonlóan? Nem egészen. A csehek és a szlovákok mintha hajlamosabbak lettek volna együtt élni az idegen államisággal: a csehek az 1620-as fehérhegyi vereség óta nem lázadtak, a szlovákok soha. Ez az attitűdbeli különbség a szovjet uralommal szemben is megmutatkozott, lásd az 1956-os magyar forradalmat és nemzeti szabadságharcot, szemben az 1968-as csehszlovák reformmozgalommal.

Az igazi kontrasztot alighanem ez: az ’56-os magyar forradalom hozta létre. Amely döntően kihatott az azt követő pártállami korszak jellegére, ebből következően pedig a demokratikus rendszerváltozás természetére s az annak nyomán létrejött új gazdasági és politikai berendezkedéshez való társadalmi viszonyulásra is.

A magyar forradalom a szovjeteknek (és hazai helytartóiknak) megmutatta, hogy ezzel a néppel nem lehet bármit megtenni, mert föllázad a kíméletlen uralom ellen. A népnek viszont azt mutatta meg, hogy a szabadságért lázadni hiábavaló: kevesebbel kell beérni. A tévesen kádári „kompromisszumnak” titulált hatalmi kényszer lényege – a levert forradalom utáni megtorlással nyomatékositva – a poszt materiális (erkölcsi és szellemi) javak negligálása a materiális javakból való nagyobb részesedés fejében. A kádári Magyarország sokkal élhetőbb hely volt a husáki Csehszlovákiánál vagy az ulbrichti NDK-nál, a ceausescui Romániáról nem is beszélve. Puhább volt a diktatúra, elviselhetőbb a mindennapi élet.

Ennek gazdasági vetületéről és az életviszonyokra, illetve a társadalmi mentalitásra tett hatásairól *Bauer Tamás* írt igen meggyőzően egyik tanulmányában.⁷⁹ Eszerint a Kádár-rezsim különbözött a többi hasonszőrűtől

⁷⁹ Bauer Tamás: *Magyarok, romokon*. In: (Sándor Iván szerk.) *Mi a magyar most?* Pozsony, 2011. Kalligram

abban, hogy itt nagyobb rések nyíltak a központi elosztásra épülő szisztémán. Még hozzá három területen: a lakáshoz, a személyautóhoz és az üdüléshez való hozzájutásnál. A többi országban sokkal nagyobb maradt az állami elosztás szerepe (lakáskiutalás, hosszú várakozási idő, szakszervezeti beutalók), miközben nálunk egyre nőtt a magánház- és nyaralóépítés, a lakásvásárlás volumene; sokkal többen és sokkal könnyebben juthattak autóhoz, mint mondjuk a Szovjetunióban, de az NDK-ban is; a kék útlevéllé lehetővé vált háromévenkénti nyugati utak pedig végképp megkülönböztettek bennünket a többiektől. Mindez erős ösztönzést adott a magyaroknak a plusz jövedelemszerzésre, a pénzkeresésre. Ők már nem annyira a központi elosztást uraló potentátok kegyétől várták igényeik kielégítését (mint keletnémet, csehszlovák vagy román sorstársaik), hanem a maguk erejéből próbálták azok pénzügyi fedezetét előteremteni a központi tervgazdaság korlátain kívül – noha sokszor ahhoz kapcsolódva. A háztáji-ban, maszekban, majd a melléküzemágban, a gmk-ban, a kisszövetkezetben, illetve a szürke- és feketegazdaság különféle szinterein. Mindez jelentős önkiszákmányolás árán viszonylagos jólétet hozott a magyar társadalom nagy tömegeinek (lásd: „gulyáskommunizmus”, „a szocialista tábor legvidámabb barakkja”).

Am az ilyen módon elnyert viszonylagos jólét számos mellékhatással járt. Tovább növelte a materiális értékrend uralmát, a szellemi és morális javak negligálását („kaparj kurta”, „ne szólj szám” stb.); a másokkal szembeni bizalmatlanságot, az önzést; a kikapuk keresését, a szabálykerülésre épülő féllegális vagy illegális stratégiák terjedését. A szocialista „polgárosodás” a későbbi demokráciában nélkülözhetetlen valódi polgári erények ellen hatott.

A „homo kádárikusz” csak fél lábbal állt a (fél) piaci viszonyok talaján. A teljes foglalkoztatás révén jobbra állami állásban maradt, alapjövedelme továbbra is ebből származott, továbbá részesült a kvázi ingyenes egészségügyi ellátásban (mínusz hálapénz), a gyerekei révén az ingyenes oktatásban, a családi pótlékban, bizonyos közszükségleti cikkek államilag dotált áraiban és a szocialista „jóléti állam” kisebb-nagyobb juttatásaiban, ami a paternalizmus biztonságát adta neki a fél piaci kockázatok mellé.

Ezzel a kettősséggel érkezünk el a rendszerváltozáshoz. Ami Magyarországon másként zajlott le, mint az NDK-ban, Csehszlovákiában, Romániában vagy a szovjet utódállamokban (leginkább a lengyel átmenethez

hasonlított). A puha diktatúrából puha átmenet következett. A folyamatot nemcsak ellenzéki mozgások vitték előre, de a párton belüli reformtörekvések is. Tárgyalások zajlottak, megállapodás született. A régi és az új rendszer képviselői közt nemcsak konfrontáció volt, de kooperáció is, ami tompította az igazságtételi igények életét. Az átmenet lassú volt, a szabad levegő nem hirtelen áradt szét az országban, hanem fokozatosan, alig észrevehetően szivárgott be. Prágában, Berlinben, Bukarestben mereven ellenállt a rezsim, sajtója az utolsó percig védte. Nagy tömegnyomásra, napok alatt rogyant meg a hatalom, omlott le a fal, halt meg a gyűlölt zsarnok. A magyar diktatúra nem nehezedett rá úgy az emberek mindennapjaira, mint a csehszlovák, a keletnémet vagy a román, az alóla való felszabadulás élménye sem volt olyan erős, a kontraszt olyan éles. 1848-ban vagy 1956-ban véreztünk a szabadságért – most inkább az ölünkbe hullott, apránként, sokan észre sem vették.

A Kádár-rezsim két tartópilléren nyugodott: a szovjet uralom szilárdságán és az életviszonyok lassú, de folyamatos javulásán. A nyolcvanas évek végén azonban már mindkettő omladozott. A magyarok az előbbit persze nem bánták, az utóbbit viszont annál inkább. A szocialista rendszer nem az elnyomó jellege miatt veszítette el a legitimitását. Hanem mert kimerültek a gazdasági erőforrásai, elfogytak a tartalékai, melyeket utóbb már csak nyugati hitelekkel tudott pótolni, de ez a pálya véges volt, küszöbön állt a csőd. Az ország változást akart. Ebből elég volt, jöjjön az új, jöjjön valami más.

A csalóka emlékezettel szemben le kell szögeznünk: a rendszerváltozás releváns pártjai rövidtávon nem kecsegtették a választókat nyugati életviszonyokkal. Az MDF, az SZDSZ, a Fidesz, de az MSZP is „csak” szabadságot, demokráciát, privatizációt, piacgazdaságot hirdetett. Politikai és gazdasági rendszerváltozást. S a nép azt mondta: legyen. Tipikus félreértés volt, ha tetszik, *fél forradalmi helyzet*: a hatalmasok képtelenek voltak a régi módon kormányozni, a nép azonban továbbra is a régi módon szeretett volna élni (csak egy kicsit jobban). Ebből született meg a rendszerváltozás. Amely a társadalom zöme által egyáltalán nem várt, sokkoló gazdasági és társadalmi következményekkel járt, de politikailag újabb és újabb illúziókat táplált: a következő kormány alatt majd jobb lesz.

Bauer Tamás már hivatkozott tanulmánya szerint a magyar társadalmat négy anyagi megrázkódtatás érte 1990 után. Az első közvetlenül az átala-

kulással járt együtt a kilencvenes évek elején, a második a Bokros-csomag néven ismert korrekció 1995-től, a harmadik az újabb Gyurcsány-kormány hivatalba lépésekor szükségessé vált megszorítás 2006-ban, végül a negyedik a gazdasági világválság hatására bekövetkező újabb restriktív újabb restriktív főleg a Bajnai-kormány idején, 2009-ben.

A tervgazdaság összeomlása elsősorban másfélmillió munkahely megszűnésével teremtett drámai helyzetet: az állam a munkahelyek biztonsága tekintetében nem garantálta többé a megélhetés elemi feltételeit (miközben az általános egészségügyi ellátás, az ingyenes oktatás és a nyugdíjrendszer biztonsága fennmaradt). Immár nemcsak a pótlólagos jövedelem függött a piaci teljesítménytől (mint a hetvenes-nyolcvanas években), hanem az alapszintű jövedelemszerzés is. Igazi sokk volt ez az érintettek és családtagjaik számára. Emellett 1990 és 1993 között 16 százalékkal csökkent a reálbér, 15 százalékkal a nyugdíjak reálértéke, 8 százalékkal a fogyasztás. Mindez mély csalódást szült a rendszerváltozás iránt, amely egyrészt az Antall-kormányval szembeni indulatokban talált célt magának, másrészt a szocialisták visszatéréséhez fűződő illúziókban.

A szocialisták – a szabad demokratákkal egyetemben! – maguk is erősítették ezeket az illúziókat. A '94-es volt az első választás, amelyet a gondoskodó államról szóló ígérettel nyertek (túl). Feledékenyeknek pár idézet az SZDSZ korabeli kampányszövegeiből: „Rendbe tesszük a gazdaságot”; „Szembeszállunk az elszegényedéssel, a munkanélküliséggel, az inflációval”; „Elegendő munkahely, stabil forint, értékálló nyugdíj, szociális biztonság”; „Tértímentes gyógyszer-, fűtés- és villanyáramdíj-támogatás a rászoruló nyugdíjasoknak”; „Adókedvezmény, befektetés-ösztönzés.” „Az SZDSZ ezekre kínál megoldást.” A szocialisták írásban kinyomták Békesi László megszorító programját (melyet a nép nem olvasott), szóban pedig nyomták a suttogó propagandát a háromhatvanas kenyérről (amit meghallott). Aztán '95-ben – a huszonnegyedik órában – jött a Bokros-csomag, megteremtve a költségvetés egyensúlyát és az egyensúlytartó növekedés feltételeit.

A régi szép idők visszatértét várókat ez persze hidegzuhanyként érte. A gazdasági stabilizáció fő eleme a csúszó forintleértékelés és a vámpótlék bevezetése volt, miáltal nőtt az export és csökkent az import, viszont meglódult az infláció, emiatt a reálbér két év alatt 16, a nyugdíjak reálértéke 19, a fogyasztás 10 százalékkal csökkent. Az igazi sokkot azonban a Bokros-csomag reforme-

lemei okozták, amelyek célja a tartós államháztartási egyensúly megalapozása volt. Aminek jegyében jövedelemhatárhoz kötötték a családi pótlék és a gyászfolyósítást, megszüntették a gyed-et, fizetőssé tettek egyes egészségügyi szolgáltatásokat (betegszállítás, fogászat), és tandíjat vezettek be a felsőoktatásba. Ezek sokkal kisebb anyagi megterheléssel jártak, mint az inflációból fakadó veszteségek, mondhatni jelképesek voltak, de épp az utóbbi miatt keltettek csalódást és haragot. Mert ahogy az Antall-kormány idején a foglalkoztatás biztonságának megszűnése okozott súlyos traumát a szocialista évtizedek után, most az akkori jóléti rendszerek ingyenességének korlátozása.

Nem véletlen, hogy ekkor következett be a hazai populizmus első szárnyalása: 1995-96 fordulóján Torgyán József kisgazdapártja lett a leg támogatottabb politikai alakulat. Igaz, csak átmeneti időre, de a '98-as kampány már (ismét) a megalapozatlan jóléti ígéretekéről szólt. A Fidesz ígért többet (radikális adóreform, hétszázalékos növekedés, négyszeres pénz az egészségügyi dolgozóknak), és nyert. '90-ben az MDF jelszava (Kölcsey nyomán) még „szabadság s tulajdon” volt '98-ban a Fideszé már: „szabadság és jólét”. Az utóbbira vonatkozó ígéretek azonban Orbán a ciklus kétharmadáig meg sem próbálta betartani: szigorú költségvetési politikát vitt („a jövedelemnövekedés nem lépheti túl a gazdasági növekedés felét”). 2001-ben, a választásokhoz közeledve viszont beindult az egyensúlyrontó osztogatás. Bauer szerint az államháztartás egyensúlya már a 2002-es kormányváltás előtt megingott, egyrészt a béremelések, másrészt a kétéves költségvetés által lehetővé tett ellenőrizetlen költségek okán. A rendkívül bőkezű lakástámogatási rendszer pedig súlyos kötelezettségekkel terhelte meg a következő évek költségvetéseit is.⁸⁰

Csak hogy 2002-ben is az ellenzék nyert, mert ismét többet tudott ígérni, mint a kormány adni, s az emberek hittek a „jóléti rendszerváltás” csálóka jelszavával föllépő szocialistáknak (ötven százalékos közalkalmazotti béremelés, 13. havi nyugdíj). Medgyessy kettős bűne: nemcsak beígért száz felelőtlen lépést, de meg is lépett – kétszázat. Ekkor tört meg a kormányzati ciklusok minden demokráciában bevett „húzd meg – ereszd meg” ritmusa, s a választások előtti vad osztogatásra és még vadabb ráígérésre újabb osztogatás következett. Az ellenzék persze erre is rálicitált, Orbán végképp

⁸⁰ Bauer Tamás: *A megkésített beszéd*. Élet és Irodalom, 2006. október 20.

populista fordulatot vett. 2006-hoz közeledve nemcsak egyre nagyobb és felelőtlenebb ígéretekkel állt elő (14. havi nyugdíj, radikális adó- és járulékcsoökkentés, olcsó áram, gáz, gyógyszer stb.), de gátlástalanul hirdette a mindenható, gondoskodó állam többszörösen hamis illúzióját is.

Pedig az államháztartás ekkor már igen rossz állapotban volt. Vészesen nőtt a hiány, az adósság: a gazdasági racionalitás szerint megszorításokra lett volna szükség: közgazdászok szerint ez lett volna a dolga a kormányzást 2004 őszén afféle csődgondnokként átvevő új kormányfőnek. Csakhogy Gyurcsány nem gazdasági, hanem *politikai* csődgondnokként lépett a színre, és a többpárti demokráciában a politika logikája a gazdaságéval ellentétben nem a „rentábilis / nem rentábilis”, hanem a „szavazatot szerezni / szavazatot veszteni”, „hatalmat nyerni / hatalmat veszteni” értékduáljához igazodik. A stabilizáció így a 2006-os választások utánra maradt. Amelyet – a hazai parlamenti váltógazdaság történetében másodszor – nem az nyert meg, aki többet ígért. Ahogy 1990-ben az SZDSZ az antikommunista licitben, úgy a Fidesz 2006-ban a jóléti licitben lépett túl a hihetőség határán – és veszített.

A 2006-os megszorítás jövedelemcsökkentő hatása jóval kisebb volt, mint ami a kilencvenes évek elején, illetve a közepén lezajlott. A reálbér 2006-ban (az év első felében történt emelkedés miatt) még nőtt is 3,4 százalékkal, 2007-ben is csak 4,4-del csökkent, 2008-ban pedig már újra nőtt 0,6-del. A reálnyugdíj 2006-ban szintén növekedett (4,3%), egy picit 2007-ben is (0,2%), 2008-ban még többet (2,6%). A fogyasztás ugyancsak növekedett 2006-ban (2%), 2007-ben és 2008-ban pedig stagnált.⁸¹

Ha fentieket összevetjük az Antall-, illetve a Horn-kormány idején látott kétszámjegyű tételekkel, érthetetlennek tűnik a 2006 nyarán tapasztalható mély csalódás és fölháborodás. És érthetőnek a miniszterelnök kiszólása: „nem kell félni, nem fog fájni”. Miért fájt mégis a Kupa- és a Bokros-csomagnál sokkal jobban az embereknek a Gyurcsány-csomag? Mert merőben mások voltak a körülmények. A rendszerváltozás idején tudni lehetett, hogy valami véget ér, valami új kezdődik, ami talán nem lesz fenékig tejföl. Akkor is nagy volt a csalódás, de gyorsan jött az új remény, amely a posztkommunista utódpart visszatéréséhez fűződött. Az ezt követő hidegzuhany után pedig egy évtizeden át nem következett újabb megszorítás. 1996 és 2006 között a re-

álbér 62 százalékkal, az átlagos nyugdíj reálértéke 66 százalékkal, a fogyasztás 59 százalékkal bővült.⁸² Úgy tűnhetett, hogy egyszer s mindenkorra egyenesbe jött az ország, az emberek föllélegeztek, sokan tovább nyújtóztak, mint ameddig a takarójuk ért: meglódukt a hitelfölvétel, különösen devizában.

Hogy a hivatalban lévő kormányzat – először a rendszerváltozás kezdete óta – újra bizalmat kapott, abban mindez szerepet játszott. A társadalom a tíz bő esztendő után egy még jobb évtizedet remélt. Az e helyett váratlanul bejelentett megszorítást arcucsapásként fogadta, melyet nem sokkal később követett az őszödi beszéd egzaltált mondataiban elhangzó beismerés: „hazudtunk”. Az újabb vereségét épphogy elszenvedett Orbán maximálisan kihasználta mindezt: 2006 őszén végképp eluralkodott politikájában a gyűlöletkeltés, az erőszak, az azzal való fenyegetés, a bűnbakképzés, a populista demagógia.

Mindez reménytelenül tette azoknak a régóta esedékes modernizációs reformoknak az elfogadtatását, amelyek a második Gyurcsány-kormány törekvéseinek középpontjában álltak. S amelyek – akárcsak a Bokros-csomag idején – ezúttal is a szocialista társadalomból még itt maradt „ingyenes” állami ellátások részleges piacositását célozták. A vizitdíj, a kórháziapidíj és a felsőoktatási tandíj ügyében tartott – alkotmányjogilag minimum vitatható – népszavazáson elszenvedett súlyos vereség elvette a baloldal utolsó választási esélyeit, egyúttal biztossá tette Orbán újabb hatalomra jutását.

Ám a mindent elsőprő vereséghez, illetve győzelemhez kellett még valami. Ez pedig a világgazdasági válsággal következett be, végképp elháríthatatlanul. Ez hozta el a negyedik megszorítást a magyar társadalom számára, immár Gyurcsány lemondása után, a Bajnai-kormány alatt. 2009-ben a reálbér 2,3 százalékkal, a reálnyugdíj 6,5 százalékkal, a fogyasztás 8 százalékkal esett vissza. És ami lélektanilag igazán súlyos volt: a 13. havi nyugdíj és a 13. havi köztisztviselői bér elvétele. Többé nem volt kérdéses Orbán kétharmados győzelme – amely megpecsételte a rendszerváltozással született parlamentáris demokrácia sorsát, amit a magyar társadalom zöme akkor már nemigen bánt, sőt. Sokakban tán egy újabb „kádári alku” képzete is fölrémlett: a hiába-való szabadság helyett cserébe jobb élet és paternalista biztonság jöhet újra...

Összegzésképpen elmondható, hogy a magyar társadalom ezeréves történetének *anyagi értelemben* alighanem a kádári diktatúra volt a leghosszabb

⁸¹ Bauer Tamás: *Magyarok, romokon*.

⁸² Bauer Tamás: *Magyarok, romokon*.

biztonságos és emelkedő, az alsóbb néposztályokat is tömegesen elérő korszak. Különösen az előzményekhez, a huszadik század első feléhez viszonyítva (háborúk, szenvedés, ország csonkítás, terror, leverett szabadságharc stb.). A „gulyáskommunizmus” évtizedei alatt négyszáz százalékkal nőttek Magyarországon a reáljövedelmek. Az emberek – főleg a baloldalon – máig nosztalgiával emlékeznek erre a korszakra, jobbnak tartják, mint ami a rendszerváltozás után következett. Jobb életünk volt akkor, mondják sokan őszinte meggyőződéssel.

Annak ellenére, hogy éveket kellett várni egy Trabantra, a Zsiguli luxusnak számított, s a hiánygazdaság az élet szinte minden területét áthatotta. Hónapokig kellett kajtatni építőanyag után, banánt még a nyolcvanas évek második felében is legfőljebb karácsony előtt lehetett kapni, az ócska sör elfogyott kánikula idején, s a mai szupermarketek választékához képest gyér és nyomorúságos árukészlet hevert a boltok polcain, tükrözve a szocialista árutermelés színvonalát. A Kádár-kori filmekben rosszul öltözött, hajszolt emberek ügetnek lepusztult, sivár, szürke házak között, tócsákat kerülgetve a hepehupás aszfalton.

A magyar társadalom valójában nem a jólétre, legfőljebb a szűkös viszonyok közti lassú gyarapodásra, de főleg a biztonságra gondolt vissza nosztalgiával, amit a legtöbben valóban elveszítettek (nota bene: a fiatalságukkal együtt). A szabad utazással, majd – az Európai Unióhoz való csatlakozás után – a szabad munkavállalással hiába tárult föl a magyarok milliói előtt a világ. Hiába javult ugrásszerűen a fogyasztási javak mennyisége és minősége, s lett elérhető a társadalom zöme számára, sokan nem találtak munkát a modern szektorokban, s tartósan a legális gazdaságon kívülre, a társadalom periferiájára szorultak. A szocialista agrárvilág megszűnt, illetve a kárpótlás nyomán drasztikusan megváltoztak a falvak gazdasági, tulajdonosi és szociális viszonyai. Az alacsony szintű foglalkoztatás az ország egyik fő gondjává vált, számos vidéken alakult ki tartós válsághelyzet. A megélhetés nyomorúsága sokaknál párosult kulturális kirekesztődéssel, főleg a romák körében. És a bővítetten újratermelő mélyszegénységre a demokratikus Magyarország nem talált hatékony megoldást.

A magyar társadalom zöme a szabadságnál többre becsülte a biztonságot, amelyet – érzése szerint – a rendszerváltozás vett el tőle. Az azt megelőző időszakra „aranykorként” emlékezőkről pedig leperreg az érv, hogy az a rendszer a csőd szélére jutott, a zsákutca végére ért, semmiképp sem

volt tovább fönnttartható. Sem nálunk, se a többi szocialista országban, a Szovjetunióban sem. *Nem a rendszerváltozás okozta a szocializmus bukását, hanem fordítva: a szocializmus bukása okozta a rendszerváltozást.* A legtöbb ember mégis úgy emlékszik vissza, mint roncs alkoholista a fiatal éveire: akkor ő még igenis bírta az italt. A májával, a gyomrával semmi gondja, volt munkája, lakása, felesége, minden a legnagyobb rendben ment.

Persze vétek volna tagadni: a parlamentáris demokrácia vesztét jelentős részben a demokratikus politika hitelvesztése okozta. Ez szorosan összefüggött a korrupció vészes terjedésével, a fekete pártfinanszírozás térnyerésével. A földuzzadt, pazarló állam emiatt mind rosszabbul látta el közfeladatait (egészségügy, oktatás, közbiztonság, közigazgatás, szociális gondoskodás), a politikai és a vállalkozói osztály oligarchikus összefonódása pedig nemcsak a közéletet, de a gazdaságot is mérgezte. A vállalkozók a piaci siker helyett a politikusok kegyeit keresték, azok pedig rá voltak utalva a nekik visszajuttatott fekete pénzekre. Ebbe a gazdasági-politikai fertőbe süllyedt bele egyre mélyebben az egykor oly ígéretesen indult demokratikus Magyarország – hogy egy *mindenre elszánt hatalmi* érdekcsoport uralomra jutásával végképp elsüllyedjen.

És ez utóbbi volt a döntő. Mert bár igaz, hogy engesztelhetetlenül szembenálló szekértáborok jöttek létre a magyar közéletben, s a politika egyre jobban rátelepedett a kultúrára és az emberek magánéletére is, de a felelősségben korántsem egyformán osztozott a két fél. A 2002-es választások után a fő törésvonal már nem a bal- és a jobboldal, hanem a parlamentáris demokrácia hívei és ellenfelei között húzódott. A demokrácia védelmezése végül paradox módon a posztkommunista utódpártra hárult, miközben a demokratikus rendszerváltozás csodagyerekeként született Fidesz a demokrácia elszánt ellenségévé vált.

2010-ben végül az utóbbi kerekedett fölül.

POPULISTA DEMAGÓGIA – ELITISTA KORMÁNYZÁS

Orbán 2010-es hatalomra jutásával tehát új fejezet nyílt az 1990 óta zajló kormányzati ciklusok sorában. Olyannyira, hogy a hagyományos értelemben vett kormányzás már csak másodlagosnak tűnik ahhoz a két dologhoz viszonyítva, amelyek a rezsim lényegét adják: a hatalomfölhalmozás és az anyagi erőforrásszerzés maximalizálása.

Pedig láttuk, hogy a Fidesz újbóli hatalomra kerülését óhajtok jórészt azt várták: a kétharmados többség adta rendkívüli fölhatalmazás birtokában Orbán majd rászánja magát azokra a népszerűtlen, ám elkerülhetetlen reformokra, amelyeket csökkent legitimitású elődei nem tudtak véghezvinni (jelentős részben épp a Fidesz populista ellenpropagandája, politikai gáncsoskodása miatt, lásd a 2008-as népszavazást). Magam is hallhattam ilyen okoskodást egy Fidesz-szimpatizáns szájából: a Viktor most „lemegy kutyába”, hogy elnyerje a nép voksait, de aztán majd fölegyenesedik, és „megcselekszi, amit megkövetel a haza”.

Nos, a haza (pontosabban a felső középosztály, benne a fideszes politikai elit) érdeke mindenekelőtt a progresszív személyi jövedelemadó-rendszer kiiktatását, és az *egykulcsos* (a korábbiakhoz képest igen alacsony: 16 százalékos) személyi jövedelemadó bevezetését követelte meg. Ám ez először is hatalmas – 500 milliárdos – költségvetési bevételkieséssel fenyegetett, ami a tervezett hiány megduplázását ígerte.⁸³ Hogy ennek kezelésére miféle terveket kovácsoltak Orbánék, arról 2010. június 3-án értesülhetett a hazai publikum. Amikor *Kósa Lajos*, a Fidesz ügyvezető alelnöke azzal állt elő, hogy sokkal rosszabb helyzetben van az ország, mint hitték, „közvetlen államcsőd” fenyeget, „szűk esélyünk van rá, hogy elkerüljük Görögország helyzetét”, ezért „bizonyos gazdasági alkotmányossági szabályok

⁸³ [http://www.mfor.hu/cikkek/makro/Hiabasarcoltukacegeket az egykulcsos_ado_tonkrevagta_a_budzszt.html](http://www.mfor.hu/cikkek/makro/Hiabasarcoltukacegeket%20az%20egykulcsos_ado_tonkrevagta_a_budzszt.html)

felfüggesztésére is sor kerülhet átmenetileg”.⁸⁴ Görögország akkor valóban az államcsőd szélén táncolt, európai mentőcsomagokra szorult, ezért Kósa szavai nagy megdöbbenést keltettek. Amire a Miniszterelnöki Hivatalt vezető Varga Mihály is ráerősített, midőn kijelentette: az előző kormány államháztartási és költségvetési adatai hamisak, „gazdasági vészhelyzet van”, a hiány 7–7,5 százalékos is lehet. Hasonló kijelentéseket tett Szijjártó Péter, a miniszterelnök szóvivője. Ezek után esni kezdett a forint, a tőzsdeindex, és fölugrott Magyarország törlesztéskockázati tranzakcióinak díjszabása.

Vajon mi lehetett a negatív pénzügyi folyamatokat indukáló, láthatóan összehangolt kormányzati megszólalások mögött? Ügyetlenség? Amatőrség? Netán árfolyamesésre játszó Fidesz-közei spekulánsok shortoló manőverei? Vagy a szélesebb kormányzati mozgásteret biztosító nagyobb költségvetési hiányt akarták ily módon elfogadtatni az országot hitelező nyugati pénzügyi és politika körökkel? A *New York Times* két nappal később mindenesetre „ügyetlen tárgyalási trükknek” nevezte az akciót, amivel Orbánék az IMF-fel és az EU-val való tárgyalásokon próbáltak engedményt elérni nagyobb költségvetési hiánycél érdekében,⁸⁵ a *Financial Times* pedig „Kontárok Magyarországon” címmel közölt vezércikket.⁸⁶

Noha a fideszes propagandagépezet nagy erővel sulykolta, hogy az előző kormány „titkos aknákat” hagyott hátra a költségvetésben, hogy a szekrényekből „rejtett csontvázak” potyognak ki, s ezek felderítésére Varga Mihály vezetésével „tényfőltáró bizottság” is alakult, az EU-s vezetőket nem lehetett megvezetni efféle (a hazai közvélemény előtt hatásos) trükkökkel. José Manuel Barroso, az Európai Bizottság elnöke Brüsszelben nyomatékkal jelentette ki Orbánnal tartott közös sajtóértekezletén, hogy a magyar kormánynak folytatni, sőt fokozni kell a pénzügyi konszolidációt, továbbá el kell kezdenie az eddig mellőzött reformokat. Orbán nem tehetett mást: lenyelte a békát, és egyetértéséről biztosította Barrosot.

Miután ezzel nyilvánvalóvá vált, hogy a 7–8 százalékos hiánycélról szó sem lehet, a hazai propagandát is ennek megfelelően kellett átállítani. A miniszterel-

nök hazaérkezése után háromnapos hétfői rendkívüli ülést tartott a kormány. Noha ez még véget se ért, szombaton Varga Mihály, a „csontvázkutató bizottság” elnökeként – korábbi állításait meghazudtolva – már a magyar gazdaság konszolidált helyzetéről és a 3,8-es hiánycél realitására beszélt.⁸⁷

A rendkívüli kormányülést követően pedig a miniszterelnök 29 pontos gazdasági akcióttervet ismertetett a parlamentben. A terv sebtében készült el, miután kiderült, hogy a népszerű, osztogató – a költségvetési hiányt megduplázó – kormányzásról szó se lehet.

A történet jelzi, hogy Orbánék csak az autokratikus hatalmi építkezésre, továbbá az anyagi javak átrendezésére voltak jól kidolgozott terveik, az ország kormányzását illetően hazardíroztak és rögtönöztek. Mivel a 2010-es nagy győzelem régóta biztosnak tűnt, már a választási programmal se igen bíbelődtek, a kampányban csak hangzatos jelszavakkal, szlogenekkel operáltak. Az alkotmányos előírások miatt most ugyan kénytelenek voltak benyújtani a parlamentnek a hivatalos kormányprogramot, ám ez csak egy szakpolitikailag értékelhetetlen politikai propagandaszöveg volt. Konkrétumok nélküli közhelygyűjtemény, amelybe még a „Nemzeti Együttműködés Nyilatkozatát” is szó szerint belefoglalták.⁸⁸ (Egy évre rá ki is iktatták az új alaptörvényből a parlamentáris demokráciák nélkülözhetetlen velejáróját, a kormányprogramot, az arról szóló vitát, illetve szavazást: 2014-ben Orbán már egyáltalán nem terjesztett be semmit. A választási, illetve a kormányprogram helyét egyetlen szó foglalta el: „Folytatjuk!” – s ez az adott körülmények közt elegendőnek bizonyult az újabb kétharmados győzelemhez.)

A 29 pontos akciótterv a nyugati körök által előírt kényszerű költségvetési szigor, az ezzel ellentétes hazai populista ígéretek, illetve a felsőbb társadalmi csoportoknak nyújtandó előnyök összehangolását célozta. A költségvetési hiány minimalizálását nem a kiadási oldal visszafogásával, hanem a bevételek növelésével kívánták elérni. Ám az utóbbit sem a lakosságot közvetlenül érintő adó- vagy járulékemeléssel tették, hanem főként a bankadóval. Ez a válság óta másutt sem ismeretlen adó a legtöbb országban néhány ezreléket tett ki (a legmagasabb Ausztriában és Szlovákiában volt, de ott is csak 0,24%), Magyarországon ellenben meghaladta az 1,5 száza-

⁸⁴ <http://www.portfolio.hu/gazdasag/kosaszukeszelyunkvanarrahogyelkeruljukgorogorszaghelyzetet.134056.html>

⁸⁵ <https://profitline.hu/hircentrum/hir/175988/hircentrum/hir/175988/Ugyetlen-targyalasi-trukk-volt-mindossze-Zuhano-forint-es-BUX>

⁸⁶ http://www.portfolio.hu/gazdasag/financial_times_kontarok_magyarorszagon.134188.html

⁸⁷ http://index.hu/gazdasag/magyar/2010/06/05/letette_jelenteset_a_csontvazbizottsag/

⁸⁸ <http://www.parlament.hu/irom39/00047/00047.pdf>

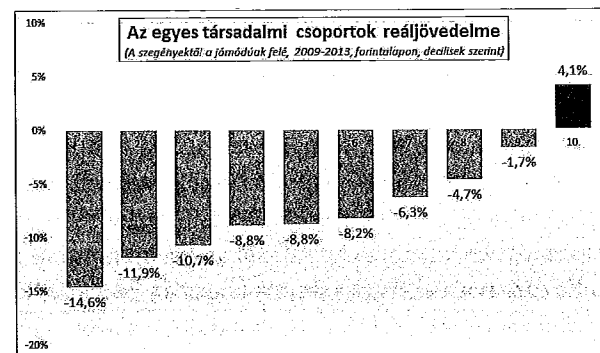
lékot. Ezt követték később a *távközlésre* és a nagy *kereskedőlánckokra* kivett ugyancsak extra mértékű sarcok. Mindez jól beleillett Orbánék hosszú évek óta folytatott multi-ellenes, nacionalista-populista propagandájába. Hogy tudniillik ők nem a magyar embereket, hanem az idegen tőkések kopasztják meg, akik úgymond, „talicskával tolják ki az országból a magyar emberektől szerzett profitjukat”.

Mindez összekapcsolódott a nacionalista retorikával, továbbá beleillett abba az antiliberális, nyugatellenes frazeológiába is, amelyet Orbán immár szisztematikusan alkalmazott, s egy idő után „unortodox” *gazdaságpolitikának* keresztelt el. Ez a politika rövidtávon csakugyan kifizetődő volt – nekik. Hisz az emberek úgy érezték, most végre nem őket, hanem a gazdagokat, azok közül is a külföldieket szorítja meg a kormány. A bankok, a nagy távközlési és kereskedőcégek hosszabb távon persze áthárították a fogyasztókra a rájuk kirótt terhek nagy részét. Ám ez nem volt azonnal és közvetlenül érzékelhető az emberek számára, s ha mégis, akkor már nem a hazai kormányt, hanem nemzetközi tőkét szidták miatta. Az unortodox politika hosszabb távú gazdasági károkozása csak nagyobb távlatban jelentkezik: a keményen megadóztatott bankok ugyanis visszafogják hitelkihelyezéseiket, ami fékezi a beruházásokat, végső soron pedig a gazdaság lefékeződését eredményezi.

Az orbáni gazdasági akciótér legfontosabb – a rezsim által emblematikusként kezelt – eleme azonban az *egykulcsos személyi jövedelemadó* bevezetése volt. Ez – a gyermekek után levonható adókedvezményekkel összeadódva – tetemes jövedelmet hagyott a magas jövedelmű családoknál. A második világháború után kialakult jóléti államok szerves tartozéka volt a progresszív adóztatás, amely a magasabb jövedelműekre kirótt magasabb adókulcsok által elvont plusz jövedelem szociális célokra fordításának elvén működött – s működik részben ma is a nyugati társadalmakban. Orbánék a Kelet-Európa több országában divatozó egykulcsos szisztémával nyíltan elitista adópolitikát folytattak, erősen negligálva a társadalmi szolidaritás elvét. Hogy ez nem a véletlen műve volt, hanem társadalomfilozófiájuk lényegét tükrözte, azt egyértelművé tették az olyan további intézkedések, mint a háztartási alkalmazottak (takarítónő, kertész, béisizitter stb.) foglalkoztatásának adómentessé és az egyenes ági öröklés és ajándékozás illetékmentesé tétele. Megszüntették a nagy értékű vagyontárgyak (repülőgép, helikopter, jacht stb.) után addig fizetendő luxusadót is.

Miközben pedig a fentiekből kiolvasható elitista kurzus kibontakozott, ugyanennek az éremnek a másik oldalaként egyre-másra következtek a társadalom alsóbb rétegeit sújtó intézkedések. Ilyen volt a szociális jövedelmek (családi és anyasági ellátások) nominális szinten való befagyasztása: az inflációhoz való hozzáigazítás (indexálás) elmaradása. Ahogy első kormányzásuk idején (1998 és 2002 között), úgy 2010 és 2014 között sem emelkedett ezek összege, ami értékük csökkenését eredményezte. A munkanélküliségi és rokkantsági ellátások, valamint a rendszeres szociális segélyek értéke pedig nominálisan is csökkent. Az egykulcsos adórendszer, amely jelentős pénzt hagyott meg fölül, a magas jövedelműeknél, az alul, a minimálbéresek-nél elvonást eredményezett, hiszen itt megszűnt az adójóváírás intézménye, miáltal az ő addigi 0 százalékos adókulcsuk is 16 százalékosra emelkedett.

Hogy az Orbán-rezsim jövedelempolitikája a társadalom legfelső rétegét preferálta, az alattuk levőktől pedig elvont, az jól tükröződik az Eurostat hivatalos felmérésének adataiban. Ezek szerint Magyarországon 2009 és 2013 között a legelső jövedelmi tized bevételei csökkentek a legnagyobb mértékben, a fölöttük lévők is mind veszítettek – kivéve a legelső tized tagjait, akiknek a jövedelme egyedülként emelkedett.⁸⁹



Hogy eközben mivel szűrték ki a szegényebbek szemét? Például az illetékmentes pálinkafőzéssel, amit Orbán az Európai Unió ellenes nemzeti szabadságharc vívmányaként adott el a jámbor vidéki népességnek. A népámítás leghatékonyabb eszköze azonban a ciklus második felében bevetett *rezsicsökkentés* volt, melyet igen intenzív kormánypropaganda kísért. Ez va-

⁸⁹ <http://privatbankar.hu/karrier/rosszabbul-elunk-mint-negy-eve-megjottek-a-szamok-267525>

lóban elkábította a napi megélhetési gondokkal küzdő egyszerű embereket, zavarba hozta az ellenzéki pártokat, így nagyban hozzájárult a Fidesz újabb, 2014-es választási győzelméhez. Pedig a (hivatalos számlákon összegszerűen és kötelezően feltüntetett) gáz-, villany- és vízdíj-csökkenés valójában nem a kormány ajándéka volt, hanem az energiaárak világpiaci esésének a következménye. Ha ezt átmenetileg valamivel meg is haladta, a különbséget nem a költségvetés állta, hanem az árcsökkentésre kötelezett energiacégek. S ami a legfőbb: a rezsicsökkentés nélkülözött minden szociális elemet: azonos százalékban érvényesült a legszegényebeknél és a leggazdagabbaknál. Következésképp: aki tíz szobás villát fűtött, úszmedencével, szaunával, az összegszerűen a sokszorosát nyerte annak, aki egy szoba-konyhás lakásban, minimálbéren vagy munka nélkül tengődött.

Ugyanez az antiszociális elv érvényesült a *végtörlesztés*nél is, a devizahitelek megsegítésekor. A kormány a piacnál jóval alacsonyabb árfolyamon tette lehetővé a devizában fölvelt hitelek egy összegben való visszafizetését, a veszteséget pedig a bankokra terhelte. Amivel kizárólag a jómódúak, a többmillióss összeget előteremteni képesek tudtak élni (köztük több tucat parlamenti képviselő, zömmel fideszesek), akik így valójában hatalmas árfolyamnyereséggel zárták az üzletet – míg a napról napra tengődők maradtak a veremben.

Az Orbán-kormány mindvégig megtartotta a gazdagoknak kedvező alacsony egykulcsos személyi jövedelemadót, miközben folyamatosan növelte a *fogyasztási adókat*. Ez utóbbiak – különösen az EU-ban legmagasabb 27 százalékos általános forgalmi adó – mindenkit sújtottak, elsősorban persze a szegényeket. A hivatalos ideológia a jól teljesítő, adófizető középosztály megerősödését hirdette, a valóságban azonban csak egy szűk felső réteg gyarapodott. Köztük is első helyen a Fidesz klientúra kedvezményezett tagjai, miközben a középrétegek helyzete megrendült, az alsóbb rétegeké pedig romlott. És ez a rezsim tudatos törekvései nyomán alakult így. Nem véletlenül vált hírhedtté a fideszes úrgazdag politikusok egyik díszpéldányának, Lázár Jánosnak egy nyilvánosságra került kizsárolása: „akinek semmije sincs, az annyit is ér”.

Jól tükröződik mindez a 2010-es, illetve a 2014 októberében kiadott költségvetés tervezetének összevetett adataiban. Ez alapján világos, hogy a kormányzat az évek során 61,5-ről 56,6 százalékra csökkentette a jóléti

kiadásokat, főleg az egészségügy, a nyugdíjak, az oktatás és a munkanélküli ellátásokat érintően. Miközben 1,1 százalékkal növelte az állam és 3,8 százalékkal a gazdaság működtetésére fordított összegeket.⁹⁰

Az Eurostat felmérésének adatai megdöbbentőek voltak a magyarországi szegénységről, melyeket a Magyar Tudományos Akadémia egyik konferenciáján mutattak be. Ezek szerint a súlyosan nélkülözők aránya 26,8 százalékos volt hazánkban, ami háromszorosa az Európai Unió átlagának. (Szlovákiában 10,2, Lengyelországban 11,9, míg Csehországban 6,6 százalékos volt ugyanez az arány.) Még riasztóbb, hogy Magyarországon tovább nőtt a gyermekszegénység: 2014-ben a hét évesnél fiatalabbak közel 42,5 százaléka volt szegény!⁹¹

Közvetve a fentieket igazolta az OECD jóléti szintet mérő vizsgálata is. A fölmérés szerint a 34 tagország közül Magyarországon lett a legrosszabb a helyzet az egészségügyi állapot tekintetében. Hazánk egészségügyi szempontból messze alulmúlta az OECD államokra jellemző szinteket. 1-től 10-ig terjedő skálán pontozták az országok lakóinak egészségi állapotát, ami alapján mi 0,4 pontot (nem tévedés!) kaptunk. Ez kiugróan alacsony: a következő legalacsonyabb pontszámú ország Szlovákia volt 1,3 ponttal.⁹²

Az Orbán-rezsim idővel ideológiát is talált a maga antiszociális kurzusához: a „bukott jóléti államot” fölváltó „munkaalapú társadalom” meghirdetésével. A segélyek elsorvasztása a közmunka kiterjesztésével párosult – miközben a munkavállalói és a szakszervezeti jogok komoly leépítése is megtörtént az új munka törvénykönyvében. Az állami közmunka kiterjedt rendszere fenyegetés volt a szegényeknek: ennek el nem fogadása a segély elvesztésével járt. A 2010 előtt hirdetett (piacgazdasági viszonyok közt irreális) „teljes foglalkoztatás” helyébe így a *totális foglalkoztatás* lépett, melynek fő célja nem a szegények megélhetését javítani, hanem a fölöttük lévő állami (önkormányzati) kontrollt kiteljesíteni. Az országot elfoglaló fideszes önkormányzatok – mindenekelőtt a polgármesterek – valóságos kiskirályok lettek a településeken, ahol az önkormányzati intézményeken

⁹⁰ <http://vs.hu/gazdasag/osszes/latvanyosan-megvaltozott-mi-a-fontos-az-orban-kormany-nak-1030>

⁹¹ http://index.hu/chart/2014/11/20/elkeseritoek_a_szegenysegeg_legujabb_adatai/

⁹² http://www.portfolio.hu/gazdasag/egeszseggazdasag/riaszto_adatok_derultek_ki_a_magyarokrol.205069.html

és a közmunkán kívül gyakorlatilag nincs más jövedelemszerzési lehetőség. Ezzel zsarolhatóvá váltak az emberek, akik féltek nyilvánosan megjelenni egy-egy ellenzéki rendezvényen. Köztük nyugdíjasok is, akiknek a lányuk vagy a vejük állása miatt kellett aggódniuk. Az állam (pontosabban az adófizetők) által fizetett közmunkásokat olykor nemcsak a saját „uralmaikban” dolgoztatták egyes helyi hatalmasságok, de a kampányokban is mozgósították őket, ami már közvetlenül veszélyeztette a választások tisztaságát. Hogy a szavazásoknál – például a menekültügyi népszavazás alkalmával – érvényesülő nyomásgyakorlásról ne is beszéljünk.

Ha ezek után fölteszük a kérdést, hogy miért nem bukott meg az Orbán-rezsim a fenti társadalompolitika okán, akkor a válasz egyszerű. Mert az elszegényedés csak a demokráciát ássa alá – az *autokráciát* épp hogy *stabilizálja*: még kiszolgáltatottabbá téve a hatalom büntetésének, illetve kegyének kitett szegényeket. Akiket így sokkal könnyebb nyomás alatt tartani, s akiket sokkal könnyebb pár jól időzített, egy-két tízezer forintos pénzadománnyal – igazi alamizsnával – lekenyerezni is.

ÚJ ALAPTÖRVÉNY: AZ AUTOKRÁCIA LEGALIZÁLÁSA

A Fidesz által 2011 húsvét hétfőjén hatályba léptetett új Alaptörvény egyfajta közjogi és legitimációs határvonalat képez az Orbán-rezsim történetében. Korábban utaltunk a korai római császárság, a *principátus* korszakára, ahol még közvetve (a köztársasági intézmények birtoklása révén) érvényesült az egyeduralom. Most akár arra is gondolhatnánk, hogy immár a közvetlen és nyílt önkényuralom (a dominátus) időszaka következett, s az alkotmányozás ennek az intézményes feltételeit teremtette meg. De nem ez történt: Orbán új Alaptörvénye nem írta át a parlamentáris szisztéma kereteit. Az előzetes várakozásokkal (így e könyv szerzőjének aggodalmaival) ellentétben nem hozott létre közvetlen prezidenciális uralmat. Ha Orbánnak korábban voltak is ilyen tervei – és egyes megnyilatkozásai erre utaltak –, egy idő után bizonyára úgy ítélte meg a helyzetet, hogy a parlamentáris szisztéma kiüresített, általa kontrollált intézményei között is tartóssá teheti egyeduralmát. Mindenekelőtt a közvélemény-kutatásokban tükröződő tartósan magas támogatottsági adatok alapján remélhette ezt; továbbá az ellenzék tartós megosztottságától, amelyet a választási rendszer célirányos átalakításával messzemenően ki is aknázott; végül, de nem utolsósorban a pártfinanszírozási és a médiabeli erőforrások terén élvezett hegemon helyzetétől. Ekkora biztonságot élvezve kár lett volna veszni hagyni azt az újabb és újabb legitimációt, amit az ismétlődő választási győzelmekből meríthetett. Semmi kétség, a 2014-es parlamenti voksolás – mint hamarosan látni fogjuk – messzemenően igazolta Orbán számításait.

Mi volt hát akkor az alkotmányozás értelme? Mint már jeleztük, először is a 2010-es választással elnyert korlátlan hatalom szimbolikus megerősítése. A rendkívüli állapot, a kivételes helyzet, az új politikai korszak kezdetének jelzése és igazolása. Egyben az uralom pusztá tényének a demonstrálása: alkotmányozok, mert hatalmamban áll, mert megtehetem. Amit a szimbolikus tartalmakon túl közjogilag létrehozta az új Alaptörvénnyel, az nem a parlamentarizmus intézményes meghaladása, hanem a parlamentáris díszletek közt de facto autokratikussá tett uralom megerősítése, rögzítése volt.

Az alkotmányozást illetően mindenekelőtt eljárási és legitimációs problémák vehetők föl. A Fidesz a választások előtt nem kért felhatalmazást új alaptörvény létrehozására, az ezzel ellenkező későbbi állításokkal szemben Orbán a kampányban még azt hangoztatta, hogy nem kívánja megváltoztatni a közjogi rendszert. A kétharmados „nagy” fölhatalmazást kifejezetten a gazdasági válságból való gyors kilábalás érdekében kérték a két forduló között is: ez tehát eleve kétségesse teszi az alkotmányozás legitim voltát.

További kételyt támaszt, hogy a folyamat *rohamtempóban* zajlott: az új alkotmány szövegtervezete 2011. március 9-én vált ismertté a fideszes képviselők előtt; másnap már elfogadta a frakció; 4 nap múlva beterjesztették az Országgyűlésnek (márc. 14.); 3 hét után lezárták az általános és a részletes vitát; április 18-án megtörtént a végszavazás; 25-én (húsvét hétfőn!) pedig az államfő aláírásával már hatályba is lépett az új Alaptörvény. Demokratikus viszonyok között ilyen abszurd időkeretben – a jogi, a politikai és a társadalmi egyeztetést lényegében mellőzve – képtelenség alkotmányozni. Ez legfeljebb az alkotmányozás paródiájának, megcsúfolásának tekinthető, ami súlyos kétségeket támaszt az új alaptörvény tágabb értelemben vett elfogadottságát, politikai és társadalmi beágyazottságát, stabilitását, tartósságát, illetve pusztán a jogi értelemben vett működőképességét illetően is. A jogszabály utóélete maximálisan igazolta mindezt: a választási ciklusból hátralevő három év alatt nem kevesebb, mint öt alkalommal került sor az Orbán által „gránitszilárdságúnak” mondott új alkotmány módosítására. Ezek közül a negyedik olyan méretű volt, hogy az eredeti szöveg egyharmadát változtatta meg. Mindez nemcsak az elkészült joganyag silány minőségét jelzi, de azt is, hogy valódi alkotmányos, jogállami, illetve demokratikus működésről eleve nem lehet beszélni az Orbán-rezsim esetében.

Az Alaptörvény a legszűkebb politikai értelemben is merőben *egyoldalú* volt. Egyetlen politikai akarat megnyilatkozása, hisz az elfogadásához szükséges kétharmados többséget egyetlen párt adta (a KDNP-t érdemben nem tekinthetjük pártnak), mi több: tiltakozásképpen az összes demokratikus erő ki is vonult az „alkotmányozásból”. Mivel pedig a kormány elzárkózott az alaptörvény utólagos népszavazásra bocsátásától (ezt egy közjogilag értelmezhetetlen, manipulatív kérdőíves akcióval próbálták kompenzálni), így az abba foglalt minden „nemzeti egységet” deklaráló kijelentés hamis szóvirágnak tekinthető.

További súlyos – az eljárási problémákon túlmutató – anomália, hogy az új alaptörvény csak általános utalásokat tartalmazott egy sor alapvető jogintézmény tekintetében, s azok konkrét szabályozását a később kétharmados többséggel megalkotandó ún. „sarkalatos törvények” körébe utalta. Ilyen „közjogi zsákbamacskák” voltak: a választójog, a bíróságok, az ügyészség, az alkotmánybíróság, az abortuszjog, az egyházak stb.

Nézzük meg közelebbről is, hogy tartalmilag miként jelent meg az imént jelzett politikai egyoldalúság. Megjelent mindenekelőtt a *kereszténység* kitüntetett szerepének többszöri deklarálásában, a keresztény értékrend és világnézet egész társadalomra való oktrojálásában. Ez sérti a más világnézetűek alapvető jogait, másodrendűvé fokozza le, illetve kizárja őket a nemzeti közösségből. Egy olyan szekularizált társadalomban, mint a magyar, ahol a túlnyomó többség nem hívő, ez valójában abszurdítás.

Megjelent az egyoldalúság egy igen problematikus *jobboldali történet-szemléletben*, amely nemcsak szellemiségében hagyatkozik a múlt sajátos fölfogására („szentkorona tan”, „történeti alkotmány”), hanem azt jogértelmezési keretként, jogforrásként is megjelöli, aminek vagy beláthatatlan praktikus következményei lehetnek – vagy semmilyenek...

Az új alkotmány *alanya* nem az ország, hanem a „nemzet”. Nem az államhatárokon belüli politikai közösség, hanem az azokon belül és kívül élő etnikai magyarság. Ez egyrészt kirekeszti a hazai nemzeti kisebbségeket (az ő jogaikat a korábbi alkotmánnyal szemben az új alaptörvény már nem garantálta); másrészt kiterjeszti a magyar államiságot a környező országok állampolgáraira, külpolitikai konfliktusokhoz vezethet.

Hatalmas visszalépések történtek az *alkotmányos alapjogok* terén. A leg-súlyosabb, hogy a nyugati demokráciák világában fenntartás nélkül mindenkit alanyi jogként megillető alapvető emberi jogokat a fideszes alkotmány nem ismerte el feltétlenül, hanem csak bizonyos „kötelességek” függvényében. Ez teljes szembefordulás volt a modern demokráciák alapjogi felfogásával. Számos konkrét alapjog korlátozása is megtörtént. Például a korábbi alkotmány szerint „a Magyar Köztársaság állampolgárainak joguk van a szociális biztonsághoz”; az új szövegben ez olvasható: „Magyarország *arra törekszik*, hogy minden állampolgárának szociális biztonságot nyújtson”. A korábbi alkotmány szerint: „az egyenlő munkáért mindenkinek, bármilyen megkülönböztetés nélkül, egyenlő bérhez van joga”; az újból ilyesmit hiá-

ba keresünk. A legsúlyosabb: a régi szöveg szerint „mindenkinek joga van a munkához”; az új szerint: „képességeinek és lehetőségeinek megfelelő munkavégzéssel mindenki köteles hozzájárulni a közösség gyarapodásához”. Végül, de nem utolsósorban: az új alkotmány a régivel ellentétben nem védte alkotmányos alapjogként a magántulajdont. (Kiemelések tőlem: D. J.)

A közhatalmi intézmények újraszabályozása területén voltak leginkább tetten érhetőek az új rezsim autokratikus törekvései. Szimptomatikus jel volt az ország hivatalos nevének megváltoztatása: a *köztársaság* szó törlése. A kormányzat egyfelől minden intézmény hatókörét csökkenteni igyekezett, ami a főhatalom ellensúlyaként vagy korlátjaként lett volna hivatott működni a demokratikus hatalommegosztás rendszerében; másfelől arra törekedett, hogy a szóban forgó közintézmények most megválasztott vezetőinek mandátumát időben meghosszabbítsa, az aktust pedig kétharmados többséghez kösse. Az utóbbi eljárás célja nyilvánvalóan az volt, hogy a későbbi választások esetleges elvesztése nyomán megalakuló másik kormányt a Fidesz által tartósan megszállt hatalmi bástyák révén blokkolják, majd rövid úton megbuktassák.

Ez utóbbi végrehajtására a *Költségvetési Tanácsot* szemelték ki. Ezt a testületet – mint láttuk – korábban lehetetlen helyzetbe hozták hivatali apparátusának megszüntetése és működési költségeinek elvonása révén. Miután azonban az elnöke lemondott, és Orbán a maga emberét nevezte ki a helyére, az új alkotmány most megerősítette a tanács jogkörét: az megvétózhatja a parlament által elfogadott költségvetést. A *köztársasági elnök* jogköre ehhez kapcsolódva kiegészült a parlament feloszlatásának a jogával arra az esetre, ha március végéig nincs meg a hatályos büdzsé.

Mindezek eredményeképpen: ha (az átszabott új választójog dacára) a demokratikus ellenzéki pártok mégis nyerni tudtak volna a 2014-es választásokon, akkor az új kormány a következő fideszes pártkáderek által uralt közintézményekkel nézhetett volna farkasszemet (zárójelben a mandátum lejártának ideje): alkotmánybíróság (2024), köztársasági elnök (2015), jegybank (2022), Költségvetési Tanács (2018), Állami Számvevőszék (2022), Legfőbb Ügyész (2019), Kúria (2021), médiahatóság (2019). Az új Alaptörvény értelmében az esetleg elvesztett 2014-es választások után az új kormány féléves vergődését követően, a fideszes Költségvetési Tanács vétója nyomán a fideszes államfő 2015 tavaszán föloszlatta volna a parlamentet, kiírva az új választásokat...

Az ellenzéknek a kialakított közjogi rendszerben tehát valójában csak akkor lehet esélye a kormányzásra, ha nem csupán abszolút többséget, hanem kétharmadot is szerez a választásokon. Az idők során olyan területeket is a kétharmados körbe vontak, amelyek korábban (mint minden parlamentáris demokráciában) klasszikus kormányzati kompetenciát képeztek. Így például sarkalatosá tették az adótörvényeket, a nyugdíjszabályozást vagy a földtörvényt. Mindez azt jelenti, hogy Magyarországon kormányváltásra valójában csak rendszerváltoztatás esetén kerülhetne sor.

Ha egy alkotmány legfőbb közjogi funkciója a demokratikus kormányzás biztosítása a különféle hatalmi ágak egyensúlyának és együttműködésének összehangolása révén, illetve a kormány leválthatóságának és megújításának a lehetővé tétele, akkor a fideszes Alaptörvény mindennek az ellenkezője. Valójában: *anti alkotmány*.

Közérthető – és Orbánra való tekintettel stílszerű – focihasonlattal élve mindezek alapján a jövőben lejátszandó meccsre elképesztően egyoldalú szabályok között kerülhet csak sor. Először is a fideszesek többen lehetnek a pályán, mint az eleve sokféle mezben pályára lépő ellenfél. Ők kézzel is hozzáérhetnek a labdához, amazoknak ez tilos. A fideszes kapus kézilabdakaput véd, az ellenfélre a focikapunál is méretesebbet. A Fidesz adja a vezetőbíró és a partjelzőket is, továbbá menet közben bármikor megváltoztathatja a szabályokat. Ja, és az ellenfél csakis háromgólos győzelem esetén minősül győztesnek, ennél kisebb vereségnél esetén a Fidesz tarthatja meg mindhárom bajnoki pontot...

*

Terjedelmes Orbán-interjú jelent meg a legnagyobb példányszámú osztrák napilap, a *Kronen Zeitung* 2011. június 10-i számában. Ennek legnagyobb visszhangot kiváltó mondata ez volt: *[gazdaságpolitikai tekintetben]* „meg akarom kötni a jövőendő kormányok kezét. És nem is csak a következőt, hanem a következő tíz kormányt!”

Ez a kijelentés a demokrácia szempontjából teljesen abszurd, hisz nem kevesebbet deklarál, mint a négy évre kapott mandátum *negyven* évre való kiterjesztésének igényét. Orbán ezzel nemcsak az utána következő kormányok kompetenciáját akarná elvonni, hanem a népszuverenitás érvényesü-

lésének is gátat akarna vetni. A kijelentés abszurditása egyéb tekintetben is nyilvánvaló, hisz egy olyan kormányzati hatáskörre – a gazdaságpolitikára – vonatkozik, ami a folyton változó külső és belső körülményekre (piac, konjunktúra stb.) való szüntelen reagálásra épül, ahol a több évtizedes megkötöttség eleve értelmetlen. Gondoljuk el: hogy egy ezelőtt negyven évvel – 1971-ben – tett hasonló állítás minő anakronizmus volna manapság annak ellenére, hogy akkor még a szocialista állami tervgazdaság képezte a keretet.

Orbán a maga negyven évre szóló kijelentésével nem kevesebb, mint 89 éves koráig formált igényt a magyar gazdaságpolitika meghatározására. A magyar átlagéletkort figyelembe véve: a várható halálán túli időre is...

„SZABADSÁGHARC” EURÓPA ELLEN – A KELETI NYITÁS

2010 után valójában képtelen helyzet állt elő azzal, hogy a kizárólag demokratikus országokat tömörítő Európai Unió egyik tagállamában megbénították a hatalommegosztás intézményeit, korlátoztak bizonyos alapvető szabadságjogokat, erőszakot tettek a jogállamon, és a demokratikus intézmények homlokzata mögött egyeduralmi berendezkedést hoztak létre. Abszurdáá fokozta ezt a helyzetet az a véletlen körülmény, hogy a következő év januárjától épp a szóban forgó állam, illetve annak miniszterelnöke került sorra az Európai Tanács soros elnöki posztjának betöltésében. Mivel pedig a szóban forgó kormányfő debütálására azt követően került sor a strasbourgi parlamentben, hogy az illető a sajtószabadságot korlátozó antidemokratikus médiatörvényt fogadtatott el a hazájában, ami ellen az egész nyugati világ sajtója tiltakozott, így nem csoda, hogy a szóban forgó debütálás viharosra sikeredett. Az Orbán Viktor által beterjesztett európai programot rendre támogatták a képviselők, az otthoni médiatörvény miatt azonban heves szemrehányásokkal illették a magyar kormányfőt, amire ő önérzetesen és indulatosan (vagy önérzetet és indulatot mímelve) válaszolt.

Az ehhez hasonló scénáriók utóbb rendszeresen ismétlődtek az Unió különféle fórumain. A helyzet abszurditása ugyanis nem volt föloldható, több okból sem. Először is azért, mert az EU fölkészületlen volt egy ilyen fejleményre. Az új tagok fölvétele elé annak idején komoly követelményeket támasztottak. Számos demokratikus szűrőn kellett átjutnia annak az országnak, amely bebocsátást kért a klubba. Ám a klubtagok utólagos ellenőrzésére nem voltak megfelelő kontrollintézmények: hogy egy európai demokráciából autokrácia legyen, ilyen eshetőségre senki sem számított. Az EU döntéshozatala – már csak azért is, hogy gátat vessenek a többieknek jóval nagyobb súlyú országok, a németek, a franciák, a britek esetleges hegemon törekvéseinek – eleve nem a többségi elvre, hanem a konszenzusra épült. Emiatt gyors és operatív döntéseket nem lehet várni az Európai Uniótól, ami akut válsághelyzetekben – lásd később a menekültkérdést – komoly nehézségeket

okozhat. Hasonló a helyzet a szankcionálás lehetőségével is, amelynek amúgy is gyér eszköztárát csak végső esetben és akkor is csak teljes egyetértéssel lehet gyakorolni. Az pedig főleg zavarba ejtő volt, hogy épp az Európai Tanács soros elnökségét betöltő ország, illetve kormányfő ellen kellett volna föllépni. Végül súlyos akadály volt a föllépésnek az illető politikus pártcsaládja, amelynek szüksége volt a fideszes képviselők voksaira az európai parlamenti csatározások során. Ezzel együtt persze nem írható le mozdulatlan patthelyzetként az orbáni autokratikus politika és az európai demokratikus közösség viszonya, az többször is változott az idők során.

Elsőként hamar kirajzolódott az EU-s politikai körök azon törekvése, hogy a magyar demokrácia lerombolásának ügyét a sajtószabadság megsértésére szűkítsék, szemet hunyva az ennél súlyosabb általános bajok fölött. Ezen belül is igyekeztek megjelölni néhány olyan törvényi helyet az inkriminált jogszabályban, amelyek módosításával az ügy egyelőre letudható lesz. Orbán azonban újabb frontokat nyitott. Egyrészt a rapid módon és egyoldalúan elfogadtatott új alkotmányával, másrészt (belpolitikai célzatú) EU-ellenes „szabadságharcos” retorikájával. Az 1848-as magyar forradalom és szabadságharc ünnepén például ilyeneket mondott 2011. március 15-én:

„Kiálltunk azért, hogy Magyarországon végre a magyarok érdeke legyen az első. Kiálltunk az országért, amikor... elbúcsúztunk a Nemzetközi Valutaalaptól. Kiálltunk a magyar emberekért, amikor kivetettük a bankadót... Kiálltunk, mikor vissza kellett szerezni a nyugdíjrendszert a tőzsdecápák kezéből. És kiálltunk Magyarországot az Európai Unióban... amikor alantas és hazug támadások érték hazánkat, melyeket itthonról szerveztek a magyarok lejáratására... Mi, magyarok... nem tűrtük el 1848-ban, hogy Bécsből diktáljanak nekünk, nem tűrtük el 1956-ban és 1990-ben sem, hogy Moszkvából diktáljanak. Most sem hagyjuk, hogy Brüsszelből vagy bárhonnan bárki is diktáljon nekünk.”⁹³

Mindebben nemcsak az volt döbbenetes, hogy Orbán közös nevezőre hozta a feudális Habsburg-birodalmat és a totális szovjet diktatúrát az EU demokratikus államszövetségével (ahova mi kértük a tagfelvételünket); az igazi abszurdum abban állt, hogy a fenti Brüsszel elleni hőzöngés az Európai Unió Tanácsa soros elnökének szájából hangzott el...

⁹³ <http://valasz.hu/itthon/nem-hagyjuk-hogy-diktaljanak-36180>

Az elhangzottak persze nem maradhattak következmények nélkül. A nyugati vezető politikusok – köztük az amerikai külügyminiszter – sorra mondták le a Magyarországon rendezendő EU-csúcstalálkozót, amit végül le kellett venni a napirendről. Arculcsapásnak számított ugyanekkor az is, hogy *Barack Obama* ezzel szinte egy időben részt vett a közép-kelet-európai elnökök varsói csúcstalálkozásán (ahol Orbán Viktor kormányfőként eleve nem is jelenhetett meg).

A dolgok a következő évben eszkalálódni látszottak. 2012. február 16-án az Európai Parlament plenáris ülése elfogadott egy többségi határozatot, amely minden korábbinál súlyosabban marasztalta el a magyar kormányzatot. Az állásfoglalásban az EP aggodalmának adott hangot „a demokrácia, a jogállamiság, az emberi és szociális jogok, a fékek és ellensúlyok rendszere, az egyenlőség és a megkülönböztetés tilalma terén fennálló magyarországi helyzet miatt”. Egyúttal „a magyar állampolgárok és az Európai Unió közös érdekében felhívja a magyar kormányt, hogy tegyen eleget az Európai Bizottság, az Európa Tanács és a Velencei Bizottság fenti kérdésekkel kapcsolatos ajánlásainak... és az Európai Unió alapvető értékeinek és normáinak tiszteletben tartása mellett módosítsa... az érintett jogszabályokat”.⁹⁴ Az Európai Bizottság nem sokkal ezután napirendre tűzte a Magyarországgal szembeni pénzügyi szankciók kiszabásának kérdését is.

Orbán azonban jól látta, hogy az EU-nak nincsenek érdemi jogosítványai, illetve hogy ezek alkalmazása olyan konszenzust igényelne, ami nem állhat elő – már csak a magyar fél vétője miatt sem. Ezzel együtt sosem élezte végsőkéig a konfliktusokat, olykor engedményeket tett. Ezek részben látszatengedmények voltak, részben később – egy-egy újabb törvény- vagy alkotmánymódosítással – visszavonta őket. Egy alkalommal el is beszélt, hogyan megy ez a játék. Miután kijelentette, hogy az országnak ki kell tartania a saját útja mellett, még akkor is, ha „összeakasztja a szarvát az EU-val”, így folytatta: „A világ diplomáciájának megvan a maga szigorú báltermi táncrendje. A másik elutasításának ezt a pávatáncát olyan módon kell előadni, hogy azt sugallja: mi barátságosak akarunk lenni”. A diplomácia „táncrendje” miatt az elutasítást úgy kell előadni, „mintha egyébként barátkozni szeretnénk”. „Ezek azok a politika művészetéhez tartozó mozdulatok, hogy majd a hét

⁹⁴ http://nol.hu/kulfold/figyelmeztette_az_ep_az_orban-kormanyt-1299129

javaslatból kettőre-háromra... rábólintunk, a maradék kettőt pedig, amit nem akarunk, úgy utasítjuk el, hogy a többségét tulajdonképpen elfogadjuk.”⁹⁵

Am a következő évben a korábbinál átfogóbb EU-s föllépésre került sor a halmozódó magyarországi demokráciadeficit miatt. Ennek volt fontos fejleménye az Európai Parlament számára készített *Tavares-jelentés*. A felkért portugál képviselő által elkészített terjedelmes dokumentum nemcsak minden korábbinál részletesebb és átfogóbb leírását adta mindazoknak a jogállamiságot sértő antidemokratikus lépéseknek, amelyeket az Orbán-rezsim 2010 óta tett, de a következtetések terén is súlyos eredményekre jutott a korábbiakhoz képest. Az általános megállapítások között szerepelt, hogy az EU közös értékei szabad választásokon és az ellenzék jogainak tiszteletben tartásán alapuló erős képvisleti demokrácia rendszerét igénylik. Am a magyar kétharmados törvények kiterjedt alkalmazása megnehezíti a jövőbeli kormányok számára, hogy reagáljanak a társadalmi változásokra, ezzel negatíva a választások jelentőségét. A jelentés aggasztónak találta az Országgyűlés javára és az Alkotmánybíróság kárára történt hatáskör-eltolódást, ami súlyosan sérti a hatalommegosztás elvét, a jogállamiság alapelemét. Mindezek miatt: „Fennáll a kockázata annak, hogy Magyarország súlyosan megsérti az Európai Unió szerződésének második cikkében lefektetett értékeket.” A jelentés indítványozta, hogy az Európai Parlament ezt mondja ki, és kilátásba helyezte az uniós szerződés 7. cikke 1. pontja szerinti vizsgálat elindítását, ami a szavazati jog megvonásával járhat. Felhívta továbbá az EU intézményeit, hogy gondolják végig és vitassák meg – miként azt Németország, Hollandia, Dánia és Finnország külügyminiszterei a Bizottság elnökéhez írt levelükben kérték –, hogyan lehetne az Uniót ellátni a szükséges eszközökkel ahhoz, hogy eleget tehesen a Szerződésből fakadó, a demokráciával, a jogállamisággal és az alapvető jogokkal kapcsolatos kötelezettségeinek.⁹⁶

2013. július 3-án az EP plenáris ülése 701 képviselő jelenlétében 370 igen, 249 nem és 82 tartózkodás mellett elfogadta a Tavares-jelentést. A meggyőző szavazati arány jelezte: tovább erodálódott a Fideszszel vállalt európai néppárti szolidaritás...

⁹⁵ http://www.galamus.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=141547:wsj-blog-beszamolo-orban-elutasito-pavatancarol-140605&catid=79:szemle&Itemid=164

⁹⁶ <http://gepnarancs.hu/2013/05/itt-olvashato-a-tavares-jelentes/>

Am mindezekkel szinte egy időben született meg az Európai Bizottság döntése a magyar kormánnyal szemben évek óta alkalmazott *túlzott deficit eljárás megszüntetéséről*, amivel elhárult az Orbán-rezsimet érintő legsúlyosabb szankciók fenyegetése: az EU-támogatások esetleges felfüggesztése vagy megvonása. A Bizottság nem tehetett egyebet: a magyar kormánynak ugyanis 2012-ben sikerült a GDP 1,9 százalékát kitevő költségvetési hiánnyal túlteljesítenie a 2,5 százalékban meghatározott hiánycélt. És ebben állt a lényeg, ezt ismerte föl jól Orbán. Hogy erre az egy dologra kell kínosan ügyelnie: az EU által előírt költségvetési hiánycél betartására. Ha ez megvan, akkor történhet bármi, az EU-nak nincs módja megvonni a kormánytól azokat az euro milliárdokat, amelyek nélkül szinte minden hazai fejlesztés megállna, amelyek híján megrendülne a rezsim biztonsága. Mert miközben Orbán a százával rendíthetetlenül vívta a maga EU-ellenes szabadságharcát, azonközben a tenyerét mindig nyitva tartotta az onnan érkező pénzek előtt.

*

Mindazonáltal a magyar autokratikus rezsim feje komoly erőfeszítéseket tett annak érdekében, hogy amennyire lehet, lazítsa a nyugati támogatással együtt járó demokratikus nyűgöket, és kezdettől fogva nyitni igyekezett a keleti „szövetségesek”, illetve erőforrások irányába. Konkrétan a kínai, az orosz, a török, az arab, az azerbajdzsáni és hasonló rezsimek felé, ahol az elnyerni remélt anyagi javakat eleve nem köthették holmi demokratikus elvárásokhoz, lévén maguk is ellenfelei, illetve eltiprói a demokráciának.

Orbán már 2010 februárjában, közvetlenül a hatalomra kerülése előtt el látogatott a *Kínai Népköztársaságba*, ahol a (valaha elszánt antikommunista) Fidesz elnökeként „fölvette a pártközi kapcsolatokat” a Kínai Kommunista Párttal. A pekingi út hatására már akkor kijelentette: a mai világgazdasági versenyben „másképpen és más eszközökkel lehet sikereket elérni, mint korábban. Ázsia jelentősége és súlya feltartóztathatatlanul nő... Kína lett a világ legnagyobb exportőre. A globalizáció korábbi fő iránya megfordult, immáron Kelet a fő haszonélvezője. Magyarországnak is tudnia kell, hogy bár európai uniós tagorszádként nyugati zászló alatt hajózik, a világgazdaságban ma keleti szél fúj.”⁹⁷

⁹⁷ http://index.hu/belfold/2010/11/05/orban_keleti_szel_fuj/

Ez se volt semmi, de összfel a sanghaji világkiállítás és a kínai miniszterelnökkel való személyes találkozás a jelek szerint valóságos földcsuszamlást idézett elő Orbán lelkében: az öt nappal később Budapesten, a Magyar Állandó Értekezleten elmondott beszéde legalább is erről tanúskodik. A miniszterelnök itt a maga világtörténelmi perspektívába helyezett „nemzetstratégiai koncepcióját” ismertette a meglepett közönséggel:

„Mindaz, ami a világban zajlik... egy nagy lehetőség Magyarország számára... Szokatlan jelenségekről van szó, amelyek szokatlan gondolatokat ébresztenek bennünk, és szokatlan politikai válaszokat igényelnek... Mindaz, ami körülöttünk zajlik... amit tőlünk keletre tapasztalunk, amikor egy... nagyhatalom újjászervezi saját magát... ezek a világ újrendeződéséről beszélnek... Szerintem ennek a nagy átrendeződésnek a megértése a mi feladatunk... amelyet a magyar nemzet sorsáért kiemelt felelősséget viselő politikusoknak és vezetőknek fel kell ismerniük...

Nekünk egy olyan, most megnyíló történelmi korszakban kell megtalálni a helyes nemzetstratégiát, amely az ipari forradalom utáni korszak. India és Kína... nagyon gyorsan fölemelkednek, s ezzel teljesen új helyzetet teremtenek az egész nyugati civilizáció számára. Ebben az összefüggésben kell szerintem a nyugati civilizáció megváltozott világ-gazdasági és világpolitikai helyzetének fényében megfogalmaznunk a... magyar nemzet stratégiáját... Mi e tényeket tudomásul vettük, megértettük, föltártuk, ez mind visszaköszön a magyar kormány mostani politikájában. Tehát mindaz az intézkedés, döntés, amit Önök látnak, azok igazi értelmezési keretét és hátterét legnagyobb összefüggésben az adja, amit most elmondtam.”

Az így felvázolt világ-gazdasági és világtörténelmi perspektívában persze új jelentést kapott a kétharmados felhatalmazás és az azzal visszaélve kiépített autokratikus uralom is:

„Nos, ebből lehet megérteni, azt, hogy mi a jelentősége az áprilisi választások kétharmados arányának... [A nemzet számára] nagyobb esély mutatkozik egy történelmi korszakváltáshoz való alkalmazkodásra akkor, ha politikailag egységes és erős végrehajtó hatalommal rendelkezik, mint nyilván abban az esetben, ha ezzel nem rendelkezne... Nyilván szeret bennünket a Jóisten, hogy... a nemzet kezébe az áprilisi választások kétharmados eredményével egy vissza nem térő gyors reakálás lehetőségét tette le a történe-

lem... Ennek bátorságával és ezen a horizonton gondolkodva kell elvégezni a munkát. Így értelmezzük mi az áprilisi választások eredményét...

Ilyen stabil történelmi, politikai, parlamenti háttér egész Európában nincs... nehéz, alkotmányos többséget igénylő döntések gyors meghozatalához... Ezért nem is szabad megijednünk ettől az előttünk kinyíló lehetőségtől, ezért nem kell bevárni bizonyos intézkedésekkel nálunk stabilabbnak tűnő vagy biztosabb külpolitikai háttérrel rendelkező országokat... Nincs kitaposott ösvény, és a politikai stabilitás okán... nekünk az is hivatásunk ma az egész Európai Unión belül, hogy bizonyos ösvényeket mi fürkesszünk ki.”⁹⁸

Ha valaki nem értené: Orbán itt a legkomolyabban arról beszélt, hogy nagy magyar és európai államférfiként új medret kíván szabni nemzete történelmének, mi több: Európáénak is. Hogy fordított Szent Istvánként egy hasonlóan bátor, nagyszabású, ámde ellenkező irányú és tartalmú hatalmi manőverrel kikapcsolná hazánkat a nyugati civilizáció eddigi áramából, s ezeréves múltunkat hátrahagyva Keletnek venné az irányt. E nagy történelmi döntések gyors meghozatala pedig egyben igazolja a demokratikus kontrollmechanizmusok fölszámolását és az önkényuralom kiépítését. Amivel a putyini Oroszország, az arab világ és a kommunista-kapitalista Kína felé tett nem csupán gazdasági, de politikai fordulatot is. A fölhevült szónok némely rá meredő tekintetből talán kiolvashatta, hogy meredek dolgokat mond. Ezért aztán megpróbált kompenzálni: „Ebből nem az következik, hogy azt a régi, ősi magyar vágyat, hogy a nyugati világhoz tartozunk, a nyugati civilizáció része vagyunk... bárki felül akarná vizsgálni, csak arról van szó, hogy ez a tény mostantól más összefüggésrendszerben jelenik meg, mint korábban... Nyugati zászló alatt hajózunk, de a világ-gazdaságban keleti szél fúj. És az a hajós, amelyik nem veszi figyelembe, milyen szél szerint kell forgatni a vitorláját, valószínűleg pusztulásra ítéli saját magát és a rakományát is.”

Ám az ellenpontozás csupán retorikai volt: a megszokott dupla fenekű beszéd. Csak azért hangzott el, hogy utóbb hivatkozni lehessen rá ellenérvként, ha az egész szöveg ezzel ellentétes tartalmát számon kérnék. Amely tartalom egyértelmű volt: kilépni a nyugati gazdasági és politikai

⁹⁸ <http://2010-2014.kormany.hu/hu/miniszterelnokseg/miniszterelnok/beszedek-publikacio-interjuk/orban-viktor-beszede-a-magyar-allando-ertekezlet-ix-ulesen-2010-november-5>

kötöttségek (a szabad piac és a demokrácia) világából, s egy olyan világhoz kapcsolódni, ahol az állam a gazdaságban és a politikában is minimum hegemon szerepet birtokol. S ahol nem támasztanak demokratikus feltételeket a magyar autokratikus hatalommal szemben – ahogy ezt Nyugaton folyvást megteszik.

Noha Orbánt elragadta a hév, a gyakorlatban szerencsére korántsem ment úgy a dolog, ahogy ő elképzelte: a „kínai szövetség” jobbára hiú ábrándnak bizonyult. Az ázsiai nagyhatalom enyhén szólva nem tulajdonított komoly jelentőséget a magyar kapcsolatnak, s főként nem érzett késztetést anyagilag is befektetni az Orbán-rezsimbe. A kínaiakkal folytatott gazdasági tárgyalások, amelyekhez többek között Simicska és körei is nagy reményeket fűztek, egy idő után érdemi eredmények nélkül kerültek le a napirendről.

A keleti irányú külpolitikai orientáció még látványosabb kudarcot hozott az *arab országok* vonatkozásában. A magyar kormányfő, az EU Tanácsa soros elnöke, 2011 januárja végén négy napot töltött hivatalos látogatáson Egyiptomban. Az ő posztján és a mai világban ez a „diplomáciai maraton” műfajába sorolható. Találkozott az államfővel, a kormányfővel, az Arab Liga főtitkárával és a muszlim vallás főpapjaival. Elmondta, hogy „az EU soros elnökeként Magyarország sokat tehet az EU és az arab világ kapcsolatainak erősítésében”. A *Mubarak* elnökkel való találkozása után (2011. január 24.) kijelentette: „Egyiptom kulcsszerepet játszik a térség stabilitásában.”

Másnap kitörték a zavargások. Két hétre rá elsőpörték *Mubarak* uralmát...

Az akár viccesnek is tekinthető arab fiasóval szemben kifejezetten gyalázatosnak mondható viszont az *azerbajdzsáni* autokratikus rezsimhez kötődő külpolitikai botrány. Ennek előzménye volt, hogy 2004-ben a budapesti Nemzetvédelmi Egyetem kollégiumában egy fiatal azerbajdzsáni katonatiszt etnikai gyűlölethől, előre megfontolt szándékkal, brutális kegyetlenséggel, álmában, egy baltával megölte örmény pályatársát, amiért életfogytiglani börtönt kapott. Ám az igazságügyi tárca 2012 augusztusában kiadta őt Azerbajdzsánnak, ahová külön repülőgépen szállították; otthon azonnali államfői kegyelemben részesült, majd nemzeti hősként ünnepelték.

Az esetből nemzetközi botrány kerekedett, maga az amerikai elnök fejezte ki „komoly aggodalmát” a történetek miatt, az USA külügyi apparátusa

pedig magyarázatot kért a magyar kormánytól. Az Orbán-rezsim hivatalos álláspontja, miszerint nem sejtette, hogy a kiadott foglyot azonnal szabadon engedik, teljességgel hiteltelen volt. Különösen, hogy tények támasztották alá: a történetek mögött az azeri és a magyar fél titkos megegyezése állt. Július végén – egy hónappal az eset előtt – hivatalos azerbajdzsáni látogatásra utazott *Szijjártó Péter* külügyi és külgazdasági államtitkár. Bakuban tárgyalt az államfő kül- és biztonságpolitikai főtanácsadójával, továbbá az Állami Értékpapír Felügyelet igazgatójával. Orbán Viktor miniszterelnök és *Ilham Alijev* azeri államfő egy korábbi találkozójukon már létrehozta egy azeri-magyar gazdasági vegyes bizottságot (ennek társelnöke lett *Szijjártó*). „A keleti nyitás politikája lehetőséget nyújt a magyar vállalatoknak, hogy megjelenjenek az azeri piacon, s az együttműködés Azerbajdzsánnal hozzájárulhat ahhoz, hogy Magyarország csökkentse az energiatülszórását” – mondta *Szijjártó*.⁹⁹ Ezt követte a 2012. augusztusi magyar államkötvény-kibocsátás Törökországban és Azerbajdzsánban. A jelek szerint a magyar kormányzat tehát anyagi előnyök fejében bocsátott szabadon egy alattomos és bestiális gyilkost. Ezzel beletenyített a Kaukázus egyik érzékeny konfliktusába, és olyan amorális, a civilizált világ normáit semmibe vevő magatartást tanúsított, melynek konzekvenciáit alighanem levonták bizonyos nyugati politikai körök.

Öt évvel később pedig kiderült még valami, ami aztán végképp a legsötétebb gyanú árnyékát vetítette rá Orbánékra. Egy dán lap a birtokába jutott banki dokumentumokat tett közzé, melyek szerint az azeri politikai és üzleti elit titkos bankszámlákat használt arra, hogy európai politikusokat fizessen le, luxuscikket vásároljon nekik, vagy egyéb tranzakciókat bonyolítson velük. A közel hárommilliárd dollárt kitevő fekete pénzalapból több mint kilencmillió érkezett egy Budapesten nyitott bankszámlára, méghozzá közvetlenül a baltás gyilkos kiadatása után. A számla egy azóta megszűnt offshore céghez tartozott, annak pedig, hogy mi lett az ideutalt pénzzel, egyelőre nincs nyoma. Ám idővel talán ez is kiderül.¹⁰⁰

A keleti diktátoroknak történő udvarlás (a hatalmi rokonérzésen túl) elsősorban a befektetésként, illetve a magyar export ellenértékeként meg-

⁹⁹ <https://www.vg.hu/vallalatok/ipar/szijjarto-megeri-a-keleti-nyitas-381029/>

¹⁰⁰ <https://atlatszo.hu/2017/09/05/azeri-gurulo-dollarok-budapest-en-a-baltas-gyilkos-kiadasa-idejen/>

szerezhető pénz reményében zajlott – ám teljesen eredménytelenül. A hat fő célország (Kína, Oroszország, Azerbajdzsán, Kazahsztán, Törökország, Szaúd-Arábia) részesedése a magyar exportból ugyanis nemhogy nőtt volna, de egyenesen csökkent 2010 és 2014 között: 7,2-ről 6,6 százalékra.¹⁰¹

Szemléltetésként idézzük föl például, hogyan hízelgett Orbán kazah kollégájának 2014 júniusában: „Fantasztikusnak találjuk azokat az eredményeket, amelyeket az elmúlt tizenöt-húsz évben értek. Úgy gondoljuk, a világ egyik meghatározó országának miniszterelnöke volt ma a vendégünk. Kazahsztánnak a világgazdasági súlya és világpolitikai jelentősége évről évre nőni fog.”¹⁰² Nos, mára a szinte kizárólag az olajexportra épülő kazah gazdaság bevételei az olajár tartós esése miatt a harmadára zuhantak, a 2013-ban még ötszázalékos növekedést 2016-ra recesszió váltotta föl, a kazah nemzeti valuta értéke a dollárhoz képest a felére csökkent.¹⁰³ Hasonló dolgok indultak be Szaúd-Arábiában is, ahol Orbán így tette a szépet 2014 tavaszán: „Mi nem azért jövünk ide, hogy kiottassunk bárkit emberi jogokból vagy modern világfelfogásból.”¹⁰⁴

A nyugati liberális demokrácia értékvilágával való nyílt szakításra azonban csak a parlamenti választásokon aratott újabb kétharmados győzelmet követően kerített sort a magyar kormányfő. 2014. július 28-án ilyeneket mondott Tusnádfürdön: „...versenyfutás zajlik annak a közösség-szervezési módnak, annak az államnak a megtalálásáért, amely a leginkább képes egy nemzetet, egy közösséget nemzetközileg versenyképessé tenni. Ezzel magyarázható... hogy ma a slágertéma a gondolkodásban azoknak a rendszereknek a megértése, amelyek nem nyugatiak, nem liberálisok, nem liberális demokráciák, talán még demokráciák sem, és mégis sikeressé tesznek nemzeteket. Ma a sztárok a nemzetközi elemzésekben Szingapúr, Kína, India, Oroszország, Törökország.”

A „keleti nyitás” legjelentősebb – és jó ideig úgy tűnt: legsikeresebb – manővere a *putyini Oroszországgal* kialakított szoros kapcsolat volt. Mindez

¹⁰¹ <http://444.hu/2016/02/08/mi-csak-nyitni-akartunk-a-keleti-diktaturak-fele-de-elvitte-oket-a-turani-atok>

¹⁰² <http://2010-2015.miniszterelnok.hu/cikk/a-nyugati-integracio-es-a-keleti-nyitas-egyutt-lehet-sikeres>

¹⁰³ <http://444.hu/2016/02/08/mi-csak-nyitni-akartunk-a-keleti-diktaturak-fele-de-elvitte-oket-a-turani-atok>

¹⁰⁴ <https://vs.hu/kozelet/osszes/orban-szaud-arabiaban-baratkozik-0324>

180 fokos fordulatot jelentett Orbán előző ciklusbeli (ellenzéki) politikájához képest. 2006 és 2010 között ugyanis mindenáron az Amerikai Egyesült Államokban kialakult személyes rossz megítélésén próbált javítani, s erre oroszellenessége demonstrálását vélte a megfelelő eszköznek. Minden alkalmat megragadott ennek kinyilvánítására. Buzgón bizonygatta, hogy a nyugati értékek oldalán áll, szemben a „keleti despotizmussal” és az „oroszos társadalmi berendezkedéssel”. Többször elmondta: „nekünk Keleten nincs semmi keresnivalónk, ott nekünk semmilyen babér sem terem”. Továbbá: „Oroszország expanziója, újraerősödése kihívást jelent a Nyugat számára. Olyan fenyegetést... amely elérheti az Európai Uniót, sőt elérheti a szövetségesek katonai erejét is. Európában... elszaporodtak Putyin pincsisjei.”¹⁰⁵ Itt Gyurcsány kormányfőre utalt, aki megállapodást írt alá a Déli áramlat nevű, Nyugat-Európába tartó orosz gázvezeték magyarországi szakaszának megépítéséről. Ezt Orbán így kommentálta: „Magyarországon éppen puccs van, a magyar kormány puccsot hajt végre a parlament és a saját népe ellen.”¹⁰⁶

A keleti világ elutasítása és a nyugati értékrend melletti elkötelezettség jegyében tett legfennköltebb kijelentéseket azonban 2007-ben, a Ménesi úti szakkollégiumban, a Fidesz szokásos születésnapján hangoztatta Orbán. Érdemes hosszabban idézni:

„Mit tudunk mi innen üzeni a jövőnek, a nálunk fiatalabbaknak? Nos, először is azt, hogy mi nem azért mutattunk ajtót bizonyos dolgoknak, hogy most meg visszajöjjenek az ablakon. Tehát mi az ajtót a Nyugatnak kinyitottuk, a Szovjetunióknak, az oroszoknak, a kommunizmusnak meg ajtót mutattunk. És azt üzenjük a jövőnek, hogy ne engedjük, hogy mindez visszamásson az ablakon!...

És hasonlóképpen nem kellene megengedni az utánunk következő fiataloknak, hogy miután mi a szovjet rendszer legvidámabb barakkja sorától megszabadultunk, most a Gasprom legvidámabb barakkjává tegyék Magyarországot... Azt üzenjük innen egyfajta új nyugat nemzedéként a fiatalabbaknak, hogy igenis, tartsanak ki a nyugatos Magyarország mellett, ne engedjék, hogy erről Magyarországot letérítsék, szeressék, hogy Ma-

¹⁰⁵ http://orbanviktor.hu/beszedek_list.php?item=27

¹⁰⁶ <http://www.origo.hu/itthon/20080228-orban-viktor-magyarorszagon-puccs-van.html>

gyarország egy nyugatos ország, ami azt jelenti, hogy hiszünk az emberi akarat szabadságában, és hiszünk az egymásért vállalt kölcsönös felelősségben, ami elválaszthatatlan része a nyugati kultúrának. Lehet, hogy az olaj Keletről jön, de a szabadság mindig Nyugatról érkezik!”¹⁰⁷

Kormányra kerülve azonban – részben energiapolitikai megfontolásokból, majd egyre inkább a hazai autokratikus berendezkedéssel összhangban lévő „keleti nyitás” jegyében – Orbán egyszerre keresni kezdte *Vlagyimir Putyin* kegyeit. Érzékelhetően imponált neki az erőskezü vezető, aki a demokrácia üres díszletei között szilárdan irányítja a maga egyeduralmi berendezkedését. Amikor egyes nyugati lapok „pusztai Putyinként” emlegették a magyar kormányfőt, ő erre úgy reagált, hogy megtisztelő számára ez a párhuzam.

Az orosz autokrata előbb tartózkodással fogadta Orbán közeledési kísérletét. Az első találkozót még nem követte közös sajtótájékoztató, ám idővel eredményre vezettek Orbán kanosszajárásai. Ezek során ő természetesen elfogadta és megerősítette azt a gázvezeték-megállapodást, amelyet korábban népellenes puccsként támadott. Az oroszok Ukrajna elleni expanziója során visszafogott – valójában oroszbarát – megnyilvánulásai voltak. Megszavazta az EU oroszokkal szembeni szankcióit, de nyíltan megkérdőjelezte az értelmüket. Ám Orbán legdurvább – a magyar nemzeti érzülettel és saját korábbi politikai múltjával egyaránt szembehelyezkedő – lépése a *paksi atomerőmű orosz bővítésére* aláírt szerződés volt.

Erre nem sokkal a 2014-es választások előtt, január 14-én, Orbán Putyinnal való moszkvai találkozója alkalmával került sor. Oroszország és Magyarország együttműködési megállapodást kötött, amely két új atomerőművi blokk megépítését foglalta magába Pakson. A kivitelező a Roszatom nevű orosz állami vállalat. A projekt értéke az előzetes tervek szerint mintegy 3 750 milliárd forint (a gyakorlatban az ilyen beruházások mindig jóval többbe kerülnek), a finanszírozáshoz 10 milliárd eurós keretösszegű hitelt kap Magyarország. A finanszírozás 80 százalékát így az oroszok biztosítják, a 20 százalékát kell Magyarországnak előteremtenie – később pedig természetesen kamatostul vissza kell fizetnie a hitelt is.

¹⁰⁷ http://ellenszelben.blog.hu/2016/02/22/orban_uzenete_a_fiataloknak_2007-bol?-token=53b81755bca434f4f351264848b09b76

A paksi orosz bővítésről aláírt szerződés súlyos kérdéseket vet föl. Az atomenergia-felhasználás növelése először is szakmai probléma. Egyfelől környezetvédelmi és biztonsági kérdés. A fukushimai katasztrófa után Németországban pl. döntés született az atomenergia-felhasználás teljes leállításáról, számos más helyen is rendeztek atomerőmű-bezárást eredményező népszavazást. Másfelől mérlegelni kell az energiagazdasági megfontolásokat. Politikai, tudományos és közgazdász körökben korábban konszenzus volt arról, hogy Magyarországon az atomenergia-felhasználás nélkülözhetetlen. Mivel szegények vagyunk fosszilis forrásokban, és rosszak az alternatív energiatermelés feltételei is (technikai elmaradás, szélhiány stb.) ezért nélkülözhetetlen számunkra a nukleáris energia. Másfelől viszont komoly ellenérvek vannak, amelyek megkérdőjelezzik annak „olcsóságát”. A régi beruházások nyomán működő mai paksi blokkok valóban jó áron termelnek áramot, ám ha a majdani árba beszámítjuk az új blokkok gigantikus építési költségeit, akkor az sokkal drágább lesz, mint az import áramé. Tovább növeli a projekt költségét, hogy a két új blokk építésén túl komoly járulékos beruházásokra is szükség lesz. A termelt villamos áram tárolásához építeni kell egy szivattyús energiatározót, ami az egész magyar energiahálózat megújításával kell, együtt járjon. A növekvő hűtővíz igényt 200 méter magas új hűtőtornyokkal lehet kielégíteni, de könnyen lehet, hogy a Duna duzzasztására is szükség lesz.

Az elmúlt években ráadásul elképesztő áttörés történt az új energiák, mindenekelőtt a napenergia-hasznosítás technikai innovációjában, ami a töredékére csökkentette a korábbi költségeket, és ami bizonyosan folytatódik a jövőben is. Az elektromos energia tárolása terén is forradalmi a fejlődés. A nemzetközi árampiacon tartós túlkínálat van, az import olcsó, s a robbanásszerű technológiai fejlődést látva a jövőben is az marad. Obskúrus dolog az olcsó importban „nemzeti kiszolgáltatottságot” látni, hiszen ezt sokkal inkább a kínálati piac nyújtotta lehetőségként kellene fölfogni. Egy ilyen helyzetben azért is ostobaság vagy bűn hatalmas energetikai beruházásba fogni, mert nem látható még, hogy öt-tíz év múlva mi lesz a fejlődés fő iránya. A megújuló technológiák robbanásszerű fejlődése idején a kivárás a helyes taktika, nem pedig egy immár hagyományosnak számító energetikai mamutberuházásba ölni a pénzt. Ehelyett az elektromos hárterjesztő kapacitások nagyarányú fejlesztése lehetne a cél, ahogy az

az EU országaiiban történik. Ahogy ma ostobaságnak tűnik az a gondolat, hogy minden nagyobb városnak saját alaperőműre és energetikai hálózatra volna szüksége, holnap ugyanilyen ostobasággá minősülhet ugyanez „nemzeti” vonatkozásban is.¹⁰⁸ Mindezek fényében különösen anakronisztikus az Orbán-rezsim atomenergia-fölhasználás melletti makacs elköteleződése, amely mögött csakis a nyers hatalmi érdek és a gazdasági haszonszerzés vágya munkálhat, a nemzeti érdek cinikus semmibevételével társulva.

Különösen, hogy a projekt súlyos politikai kérdéseket is fölvet. Az igaz, hogy 2009-ben – az előző kormány alatt – született egy parlamenti határozat, mely támogatón foglalt állást. Ám az lényegében egyetlen mondatból állt: az Országgyűlés „előzetes, elvi hozzájárulást ad a paksi atomerőmű telephelyén új blokk(ok) létesítését előkészítő tevékenység megkezdéséhez”. A Putyin–Orbán megállapodás messze túlment ezen: ez már konkrét szerződés. Ezt a szerződést se parlamenti, se társadalmi, se tudományos konzultáció nem előzte meg. Nem volt pályázat sem, ami az Európai Unió normákba ütközik. Orbán a húsz évre szóló hitel-megállapodással és a következő fél évszázad energiapolitikáját determináló fatális döntéssel a rá és rezsimjére jellemző önkénnyt gyakorolta, ami nem bírhat demokratikus legitimációval. A szerződés szövegét ennek megfelelően titokban tartották, azt csak akkor ismerhette meg a magyar közvélemény, amikor az oroszok nyilvánosságra hozták!

Ekkor derült ki, hogy a 10 milliárd eurós hitel pénzügyi feltételei drasztikusak. A törlesztést a két új blokk működésbe lépését követő első március vagy szeptember 15-én kell megkezdeni, de 2026 márciusától akkor is fizetni kell, ha addigra nem épül fel a két reaktor. (Az elmúlt két évtizedben Európában egyetlen atomerőmű sem készült el a tervezett idő- és költségkereten belül.) A fizetési kötelezettségek nagy része a 21 éves törlesztési ciklus második felében jelentkezik, vagyis aránytalanul nagy terhet ró a következő generációkra és kormányokra: az első 7 évben a pénz 25, a második 7 évben a 35, a harmadikban pedig a 40 százalékát kell visszafizetni, miközben a kamat folyamatosan emelkedik: 3,95-ről 4,95 százalékra. A törlesztésnél 15 napos csúszás a kamat 150 százalékát kitevő büntetést

¹⁰⁸ Lásd erről bővebben Zsoldos István: *Huszárvágások helyett kis lépések és türelem*. In: Jakab András–Urbán László (szerk.): *Hegymenet. Társadalmi és politikai kihívások Magyarországon*. Budapest, 2017. Osiris Kiadó. 424–440. o.

eredményez, 180 napos csúszás esetében pedig a hitelező azonnali inkasszót nyújthat be a teljes tőke- és kamattartozásra (euróban), amivel akár államcsődöt is előidézhethet.¹⁰⁹

A Putyinnal kötött paktum, mely gazdaságilag és politikailag tartósan Oroszországhoz láncolja Magyarországot, súlyos stratégiai kérdéseket vet föl hazánk nemzetközi orientációja tekintetében. Ezt jelezte John Lukács Amerikában élő magyar történész Orbánhoz intézett, a Népszabadságban publikált nyílt levele, melyben óva intette őt a keleti irány követésétől, és az ország nyugati civilizációs elkötelezettségére figyelmeztetett.¹¹⁰ Az Orbán által a legmagasabb elismerésben (Corvin lánc) részesített világhírű történész korábban sosem szólalt meg a magyar politika konkrét kérdéseiben, noha jobboldali elkötelezettsége nem volt kérdéses. Levele ezért súlyos figyelmeztetésnek számított – mindhiába.

¹⁰⁹ <http://nol.hu/belfold/meg-rosszabb-a-paksi-szerzodes-1450049>

¹¹⁰ http://nol.hu/velemeney/20140125-paksvobiscum_nem_pax_nobis-1440317

A FIDESZES RABLÓÁLLAM

A magyar pártpolitikát, mint láttuk, 2010 előtt is mélyen áthatotta, sőt meghatározta a hozzá kötődő feketegazdaság üzemeltetése. Ez jóval többet jelentett egyszerű korrupciónál. Komoly számítások szerint¹¹¹ már a 2006-os kampány során is minden elköltött 10 forintból legalább 9 illegális eredetű, illetve felhasználású volt. Az ország politikai elitje tehát – fő szabály szerint és egyre növekvő mértékben – törvénytelenül működött. Ez igazi unikum, ha tetszik, hungaricum. Mert nyugati demokráciákban is olajozzák fekete pénzek a politikai masinéria fogaskerekeit, de hogy a *hajtóanyagot* is szinte kizárólag lopott üzemanyag adja, az csak a világ távol sarkain, a káoszba süllyedt perifériákon fordul elő, ahol nem a jog, hanem az önkényes állami és magáneroszszak igazgatja a társadalom ügyeit.

A politikai feketegazdaság mindig jóval költségesebb a legálisnál, mert abszurd logika szerint működik. Így volt ez nálunk is. Kellott hozzá egy kevésbé polgárosult, a demokratikus értékrend és politikai kultúra tekintetében alulfejlett társadalom, amely eleve rossz szemmel nézett a politikai intézményekre és a politikusokra. Léhűtőknek tekintette őket, legszívesebben egy fillért sem áldozott volna rájuk. Emiatt népszerű volt minden törekvés, amely a parlament létszámának, a politika költségeinek a csökkentését hirdette. A pártok meglovagolták és erősítették a populista közszellemet: nem emelték a képviselők hivatalos jövedelmét, irreális szinten tartották a legálisan elkölthető kampánypénzeket, ugyanígy jártak el a pártok törvényes állami támogatásával is. Miközben mindenféle költségtérítésekkel, továbbá korrupciós forrásokkal egészítették ki a politikusi jövedelmeket; a kiélezett pártverseny valós költségeit pedig irdatlan mennyiségű fekete pénzzel fedezték. Az állami és önkormányzati beruházásokat ezért nem piaci alapon ítélték oda, hanem olyanoknak adták, akik tetemes felárral dolgoztak ugyan, de a felár egy részét visszajuttatták a politikába. Pártkasszába és magánzsebekbe. A rendszer így a sokszorosába került, mintha törvényes és átlátható módon finanszírozták volna.

¹¹¹ Lásd az Eötvös Károly Intézet számításait: <http://index.hu/belfold/majt070218/>

A magyar politikai mocsár ősforrása az 1989–90-es rendszerváltozás során átmentett állampárti vagyon volt. A kommunista utódpart, az MSZP politikailag szakított ugyan diktatórikus múltjával, de anyagilag fönntartotta a kontinuitást: nem számolt el – főleg nagy értékű ingatlanokból álló – vagyona jó részével, hanem átmentette azt. Gazdasági társaságok és alapítványok hálózatát hozta létre, amelyekben forgatta, fialtatta a pénzt, majd annak egy részét különféle csatornákon keresztül visszacsorgatta a pártfinanszírozás céljaira. Az MSZP-ben kialakult a *pártpénztárnoki* funkció, melynek betöltője olyan informális gazdasági erővel rendelkezett, hogy az MSZP-ben idővel kettős hatalom jött létre: a pénztárnok akarata olykor erősebb volt az elnökénél. Az árnyékban, fedett technikákkal működtetett gazdasági háttország óriási versenyelőnyt adott a szocialistáknak a többi párttal szemben: nem kis részben 1994-es nagy győzelmük is ennek volt köszönhető.

A Fidesz már az első ciklus idején igyekezett eltanulni az utódparti árnyékgazdaság működtetését, amihez a kezdő tőkét az 1993-as állami szék-házjuttatásból befolyt hétszázmillió szolgáltatta. Orbán volt gimnáziumi és katonatársa, szakkollégiumi szobatársa, barátja és bizalmasa, Simicska Lajos olyan céghálózt hozott létre a Fidesz körül, amelyben be nem fizetett adók, járulékok, továbbá vissza nem fizetett hitelek révén halmozódott a tőke, aminek a kiszivattyúzása után trükkös módszerrel adtak túl a cégeken, papíron eladva őket egy ismeretlen török és egy horvát vendégmunkásnak, *Kaya Ibrahimnak* és *Joszip Totnak*.

A Fidesznek nagy előnye volt az Orbán és Simicska közti szoros bizalmi viszony. Itt nem alakult ki kettős hatalom: szervesen összekapcsolódott a párt politikai és gazdasági „üzletága”. Ehhez társult a vezetők személyes vagyongyarapodása, ami Orbán esetében az apja bányaprivatizációjához egy Simicska-féle cégből átcsatornázott milliókkal vette kezdetét.

Az 1998-as kormányra kerülés új fejezetet nyitott nemcsak a fideszes, hanem az egész magyar politikai feketegazdaság történetében. A kormányhatalom birtokában az állami pénzek megcsapolásával folytatott korábbi szocialista, illetve liberális pártkorrupcióhoz képest sokkal nagyobb volumenben, koncentráltabban, összehangoltabban és tudatosabban zajlott az állami javak párt-, illetve magánjavakká alakítása az Orbán–Simicska-féle hatalomgazdálkodás rendszerében.

Ám a fideszes „szervezett felvilág”¹¹² működése nemcsak annyiban tért el az állam javait ugyancsak fosztogató baloldalétól (a *szervezetlen* felvilágétól), hogy az előbbi gyakorlatában sokkal szigorúbb fegyelem és hierarchia érvényesült. („Az úgynevezett korrupció tekintetében közszájon forgó szöveg, hogy a vállalkozók azért szeretik jobban a Fideszt, mert az MSZP-nél is megmondják, hogy ennyibe meg ennyibe kerül, hogy megnyerd a pályázatot – de öten mondják, és nem biztos, hogy megnyered. A Fidesznél pontosan megmondja egy valaki, és biztos megnyered.” – mondta Pető Iván volt SZDSZ-es pártelnök.¹¹³) A Fidesznél nem különült el a politika *frontvonala* és *gazdasági* háttországa. Itt nem úgy volt, hogy az utóbbit az előbbi szereplőinek szemhunyása mellett művelték valakik, a maguk sajátos módszereivel, biztosítva a frontvonalbeli működés anyagi szükségleteit. Hanem úgy, hogy az előtérben zajló politikai lépéssorozatok célja és értelme az esetek jelentős részében már eleve a fekete gazdasági háttország igényeihez igazodott. Az utóbbi nem sötét kiskapukat keresett, hanem nyílt átjárókat építettett magának. Amelyek sikeres és eredményes használata fejében nem ellentételezést fizetett holmi másik félnek, mert a két tevékenység egylenyegű volt: a „felek” egyazon test részeit képezték. Simicska adóhatóság élére történt kinevezése 1998-ban a legnyíltabb demonstrálása volt ennek az egységes működésnek, noha ez csak átmenetileg volt tartható.

Orbánék azonban elvesztették a 2002-es választásokat: a szervezett felvilág kezéből – elsőre – kiesett a kormányzati hatalom. Két baloldali ciklus következett, amelyek során a magyar politika feketegazdasága visszatért az állami javak eltulajdonításának hagyományos, mondhatni: szolidabb eszközeihez. Az államhatalom célirányos és intenzív fölhasználásával zajló fideszes rablógazdálkodás folytatására csak nyolc ellenzékben eltöltött esztendő után kapott újabb lehetőséget az Orbán–Simicska-féle szindikátus. Ám akkor már kétharmados parlamenti fölhatalmazással, ami egy merőben új korszak kezdetét jelentette.

Mint láttuk, Simicska révén a 2002 és 2010 között ellenzékben eltöltött nyolc „szűk esztendő” alatt is működött a Fidesz fekete pártfinanszírozása, sőt az ellenzéki évek során komoly médiabirodalom épült föl a párt körül.

¹¹² Copyright: Magyar Bálint

¹¹³ „A rendszer futóhomokra épül”. Debreczeni József, Majtényi László, Pető Iván és Ripp Zoltán kerekasztal-beszélgetése. *Mozgó Világ*, 2011/1. 21. o.

Tekinthetjük ezt úgy, hogy a Simicska-vezette gazdasági üzletág jelentős beruházásokat hajtott végre az Orbán-vezette politikai üzletágban, hogy az ennek köszönhetően ott elért győzelem nyomán majd kamatos kamatokkal vehesse vissza a beinvestált tőkét. Ennek az ideje jött el 2010-ben.

De hogy lehet, hogy nyolc éven át nem apadtak el a Fidesz anyagi forrásai, sőt dinamikusan növekedtek? Hisz az említett médiabirodalmon kívül nemcsak két drága parlamenti, illetve önkormányzati választási kampányra futotta, hanem két országos népszavazásra (2004, 2008) is, az ehhez csatlakozó aláírásgyűjtésekkel, ilyen-olyan nemzeti konzultációkkal együtt. Jutott anyagi erő egy új országos szervezeti háló kiépítésére, amely „polgári körök” néven, bővülő infrastruktúrával, egész a saját székház (Polgárok Háza) megteremtéséig jutott. Mindezt ellenzékiből, két egymást követő választási vereség után...

Hogyan sikerülhetett mindez? Egyrészt nyilván jelentős összegeket tartalékoltak a kormányzati időszakban elcsatornázott közpénzekből. Másrészt a Simicska-féle újabb cégek már életképesek voltak: ezeket már nem tüntették el, hanem működtették, ezek a baloldali kormányok alatt, 2002 után is részesültek állami megrendelésekből. Működött a *Puch-Simicska-tengely*, amely bennfentes források egybehangzó állítása szerint 70–30 arányban juttatott a nagy állami beruházásoknál (főleg autópálya-építések-nél) elcsatornázott közpénzekből a vezető kormánypártnak, illetve a vezető ellenzéki pártnak.¹¹⁴ E nélkül a Fidesz aligha lett volna oly virulens két ellenzéki cikluson át. A szocialista pártpénztárnok *Puch László* és Simicska Lajos között kötött paktum még 2002 előtt, az Orbán-kormány idején született, bizonyítva a „fantasztikus agyú Lajos” előrelátó bölcsességét.

Az országot ért gazdasági kár mindezek nyomán persze százmilliárdokban lenne mérhető – a politikai kár viszont fölmérhetetlen volt. A demokráciában ugyanis főleg a *parlamenti váltógazdaság* működése akadályozza a közélet teljes „elgazosodását”. Mivel a hatalom korrumpál, nem árt időnként leváltani a birtokában lévő elitcsoportot. A Magyar Köztársaság húsz évében intenzíven működött a politikai váltógazdaság, de egy idő után hiába. A két nagy párt üzleti moguljainak 70–30 arányú osztozkodása ugyanis semlegesítette a demokrácia e korrupcióellenes garanciainstanzmódját. Mert ellenérdekelte tette az ellenzékbe szorult, de a lopott állami vagyonból így

is folyamatosan részesülő – társ tettesként működő – másik politikai oldalt a kormányoldali üzelmek leleplezésében.

A FEKETEGAZDASÁG ÚJ RENDSZERE

Orbán és Simicska 2010-ben korántsem ott akarták folytatni, ahol 2002-ben abba kellett hagyniuk. Ha valaha csak pártjuk gazdasági erejének és saját vagyonuknak a gyarapítása lebegett a szemük előtt a parlamentáris kormányzás keretei között, úgy mostantól – az egyeduralkodó birtokában – nagyobb léptékben kezdtek gondolkodni és cselekedni. Immár nem az újabb választások megnyeréséhez akartak anyagi erőt biztosítani a politika mögé, hanem meg akarták változtatni a társadalmi és gazdasági status quot. Egyszer és mindenkorra: a választásokon túl és a választásoktól függetlenül. Az újraosztás pedig nem mehetett végbe konszolidált, jogállami keretek között, ezért kellett „forradalmi szituációt” mímelni a tulajdonviszonyokat is mélyen érintő beavatkozások igazolására.

Az előző fejezetben leírt autokratikus rombolás-építkezés innen nézve az *anyagi javak gyökeres átrendezésének hatalmi előfeltételeit* teremtette meg. Mint láttuk, a választások után végbement az állam hatáskörébe tartozó gazdasági pozíciók rajtaütésszerű megszállása. A Simicska-klán emberei elfoglaltak minden olyan posztot, ahol nagy pénzek sorsáról döntenek. A sajtó és a korrupcióellenes szervezetek ilyen összefüggésben használják a *state capture* kifejezést, a korrupció magasabb szintjének elnevezéseként. Amikor bizonyos gazdasági érdekcsoportok – akár bűnözői csoportok – olyan befolyásra tesznek szert egyes államügyek intézésében (vesztegetéssel, saját emberek pozícióba ültetésével), hogy folyamatosan nekik kedvező irányba tudják orientálni a döntéshozatalt (hatósági intézkedések, pályáztatás, jogalkotás). Az intézményesült korrupció esete ez, magyarul: „az állam foglyul ejtése”.

A mi esetünkben azonban másról volt szó. Sokkal többről. A Simicska nevével fémjelvezhető csoport, amely 2010 után behatolt a magyar államgépezetbe, nem holmi hagyományos gazdasági vagy tradicionális bűnözői érdekkör volt, hanem a Fidesz nevű hatalmi-gazdasági szindikátus maga. A behatolás pedig nem alulról, hanem *felülről* történt. Nem úgy, hogy az Orbán nevű kormányfő vezette államba befurakodott egy Simicska nevű

¹¹⁴ Mong Attila – György Bence: *Milliárdok mágusai*. Budapest, 2003. Vízkapu Kft. 110–111. o.

gazdasági maffiózó. Szó sincs róla: ők rég együtt mozogtak, egyazon szervezett csoport, egyazon érdekszövetség vezetőiként. Az ő nagy, összehangolt, közös akciójuk volt az, ami (nyolcéves kemény erőfeszítést követően) 2010 tavaszán végre célba ért.

2010 tavaszán ennek megfelelően ők ketten hozták létre a hatalomfölmozgósra és az anyagi javak megszerzésére irányuló új uralmi rendszert, melyet ennek megfelelően nyugodtan nevezhetnénk Orbán–Simicska-rezsimnek is – 2010-től legalább 2013/14-ig, amint azt látni fogjuk. *Rényi Pál Dániel*, a Magyar Narancs újságírója bennfentes információk alapján így számolt be minderről:

„2010 tavaszán, a főlényes győzelemmel megívott választás után Simicska Lajos hosszú heteket töltött Felcsúton, hogy Orbán Viktorral közösen véglegesítsék a miniszterek listáját és eldöntsék, a kormánypárti képviselők közül ki viszi a fontosabb szerepeket. Nem pusztán a kettejük közötti évtizedes bizalmi viszony és Simicska dörzsölt üzleti ésjárása miatt engedte Orbán döntés közelbe az egykori pártpénztárnokot, hanem azért is – meséli egy befolyásos kormánypárti –, 'mert ennyivel nemcsak ő, de a párt is tartozott neki'. A 2002-es választási vereség után Simicska nem sajnálta a pénzt a Fidesz hátszágának megerősítésére, a 2006-os bukás után sem zárta el a csapatokat és a Fidesz-közeli média portfólió... hozzátette a magát a 2010-es választási győzelemhez...

Simicska mindig is befektetesként tekintett a Fideszre. Legfőbb bizalmi emberével, *Nyerges Zsolt* szolnoki ügyvéddel azonnal megkerülhetetlen igazodási ponttá lettek a nagy beruházások megvalósítására készülő kormányzati és önkormányzati vezetők számára.”¹¹⁵

A leendő miniszterelnök tehát nem Navracsics Tibor leendő miniszterelnök-helyetttel tárgyalt a terveiről. Azért nem, mert hatalomszerzésének alapvető célja nem az ország lehető legjobb kormányzása, hanem az ország erőforrásainak lehető legnagyobb mértékű kisajátítása volt. E cél érdekében pedig a „politikai üzletág” vezetőjének a „gazdasági üzletág” vezetőjével kellett egyeztetnie. Vele közösen megkonstruálni azt a hatalmi berendezkedést, melyet külső használatra (nem kis cinizmussal) a „Nemzeti Együttműködés Rendszerének” neveztek el.

¹¹⁵ <http://magyarnarancs.hu/belpol/csak-egy-maradhat-talpon-91576>

Immár nem elégedtek meg az állami javak fölötti rendelkezéssel, mint 1998 és 2002 között. Betörték a *magántulajdon* világába: mások javait vették el az államhatalom erejének fölhasználásával. 2010 kora nyarán összehangolt offenzíva indult sok-sok magánvállalkozás ellen. Szinte minden cég, amely tevékenysége során pályázóként, beszállítóként vagy egyéb módon üzleti kapcsolatban állt az állammal, „*vételi ajánlatot*” kapott. Erőszakosan nyomuló cégektől vagy személyektől. Az ajánlat a vállalat részleges vagy teljes átvételére irányult. A felkínált „vételár” széles skálán mozgott: a piaci ártól (ez ritka volt), a könyv szerinti értéken vagy a bagóért való eladáson át az ingyenes átengedésig, esetleg a pusztán „szabad elvonulás” fejében. Az ajánlatokat súlyos fenyegetések tették *visszautasíthatatlanná*. Mert ellenkező esetben: a cég nem kap többé állami megrendelést; nem nyer pályázatot; adóellenőrzés lesz; rendőrségi nyomozás, ügyészségi vizsgálat; a működést lehetetlenné tevő célzott jogszabály és így tovább. A jórészt kelet-európai adófizetési és üzleti normákat követő hazai vállalkozóknak legtöbbször ennek a töredéke is elég volt – főleg a Fidesz-közeli módszerek ismeretében, látva a kibontakozó rettenetes hatalmi offenzívát is. Hogy ez a maffia működésére hajazó – ám *illegális magánérszak helyett legális állami erővel fenyegető* – nyomulás mennyire intézményesült, annak illusztrálására nézzünk egy konkrét esetet:

„A napokban üzleti ügyben nálunk járt egy svájci pénzügyes, az alpesi ország egyik legtekintélyesebb befektető cégének tanácsadója. Egy magyar szakembercsoport energetikai ötletének megvalósításában látnának fantáziát, de mielőtt megállapodtak volna a források biztosításáról, megkeresték a kormány egyik illetékesét is, hisz a több milliárdos vállalkozás elindítása a hivatalos szervek támogatása nélkül kétségesnek tűnt a szemükben. Már majdnem megállapodtak, mikor a tárgyalópartner előállt a kormány javaslatával: egy később megnevezett megbízottjukat vegyék be a cégbe, adjanak neki 40 százalékos üzletrészt a megalakuló vállalkozásban. A svájci üzletember nem is értette, miről van szó, és naivul megkérdezte: az illető mennyivel szállna be a cég tőkéjébe? Nem így gondoltuk – mondta a hivatalnok, és még bele sem pirult a javaslatba. A megbeszélések félbeszakadtak...

Ne gondolja a Kedves Olvasó, hogy valami kirívóan szemtelen ajánlat történetét írtuk meg. Számos vállalkozó jelezte, hogy *megfelelő helyeken* a tudomására hozták, ha hajlandó befogadni 30-40 százalékos résztulajdonnal vállalkozásába a Fidesz valamelyik strómanját, nagy eséllyel számíthat állami megbízásokra...

Ezeknek a tulajdonostársaknak más dolguk sincs, mint kivenni a megfelelő százalékot a cég osztalékából, és befizetni egy megadott... számlára... Vagy beéri valaki a nyereség 60 százalékával, vagy tudomásul veszi a semmit.”¹¹⁶

A legnagyobb szabású manőver a *magán-nyugdíjpénztári vagyron elrablása* volt. Kellő előzetes lejárató kampány után (a pénztárak „eltöszdéztek” az emberek megtakarításait) 2010. október 13-án maga a kormányfő jelentette be, hogy december 31-ig felfüggesztik az adóhatósághoz érkező magán-nyugdíjpénztári befizetések átutalását, a pénz a költségvetésnél marad. Pár napra rá Orbán miniszterelnöki „nyugdíjvédelmi megbízottat” nevezett ki. Miután az *időleges* állami rekvirálás elleni tiltakozás nem volt számottevő, vérszemet kapott, így október 29-én már azt jelentette be kormányfőként, hogy „az állam többet oda pénzt már nem fog átutalni”. Egyben szorgalmazta: a magán-nyugdíjpénztári tagok éljenek az állami nyugdíjrendszerbe való visszalépés „szabadságával”. Innen már csak egy lépés volt Matolcsy gazdasági miniszter november 24-ei bejelentése: aki nem lép vissza az állami rendszerbe, az elveszti nyugdíja onnan származó részét. Noha munkáltatójának a jövőben is át kell utalnia bére 24 százalékát, abból ő semmit sem kap vissza: se nyugdíjként, se egyéb juttatásként.

A megszülető jogszabály ezen túl is rafináltan durva kényszereket tartalmazott: 1. aki nem nyilatkozik, automatikusan visszakerül az állami rendszerbe; 2. nyilatkozni csak szóban, személyesen lehet; 3. azt is korlátozott számú helyen és időben, olykor sok kilométert utazva (esetleg hiába). Még ezek után is megdöbbenő volt, hogy 2011. január végéig a tagok 97 százaléka (mintegy hárommillió ember) nem nyilatkozott arról, hogy a magánpénztáránál marad, ergo visszakerült az állami rendszerbe, a megtakarításaik pedig szintén az államhoz vándoroltak. Utóbbi 2 946 milliárd forint értékű eszközt vett át a pénztáraktól 2011 nyarán.

Hogy ilyesmi lejátszódhat egy európai országban, azt korábban senki sem hitte. Az érzékelhetetlen nagyságrendű: *közel háromezer milliárdos* magán-megtakarítás, melyet az emberek hosszú éveken át havonta befizettek a számláikra, egyszerre semmivé lett. Föl se nagyon fogták, mi történt, zömmel észre sem vették. *Háromezer* forintot nem lehetett volna kivenni ilyen nyíltan senki pénztárcájából. Az *ezerszeresét*, egyszerre, simán ki lehetett.

A KÖZGÉPTÁRSASÁG MŰKÖDÉSE

A politikai folklór a „közgéptársaság” kifejezéssel illette a közjavak üzem-szerű elszivattyúzását végző fideszes gazdasági-politikai gépezetet, mint-hogy annak szimbolikus és központi intézménye a Simicska-cégbirodalom vezérhajója, a Közgép volt. A közgéptársaság *Fidesz-közei magáncégek* és *Fidesz-uralta állami intézmények* koordinált együttműködését jelentette. Fideszen itt nem a politikai pártot kell érteni, hanem annak anyagi főlhalmozással foglalkozó részlegét, melyet Simicska Lajos és Nyerges Zsolt irányított. (Nyerges a stratégiai döntéseket hozó Simicska mellett-mögött az operatív felsőirányítás munkáját végezte.)

A szóban forgó főbb *magáncégek* (a teljesség igénye nélkül) a következők voltak: 1. *út- és közműépítők*: Közgép Zrt., Duna Aszfalt Zrt., Betonút Zrt., E-OS Innovatív Energetikai Zrt.; 2. *műsorgyártó, hirdető- és PR-cégek*: Hung-Ister Zrt., Mahir Zrt., Publimont Zrt., Inter Media Group Zrt., Bell and Partners Zrt; 3. *médiavállalkozások*: Hír TV, Class FM Rádió, Lánchíd Rádió, Magyar Nemzet, Heti Válasz; 4. *agrár vállalkozás*: Mezort Zrt.

A főbb állami intézmények sorában elsőként említendő a *Nemzeti Fejlesztési Minisztérium*, amely hatalmas volumenű anyagi erőforrások fölött diszponált. Idetartozott az állami beruházások zöme, de – minthogy 2010-ben rábízták a *Nemzeti Fejlesztési Ügynökség* felügyeletét – végső soron az európai uniós források elosztása is. A minisztérium dolga volt továbbá a külgazdasági kapcsolatok bonyolítása. Igen fontos emellett a jogalkotói szerep: ha például a közbeszerzési törvényt kellett módosítani. 2010 tavaszán Fellegi Tamás került az NFM élére, aki egyfelől Orbánhoz kötődött személyesen és politikailag, másfelől azonban jó kapcsolatban állt azzal a gazdasági birodalommal – mi több: az Infocenter révén a részese volt –, amely Simicska és Nyerges nevével fémjelvezhető. Hogy Fellegit idővel a Magyar Fejlesztési Bank csapatában működő Németh Lászlóné váltotta föl, az világos jele volt annak, hogy Simicskáék átvették a minisztériumot, ahol különféle államtitkári és egyéb posztokon már addig is számos emberük tevékenykedett. Ez a személycsere már komolyan fölvetette az Orbán és Simicska közti hatalommegosztás kérdését, amire még visszatérünk.

Az NFM mellett a *Vidékfejlesztési Minisztériumra* gyakorolt meghatározó befolyás is kormány szintű pozíciót biztosított Simicskáéknak, a szolnoki

¹¹⁶ <http://www.nepszava.hu/articles/article.php?id=654737>

Fazekas Sándor miniszter és mások révén. Ez a leglátványosabban az állami földbérletek ügyében mutatkozott meg, amiről szintén szó lesz még.

Az állami erőforrások elosztásában kulcsszerepet játszott a *Magyar Fejlesztési Bank*, amely a költségvetésen kívül, parlamenti kontroll nélkül tett lehetővé nagy állami pénzek fölötti rendelkezést. Az MFB-nek külön cégbirodalma volt, amely négy csoportból állt. 1. *infrastruktúra*: Állami Autópálya Kezelő Zrt., Magyar Közút Zrt., Magyar Infrastruktúra Fejlesztő Zrt. 2. *vagyongazdálkodás*: Ingatlanfejlesztő Zrt., Corvinus Nemzetközi Befektetési Zrt., Kisvállalkozás-fejlesztő Pénzügyi Zrt., MKK Magyar Követeléskezelő Zrt., MFB Invest Befektetői és Vagyongazdálkodó Zrt., Regionális Fejlesztési Holding Zrt. 3. *pénzügyek*: Diákhitel Központ Zrt., Garantiqa Hitelgarancia Zrt., MAG Magyar Gazdaságfejlesztési Központ Zrt. 4. *agrárium, turizmus*: Bábolna Nemzeti Ménesbirtok Kft., Kincsem Nemzeti Lóverseny és Lovas Stratégiai Kft., Magyar Lóversenyfogadást szervező Kft., Magyar Turizmus Zrt., Hungarofest Nonprofit Kft. és 22 erdőgazdaság: ezek szinte lefedik az ország erdőterületét.

Kulcsszerepe volt a *Nemzeti Adó- és Vámhivatalnak*, ahova Vida Ildikó került vissza. Ez nemcsak az üzleti konkurencia célirányos végzésének a szerveként működött, de segített is a baráti cégeknek, ha arra volt szükség.

A fideszes közgéptársaság működését elősegíteni hivatott állami intézmények közül megemlítendő még a *Magyar Nemzeti Vagyongazdálkodó Zrt.* (elnöki székében Simicska és Orbán egykori szakkollégista társával, *Halasi Tiborral*), továbbá a *Közbeszerzési Hatóság* (Nyerges szegedi évfolyamtársával, *Gajdos Róberttel*). Végül, de nem utolsó sorban említsünk meg olyan óriási anyagi erővel bíró állami nagyvállalatokat, mint amilyen a *Paksi Atomerőmű*, a *Magyar Villamos Művek* vagy a *Szerencsejáték Zrt.*

A rendszert az állami megrendelések táplálták. A Közgép hatalmas üzleti bevételekre, illetve nyereségekre volt képes szert tenni általuk – miközben az építőipar legtöbb szereplője az ágazatot sújtó recessziótól szenvedett, épp hogy talpon maradt vagy tönkrement. A Közgép ellenben évről évre dinamikus növekedést tudta bevételeit, 2009 és 2014 között a nettó árbevétele csaknem a *háromszorosára*, az adózás előtti eredménye csaknem a *hét-szeresére*, a kivett osztalék pedig a tizenegyszeresére nőtt. (Nettó árbevétel milliárd forintban, 2009: 44,5; 2010: 50,0; 2011: 75,4; 2012: 84,9; 2013: 72,0; 2014: 129,8. Adózás előtti eredmény, 2009: 1,9; 2010: 2,1; 2011: 3,3;

2012: 3,4; 2013: 4,2; 2014: 13,5. Kivett osztalék, 2009: 1,0; 2010: 2,1; 2011: 3,1; 2012: 3,3; 2013: 4,1; 2014: 11,0) Simicska tehát négy év alatt 23,6 milliárd forintot vett ki csupán ebből az egyetlen vállalatából.¹¹⁷

De vajon mennyi pénzhez jutott mindösszesen a szóban forgó időszakban? Ezt nehezebb kideríteni, hiszen 2012-ig nem volt ismert tulajdonosként a legnagyobb cégekben. Az első adatok a 2011-es évről lelhetők fel: a HVG 2012-es számításai szerint az előző évben Simicska több mint 14 milliárd forintot vett ki osztalékként a cégeiből.¹¹⁸ A következő három évről a *Népszabadság* készített összesítést, eszerint 2012-ben 16,8 milliárd, 2013-ban 22,5 milliárd, 2014-ben pedig 37,7 milliárd forint ütötte Simicska Lajos markát.¹¹⁹ Ez négy év alatt nem kevesebb, mint 91, azaz kilencvenegy milliárd forint.

Transzparens módon, legálisan.

Ilyen irdatlan mennyiségű pénzt normális versenykörülmények közepette nem lehet kivonni semmilyen gazdasági vállalkozásból. Ennek a töredékét sem. Ez csakis a hatalmi pozícióból fakadó rendkívüli versenyelőny, mi több: hegemon, illetve monopolhelyzet révén lehetséges. A Közgéptársaság cégei által folytatott tevékenység elsősorban nem gazdasági tevékenység volt, hanem közpénzelvonás. Legalizált, intézményesített, üzemszerű lerablás.

Egy dolgot viszont el kell ismerni: a Közgép és társai immár valódi cégek voltak – szemben a kilencvenes években alapított, semmiféle értelmes tevékenységet nem végző, kizárólag be nem fizetett adókból és vissza nem fizetett bankhitelekkel élősködő „Fidesz-közel” fantomcégekkel. Ezek már de facto gazdasági működést folytattak, az elnyert állami projekteket befejezték: utak, hidak épültek, lehet rajtuk közlekedni. És jellemzően kifizették a munkát végző alvállalkozókat is. De mindez rettenetesen sokba került az országnak.

Térjünk vissza az állami megrendelésekhez, amelyek folyamatos elnyerése révén ment végbe a rendszer táplálása, fölhízalása. Ez flottul működött, az esetek többségében eleve a szóban forgó – nyertesnek szánt – cégre szabták a pályázati kiírást. Máskor (ilyen-olyan formai vagy tartalmi okokra hivatkozva) diszkvalifikálták a lehetséges versenytársakat. E gya-

¹¹⁷ <http://nol.hu/gazdasag/torpe-nagyvallalat-lesz-a-kozgep-1569139>

¹¹⁸ http://hvg.hu/hvgfriss/2012.27/201227_simicskaek_milliardjai_ceghajlatvaltozas

¹¹⁹ <http://nol.hu/gazdasag/osztalekeso-hullott-simicskara-1538401>

korlat illusztrálására idézzünk föl egy konkrét esetet. A Közgép úgy nyert el egy többmilliárdos vízügyi megbízást, hogy a többi pályázót kizárták a versenyből. Egyikük ajánlatát arra hivatkozva érvénytelenítették, hogy túl alacsony az általa kínált ár.¹²⁰

Kiküszöbölhetők voltak persze a fentihez hasonló kínos eljárások: ha eleve a közgéptársaság cégei között rendeztek háziversenyt. Egy ilyenről így tudósított a sajtó: „Öldöklő piaci versenyről számolt be a mai Közbeszerzési Értesítő. A Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap (MTVA)... hirdetmény nélküli tárgyalásos eljárásban keresett közterületi kampányok tervezésére, kivitelezésére és lebonyolítására partnert magának. Az állami médiabirodalom meghívásos tenderén két cég tett ajánlatot: a *Mahir Cityposter* és a *Publimont*. A közbeszerzési eljárást végül szoros küzdelemben a *Publimont* nyerte... míg második helyezett a *Mahir* lett.”¹²¹ Simicska tehát legyőzte Simicskát...

A Transparency International Magyarország vizsgálatai szerint a közbeszerzések *kétharmadában* merült fel a korrupció lehetősége. A pályázatokat zömmel egy cégre szabták, az eljárások jelentős részében egyetlen ajánlat érkezett. A Corvinus Egyetem korrupciókutató központja szerint 2010-ben 11 és fél ezer közbeszerzési eljárásban hirdettek eredményt, és ezek 54 százalékát egyetlen érvényes ajánlat mellett bonyolították le.¹²²

Jól illusztrálja a rendszer működését az *Erzsébet-utalványok* és a *Széchenyi Pihenő Kártya* (SZÉP-kártya) története. Ez is arról szólt, hogy a kormányzat behatolt a piacgazdaság egyik szegmensébe, kiszorította az ott működő magánvállalkozásokat, állami monopóliumot teremtett, miáltal hozzá közel álló más magánvállalkozásokat juttatott busás haszonhoz.

A munkaadók havi 18 ezer forint értékben adhattak munkavállalóiknak étkezési utalványokat. A cafeteria juttatás a vele járó adókedvezménnyel előnyös volt mindkét félnek, ezért széles körben elterjedt. Három francia cég kínálta a legjobb feltételeket (Sodexo, Ticket Restaurant, Chéque Déjeuner), ők versengtek a piacon. A legtöbb hipermarket-lánccal és a magyar hálózatokkal is kapcsolatban álltak, utalványaikat szinte bárhol fel lehetett használni.

¹²⁰ <http://www.origo.hu/itthon/20120517-szigetkoz-vizugyi-projekt-a-kozgép-ujabb-milliardos-megbizasa.html>

¹²¹ http://k.blog.hu/2012/09/03/ket_simicska_erdekeltség

¹²² http://nol.hu/belfold/20120514-gesitett_kozbeszerzes

2011-től azonban – kormányzati döntés folytán – a kedvezményes adózás már csak a *Nemzeti Üdülési Szolgálat Kft.* által kibocsátott utalványokra maradt érvényes. Ettől kezdve a munkáltatóknak nem érte meg az addigi cafeteria cégeket választani, így mindenütt áttértek az Erzsébet-utalványokra és a SZÉP-kártyákra. Ami viszont nagyon is megérte a CBA-, a Coop- és a Real-üzletláncnak, ahova ezzel hatóságilag átirányították a keresletet. (A kör utóbb bővült, 2013 végére a Spar-, a Tesco- és az Auchan-áruházak is elfogadóhelyekké válhattak.)

Csakhogy nem kizárólag a „baráti” kereskedőlánccoknak származott hasznuk az akcióból. Részesült belőle Simicska média-részlege is. Amíg a CBA-s Lázár-fivérek a francia tőkések veszteségeiből profitáltak, addig Simicskáék közvetlen állami pénzből. 2011 novemberében elborították a köztereket és a médiát az állami Erzsébet-utalványt és a SZÉP-kártyát propagáló hirdetések. No de mi végre? – tehetnénk föl a kérdést, hiszen a kormány már az év elején hatóságilag letarolta a cafeteria piacot. Aminek következtében az állami utalványoknak már nem voltak konkurenseik, akikkel szemben pozíciót kellett volna javítani! A Nemzeti Üdülési Szolgálat mégis elköltött 740 milliót a nem létező ellenfelek legyőzését szolgáló kampányra, melynek így egyéb célja nem lehetett, mint átszivattyúzni háromnegyed milliárdot a *Mahir Cityposternek*, a *Publimontnak*, továbbá a *Hír Tévének*, a *Magyar Nemzetnek* és másoknak.

És még azt mondják, hogy egy rókáról nem lehet több bőrt lehúzni.

AGY- ÉS PÉNZMOSODA¹²³

A 2010-es kétharmados győzelem új fejezetet nyitott a hazai médiavilág történetében. Kiépült egy korábban soha nem látott, jól átgondolt, szigorúan kézben tartott, több száz ember koordinált működésén alapuló, komplex, hatalomvezérelt rendszer, amelynek kettős célja volt: 1. a fideszes propaganda legteljesebb érvényre juttatása; 2. a médiában forgó (a lehető legnagyobb mértékben odairányított, zömmel állami) pénzek elcsatornázása.

E célok együttes érvényesítése érdekében hat területen zajlott le összehangolt offenzíva: 1. új jogszabályi és intézményi keretek létrehozása (mé-

¹²³ A kifejezés Vásárhelyi Mária leleménye

diatörvény); 2. az intézmények (médiahatóság, közszolgálati média) kíméletlen megszállása; 3. a saját médiumok térnyerésének elősegítése és újak létrehozása; 4. az ellenzéki (független) médiumok elsorvasztása, illetve meg-
regulázása; 5. a média körüli saját pénzelszívó céghálózat (műsorgyártók, reklámügynökségek, médiumok) megerősítése és továbbépítése; 6. az állami pénzek minél nagyobb volumenű átirányítása a fideszes médiabirodalom felé.

Mindezek megtervezése, kiépítése és irányítása döntően Simicska Lajos műve volt. Hisz valójában a 2010 előtt általa létrehozott és üzemeltetett fideszes médiabirodalom *hatalmilag fölturbózott* változatáról beszélünk, s az egyes részletekben továbbra is mindenütt felismerhetjük az ő keze nyomát. A háttérből ő vezényelte több száz ember organikus együttműködését: minisztertől, államtitkároktól, médiahatósági elnöktől, parlamenti képviselőkn, közhivatalok vezetőin át a cégvezetőkig, a fő- és alszerkesztőkig, újságírókig, plakátragasztókig. Nevezettek jó részét ő tette a megfelelő helyre, miután kigondolta a helyüket, s hogy ott mi lesz a dolguk. Az irányítás nem kézi vezérléssel történt: a rendszer szinte magától működött, mert ki volt találva, össze volt rakva, csak néha kellett megigazítani.

Menjünk sorba az imént felsorolt hat területen.

1-2. A média működését meghatározó *új jogszabályok, illetve intézmények* – mint láttuk – két lépcsőben születtek meg. A közszolgálat megszállását és az ehhez szükséges új médiahatóság fölállítását azonnal végrehajtották, az új médiatörvény benyújtását az őszi önkormányzati választások utánra időzítették – a részleteket korábban már bemutattuk.

3-4. A *fideszes médiumok térnyerése a rádiózásban* volt a legátütőbb. Azért ott, mert ez maradt az egyetlen terület, ahol a hatósági frekvenciaelosztás révén előbb-utóbb szinte teljesen érvényesülhetett a hatalmi akarat. Az analóg földi sugárzású rádiózásban (szemben az időközben digitális sugárzásra áttért televíziózással) a Médiatanács kezében volt a döntés joga, hogy az általa kiírt és elbírált pályázatokon ki nyer újabb lehetőségeket és ki nem. A frekvencia-újraelosztás legnagyobb nyertese a *Lánchíd* Rádió lett, amely három év alatt 7 új sugárzási lehetőséghez jutott és budapestiből csaknem országos adóvá lett. (A legnagyobb vesztes pedig a Klubrádió, amelynél fordított tendencia érvényesült, a hatóság packázása folytán a fővárosi frekvenciát is csak ügyel-bajjal tudták megtartani.) A valaha harmadik országos kereskedelmi csatornának számító Juventus lejárt licence-ét a Nyerges

Zsolt (azaz Simicska Lajos) érdekeltségébe tartozó *Music FM* kapta meg. Az évek során hasonló módon cserélődött ki a helyi sugárzású rádiók csaknem teljes mezőnye, a Simicska-érdekeltségek mellett a helyi Fidesz-közeliek vállalkozók és az egyházak jártak jól.

A nagy kereskedelmi adók versenyét „puhább” eszközökkel döntötték el. Az MSZP és a Fidesz mutyija nyomán itt a Simicska-féle *Class FM* és a szociális érdekkörbe tartozó *Neo FM* állt a porondon 2010-ben. Az utóbbi volt a jobb pozíció: az értékesebb frekvencia, a nagyobb hallgatottság. Ám az állami hirdetések csapjának drasztikus elzárása, illetve a pénzek *Class FM*-hez történő átcsatornázása, továbbá a magánhirdetők megfélemlítése nyomán a *Neo FM* másfél év után anyagi csődbe jutott és 2011-ben (továbbra is a leghallgatottabb adóként) kénytelen volt befejezni a működését. A *Neo FM* frekvenciájára nem írtak ki új pályázatot, beleolvasztották a „közrádió” frekvencia-készletébe. 2010 és 2014 között a *Class FM* kapta az állami rádióreklámok 57,6 százalékát, a Magyar Rádió a 14 százalékát, a *Music FM* a 9,6 százalékát, miközben a leghallgatottabb *Neo FM*-nek mindössze 2,7 százalék jutott.¹²⁴

A televíziózásban is nagy erőfeszítések történtek legalább az egyik országos kereskedelmi adó megszerzésére. Előbb az RTL Klub volt a Simicska-féle bevásárlási akciók célpontja, majd a TV2, de egyik sem járt sikerrel. Idővel úgy tűnt, nincs is erre szükség, hisz a brutális bírságok Damoklesz-kardja, az állami hirdetések csapjának célzott kezelése és a reklámadóval való zsarolás megtette a hatását. A célpont a gyengébb TV2 lett, ez kevesebb ellenállást tanúsított, aminek meglett a jutalma. 2008-ban az RTL részesedése az állami reklámbevételekből még 42 százalékos volt, a TV2-é pedig 27 százalék (a nézettség arányában). 2012-re ez a visszajára fordult: RTL már csak 17,6 százalékban, TV2 viszont 50 százalékban részesült az állami reklámpénzekből (a nézettséggel fordított arányban). 2013-ra az arány már 86:14 százalék, 2014 januárjában pedig 96:4 százalék.¹²⁵ Kiderült tehát, hogy a TV2 domesztikálásához nem kell tulajdonosnak lenni... Végül azonban meglett az is, igaz, annak már nem Simicska Lajos, hanem *Andy Vajna* volt az alanya, de ez egy későbbi sztori.

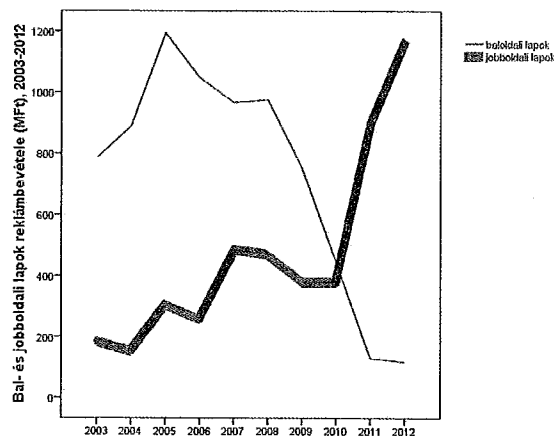
A *nyomtatott sajtóban* ugyancsak az állami hirdetések célzott elosztása révén sikerült a saját érdekkörbe tartozó lapokat kedvező pozícióba emelni,

¹²⁴ http://www.kreativ.hu/cikk/hogyan_mukodott_orban_es_simicska_mediabirodalma

¹²⁵ http://hvg.hu/itthon/20140310_RTL_TV2_mediapiac_harc

a függetleneket pedig kilátástalan helyzetbe süllyeszteni. Mielőtt ezt közelebbről megnéznénk, tisztában kell lennünk valamivel. Hogy az állami erőforrások célzott adagolásával ilyen meghatározó módon lehessen alakítani a magyar médiateret, ahhoz adottságként a piac gyengesége kellett. Utóbbi elháríthatatlan oka a hazai publikum – olvasók, nézők, hallgatók – csekély nagyságrendje. A német, a brit, a francia sajtót nemcsak azért nem fenyegeti hasonló veszély, mert ott elképzelhetetlen efféle hatalmi expanzió (már csak a sokszínű, prosperáló demokratikus nyilvánosság miatt sem), hanem mert a magyarnál hatszor-tízszer nagyobb piac bőven eltartja az ottani médiát. Egy tízmilliós népesség ehhez kevés. A demokratikus sajtó virágzásához itt a demokratikus állam olyan bölcs és önzetlen támogatására – arányos és méltányos támogatási rendszerére – volna szükség, amilyen például a skandináv országokban érvényesül. A magyar médiavilág nagy része ennek híján lett előbb a pártok és kormányok húzd meg–ereszd meg játékanak a terepe, majd a pártbirkózás eldőltével az autokratikus hatalom leigázott tartománya.

Hogy ez a folyamat gyorsan haladt előre, abban szerepet játszott a – médiát fokozottan sújtó – 2008 utáni gazdasági recesszió. Ez siettetette a Simicska vezérelte folyamatok hatását. A Kreatív Online ábrája¹²⁶ ugyanazt a célratörést és kíméletlenséget tükrözi a nyomtatott sajtó világában, amit az imént a tévéfinanszírozás adatpárjaiból is kiolvashattunk:



¹²⁶ http://www.kreativ.hu/media/cikk/kozteruleti_penzosztas_az_orban_korszakban

Látványosan a baloldali kormányok alatt is célzott volt az állami hirdetések kihelyezése. Ám abban, hogy a Népszabadságnak több jutott a Magyar Nemzetnél, a politikai preferencián túl az előbbi sokkal nagyobb példányszáma is szerepet játszott, ami 2010-től már nem számított.

Éles trendforduló történt a hetilapoknál is. A Gyurcsány–Bajnai korszakban a (106 ezres példányszámú) Szabad Föld kapta az állami hirdetések 26,8 százalékát, míg a (77 ezres) HVG 22,8 százalékkal részesedett. Noha a 168 Óra baloldali volt és példányszámában (24 ezer) is megelőzte a jobboldali Heti Választ (20 ezer), mégis az utóbbi részesült az állami hirdetések 19,2 százalékából, szemben az előbbi 17,2 százalékkal. A Figyelő (16 ezer) 7,9 százalékot kapott, a Magyar Narancs (15 ezer) 6,2 százalékot.

2010 után Simicska itt is asztalt borított. Az érdekkörébe tartozó Heti Válasz egyedül elvitte az összes állami hetilaphirdetés bő kétharmadát: 67,9 százalékot; a szűk egyharmadon (32,1%) osztozhatott a többi hetilap (HVG: 16,7%, Szabad Föld: 7,2%, Figyelő: 4,6%, Magyar Narancs: 2,2%, 168 Óra: 1,4%).¹²⁷

5. A fenti adatok már jelezték, hogy 2010 után – a saját médiumok fölhízlalása és az ellenzékiek kiéheztetése jegyében – megindult az állami pénzek áramlása a Simicska-féle médiabirodalom felé. E pénzáramlás valódi nagyságrendje azonban nem érzékelhető az eddigiekből. Ehhez föl kell vázolnunk a Simicska-féle médiabirodalom intézményi, illetve céghálózatát – persze csak nagyvonalakban, hisz minden részletet nem ismerünk.

Az első megállapításunk, hogy itt is a közgéptársaságnál megismert dualizmus látható: az uralom alá vont állami intézmények és a magánkézben tartott cégbirodalom szoros együttműködése. Az előbbiekhöz tartoztak – a jogalkotói szerepet betöltő kormányzati és parlamenti részlegen túl – a Médiatanács, a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság, a Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap (MTVA), továbbá mindazok a kormány-, illetve állami szervek vagy állami cégek, amelyek hirdetőként jelentek meg a médiában.

A költség nagyságát tekintve az első helyen állt köztük a Szerencsejáték Zrt.: innen ment ki az összes állami pénz egynegyede. A második a Nemzeti Fejlesztési Hivatal, a harmadik maga a Miniszterelnökség. Utánuk jött

¹²⁷ Uo.

a Magyar Posta, az Államadósság Kezelő Központ, a Magyar Turizmus Zrt, majd annak gazdája, a Magyar Fejlesztési Bank.¹²⁸

Mint láttuk, ezen intézmények mindegyike bizalmi emberekkel volt tele: Simicska bizalmasaival. Így aztán nem kell csodálkozni azon, hogy a rendkívüli szankcionálási jogosítványokkal bíró médiahatóság szó nélkül tűrte, sőt mindenben támogatta Simicska – demokratikus országban elképzelhetetlen kereszttulajdonlások révén fölhalmozott – gigantikus médiaépítményének működését. Miközben ugyanez a médiahatóság könyörtelenül megakadályozta a Népszabadságot kiadó Ringier és a megyei napilapok egy részét jegyző Axel Springer fúzióját – míg csak az előbbi túl nem adott a Népszabadságon, amelynek stabilizálása így megghiúsult – azóta pedig bekebelezték és megszüntették a lapot.

Simicska személyi hálója mélyen benyúlt a kormányba és a parlamentbe is. Mindig akadt államtitkár vagy akár miniszter, illetve képviselő, aki benyújtott egy indítványt (melyet a frakció engedelmesen megszavazott), így eszközölve célzott törvényi kiigazítást valamely konkrét üzleti érdek érvényesítése végett. Ennek illusztrálására villantsuk föl a közterületi hirdetések frontján zajló plakátháború néhány mozzanatát. Simicska a Mahir révén a kilencvenes évek eleje óta volt érdekelt ebben az üzletágban. 2010-től expanzív üzletpolitikát folytatott, többek közt fel akarta vásárolni a spanyol ESMA cég érdekeltségeit, ám egyre rámenősebb ajánlatait sorra elutasították. Ekkor, 2010 decemberében született meg a „lex Mahir” néven elhíresült KRESZ-módosítás, amely megtiltotta reklámhordozók kihelyezését a közutak területén. Tehát azokon a helyeken, ahol addig főleg az ESMA hirdetett. Ám ezzel nemcsak Simicska versenytársa szenvedett el súlyos veszteségeket és került tarthatatlan helyzetbe a piacon, de az állam és sok önkormányzat is jelentős adóbevételektől esett el. Kósa Lajos, a Fidesz alelnöke, debreceni polgármester, a Megyei Jogú Városok Szövetségének vezetője nem is hagyta annyiban. Módosító indítványt nyújtott be azt javasolva, hogy az önkormányzatok maguk dönthessenek a tulajdonukat képező helyi közutak esetében. Hogy mi lett a Simicska–Kósa konfrontáció vége? Az alelnök indítványát leszavazták – vélhetően az olvasó. De téved. Mert Kósa még a szavazás előtt visszavonta javaslatát...¹²⁹

¹²⁸ http://www.crc.uni-corvinus.hu/download/media_ah_2012_riport1_130430.pdf

¹²⁹ <http://www.gepnarancs.hu/2011/07/torvennyel-kiszorított-verseny-társ/>

Az állam és a médiacégek nem álltak közvetlen kontaktusban. Közvetítőként *médiaügynökségek* végezték a megrendelői pénzek kihelyezését. 2010 után ezen a köztes területen sem a piaci verseny alakította a pozíciókat, nem konkurens ügynökségek vetélkedtek az állami hirdetésekért, amelyeket aztán a lehető legnagyobb és leghasznosabb publicitást megcélozva kötöttek le a médiumokban, hanem itt is saját ügynökségek kerültek kivételezett helyzetbe, s az elnyert hatalmas állami pénzeket nem piaci szempontok szerint (nagyobb publicitás), hanem a minél nagyobb haszon elérése végett helyezték ki a saját médiumokhoz. A Simicska-rendszerben a médiaügynökségek tehát kettős szerepet töltöttek be. Egyrészt közvetlen pénzszivattyúként – jelentős profittal – működtek, másrészt tovább csatornázták a pénzfolyamot további szivattyúzás végett a „céhbeli” tévékhez, rádiókhoz, újságokhoz, műsorkészítőkhez, köztéri hirdetőcégekhez. Három-négy ügynökség került uralkodó helyzetbe: az *Inter Media Group*, a *Bell and Partners*, a *Young and Partners* és a *Vivaki*. Több-kevesebb áttétellel mindegyik a Simicska-birodalom részét képezte. 2010 előtt a piac margiális szereplői voltak, de 2010 után hegemon pozícióba kerültek.

Ami végül a harmadik szektort, a *mediacégeket* illeti, itt el kell különítenünk három csoportot. Egyrészt a szélesen értelmezett *sajtóorgánumokat*, másrészt a *közterületi hirdetőcégeket* (plakátcégek), harmadrészt a *műsorgyártó cégeket*. Alaptevékenységükön túl pénzszivattyúként működtek mindannyian, a rendszerből ugyanis két helyen lehetett komoly pénzt kivenni: az ügynökségeknél és a médiumoknál.

A Simicska-birodalom fő *sajtóorgánumai* a következők voltak: Hír TV; Class FM, Music FM, Lánchíd Rádió; Magyar Nemzet, Heti Válasz, Metropolis. A *köztéri hirdetőcégek*: Publimont, Mahir Cityposter, Euro AWK, A Plakat, Euro Publicity, Neonlight. *Műsorgyártó cégek*: Hung-Ister, Show and Game. Az előbbi nemcsak az állami tévé, de az egész magyar televíziózás legnagyobb beszállítójává vált 2010 után.

6. Végül pillantsunk bele a pénzfolyamok mozgásába – pontosabban mozgásába. *Bátorfy Attila* számításai szerint¹³⁰ a 2010-től 2014-ig terjedő kormányzati ciklus idején 898 kommunikációs tárgyú közbeszerzésen mindösszesen nettó 60,4 milliárd állami forint jutott a hazai médiába. Ebből

¹³⁰ http://www.kreativ.hu/cikk/hogyan_mukodott_orban_es_simicska_mediabirodalma

724 esetben (ami az esetek 80,6%-a) a közbeszerzési értékhatár alá kalibrálták a pénz összegét, így nem is kellett nyilvános közbeszerzést kiírni. Az összeg túlnyomó része nyilvános közbeszerzésen ért ugyan célba, ám minél nagyobb pénzről volt szó, annál kevesebben indultak el a közbeszerzésen, hisz úgy szabták meg a feltételeket: meghívásos pályázat volt, eleve lefutott kör stb. Tényszerűen egyetlen indulóval, tehát verseny nélkül nyertek el 30,2 milliárd forintot, ami a teljes összegnek hajszal híján a felét tette ki. A két indulóval (netán a Simicska-cégek közti háziverseny jegyében) történt meg további 7 és fél milliárd célba juttatása – tehát a verseny nélkül vagy minimális verseny (látszatverseny) révén osztották ki a pénz 63 százalékát.

Minő véletlen egyezés: a teljes összeg 63 százalékát (38 milliárd) a Simicska-birodalom három cége vitte el: az IMG (30,3%), a Vivaki (18,6%) és a Bell and Partners (14,4%). Az IMG az elnyert pénz 77,9, a Bell and Partners a 70, 43, a szintén céhbeli Young and Partners a 79,2 százalékát vitte el verseny nélkül.

Hogy a számok mellett legalább egy jellemző konkrét eset is szerepeljen, idézzük fel a jegybanki közbeszerzés 2012–13-as történetét. Az MNB (még Simor András elnöksége alatt) 200 milliós média-közbeszerzést írt ki, amelyen az IMG is indult, de nem ő nyert. Emiatt a Közbeszerzési Hatósághoz fordult jogorvoslatért. Ám annak ellenére, hogy a Hatóság, sőt annak Döntőbizottsága élén is Simicska emberei álltak, nem tudtak fogást találni a lebonyolított pályázaton, így kénytelenek voltak elutasítani az IMG panaszát. Csakhogy időközben lejárt Simor elnöki mandátuma. És megérkezett a bankhoz az új elnök, Matolcsy György. A kiírt tendert azonnal visszavonták, újat írtak ki helyette, de nem ám 200 millióra, hanem annak a harmincszorosára, azaz 6 milliárdra, ami minden idők legnagyobb kere-tösszegű média-közbeszerzése volt. Hogy ki nyerte meg? Természetesen az IMG. Ami nem volt nagy kunszt, hisz immár ő volt az egyedüli induló.¹³¹

Nézzük meg közelebbről a közterületi hirdetések „piacát” is. Kezdjük ott, hogy 2010 után az állam hirtelen extrém módon preferálni kezdte a köz-
téri hirdetéseket, ahol pár év alatt meghatározó szereplővé vált Simicska cégcsoportja. Azért vált azzá, mert a médiának ebből az iparágából lehet a legkisebb befektetéssel a legtöbb profitot kivenni. 2008-ban az állam a

kihelyezett pénzeknek csupán az 5,7 százalékát fordította közterületi hirdetésekre. 2011-re ez az arány 22,8 százalékra nőtt. És miközben 2008 és 2011 között az állami hirdetésekre költött pénzek 42,6 százalékkal csökken-
tek (a válság miatt), addig ezen belül a közterületi médiára fordított pénzek ebben a négy évben 129 százalékkal nőttek.¹³²

2009-ben a Simicska Publimontja még az állami pénzek 20 százalékát sem kapta meg, és csak a harmadik volt a piacon, 2010-ben azonban már – 45 százalékos részesedéssel – az élre került, hogy 2011-ra hegemoniát élvezzen a maga 70 százalékaival.

Bátorfy Attila számításai szerint a Simicska-féle médiabirodalom négy év alatt mindösszesen több mint 20 milliárd forint tiszta nyereséget termelt a tulajdonosainak. A magyar reklám- és médiapiac a 2008-as válság óta recesszióban volt, teljes forgalmának több mint a negyedét veszítette el, körülbelül 50 milliárd forintot. Kevés nyereséges médiavállalat maradt, egy-két ügynökség kivételével szinte mindenhol eltűnt vagy jelentősen csökkent a profit. Ezzel szemben a Simicska-birodalom összesített árbevétele majdnem megduplázódott a kormányváltás után, a nyereségessége pedig az ötszörösére nőtt.¹³³

AZ ÁLLAM MINT RABLÓGAZDASÁGI CÉLSZERSZÁM

Fentiek után még világosabb, hogy az orbáni állam számára a hatalom nem (csupán) öncél, hanem eszköz: az anyagi javak (állami és magánjavak) megszerzésének eszköze volt. A hatalom a pénzt szolgálta – a pénz a hatalmat. A parlamentben célzottan hoztak törvényt nagyobb vagyontárgyak megszerzése érdekében.

Az ESMA nevű spanyol köztéri hirdetőcég ellen hozott KRESZ-módosítás esetét, továbbá a cafetéria piac letarolását, majd újjáépítését az imént láthattuk. Most vessünk egy pillantást a Fideszt nyíltan támogató hazai kereskedőláncre, a CBA-ra, amely cég többször is ott szerepelt a törvényhozás kedvezményezettjei között. A kereskedelmi hálózatokat terhelő kü-

¹³¹ Uo.

¹³² http://www.kreativ.hu/media/cikk/kozteruleti_penzosztas_az_orban_korszakban

¹³³ http://www.kreativ.hu/cikk/hogyan_mukodott_orban_es_simicska_mediabirodalma

lönadó előírásait is úgy szövegezték meg 2010-ben, hogy ne tartozzanak a hatálya alá a kiskereskedői láncolatként működő üzletek. A CBA ezzel adómentességhez és komoly versenyelőnyhöz jutott. A nem sokkal később elrendelt „plázastop”, amely megtiltotta a 300 négyzetméter fölötti kereskedelmi célú ingatlanok építését, ugyancsak a Fidesz-közei cég előnyére vált a gyakorlatban. Amikor később monopolizálták a dohánykereskedelmet, és megtiltották a szupermarketekben való cigarettárusítást, a CBA üzletlánc érdekkörébe tartozók is ott voltak az új trafikengedélyek kedvezményezettjei körében. S hogy az Orbán-Simicska birodalomban minden mindennel összefüggött, azt jelezték az egyenirányított állami média hirda-doiban estéről estére látható ingyen reklámok, amikor is a kereskedelmi életből vett „tudósítások” helyszínül rendre CBA-üzleteket választottak, a cég szövívőjének és emblémájának állandó szerepeltetésével.

Az Orbán-rezsim uralmi és gazdasági térfoglalásának evidens eszköze volt az államosítás. A hatalmi és a rabló funkció itt nem vált el élesen, hisz a nagy hálózatok állami birtoklása és működtetése (mint például a közoktatás vagy épp a víz-, a gáz- és az áramellátás) egyszerre tette lehetővé az erőforrások szinte kizárólagos birtoklását *hatalmi* és *anyagi* értelemben is. Az államosítás lehetett végleges vagy átmeneti. Az előbbi közvetlen hozzáférést biztosított az anyagi javakhoz: ha az állami cég nyereséges, akkor a nyereség csapolható meg; ha veszteséges, akkor a belépumpált költségvetési pénz. Minél nagyobb a veszteség, annál több költségvetési támogatásra van szükség, és minél több a támogatás, annál többet lehet ellopni belőle. Ha a piaci terület – főleg monopolhelyzet esetén – tartósan profitábilis, akkor az államosítás csak átmeneti volt: a korábbi tulajdonos és a konkurencia kiszorítására szolgált. Amit előbb-utóbb követhetett az újabb célirányos privatizáció: a fideszes érdekkörnek történő továbbadás.

Ez történt az egyik legnagyobb volumenű állami rablás esetében is, a *takarékpénztári hálózat* birtokba vétele, majd újabb magánkézbe adása során. 2013 nyarán a kormány döntése után (a szokott puccsszerű eljárással) törvényt hozott a parlament a takarékszövetkezetekről. Ez arról intézkedett, hogy a Magyar Posta a következő közgyűlésén 655 millió forinttal emeli a Takarékbank tőkéjét, amivel az állami tulajdon 58 százalékra emelkedik. Ráadásul úgy, hogy ehhez a tulajdonszerzéshez nem kell kikérni sem a Gazdasági Versenyhivatal, sem a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeleté-

nek az engedélyét, mert mint az indoklás mondta, a most alkotott törvény a Takarékbank szempontjából „lex specialis”, vagyis megelőz minden más vonatkozó törvényt. Az elfogadott jogszabály kimondta, hogy az a takarékpénztár, amely ellenszegül, elveszti saját takarékbanki részvényeit, s ezzel is az állami tulajdon növekszik.

„Rendkívül súlyos intézkedésről van szó – mondta *Dávid Ferenc*, a Vállalkozók Országos Szövetsége főtitkára. – Ha ezt így meg lehet csinálni, hogy a vételi jog erőszakos kijelölésével el lehet venni a takarékszövetkezetek többségi tulajdonát, akkor senki ne legyen nyugodt, mert a jövőben bármelyik tévétársaság, biztosító, vállalkozás, kereskedő, ipari bázis, bánya egyetlen állami döntéssel megszerezhető.”¹³⁴ Hogy valójában mi történt, azt egy akkori igen szellemes Népszava-cikk (a szerző nevét nem tüntetik föl) érteti meg velünk igazán:

„Kiraboltak egy takarékszövetkezeti fiókot Hegyeshalomban – közölte a Győr-megyei Rendőr-főkapitányság ügyelete. Egy 170 centi magas, felnyírt hajjú, napszemüveges férfi lépett a pénztáratba, fegyvert fogott az alkalmazottra, majd a készpénzzel távozott.”

Ez a hír múlt pénteken jelent meg, értelemszerűen a média bulvár-rova-taiban. Ám egy nappal korábban az összes magyarországi takarékszövetkezet kirablásáról is döntés született. Nemcsak a készpénzt, de a számlapénzt, az állampapír-kötvényeket, követeléseket, betéteket, részvényeket, a teljes üzleti portfóliót, az épületeket és berendezéseket is eltulajdonítja egy jól szervezett maffia. Ráadásul nemcsak egyetlen takarékszövetkezetből, hanem az összesből... valamint a takarékszövetkezetek által alapított Takarékbankból is. A bűncselekmény előkészülete ezúttal nyilvános, hisz nem valami titkos találkahelyen beszéltek össze, hanem a magyar parlament üléstermében, s döntésüket a sajtó szeme láttára hozták meg... A lapok... az erről szóló tudósításukat nem a bűnügyi rovatokban, hanem a belföldi hírek és gazdasági tudósítások között hozták. Pedig a történet minden eleme nyilvánvaló bűncselekmény...

Semmi kétség, hogy a ma még ismeretlen hegyeshalmi bankrablót a rendőrség le fogja fűlelni. A zsarolás bűncselekményét elkövetők személye viszont ismert: a parlamenti honlap szerint 214 kormánypárti képviselő

¹³⁴ Uo.

vett részt a bűncselekményben, és az előterjesztőnek, nevezetesen Magyarország kormányának a közreműködése sem vitatható.

Előbb vagy utóbb az ő felelősségre vonásukra is sor fog kerülni.”¹³⁵

A számos hasonló ügy közül a legnagyobb figyelmet a trafik-ügy és a föld-ügy kapta annak idején. A *dohánykereskedelem* államhatalmi eszközökkel történt újrafelosztása a maga teljességében mutatta meg a 2010 utáni fideszes szervezett felvilág természetét és működését. Amely ezúttal is a magángazdaság egyik szegmensébe tört be, s rendezte ott át radikálisan a tulajdonviszonyokat. Egy alaposan megtervezett, többlépcsős akciósorozatról beszélünk, amelynek azonosítására alkalmatlan, sőt félrevezető a „korrupció” elnevezés. Mert először is nem a közjavak megszokott leosztása, megcsapolása történt, hanem magánjavak elrablása, méghozzá az államhatalom (parlament, kormány, közhivatal) célirányos működtetésével, továbbá a pártszervezet (frakcióvezető, választókerületi elnökök, polgármesterek, helyi képviselők) bevonásával. Az akciósorozat tízezres, családtagokkal százezres, a dohányosokkal együtt milliós nagyságrendben érintett közvetlenül embereket, ezért jóval nagyobb figyelmet kapott a sajtóban, mint más – nagyobb összegű – rablások.

Nézzük, mi történt. Mindenekelőtt törvényt hozott a parlament, amely megtiltotta a dohánytermékek addigi helyeken (boltokban, szórakozóhelyeken, trafikokban stb.) történő árusítását, s azok értékesítését a jövőben kizárólag a „nemzeti dohányboltok” e célra létrejött, egységes hálózatában engedélyezte. Ezek üzemeltetését állami pályáztatás útján lehetett elnyerni. Rögtön az első lépésről kiderült utóbb, hogy a törvénytervezet eredeti szövege egy *Continental Zrt.* nevű cég vezetőjének a számítógépén készült, aki szoros kapcsolatokat ápol a Fidesz frakció vezetőjével, Lázár Jánossal – és akinek a cége utóbb (különféle áttételekkel) közel száz dohánybolt működtetésére kapott engedélyt.

Lezajlott a pályáztatás, amelyre a korábban trafiküzemeltetéssel foglalkozó vállalkozók jó része benevezett. Más részük nem nevezett be, mert az előkészületeket látva nem volt naiv, továbbá kiszámolta, hogy a törvényben megszabott 4 százalékos árréssel (alkohol, jégkrém, újság és szerencsejáték szelvények árusítása nélkül) nem lehet nyereségesen dohányter-

méket eladni. A pályáztatás során a fideszesek által előre kiválasztott kör jutott koncesszióhoz. Az említett Continental és a korábban említett CBA érdekkörén túl fideszes országgyűlési és önkormányzati képviselők, polgármesterek rokonai és ismerősei. Utóbb kiderült, a pályázatok elbírálása komolytalan volt, a pontokat tetszés szerint adták, a beadott anyagokat át se nézték. Kiderült az is, hogy a Fidesz-frakció tagjai javaslatlétélre kézhez kapták a pályázók listáját, nemkülönbén a fideszes polgármesterek is. Az egyik városban, Szekszárdon egy képviselő (*Hadházy Ákos*) nem tudta ezt összeegyeztetni a lelkiismeretével, mobiltelefonjával hangfelvételt készített az osztozkodásról, majd nyilvánosságra hozta azt. Növelte a botrányt, hogy az eredményhirdetés után a pályázatban szereplő 4 százalékos árrést 10 százalékosra emelték, és a fentebb zárójelben említett termékek árusítását is engedélyezve a dohánytermékeken túl.

A vesztesek és a sajtó munkatársai persze meg akarták ismerni a pályázatok: az értékelést, az indoklást, a győzelem, illetve a vereség konkrét okait, a hatóság azonban nem kívánta a nyilvánosság elé tárni a részleteket. A hivatalosan közzétett eredménylista csak a győztesek nevét tartalmazta, semmi mást. Ezért sokan beadvánnyal fordultak a Nemzeti Dohánykereskedelmi Zrt.-hez és a nemzeti fejlesztési miniszterhez, kérve a pályázatok részletes adatait, bírósági eljárást is kilátásba helyezte. Ám a Fidesz-frakció sem tétlenkedett: egyéni képviselői indítvánnyal kezdeményezték az *információs törvény módosítását* sürgős, kivételes eljárásban: „A nyilvánosságra hozatal nem eredményezheti az olyan adatokhoz... való hozzáférést, amelyek megismerése az üzleti tevékenység végzése szempontjából aránytalan sérelmet okozna.”¹³⁶

A botrány egy ideig tartott, aztán elült. Pedig a magántulajdon, a magánkereskedelem, a magánegzisztenciák világába ilyen jellegű beavatkozásra utójára a kommunista diktatúra idején került sor. Előtte pedig a Horthy-korszakban: a zsidótörvények révén. Most persze nem faji alapon került sor minderre. Pusztán az erő jogán s a végtelen kapzsiság okán.

Hogy ez utóbbi alól a miniszterelnök közvetlen környezete sem kivétel, azt jelzi, hogy 25 trafikkoncesszió került az ő szűkebb pátriájának környékére, hozzá közvetlenül vagy közvetve kapcsolódó személyek érdekkörébe.

¹³⁵ <http://nepszava.hu/cikk/658937-bankrablas-fideszes-modra>

¹³⁶ <http://www.parlament.hu/irom39/10904/10904.pdf>

Az egyikük *Mészáros Lőrinc*, Felcsút polgármestere, a kormányfő fociakadémiájának elnöke, Orbán megbízható embere, minden jel szerint strómanja volt. A polgármester fivére öt luxus-trafikjogot nyert: öt különböző nagyváros (a legtávolabbi 210 kilométerre van Felcsúttól) hipermarketjében, ahol óriási a forgalom. Mészáros alpolgármestere ugyancsak ötöt nyert (annyi volt a papíron egy pályázó által nyerhető maximum), ugyancsak hipermarketekben. Öt-öt dohánybolt jutott egy Mészáros alvállalkozójaként működő testvérpárnak is, szintén távoli városok frekventált helyein. Végül 5 jutott Orbán Viktor veje korábbi üzlettársának.¹³⁷

Nézzük az *állami földpályázatok* ügyét. A 2010-es győzelem után a kormány új nemzeti agrárstratégiát hirdetett, amelynek keretében nagyszabású állami földbérlet-pályázatot írt ki, ígéretei szerint a nagybirtokosokkal szemben, a helyi gazdák javára. Ami a valóságban történt, az épp ennek az ellenkezője volt. A földbérletet nagyméretű állattartási kötelezettséghez kötötték, ami gyakorlatilag kizárta a pályázatból a kis és közepes családi gazdaságokat. A bíráltnál olyan pontrendszert alkalmaztak, amely korlátlan lehetőséget adott a szubjektív megítélésnek, a pályázatok ráadásul titkosították – nem véletlenül. Hogy a közvélemény utóbb mégis megismerhette őket, az *Ángyán József* fideszes parlamenti képviselőnek volt köszönhető, aki státusánál fogva betekinthezett az iratokba, majd nyilvánossá tette vizsgálódása eredményét. Ángyán a kormány agrárügyi államtitkára volt, a kis és közepes gazdaságok támogatásának lelkes híve, ám miután szembesült a választások idején, majd a kormányprogramban meghirdetett elvekkkel szembemenő gyakorlattal, lemondott posztjáról, és az orbáni agrárpolitika bírálója lett. Ő maga így summázta a földpályázatok valódi tartalmát s eredményét: „Egy gazdasági, hatalmi dinasztiaépítő, mohó zsákmányszerző csoport eredeti vagyongyarapításának vagyunk tanúi, amihez a politikába való direkt beépülés, a korábbi kapcsolati... tőke és a hatalmi pozícióból fakadó bennfentes információk gátlástalan felhasználása kiváló lehetőségeket teremtet.”¹³⁸

A helyi gazdák támogatásáról szóló hivatalos hazugságokkal ellentétben Orbánék valóban a nagybirtokosok földszerzését preferálták. A 100 hektár

fölötti nyertes érdekeltségek száma 37 volt: az összes (461) érdekeltség 8 százaléka. És hány százalékát kapta ez a 8 százalék az összterületnek? A 60 százalékát! De hasonló kép tárul elénk a másik végéről nézve is: a 20 hektár alatti érdekeltségek száma 308 volt: arányában 67 százalék. És ez a 67 százalék az összterületnek a 16 százalékát kapta csupán. Végül a leg súlyosabb adat: a bérbe adott területek 33 százalékát nyerték el helyben lakók, a 67 százalék más településen élőknek jutott. (Többek közt műkörös és egyéb, vélhetően stróman vállalkozóknak.)

Különös tény, hogy a kormányfő megyéjében osztották ki a legtöbb földet: az országosan bérbe adott összterület 24,4%-át és a földérték 30,8%-át.¹³⁹ A kormányfő megyéjéből is messze kimagaslott a kormányfő faluja, Felcsút, amely az ország 814 nyertes pályázatából 36-ot mondhatott magáénak. Ezekkel közel 1900 hektárnyi területet kapott meg, az összes bérbe adott terület több mint 10 százalékát. Igen: egyetlen (kétezernél kisebb lélekszámú) falu pályázói kapták meg az állam által országosan kiosztott föld egytizedét. A miniszterelnök falujából, a miniszterelnök jó ismerősei. Mindennek kapcsán érdemes közelebbről is megnézni Orbán és családja 2010 utáni vagyongyarapodását.

¹³⁷ http://hvg.hu/kkv/20130619_Auchanos_trafikszazmillioik_a_felcsuti_po

¹³⁸ Uo.

¹³⁹ http://www.kielegyenafold.hu/userfiles/file/IV_jelentes_a_foldrol_20121215_NG_20130422.pdf

AZ ORBÁN-KLÁN GAZDAGODÁSA

A szervezett felvilág politikai vezetője minden jel szerint személyesen is oroszlánrészt vállal a fideszes rablógazdaság működtetésében, és ennek megfelelően részesül is a rablott javakból. Mivel a magánvagyon-fölhalmozás fedett technikák, illetve strómanok révén zajlik, Orbán vagyonosodásának mértékét legfőljebb megbecsülni lehet. Annyi azonban kijelenthető, hogy ahhoz fogható – földbirtokokból, hotelekből, lakóingatlanokból, ipari, kereskedelmi és agrárvállalkozásokból, trafikokból, fociakadémiából, stadionból, iskolából, arborétumból, kisvasútból és a jó ég tudja, mi mindenképp épülő – *magánuradalom*, ami a miniszterelnök környezetében jórészt *közhatalomból* és *közpénzből* létesült, egyetlen demokratikus ország kormányfője körül sem épülhetett volna föl. A századrésze se.

S ha már itt tartunk, tegyünk egy történelmi visszpillantást. Noha a magyar politikát minden parlamentáris korszakban – a dualizmus idején, a Horthy-rezsim alatt és a liberális demokrácia korában is – átítatta a korrupció, a hatalom csúcsán állók mentesek voltak ettől. *Tisza Kálmán*, a századvég vezető politikusa például jól ismerte ugyan mamelukhadának korrupciós ügyeit, sőt ez a részét képezte az általa alkalmazott hatalompolitikai eszköztárnak, amely a kormányzáshoz szükséges többség biztosítására volt hivatott, ám a miniszterelnök kezéhez egyetlen krajcár sem tapadt hozzá hosszú regnálása során. Igaz ez a fiára, *Tisza Istvánra*, a dualizmus utolsó időszakának meghatározó politikusára is. Akit ellenfelei rendre az ország tönkretételével vádoltak, de megvesztegethetetlenségét, tökéletes morális intaktségát még az iránta vad gyűlöletet táplálók sem vonhatták kétségbe. *Horthy Miklós* kormányzó politikusi kvalitásairól nem lehetünk nagy véleményekkel, ám kétes anyagi ügyeknek az árnyéka sem vetült rá, ahogy a korszak legnagyobb formátumú kormányfőjére, *Bethlen Istvánra*, de még az országot fasizálni próbáló *Gömbös Gyulára* sem. Az 1945 utáni koalíciós miniszterelnökök, *Tildy Zoltán*, *Nagy Ferenc* szintén feddhetetlenek voltak, ahogy a rendszerváltozás utáni kormányfők is, kezdve *Antall Józseffel*, végezve *Gyurcsány Ferenc* és *Bajnai Gordon*nal. Egyikük sem volt illethető azzal a váddal, hogy a néptől kapott közhatalmat a saját

anyagi gyarapodásuk érdekében használták volna föl. Sőt, a diktatúrák vezetői sem éltek vissza ily módon a hatalmukkal. Még a legelvetemültebbek – Szálasi vagy Rákosi – sem. Orbán Viktor az első és az egyetlen a magyar politikai vezetők hosszú sorában, aki a legdirektebb módon, célirányosan és gátlástalanul a saját magánvagyonára használta föl a társadalomtól elnyert közhatalmat.

Mindez nem 2010-ben kezdődött. Már első ciklusa idejéről is kiderült – zömmel sajnós utólag – hogy a kormányfő egy magánvállalkozás tagjaként igyekezett privát profit- és vagyonszerzés céljára használni kormányfői hatalmát (lásd a tokaji szőlő bizniszt vagy a Váli-völgy extrém vízgazdálkodási beruházását).¹⁴⁰ 1998 és 2002 között a tizenegy és félszerezére nőtt a szűken vett Orbán-család földvagyon (5,5-ről 63 hektárra), és tizenháromszorosára a lakóingatlan-vagyon (az 1994-ben 563 ezer forintért vett belvárosi lakás helyett 75 millióért vásároltak kertés sváb-hegyi villát 2002-ben, amelynek több tízmilliós átépítéséhez azonnal hozzá is láttak. Orbán apjának bányacégei pedig szárnyalni kezdtek a fiú hivatali ideje alatt. A Dolomit Kft. saját vagyon 1998-ban még 98 millió forint volt, 2002-ben már 666 millió. A nettó árbevétel 1998-ban 371 millió, 2002-ben egymilliárd. A Gánt-Kő Kft. saját tőkéje 2000 és 2002 között 94-ről 314 millióra nőtt; a cég eredménye ugyanekkor 16 millióról 167-re: a tízszeresére.¹⁴¹ A mából visszanézve persze már aprópénznek tűnnek az egykori százmilliók: a 2016-os év után Orbán Győző 1,2 milliárdos osztalékot vett ki a bányavállalkozásaiból. Nem a cégek bevétele volt ennyi, hanem a privát haszna.¹⁴²

Visszatérve a fiúra, az Orbán Viktor vagyoni ügyeit (a kívülállók közül) egykor mindenkinél jobban ismerő Ferenczi Krisztina szerint a svábhegyi villa kapcsán az országgyűlési vagyonbevallásban közönséges „parasztkvátás” folyt. „A tíz éve vásárolt két társasházi lakás annak ellenére két lakásként szerepel... hogy azokat közvetlenül a vétel után önálló családi házzá építették át, s így jóval meghaladja a nyilvántartásban szereplő eredeti méretet, ami mindössze 82 és 101 négyzetméterről szól. A tízszobás luxussvilla a valóságban kilenc éve 300 négyzetméteres, azt 120 négyzetméternyi

¹⁴⁰ Debreczeni József: *Arcmás*. Budapest, 2009. Noran Libro. 247–274. o.

¹⁴¹ Uo.

¹⁴² <https://444.hu/2017/05/30/orban-papa-12-milliardot-hozott-elo-a-banyabol-tavaly>

építménnyel toldották meg: ez is lemaradt a tulajdoni lapról. A hasznos terület 420 négyzetméter.”¹⁴³

Orbának a felerészben tulajdonolt budai villán kívül mindössze 5 felcsúti ingatlan került a nevére, a feleségére viszont majd’ nyolcszor annyi: 38 darab, ami csak egy az átlátszó trükkök közül. A feleség tulajdonát képező 38 ingatlanból 18 fekszik Felcsút, 2 a szomszédos Bicske határában, jórészt termőföldek: szántók, rétek, legelők. Orbánné mindig leszögezi: a művelés után járó állami és uniós támogatásokat nem ő veszi föl, hanem azok, akik a földjeit művelik, de hogy kik ők, azt nem árulja el. Ám a falu lakói elől bajos eltitkolni: ők úgy tudják: a Flier-család. „Flier állandó ügyfele a miniszterelnök feleségének: adnak-vesznek, cserélnek évek óta. Volt, hogy Lévai öt napig volt tulajdonosa egy alcsútdobozi zártkertnek és gazdasági épületnek, hogy azután elcserélje Flier bicskei földjére... Olyan is előfordult, hogy oda-vissza ment a csencselés: Lévai elcserélte 7 hektáros szántóját Flier Jánossal, majd két évre rá megvásárolta tőle.”¹⁴⁴

Flierné a Fidesz helyi elnöke volt, a férje foglalkozása autószerelő. Ennek alapján aligha szakmai alapon ültették be 1999-ben a herceghalmi állami gazdaság igazgatótanácsába. Nyilván bizalmi alapon ültette be az állam, melynek vezetőjét akkor is Orbán Viktornak hívták. A bizalom pedig azért volt kulcskérdés akkor és ott, mert a herceghalmi az egyike volt a „piszkos tizenkettő” néven elhíresült, magánkézbe juttatott állami gazdaságoknak.

A kormányfő nejének birtokait művelő, vele földeket csereberélő Flier János a családtagjaival együtt 377 hektárt nyert az állami földbérlet-pályázaton. (Nyert ő, a felesége, a testvére és a lányuk, aki a Vidékfejlesztési Minisztérium alkalmazottja volt.) Flierék az országos átlag tízszeresét kapták, bekerültek a tíz legnagyobb nyertes közé. (Náluk többet a környéken – és az országban is – csak Mészáros Lőrinc, a felcsúti polgármester nyert.) Flier veje kapta a Felcsúton nyíló egyetlen trafik üzemeltetési jogát.¹⁴⁵ Ezek alapján biztosra vehető, hogy a Flier-család Orbánék egyik strómanja Felcsúton.

A másik Mészáros Lőrinc. Az ő becsületes foglalkozása eredetileg gázszerelő volt. (A régi nagyurak legmegbízhatóbb, legszolgálatkészebb em-

¹⁴³ http://nol.hu/belfold/20120416-az__eltitkolt__svabhegyi_villa

¹⁴⁴ Uo.

¹⁴⁵ http://nol.hu/gazdasag/20130513-a_flier_csalad_ujra_gyozott

berei is azok közül kerültek ki, akiket ők tettek egyszerű béresből gazdag hűbéressé.) Mészáros még a kilencvenes évek elején zajló állami gázprogram révén kapta az első esélyt a fölemelkedésre: a falvakba vezetett gáz tömeges bekötési munkát biztosított neki. A kétezres évek közepén azonban beütött a krach, a cégnek egyre kevesebb megrendelés jutott, 2007-re vesztéses lett.¹⁴⁶

Ám Mészáros ekkortájt kezdte szponzorálni a hazai focicsapatot. „Kijárt a meccsre, ott került kapcsolatba... a Viktorral” – emlékezett egy ismerőse.¹⁴⁷ És addig-addig járt a meccsre, és barátkozott a még csak miniszterelnök-várományos Orbánnal, míg egy szép napon ő lett a *Felcsúti Utánpótlás Nevelésért Alapítvány* elnöke. És a cégügyei hirtelen rendbe jöttek: a korábbi gázszerező vállalkozást építőiparivá fejlesztette, 2008-ban már százmilliós bevétele volt, ami a kormányváltás után milliárdos nagyságrendűre kúszott fel. A *Mészáros és Mészáros Kft.* a 2010. évi 835 millióról 2011-ben több mint 2,2 milliárdra növelte nettó bevételét, 2012-ben elérte a 4,6 milliárdot.¹⁴⁸

A cég vagyongyarapodása később még vadabb méreteket öltött. A Mészáros és Mészáros Kft. *ezerszeres* növekedést produkált tíz év alatt: a 2006-os 19,2 millióról 2016-ra 20 milliárd fölé tornáztta éves bevételét!¹⁴⁹ Az Index újságírója tényszerűen állapította meg: ehhez képest még az üzleti szempontból világsoda számba menő Facebook is „szerény” eredményt produkált, hiszen „csak” a hatszázszorosára volt képes növekedni tíz év során, az Apple cégről már nem is beszélve, amely „mindössze” a tizenkét-szeresére.

2010-ben még csak ez az egy cég volt Mészáros nevén – mára harmincnál is több van. Továbbá még közel ennyihez kötik olyan gazdasági, illetve személyi szálak, amelyek alapján azok is az ő (azaz Orbán Viktor) érdekltségébe sorolhatók. Van köztük több építőipari, illetve út- és vasútépítő vállalkozás – ezek nagyokat kaszálnak a közbeszerzési pályázatokon. 2016-ban például mindenkit megelőzve nem kevesebb, mint 225 milliárd

forint értékben részesedtek az állami megrendelésekből.¹⁵⁰ Vannak agrár-cégek, ingatlanvállalkozások, szállodalánc (Hunguest), a teljes Balaton parti campinghálózat, hatalmas médiacég, mely csaknem lefedi a teljes megyei napilap spektrumot (Médiaworks), de Mészáros tulajdona már az Echo TV is, továbbá komoly részesedést szerzett az FHB bankban és így tovább. A hírekben szinte naponta jelenik meg egy-egy újabb vagyontárgy, amely a Mészároshoz kötődő cégek valamelyikének érdekltségébe került. A nagyságrend érzékeltetésére ilyen például a hazai áramfogyasztás 13 százalékát adó Mátrai Erőmű, amelyben közel 80 százalékos tulajdonrészt kíván vásárolni a Mészáros és Mészáros Kft.¹⁵¹

Az utóbbi évek döbbenetes vagyongyarapodása összefügg Orbán és Simicska kapcsolatának végzetes megromlásával: Mészáros számos addig Simicska felségterületének számító szektor „gazdája” lett. Ezzel részben ki is nőtt Orbán személyes strómanjának szerepköréből, de a legkevésbé sem tett szert a Simicskáéhoz hasonló önálló hatalmi státusra. (Erre se ambíciója, se képessége nincs, és persze Orbán se enged többé senkit a fejére nőni.)

Az elképesztő gyarapodás mutatója, hogy a tíz éve még szerény gázszerező – akit a rossz nyelvek csak „Pénztáros Lőrinc”-ként emlegetnek – 2016-ra egyetlen esztendő leforgása alatt *megötszörözte* a vagyonát: az egy évvel korábbi 23,8 milliárdról 120 milliárdra. Amellyel a leggazdagabb magyarok listáján a 31. helyről az 5. helyre ugrott. Fellengzősnek tűnik – noha teljesen tárgyyszerű – a sajtó megállapítása: *ez a magyar történelem valaha volt leggyorsabb vagyongyarapodása.*¹⁵²

A Forbes magazin más típusú becsléssel, 105 milliárddal „csak” a 8. helyre sorolta Mészárost, de a gyarapodás sebessége itt is hajmeresztő: az ügyes gázszerező a tavalyi évhez képest a Forbes szerint is megháromszorozta a vagyonát.¹⁵³ A 444.hu kiszámolta: Mészáros Lőrinc vagyona naponta 274 millióval nő, ami 11 millió forintos órabérnek, 180 ezer forintos „perc-bérnek”, és 3100 forintos „másodperc-bérnek” felel meg. Efféle „gazdasági” csodára természetesen nem adhat magyarázatot semmiféle (nem létező) üzleti zsenialitás. Egyetlen reális magyarázat létezik: Mészáros Lőrinc mö-

¹⁴⁶ <http://www.origo.hu/itthon/20130529-portre-meszaros-lorinc-felcsuti-polgarmesterrol-a-puskas-akademia-elnokerol.html>

¹⁴⁷ Uo.

¹⁴⁸ http://nol.hu/belfold/meszaros_lorinc_800_millios_osztaleka?ref=sso

¹⁴⁹ http://index.hu/gazdasag/2017/02/20/meszaros_lorinc_vagyona/

¹⁵⁰ http://index.hu/belfold/2016/12/13/meszaros_lorinc_kozbeszerzes/

¹⁵¹ http://index.hu/gazdasag/2017/05/03/meszaros_lorinc_megveheti_a_matrai_cromuvet_is/

¹⁵² http://index.hu/gazdasag/2017/04/27/100_leggazdagabb_napi.hu_2017/

¹⁵³ http://index.hu/gazdasag/2017/10/31/forbes_meszaros_lorinc_105_milliardnal_tart/

gött Orbán Viktor hatalmi akarata és közvetlen személyes anyagi érdeke áll. Valójában tehát a regnáló miniszterelnöké a magyar történelem valaha volt leggyorsabb – egyben legsötétebb – vagyongyarapodása.

Ehhez szemléltetésként érdemes egy pillantást vetnünk Mészáros 2011-ben alapított agrárcégére, a Búzakalász 66 Kft.-re. Az alapításra közvetlenül az állami földbérlet-pályázat meghirdetése előtt került sor. Mészáros valahogy „előre megérezte”: a nagy bérletek elnyerésének előfeltétele a nagytestű állatok nagy volumenű tenyésztése lesz, ezért szarvasmarha-tartásba fogott. Ezek után már csak „egy kis szerencse” kellett ahhoz, hogy az ország összes pályázója közül az ő cége nyerje a második legtöbb birtokot. A családtagokéval együtt a törvényt szabta 1200-as határnál egy picivel többet: 1374 hektárt. Ezek a földek pedig véletlenül körbeöleltek egy 13 hektáron fekvő, öt műemléképület együtteséből álló majort, amely valaha *Habsburg József* főherceg tulajdona volt. Ma ugyanez a kormányfő apjáié (*sic transit gloria mundi*), legalább is az ő cége szerepel tulajdonosaként.

A volt főhercegi majorság körüli földek csak egy részét képezik ama birtoktesteknek, amelyek a feleség és az Orbánékhoz kötődő két család, illetve cégek nevén vannak. Ferenczi Krisztina számos konkrét történetet, eseteleírást, interjút, továbbá a helyiek által elmondott ismeretet közölt a cikkeiben, amelyekből teljesen világos, hogy Felcsút környékén Orbán Viktor uradalma épül, illetve működik.

A Magyar Vidékfejlesztési Hivatal honlapján található adatokból a Magyar Narancs összeszámolta, hogy 2010 és 2015 között mennyi állami, illetve uniós támogatást vett föl a Flier- és a Mészáros-család. Az előbbi 661 milliót, az utóbbi 586 milliót. Ketten együtt tehát 1 milliárd 247 milliót. A 2010 óta tartó dinamikus növekedést jelzi, hogy az akkori összeghez képest 2015-re megötszöröződött az éves támogatásuk volumene.¹⁵⁴ A szóban forgó családok azonban nem tették a ládaírába az ölükbe hullt százmilliókat. Érdekes véletlenként ugyanazon a napon, 2014. november 18-án indították be új állattartó üzemüket. Flier János egy marhatelepet, Mészáros Lőrinc egy mangalicatelepet. Orbán Viktor miniszterelnök mindkét átadáson megjelent, és személyesen vágta át a nemzetiszínű szalagot...¹⁵⁵

¹⁵⁴ <http://magyarnarancs.hu/kismagyarorszag/tul-a-ketmilliardon-egekbe-szokott-az-allami-agrartamogat-as-felcsuton-2010-ota-97833>

¹⁵⁵ <https://444.hu/2014/11/18/orban-adta-at-a-baratja-meszaros-lorinc-mangalicatelepet>

Térjünk át ezek után a legbizarrabb projektekre, a *futballvállalkozásra*. Kezdjük a pénzzel. A sajátjával Orbán mindig fukarul bánt, a szíve csücskének számító futballra is csak 150 ezer forintot adott: ekkora összeggel alapította meg 2006-ban a Felcsúti Utánpótlás Neveléséért Alapítványt. 150 ezer forintból persze ping-pong szakosztályt se lehetett volna indítani, nemhogy fociakadémiát – ahhoz *mások pénzére* volt szükség, nem is kevéssé. Ez jóval a 2010-es választások előtt elkezdett csorogni, amikor már biztosra lehetett venni, hogy Orbán nyerni fog. Ám ahhoz, hogy komoly pénzfolyamok induljanak meg Felcsút felé, ezúttal is a közhatalom célirányos fölhasználására volt szükség. És a miniszterelnök most se hezitált: törvényt hozatott a parlamenttel, hogy a magánadományok levonhatók legyenek az adóból. „A látványcsapat-sportágak támogatója a fizetendő társasági adó 70 százalékáig terjedő adókedvezményt érvényesíthet, valamint a támogatás értéke elszámolható az adózás előtti eredmény terhére is.”¹⁵⁶ Ezek a támogatások valójában közpénznek tekinthetők, hiszen a be nem fizetett adó okán a költségvetésből kiesik évi 15-20 milliárd, amit valahogy pótolni kell.¹⁵⁷ A bőkezű adományozókat (akik nem a saját cégüket, hanem a költségvetést rövidítik meg) ráadásul rendre ott találjuk az állami közbeszerzések nyertesei közt.

Mert az adományok jó része évről évre a felcsúti fociakadémiához kerül. A Felcsúthoz képest elenyésző az egyes élvonalbeli labdarúgó-csapatokhoz beérkezett pénzek nagysága. Az *atlatszo.hu* utánajárt a Puskás Akadémia pénzeinek. „Az állami támogatások a 2011. évi 512 millióról 2012-ben 2 milliárd 127 millióra nőttek, és az adományozók is jobban teljesítettek: a 2011-es 658 millió helyett 850 millióval támogatták a Felcsúti Utánpótlás Alapítványt. Meg is van a látszatja: a 2011-es 370 millió „nyereség” közel ötszöröse: 1,7 milliárd lett 2012-ben a tárgyévi eredmény. A legnagyobb adományozók, mint például a MOL, maguk is részben állami tulajdonúak. De nem volt semleges az állammal való kapcsolata az olyan bőkezű mecénásoknak sem, mint a *Közpénz*, az *OTP* vagy a *CBA*.”¹⁵⁸

¹⁵⁶ <http://vallalkozoi.negyed.hu/vnegyed/20120809-1520-milliardjaba-kerult-az-adofizetoknek-a-latvanysportok-felfuttatasa.html>

¹⁵⁷ Uo.

¹⁵⁸ <http://atlatszo.hu/2013/07/09/orban-fociakademiaja-a-legegyenlobb-civil-szervezet-tavaly-3-milliardos-bevetele-volt/>

De nézzük, mi minden épül és működik ebből a temérdek pénzből.

A Puskás Akadémia hivatalos honlapja szerint: „Az egykor varrodának használt kúria épületét teljesen átépítették, egy emelettel bővült, mintegy ötven-hatvan akadémista bentlakását biztosítja... Ezzel az épülettel egy időben szentelték fel a Szakmai és Orvosi Központot 2009-ben. 2010-ben elkészült az étteremnek, a konyhának, a kommunikációs osztálynak, a FourFourTwo futballmagazin magyar szerkesztőségének és az impozáns körtárgyalónak otthont adó új épületszárny, ugyancsak lenyűgöző látványvilággal. Az építkezések azonban itt sem álltak meg, elkészült a kollégium új épülete a Fő utca túloldalán.

A futballpályák száma is folyamatosan növekszik. Az egykori falusi pálya, a mai centerpálya mellett ma már két műfüves és öt füves nagypálya található, s az első felcsúti műfüves pálya jelenleg az egyetlen kétszallagos FIFA-minősítésű játéktér az országban...

A fedett műfüves csarnok... az úgynevezett tesztpálya... egy sajátos szoftver, és különleges felszereltsége révén számos a futballban fontos adatot képes mérni, rögzíteni a futballisták fizikai, technikai, élettani felmérésekor.

2012-ben elkészült az új, közel háromezer négyzetméteres iskolaépületünk... elkezdődik a háromezer-ötszáz férőhelyes új mini stadion építése is a régi centerpálya helyén, és a tervek között szerepel egy fedett nagypálya építése a téli edzésekhez. És ott van még a saját múzeumunk és archívumunk, a Puskás Intézet leendő új épülete is... Az Akadémia alapítványa 2007-ben vásárolta meg és a felújítás óta működteti Alcsútdobozon az immár háromcsallagos Puskás Akadémia Sport Hotelt, és... az Alcsúti Arborétum üzemeltetését is a futballnevelő központ alapítványa végzi. Az Akadémiát működtető alapítvány vásárolta meg a régóta nem üzemelő Bicske-Székesfehérvár vasúti szárnyvonal ezen szakaszát, beleértve az állomásépületeket is, hogy kisvasutat működtessen rajta... Az alcsút-felcsúti állomásépület vendégházként újult meg, visszanyerve gyönyörű, eredeti formáját... A távlati tervek között az... alcsúti Habsburg-kastély újjáépítése is szerepel.¹⁵⁹

Tehát: hét nagy futballpálya, egy épülő stadion, plusz egy fedett nagypálya, két központi épület, kollégium, szakközépiskola, tangazdaság, mú-

zeum, archívum, szálloda, arborétum, kisvasút, vendégház-állomásépület, Habsburg-kastély... És mindezek központja a stadion: a kormányfő házatól karnyújtásnyira – részben az ő földjein. Mert felépült a luxus stadion is hatalmas, fából készült tetőzettel a lelátók fölött. Befogadóképesség: 3500 fő. Felcsút teljes lakossága kétszer elérne benne. Az építés költsége négy milliárd forint volt. A cink.hu szerint: „a felcsúti Puskás Ferenc Labdarúgó Akadémia csapatának drágábban építenek stadiont mindannyiunk pénzéből, mint amennyiből a Juventus fantasztikus stadionját Torinóban kihozták.” Felcsúton az egy ülőhelyre eső építési költség 1 085 000 Ft; Torinóban: 885 000 Ft. Felcsút lakossága 2010-ben 1 789 fő, a stadion befogadóképessége 3 500 fő. Torino lakossága 2011-ben 907 108 fő; a stadion befogadóképessége: 41 000 fő.¹⁶⁰

A közpénzből táplált közhasznú alapítványra vonatkozó legfontosabb ismeretek el vannak rejtve a közvélemény elől. Ferenczi Krisztina derítette ki, hogy 600 milliós hitelkeretet biztosított az alapítványnak a *Duna Takarékszövetkezet*, az pedig közismert, hogy ez volt az országban az egyetlen, amelyik megúsza az államosítást: úgy szövegezték meg a törvényt, hogy (a folyamatban lévő bankká alakulási kérelme ürügyén) rá ne vonatkozzék. A Duna Takarékszövetkezet elnökét *Garancsi Istvánnak* hívják. Ő a Videoton focicsapatának tulajdonosa, rendre ott köpködi a szotyola héját Orbán mellett a díszpáholyban.

Garancsi vette meg azt a 66 négyzetméteres lakást a Gellérthegy oldalában, amelyik szomszédos az Orbán felesége tulajdonában lévő 91 négyzetméteres lakással. Az egyik lakásban *Orbán Ráhel* lakott az esküvője előtt, a másikban *Orbán Gáspár*. Garancsi azt mondta, piaci alapon vette a lakást, és merő véletlen, hogy épp Orbánék szomszédságában, az Orbán gyerek pedig bérlőként lakik benne. A bérleti szerződés viszont két ember magánügye, másra nem tartozik.¹⁶¹ Maradt-e kétség ezek után a felől, hogy Garancsi is Orbán strómanja?

Ha maradt, iktassuk ide, hogy 2013 nyarán megállapodást írt alá a kormány és a Magyar Természetjáró Szövetség az elhanyagolt turistaházak felújítására és hasznosítására. A kormány nevében Orbán Viktor miniszter-

¹⁵⁹ <http://www.pfla.hu/?q=static/magunkrol>

¹⁶⁰ <http://cink.hu/magyarorszag-legdragabb-szobra-epul-felcsuton-3-8-milli-498543383>

¹⁶¹ Uo.

elnök, a természetjárók nevében Garancsi István elnök látta el kézjeggyével a dokumentumot. „A miniszterelnök biztosította az elnököt, hogy a magyar állam rendelkezésre bocsátja a felújítás költségeit, amit 2–3 *milliárdra* takarítottak. A felújítást a Magyar Természetjáró Szövetség végeztetheti el.”¹⁶² Ez azonban csak csepp volt a tengerben, hisz Garancsi azóta újabb és újabb cégek tulajdonosaként, hatalmas pályázati pénzek nyerteseként, illetve kormányzati intézkedések haszonélvezőjeként tűnik föl Orbán közelében. Övé lett például az a spanyol plakátcég, amelyet (még Simicska konkurenseként) törvénymódosítással lehetetlenítették el. Ám miután Garancsi érdekeltje lett, nemcsak hogy föloldották a korábbi korlátozást, de az új, a köztéri hirdetések (immár Simicska rovására) szabályzó törvénytervezet célzottan részesíti privilégiumokban is Garancsi vállalkozását.

Csak illusztrációképpen említsünk meg még egy manővert a sok közül: a pénztárgép bizniszt. Itt is Orbán állama lépett először: a kiskereskedelmi szférában is kötelezővé tették az online pénztárgépek üzemeltetését, biztosítva a folyamatos mobil adatátvitelt az adóhatóság felé. A pénztárgép-üzemeltetőknek ehhez szükséges volt beiktatni egy speciális sim chipet. Különös véletlen folytán Garancsi épp ekkor hozta létre Mobil Adat Kft. nevű cégét, amely pont a szóban forgó chip forgalmazására, beszerelésére és működtetésére specializálódott, persze egyedülként a „piacon”. Mivel pedig szerencséjére az adatkapcsolat hatósági áras lett, Orbán barátja óriási hasznót zsebelhet be évről évre. Mindezek nyomán már 2015-ben is elérte a kétmilliárd forintot a cég árbevétele, 2016-ban pedig jóval meghaladta azt. A kedvező hatósági árszabályozás folytán az árbevétel negyede – azaz félmilliárd – tiszta haszonként realizálódhatott, amit a tulajdonos ki is vett a cégből.¹⁶³ Ez azonban csak aprópénz volt a nagy gázüzlethez képest, amelyre hamarosan visszatérünk.

Visszakanyarodva a felcsúti futball-projekthez, ez első látásra csak egy focistából lett autokrata szeszélyének, személyes passziójának tűnhet. Holott többről van szó. Orbán régóta üzletet lát a fociban, jó befektetésnek tekinti a labdarúgásba investált pénzt. Annak tekintette már másfél évtizeddel azelőtt is. 2001. január 9-én ezeket mondta a Kossuth Rádióban: „Nem kétséges,

¹⁶² http://nol.hu/specialis/rss_valogatas/20130706-a_messzelato#

¹⁶³ <http://24.hu/belfold/2017/05/29/orban-kotelbaratja-megint-szenne-kereste-magat-a-boltosokon/>

hogy az elmúlt egy évben, miután a profi liga kézbe vette a magyar hivatásos labdarúgás ügyeit, a magyar futball egy rendkívül vonzó befektetési célponttá vált. Ez lehet, hogy ma még nem látszik, de akinek van szeme részben a játékhoz, részben annak üzleti hátteréhez, az láthatja... Nagyon sok emberrel beszéltem erről... A profi liga vezetőivel tárgyaltam, sok üzletemberrel tárgyaltam, a profi klubok tulajdonosainak egy részét jól ismerem, az ő véleményüket is meghallgathattam... Amiről most beszélünk, csak a profi világra, a pénzből futballt, futballból pénzt csinálók világára tartozik...”¹⁶⁴

Az „üzleti terv” tehát régóta megvolt – csak a pénz hiányzott hozzá. Az újra elnyert kormányzati hatalom azonban meghozta azt is. A modell ugyanaz, mint a tokaji szőlőknél: magánvállalkozás közpénzből. A forma most alapítványi, de vannak megfelelő technikák... Akkor a nemzetközi borpiacon eladható palackok képezték a reménybeli végterméket az állami szőlőtelepítési támogatások hozadékaiként – most a nemzetközi futballpiacon eladható fiatal játékosok. Veszíteni nem lehet rajta. Mert bár vannak, akik szerint a futballakadémiák nem nyereséges vállalkozások – no de ha az ember nem a saját pénzét, hanem az országét fekteti be, akkor nem kockáztat semmit, így nem is bukhat rajta. Vagy végül mégis?

*

Garancsi idővel mind nagyobb szerepet játszott Orbán körül, kulcsfigura lett a több százmilliárdos *MET gázüzletben* is, ahol ő jelent meg tulajdonosként. Minden jel szerint ez volt a 2010 utáni idők leggrandiózusabb manővere, ahol szokás szerint célirányosan kapcsolódott össze a közhatalom alkalmazása a magánvagyon-gyarapítással. A projekt – a szokásos fideszes paradoxon jegyében – a legnagyobb *titokban*, ám egyszersmind *legálisan* indult. A hazai publikum először 2013 szeptemberében egy Németh Lászlóné nemzeti fejlesztési miniszterhez intézett képviselői kérdéséből s az arra adott válaszból szerezhetett róla minimális információt. Volt, aki ennél jóval korábban és jóval többet is megtudott. 2014. január 21-én *ismeretlen személy* föltette a netre a magyar állam és offshore hátterű magáncégek részvételével akkor már harmadik éve zajló nagyszabású tranzakció rész-

¹⁶⁴ http://2001-2006.orbanviktor.hu/hir.php?aktmenu=3_4&id=883

leteit, a hozzá tartozó dokumentációval együtt.¹⁶⁵ Az alábbiakban ennek alapján, plusz *Magyar Péternek* a *444.hu*-n megjelent összegzése nyomán vázoljuk röviden a sztorit.¹⁶⁶

Kezdjük azzal, hogy a gázzal történő kereskedés – kellő állami segédlettel – óriási hasznot hozhat Kelet-Európában, így Magyarországon is. A gazdaság és a háztartások nagy mennyiséget használnak belőle, így hatalmas tételeket lehet eladni, ami csekély árrés mellett is elképesztő profitot szülhet igen rövid idő alatt. Mivel a gáz továbbítása csővezetékhez kötött, az kereskedhet vele, aki – az állam jóvoltából – hozzáfér a vezetékhez. Neki így akár monopóliuma is lehet. Az ország gázellátása Oroszországhoz kötődik, a vele kötött hosszú távú szerződések fix gázarat eredményeznek, és aki ez alá tud menni, az nagyot kaszál. Mert a nyugati piacon elvileg beszerezhető az orosznál olcsóbb gáz is, de ennek a beszállítása szintúgy csak az állam által kontrollált vezetékhalózaton keresztül történhet. Ráadásul a legtöbbször ez is orosz gáz, az állami tulajdonú Gazprom ugyanis – a közbeiktatott magánkereskedőin keresztül – előszeretettel értékesít a hivatalosnál olcsóbban. Miért? Mert így a kelet-európai országok oligarcháit s a velük összekapcsolódó kormányokat a gazdasági, ebből következően pedig a politikai befolyása alá vonhatja az orosz állam.

A 2011-ben beindult magyar gázügyletre minden jel szerint efféle konszolidációban került sor. A nagy gázbiznisz első lépésének azt a kormányzati döntést kell tekintenünk, amelynek alapján az Országgyűlés 2011. március 16-án egy törvénymódosítást hajtott végre. Ennek lényege, hogy megszüntették bizonyos erőművek állami dotációját. Emiatt ezek a gázalapú erőművek kénytelenek lettek volna drasztikus (30-40 százalékos) áremelést végrehajtani, ami a tőlük vásárló önkormányzatok sokaságát vitte volna csődbe.

Ezen kívánt segíteni a nemzeti fejlesztési miniszter 2011. április 7-én kelt rendelete, amely olcsó gázt biztosított az érintett erőművek, illetve önkormányzatok részére méghozzá a tározókban lévő *biztonsági földgázkészlet* megcsapolásával. Ez azonban veszélyes játék volt, ezért a rendelet intézkedett arról is, hogy a kivett gázt a nyugati piacon történő vásárlással kell

¹⁶⁵ <https://rezsicsokkentes.wordpress.com/>

¹⁶⁶ <http://tldr.444.hu/2015/01/14/a-legtobb-penzt-most-igy-lehet-csinalni-magyarorszagon/>

pótolni, amihez ingyenes hozzáférést biztosított a Magyar Villamos Művek gázcége (MVMP) számára az Ausztriát Magyarországgal összekötő gázvezetéken. Utóbbi egyébként csak kemény piaci verseny, illetve licit – majd magas díjfizetés – nyomán elérhető magáncégek számára, de az állami cég, az MVMP mentesült ettől. Csakhogy míg a miniszteri rendelet *0,585 milliárd m³ földgáz* kivételét írta elő a tározókból, addig ennek az *ötszörösére, 2,9 milliárd m³ áthozatalára* adott engedélyt a határon átvitelő vezetékben. Az ötszörös kvóta egyértelművé teszi, hogy akik ezt kitervelték, azok elsősorban nem pótolni akarták a gázt, hanem *kereskedni* akartak vele.

Méghozzá elképesztő haszonnal. És nemcsak 2011-ben, hanem a későbbiekben is. A rendelet hatályát ugyanis újra és újra meghosszabbították. 2015-ig így mindösszesen *19,6 milliárd m³ földgázt* hoztak be a 2011-ben *bő félmilliárd m³ tárolóból* kivett gáz pótlása ürügyén, azaz annak csaknem *a harmincnégyszeresét*.

A fenti számokból még nem derül ki az elérhető profit nagyságrendje. Ehhez tudni kell, hogy a *nyugati piacon beszerezhető gáz* köbméterenként átlagban mintegy *30 forinttal* volt olcsóbb a *hosszú távú szerződésen alapuló orosz gáznál*. Ha tehát elvégezzük a 19,6 milliárd m³ és a 30 forintos árkülönbözet közti szorzás műveletét, akkor durván *588 milliárdos* eredményt, azaz hasznot kapunk forintban.

Bonyolította a dolgot, hogy a kormánytól egy állami vállalat, az MVMP kapta meg a vezetékhez való hozzáférés jogát. Be kellett hát iktatni egy *magáncéget* is, ez volt a MOL Energiakereskedő Zrt., melyben idővel 100 százalékos részesedést szerzett egy svájci alapítású vállalkozás: a *MET Holding AG*. Ennek a leányvállalata – a továbbiakban az egyszerűség kedvéért: a *MET* – bonyolította le a nagy üzletet az alábbi séma szerint.

A MET megvette nyugaton az olcsó gázt. Ezt az osztrák–magyar határ előtt eladta az MVMP-nek. Az állami cég a kormány engedélyével ingyenesen áthozta a határon, majd a MET visszavásárolta tőle. Minimális felárral: 2,5 forinttal köbméterenként. Mindehhez csak egy papír kellett, egy ugyanarra a napra szóló eladási és egy vételi szerződés – miközben a gáz átfolyt a vezetéken. A MET aztán a hazai orosznál neki még mindig 27,5 forinttal olcsóbb gázt eladta, immár a hazai árhoz igazítva. Az iménti szorzás még csak egy fiktív számot (588 milliárd forintos árkülönbözetet) eredményezett négy évre vetítve, de van konkrét számunk is: a MET 2012-ben 55

milliárdos osztalékot fizetett a tulajdonosainak. Nem a cég eredménye volt ennyi, hanem a tisztán kifizetett osztalék!

Simicska ugyanebben az évben 3,3 milliárdot vett ki a Közgépből. Durván az egy tizenheted részét, azaz kevesebb, mint a 6 százalékát. Orbán a nagy gázüzlethől már kihagyta őt. A dolog a legnagyobb titokban zajlott, a nyilvánosság csak 2014 februárjában, Németh Lászlóné parlamenti válaszából értesülhetett arról, hogy egy bizonyos MET nevű cég évek óta végzi a szóban forgó gázkereskedelmet.

De kik a MET tulajdonosai? A Svájcban bejegyzett anyacég, a MET Holding AG 2015 elején 40 százalékban a MOL tulajdonában volt (utóbbi 21 százalékban a magyar államé, miután épp a tárgyalások során Orbán ezt visszavásárolta az oroszoktól). 10 százalékban egy cégen keresztül Lakatos Benjáminé volt, aki Hernádi Zsolt MOL-vezér bizalmi embereként ismert. A fennmaradó 50 százalékot egy WISD Holding nevű vállalkozás birtokolta, amely mögött bonyolult offshore cégháló állt. Ebből annyit lehetett kibogozni, hogy a tulajdonosok közt van Garancsi István és Nagy György is (az utóbbit Csányi Sándor emberének tartják). Orosz tulajdonos is szerepelt a WISD mögött. A MET Holding mai tulajdonosi szerkezetét a cég honlapja szerint így néz ki: MOL: 40%; Lakatos Benjámin: 24,67%; Nagy György: 12,665%; Ilya Trubnikov: 12,655%; Garancsi István: 10%.¹⁶⁷

Összegezzük a fentieket. A magyar kormányzat célzott és határozott támogatásával egy olyan magáncég jut hosszú évek óta több százmilliárdos extraprofitokhoz, melynek tulajdonosai zömmel az a kormányzat részéről verbálisan üldözött offshore céghálón keresztül veszik ki a saját százmilliárdjaikat. E tulajdonosok nagyobbik hányada több-kevesebb áttételen keresztül kapcsolódik a kormányzat vezetőihez, személy szerint Orbán Viktorhoz, továbbá van benne orosz érdekelt is. A szóban forgó hasznot a magyar állam – az MVM – is besöpörhette volna, de átengedte azt a fenti magánérdekeltségnek. Az MVM, amely korábban mindig nyereséges volt, sőt likvid pénzeivel nem egyszer segítette ki az államháztartást, a szóban forgó gázügylet beindulása óta veszteséges, a 2015-ös állami költségvetésből például már 18 milliárdot kellett emiatt elkülöníteni az MVM tőkeemelésére.

¹⁶⁷ <https://hugas.met.com/hu/tulajdonosok>

Végül Orbán Viktor személyes szerepét illetően szó szerint idézzük a 444.hu írását: „Idén ősszel egy svájci és egy román lap is arról cikkezett, hogy Orbán Viktor azért utazgat Svájcba, mert talán a MET ügyeit intézi. Több magyar energetikai szakértő is úgy véli, hogy a külföldi lapok által közölt cikkeket figyelmeztetésnek szánta valamelyik külföldi titkosszolgálat, és arról szóltak, hogy figyelik a magyar kormány oroszokkal szőtt energetikai kavaráit. Már a svájci cikk megjelenése előtt is makacsul élt a pletyka itthon, hogy a MET nagyon fontos a miniszterelnöknek. A társaság az elmélet szerint az egyik legfontosabb része annak az új gazdasági erőcsoportnak, ami a kormányfő körül szerveződik.”¹⁶⁸

A fenti gázüzlet bonyolításával egybeesett Orbán külpolitikai fordulata: a Putyinnal való szoros együttműködés, a paksi bővítésről szóló megállapodás, ha tetszik: az orosz függés kialakulása. A vélhetően orosz eredetű olcsó gáz nemcsak elképesztő magánhasznot hozott egyes Orbánhoz köthető érdekeltségek számára, de több mint valószínű, hogy a 2014-es választások megnyerését elősegítő „rezsicsökkentés” alapját is képezte.

*

Orbánék elképesztő dimenziójú vagyonsodrásában az apján és vélhető strómanjain kívül idővel egyre nagyobb szerep jutott elsőszülött lányának és az ő férjének, Tiborcz Istvánnak. Mindenekelőtt rögzítsük a tény: nevezett sikeres üzleti pályafutása az Orbán-lánnyal szövődő kapcsolatának a kezdete után indult. A fiatalember 2007-ben ismerkedett meg Orbán Ráhel-lel Felcsúton. Leendő apósa – a biztos miniszterelnök-várományos Orbán Viktor – nyilvánosan is beszélt róla 2009-ben, mondván: Ráhel barátját „remek embernek” tartja.¹⁶⁹ Ez azt jelzi, hogy már négy évvel a frigy megkötése előtt gondolhatott rá: a fiúból családtag lehet. Tény, ami tény, épp félidőben – három évvel a megismerkedés után, három évvel az esküvő előtt – startolt a fiatalember üzleti karrierje, ami újabb egy esztendő – és egy kormányváltást – követően kezdett szédítő szárnyalásba.

¹⁶⁸ <https://tldr.444.hu/2015/01/14/a-legtobb-penzet-most-igy-lehet-csinalni-magyarorszagon>

¹⁶⁹ http://www.borsonline.hu/20130731_tehetos_vallalkozo_veszi_el_orban_viktor_lanyat

Az 1986-os születésű Tiborcz István 2007 és 2009 között tűnt föl vállalkozóként: egyik ügyvezetője és tulajdonosa volt a *Napi Gazdaság* szerint „nem túl eredményesen működő BS Audit International Kft.-nek”.¹⁷⁰ Ezt a felejtető vállalkozói előéletet követően 2009 tavaszán a már jogvégezett fiatalember lázas cégalapításba kezdett: egyszerre négy új vállalkozást hozott létre, melyeket még abban az évben beolvasztott egy ötödikbe: az *ES Holding Zrt.*-be. Ennek a nevét már érdemes megjegyezni. Mert bár az alapítás évében még igen szerény árbevétellel és nyereséggel zárt (8,4, illetve 2 millió), a következő évben – ez már 2010! – rámosolygott a szerencse: meglátta benne a fantáziát egy nagy cég. Méghozzá nem akármelyik, hanem a *Közgép*, amely az évtől kezdve a kormányzati és önkormányzati nagyberuházások verhetetlen bajnokának számított.

Tehát megjelent a színen Simicska Lajos. Életszerűnek tűnik a gondolat, hogy a leendő após rábízta a családba benőszülni szándékozó ifjú betanítását. Ez sejtetni engedi, Tiborcz István miféle tulajdonságai válhatták ki Orbánból a „remek ember” minősítést. Bizonyára törekvőnek, ambiciózusnak, rámenősnek ismerte meg, továbbá megbízhatónak, akit be lehet avatni a családi vagyongyarapodás intim részleteibe, aki nem finnyás, aki elszánt, akinek nincsenek erkölcsi skrupulusai.

A Közgép energetikai cége, az *E-OS Energiakereskedő Zrt.* többségi részesedést vásárolt a Tiborcz fiú cégében, de úgy, hogy a fiatalember maradt az ügyvezető. (A cég neve *E-OS Innovatív Zrt.* lett.) A cégszavak innentől kezdve magukért beszélnek: a vállalkozás hihetetlenül szárnyalni kezdett. Az árbevétel 2010-ben 686 millióra nőtt, az előző évi 8 millióról: azaz megnyolcvanhatszorosodott! A 2 milliós adózott eredmény pedig az ötvenszeresére: csaknem 100 millió forintra növekedett! 2011-ben már 2,7 milliárd volt a nettó árbevétel, 2012-ben pedig meghaladta a 3 milliárdot.¹⁷¹ Az adózott eredmény 2011-ben újra 100 millió forint, 2012-ben pedig a duplája: 201 millió.¹⁷²

Kell-e mondani: mindkét évben a teljes adózott eredményt kivették osztalékként a tulajdonosok. Alighanem ennél a mozzanatnál is szükség volt a „fantasztikus agyú Lajos” szakértelmére. Mert az önmagában roppant kínos – tisztességes demokráciában teljesen elképzelhetetlen –, hogy a mi-

¹⁷⁰ <http://www.napi.hu/redirectedbyprint/titleunknown.563516.html>

¹⁷¹ http://atlatszo.blog.hu/2013/09/06/tiborcz_istvan_hozomanya

¹⁷² http://index.hu/belfold/2013/07/30/a_kozgep_kornyekerol_jon_orban_veje/

niszterelnök leendő vejének a cége többmilliárdos állami közbeszerzéseken duzzadjon elképesztő ütemben a sokszorosára. Azt viszont még egy nem tisztességes autokrácia tisztességtelen kormányfője se vállalhatja, hogy nevezett vő a saját nevén vegye ki a cégből a maga (?) első tízmillióit.

Nézzük, mi történt. 2010-ben új kisebbségi tulajdonos vásárolta be magát a Tiborcz fiú vállalkozásába: egy ciprusi offshore cég megvette a részvények 22 százalékát, így 2011-ben föl is vette a rá eső 22 milliós osztalékot.¹⁷³ Ám 2012-ben – amikor talán már tervezték a jövő évi esküvőt – a nyereség és az osztalék is megduplázott: ezt mégiscsak snassz lett volna egy rejtélyes offshore cégen keresztül kivenni a leendő miniszterelnöki vő vállalatából. Így a 44 milliós osztalékot már egy *Green Universe Kft.* nevű magyar vállalat magyar tulajdonosa vehette ki, minthogy nem sokkal előtte megvásárolta a cég 22 százalékos részesedését. Nota bene: az illető a kft.-t közvetlenül a vásárlás előtt alapította – 500 ezer forintos törzstőkével. Tehát nem csinált rossz boltot a cégalapítással: féléven belül 44 milliót kaszálni egy félmilliós céggel nem akármilyen tehetségre vall. Pedig akiről szó van, azt sem szakmai, sem pénzügyi befektetőnek nem lehetett tekinteni. Egyéb vállalkozásainak semmi köze se volt az energiaiparhoz, ezek ráadásul finoman szólva sem abban a nagyságrendben mozogtak, mint Tiborcz István cége, amelybe bevásárolta magát. A frissen alapított kft.-nek a félmilliós törzstőkén kívül semmi egyéb vagyona nem volt – csak 22 millió forint készpénze (amivel vásárolt); továbbá 22 millió rövid lejáratú kötelezettsége. Aki nem teljesen hülye, csak egyre gondolhat: az illető direkt a cégvásárlásra kapta a kölcsönt. Éspedig nyilván attól, akinek jó strómanként (talán szerény részesedés mellett) vissza is fizette, hiszen a fölvelt osztalék épp fedezte a követelést. Az illetőnek kideríthető volt a címe: egy Váci úti lakótelepen lakott, a negyedik emeleten. Nem Kaya Ibrahimnak hívták. Hanem Pénzes Attilának.¹⁷⁴

2013-ban átmenetileg csökkent a Tiborcz-féle cégbe ömlő állami és önkormányzati pénzfolyam hozama. Talán a közelgő választások okán volt szükség némi óvatosságra, talán Orbán és Simicska viszonyának megromlása okozhatott zavart – a Közgép ebben az évben ki is szállt az E-OS

¹⁷³ http://atlatszo.blog.hu/2013/09/06/tiborcz_istvan_hozomanya

¹⁷⁴ Uo.

Innovatív Zrt.-ből (a betanítás tehát lezárult). 2014-től mindenesetre a korábbiaknál is erősebben meglódult a közpénzáradat, immár a miniszterelnöki vő cége felé. Ez évben 3,8 *milliárdra* rúgott a közbeszerzéseken elnyert bevétel, egyebek közt tucatnyi önkormányzat bízta meg a céget a települési közvilágítás felújításával.

A történet kerek: az esetenként több százmilliós beruházások fedezetét rendre az após államától elnyert támogatás biztosította a szóban forgó önkormányzatoknak. De akadt olyan városvezetés – Pécs – ahol a közvilágítás megújításának vágya olyan erős volt, hogy e célra hatalmas hitelt vettek föl, hogy kifizethessenek Tiborcz cégének nem kevesebb, mint 894,7 *millió* forintot. Azon az áron is, hogy a 2029-ig tartó törlesztés fejében a kamatokkal együtt 1,46 *milliárdot* kell visszafizetniük a bank részére a pécsi adófizető polgároknak.¹⁷⁵ Hab a tortán: mivel egy 2011-es törvény szerint az önkormányzatok csak a kormány engedélyével vehettek föl hitelt, az ügylet lebonyolításához valójában Orbán Viktor engedélye kellett. Végül meggy a habon: 2017 nyarára csődbe jutott a pécsi önkormányzat, a polgármestert egy gazdálkodó testület föllállításával valójában gyámság alá helyezték...¹⁷⁶

Ez az egész gyalázatos rablássorozat persze nem olyan otrombán zajlott le, hogy a miniszterelnök direkt utasította volna az önkormányzatokat a beruházások célirányos megrendelésére. Szó sincs róla: mindenütt közbeszerzési pályázatot írtak ki (igaz, nem mindenütt nyilvánosat), ezeket nyerte sorra-rendre a vő cége. Na, jó, nem teljesen véletlenül. A helyi projektek tervezését és az ehhez kapcsolódó pályázatokat ugyanis szintén egyazon cég végezte az egész országban: a Sistrade Kft. Ez nem Tiborcz István vállalkozása volt. Csak a barátjáé és üzlettársáé: *Hamar Endréé*. Így biztosították mindenütt már a méretre szabott pályázati kiírásokkal, hogy más ne győzhessen, de lehetőleg ne is indulhasson...¹⁷⁷

Ám hiába volt minden ügyesség, egy idő után botrányossá vált a dolog, egymást érték a média tényfeltáró anyagai. Különösen kínosak voltak azok a tévériportok, melyekből jól láthatóan kiderült, hogy a legtöbb város köz-

¹⁷⁵ <http://magyarnarancs.hu/belpol/fenybol-nyert-milliardok-93428>

¹⁷⁶ http://hvg.hu/itthon/20170831_Gyamsag_ala_helyeztek_a_pecsi_polgarmestert

¹⁷⁷ <https://atlatszo.hu/2014/12/20/mibol-telik-orban-rahelnek-15-millio-forintos-tandijra-meg-fogsz-dobbenni/>

világítás-felújítása siralmas eredménnyel járt: a helyi lakosok sötét terek, félhomályos utcák előtt panaszkodtak a korábbi biztonságérzet elvesztése miatt. 2015 tavaszára – mint látni fogjuk – amúgy is súlyos gondjai adódtak Orbán Vikornak, a netadós tüntetések, az amerikai kitiltási botrány nyomán alaposan megváltozott a politikai klíma, erősödtek a kormányellenes indulatok. A Fidesz és Orbán támogatottsága erősen apadt a közvélemény-kutatások szerint, amit markánsan visszaigazolt három elvesztett időközi parlamenti választás is. Mindezek tetejébe az EU Csalás Elleni Hivatala vizsgálni kezdte a gyanús ügyleteket. A miniszterelnöki vő csudalmát nem lehetett tovább járatni – legalább is a régi módon. Tiborcz István kénytelen volt eladni a részesedését mindazon cégeiben – mert ezek közben megszorodtak –, amelyek állami vagy önkormányzati megrendelésben részesültek. Ezt a döntését pedig „az őt és a családját ért folyamatos támadások miatt hozta meg”.¹⁷⁸ Ilyenformán szólt hát az új Tiborcz panasza! Aki nem szegény volt, hanem dúsgazdag, nem öreg, hanem ifjú – s aki a miniszterelnökkel létesült családi kapcsolata miatt vált hátrányos helyzetűvé. Hogy mennyire, azt jelzik az eladott cég eredményei. A bevétel az előző évi 3,8 *milliárd*ról 7,6 *milliárdra* ugrott, az üzemi eredmény pedig 490 *millió*ról 1,1 *milliárdra*.¹⁷⁹ És ezt a profitot már nem Tiborcz István vehette ki a cégből – legalább is közvetlenül. Az új tulajdonos egy bizonyos *Paár Attila* lett, aki – mint látni fogjuk – a későbbiekben is szoros kapcsolatban állt a miniszterelnök vejével.

Tiborcz ügyei valójában a felesége, Ráhel panasza miatt kerültek terítékre. Ő 2014 decemberében siránkozott imígyen: „ellenzéki pártok és politikusok rajtam keresztül intéztek támadást Édesapám [sic!], Magyarország miniszterelnöke ellen.” (Némelyek valóban föltették a kérdést, hogy vajon ki és miből fedezi a leánynak a svájci Lausanne méregdrága magánegyetemén folytatott tanulmányait. Ahol csak a tandíj egyetlen szemeszterre 58 000 svájci frankba, azaz több mint 15 millió magyar forintba kerül. A lány apja ezt csak a teljes évi kormányfői fizetésének erre az egyetlen célra történő fölládozása által tudta volna fedezni – s akkor még a kint lét egyéb tetemes költségei finanszírozatlanok maradnak, nem beszélve arról, hogy idehaza éhen hal az

¹⁷⁸ <https://444.hu/2015/05/28/tiborcz-istvan-eladta-az-osszes-olyan-ceget-ami-allami-megrendeleseben-reszesult/>

¹⁷⁹ <http://nol.hu/gazdasag/milliardos-profit-tiborcz-istvan-volt-cegenel-1620299>

Orbán-család.) Nos, az öntudatos leány erre válaszul írta ki a Facebook oldalára, hogy: „25 éves vagyok. Férjemmel önálló családuk van, saját lábunkon állunk, saját erőből boldogulunk, saját életünket éljük.”¹⁸⁰

Nos, ez a hazug, farizeus nyilatkozat adott újabb lendületet a tényfeltáró sajtónak, hogy komolyabban utánajárjon a férj cégügyeinek, melyekről ennek nyomán kaphatott némi képet e könyv olvasója. Hogy az alma mennyire nem esett messze a fájától, azt Orbán Ráhel alábbi mondata mutatta meg igazán: „Édesapám azt tanította nekünk otthon, hogy sohase azt kérdezzem, mit tesz értem a hazám, hanem, hogy én mit tehetek a hazámért.”¹⁸¹

E mondat után meg kell állnunk egy percre. És először is meg kell állapítanunk, hogy a közpénzek milliárdjait a közhatalommal visszaélve elcsatornázó Orbán-pereputty bármely tagjának a szájából mindez a hamiság, a képmutató cinizmus és a végtelen romlottság megnyilvánulása. Ezen fölül meg kell állapítanunk azt is, hogy a mondat *John F. Kennedy* amerikai elnöktől való. Hogy Orbán – ha egyáltalán megtette otthon valaha is – a forrás megjelölésével vagy a nélkül idézte-e, az nem oszt, nem szoroz. Az viszont tény, hogy a nyilvánosság előtt ennek az ellenkezőjét mondta. Méghozzá a 2005. február 16-ai ország értékelő beszédében, a populista ellenzéki vezér szerepében bujtogatva híveit: „Meg kell fordítanunk a régi kérdést... mivel tartozol a hazádnak, mivel tartozol a nemzetednek!... Mit ad *nekiünk* az államunk, mit ad *nekiünk* a hazánk?”¹⁸² Annyi bizonyos, hogy a „régismondás” forrását ezúttal sem jelölte meg. Ennél csak az bizonyosabb, hogy ő maga (és a családjára) nem Kennedy eredeti hitvallása, hanem annak a fordítottja jegyében él és működik.

Orbán Viktor lánya és veje minden jel szerint igen mélyen és tevőlegesen van bevonva a családnak az állammal összefonódó, egyre grandiózusabb „üzleti” ügyeibe. Egy sokágú és szövevényes eseménysor legfontosabb mozzanatait igyekszünk leegyszerűsítve összefoglalni az alábbiakban. Kezdjük azzal, hogy hamar kiderült: Orbán veje az ingatlan biznisszbe is benyomult. Ezen a téren is villámgyors sikereket ért el, minden jel szerint hatalmasakat kaszált – itt is az apósa által uralt kormányzat, egyes önkormányzatok vagy épp az ország legnagyobb bankjának a célzott közreműködésével.

¹⁸⁰ <https://img.444.hu/orb%C3%A1n-r%C3%A1hel-facebook.jpg>

¹⁸¹ Uo.

¹⁸² Debreczeni József: *Arcmás*. Budapest, 2009. Noran Libro. 241. o.

2015 augusztusában *BDPST Ingatlanforgalmazó és Beruházó Zrt.* néven alapított ingatlancéget két ismeretlen magánszemély: egy Szabó és egy Tóth nevű. Ami attól vált hírré, hogy a bejegyzéshez fizetendő illeték összegét egy ismert magánszemély – az ő neve Tiborcz – bankszámlájáról utalták át (ami származékos amatőrségre, szimpla ostobaságra vagy végtelen elbizakodottságra vall). Egy hónap sem telt el, a BDPST beszállt egy külföldi ingatlancégbe, amely egy befolyásos török üzletember, bizonyos *Adnan Polat* érdekeltsége volt.

Polat régóta jó kapcsolatot ápolt *Erdogan* török elnökkel és Orbán magyar miniszterelnökkel. Polat és Orbán még a foci világából ismerik egymást (előbbi a Galatasaray elnöke volt, és *Mészöly Kálmán* mutatta be őt Orbánnak), ám kettejük kapcsolata idővel politikai és üzleti jelleget öltött. Polat vezeti a török külkereskedelmi szövetség magyar tagozatát. Őt bízta meg a külügyminisztérium törökországi és ciprusi magyar nemzeti kereskedőházak alapításával és működtetésével, a cége ezért milliárdokat kap Orbán kormányától, ráadásul Polat irodaházában székel az Isztambuli Magyar Kulturális Központ is (nyilván megfelelő bérleti díjért).

Történt, hogy 2015 decemberében egy este a *Magyar Narancs* újságírója kiszúrta a magyar kormányfő Gresham-palota előtt parkoló Volkswagen kisbuszát. Kíváncsivá lett, mit keres ott Orbán, és várni kezdett a kávézó bejárata előtt. Hosszú várakozás után ki is jött a magyar miniszterelnök egy ismeretlen, egzotikus arcú, közel-keletinek tűnő úriember társaságában, akitől igen szívélyesen búcsúzott el. Mint utóbb kiderült, *Adnan Polat* volt az illető. Az újságíró hiába kért utóbb információt a kormányfő titkárságán, a kabinetirodán és a Miniszterelnökség sajtóosztályán arról, hogy milyen kapcsolatban áll és milyen apropóból találkozott Orbán Polattal, teljes elzárkózást kapott válasz helyett.¹⁸³ Utóbb kiderült: a vejéhez kötődő ingatlancég három hónapja társult Polat cégével, s együtt vették meg a volt *Postabank* igen frekvenciát, klasszicista stílusú, *József nádor téri székházát*, amelyből a hírek szerint luxusszállót kívántak építeni.

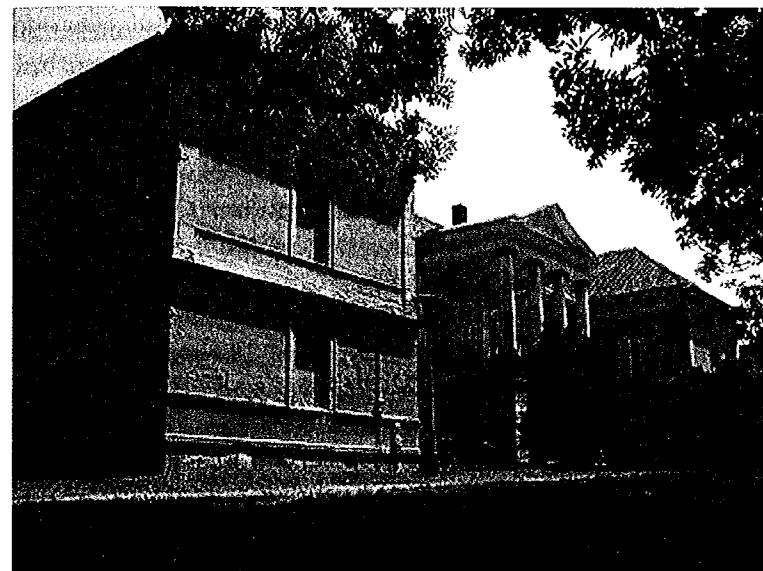
Mindez persze lehetne fatális véletlen is. Csakhogy közben hasonló véletlenek sora derült ki a volt *Postabank-székház* körül történtek kapcsán. Véletlenül az V. kerületi önkormányzat is bejelentést tett arról, hogy a Jó-

¹⁸³ <http://magyarnarancs.hu/belpol/a-torok-melo-99539>

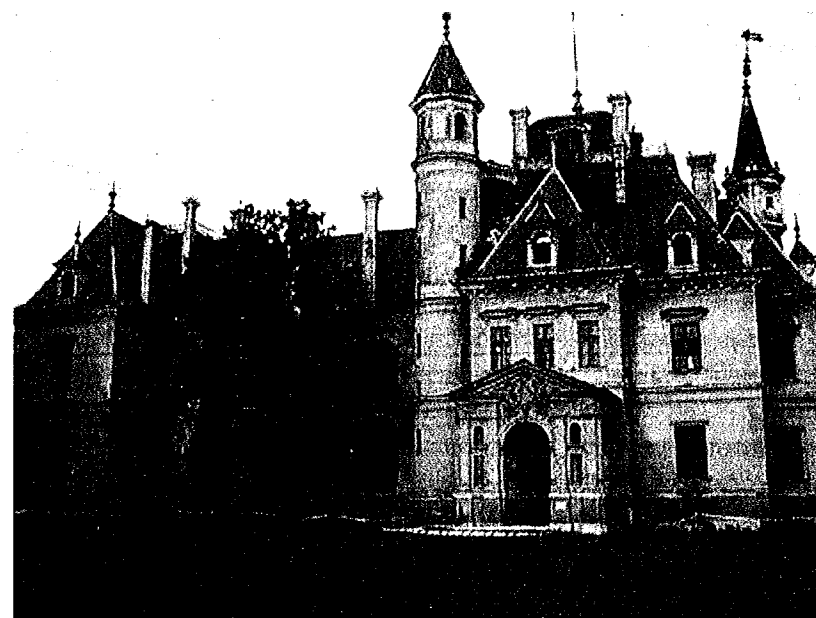
zsef Nádor téren mélygarázs építésére adott engedélyt, amely véletlenül ideális lehet egy luxushotel számára. A munkálatok gyorsan megindultak (fakivágás, térkövezés), és kiderült, hogy véletlenül az *OTP ingatlancége* kívánja 4 milliárddal finanszírozni a munkálatokat. Kiderült továbbá, hogy a beruházást a *West Hungária Bau Kft.* végzi, amelynek a tulajdonosa véletlenül az a Paár Attila, akinek Tiborcz István eladta a közbeszerzéseken ezután is taroló energetikai cégét. És véletlenül a kormány is épp ekkortájt döntött arról, hogy a Postabank-székház melletti *Nemzetgazdasági Minisztériumot* felköltözteti a budai Várba, ami véletlenül előnyös körülménynek ígérkezett egy esetleg bővülő szálloda számára. Ja, és a kormány által ekkoriban beterjesztett következő évi költségvetésbe egészen véletlenül be-terveztek egy 31 milliárdos keretösszeget annak a társasági adókiesésnek a pótlására, amely 31 milliárd levonható lesz mindazon cégek adóbefizetéseiből, amelyek műemlék jellegű épületek felújítását végzik el.

Véletlen vagy sem, különféle cégyületek során pár hónap alatt további négy felújításra szoruló, ám igen értékes műemlék kastélyépület került a miniszterelnöki vő érdekkörébe. (Az egyik ingatlancég székhelyéül a közvilágításban Tiborczcal összedolgozó cimbora, Hamar Endre ügyvédi irodáját jegyezték be.) A József nádor téri székház mellett a Városligeti fasorban lévő *Spitz-villa*, a bodajki *Hochburg-Lamberg kastély* és a turai *Esterházy-Schlossberger kastély*. Az érintett önkormányzatok előzékenyek voltak a vevővel szemben, a turai testület például azonnal lemondott elővásárlási jogáról, midőn tudomást szerzett a 200 millió forintos (!) vételi ajánlatról. (200 millió egy nagyobb belvárosi lakás ára, az egykor Ybl Miklós tervei alapján épült gyönyörű kastélyért pitiánerség volt ennyit ajánlani.) A *Bors* című lapnak a helyi lakosok elmondták, ők is úgy tudják, hogy a kormányfő vejéé lett a kastély, de őt személy szerint még nem látták Turán, ellenben a miniszterelnök apját, Orbán Győzöt már igen, aki kisebb kísérettel járta be az épületet, ahová a helyiek egyébként be sem tehetik a lábukat.¹⁸⁴

¹⁸⁴ <http://www.borsonline.hu/aktualis/kastelyt-vasarolt-orban-viktor-cdesapja/112249>



A Hochburg-Lamberg kastély



Az Esterházy-Schlossberg kastély

A történet azonban csak ezután kezdett izgalmassá válni. Amikor 2016 tavaszán kiderült, hogy a Polat és Tiborcz (a miniszterelnök török barátja és magyar veje) érdekkörébe tartozó Postabank-székházat továbbadták egy jordániai üzletember, *Ghait Pharaon* ingatlancégének.

Pharaon nem akármilyen üzleti partner volt. Kezdjük azzal, hogy a közt és az Orbánék között létesült viszony feltűnő párhuzamosságot mutatott a török kapcsolattal. Pharaon emberei is hivatalos kapcsolatba kerültek a magyar állammal a külügyminisztérium külföldi kereskedőházain keresztül, ők is pénzt kaptak ezért a tevékenységért. Polathoz hasonlóan Pharaon is beszállt a luxusingatlan bizniszbe. Ő előbb a seregélyesi Zichy–Hadik kastélyt vásárolta meg, majd immár Tiborczéktól a József nádor utcai volt Postabank-székházat, aztán pedig kiderült, hogy megvette az Orbánék Cinege utca 5. szám alatti villájával szemközt lévő, 574 m² lakóterű, erődtímenyszerű luxusvillát (Cinege u. 6.)¹⁸⁵ Kiderült továbbá, hogy a kormányfő személy szerint is találkozott Pharaonnal – ezt egy hozzá intézett parlamenti kérdésre válaszolva volt kénytelen elismerni. A jordániai külképviselőt díszvacsoráján találkoztak, ahova a magyar miniszterelnök (diplomáciai okokkal nem indokolható módon) elfogadta a meghívást. (Talán éhes volt.) Az ellenzék az eset kapcsán „súlyos nemzetbiztonsági kockázatot” emlegetett, amit a miniszterelnök elhárított, válaszában következetesen „Pharaon professzornak” titulálva a jordániai üzletembert.

Csak hogy a magyar nyilvánosságban addigra már köztudomású volt, hogy Ghait Pharaon minden, csak nem jámbor tudós. Évtizedek óta súlyosabbnál súlyosabb ügyekkel hozták őt kapcsolatba, az USA szenátusi vizsgálóbizottsága 1992-es jelentésében csalással, pénzmosással, vesztegetéssel, fegyverkereskedelemmel, terrorizmus támogatásával, nukleáris technológiával való kereskedelemmel, valamint prostitúció és illegális bevándorlás elősegítésével vádolta meg, elbeszélésünk idejében is Interpolos körözés és elfogatóparancs volt érvényben ellene. Kiderült, hogy Pharaon 2014 őszén adott be vízumkérelmet Magyarországra, amit megkapott, de az előírások ellenére nem vettek tőle ujjlenyomatot. Pintér belügyminiszter ezt utóbb azzal magyarázta, hogy sérülés lehetett a kezén, Lázár kancelláriaminiszter azzal, hogy vannak olyan emberek, akiknek nincs ujjlenyomatuk, például neki magának sincsen.

¹⁸⁵ <http://magyarnarancs.hu/belpol/rejtelyes-arab-befekteto-vette-meg-az-orban-viktor-hazaval-szemkozti-villat-101248>

Az ügy több okból is végtelenül kínossá vált Orbán és rezsimje számára. Főleg, hogy a *Magyar Narancs* fotósa 2015 áprilisában egész fotósorozatot készített arról, hogy Tiborcz István, sőt Orbán Ráhel is hosszasan beszélget a török és a jordániai üzletfelekkel a Gresham-palota teraszán. Tehát Orbánék a Postabank-székház eladása után is változatlanul kapcsolatban maradtak mindkét csoporttal. Az egyik alkalommal Orbán Ráhel oldalán nem más ült a Polattal és embereivel zajló tárgyaláson, mint „*Rahói Zsuzsanna*, a Miniszterelnöki Kabinetiroda tanácsadója, aki már 2012-ben is a miniszterelnök nemzetközi stábjában dolgozott főosztályvezetőként, a legmagasabb, havi bruttó 883 ezer forint fizetésért, és akinek kapcsolatai és nyilvános szereplései alapján a Közel-Kelet a szakterülete”¹⁸⁶

Újra fölsejlett tehát, hogyan fonódnak össze az Orbán-família „üzleti” ügyei a magyar állam működtetésével, s immár sötét közel-keleti érdekeltiségekkel is. A *444.hu* fedezte föl, hogy 2015. szeptember 21-én fotóval illusztrált hivatalos közlemény jelent meg a *bahreini Olaj- és Gázügyi Hatóság* (National Oil & Gas Authority) honlapján ezzel a címmel: „Az energiaügyi miniszter fogadta a magyar miniszterelnök feleségét”, a közleményben pedig az állt, hogy olajügyekről tárgyaltak. A fotón három arab úr társaságában Orbán Ráhel és Tiborcz István látható (utóbb a honlapon is „lányára” javították a „feleségét” szót).¹⁸⁷



Mit lehet ehhez még hozzátenni? Például azt, hogy egy az Orbán-család érdekkörébe tartozó cég (Orbánné húga, a férje, továbbá Tiborcz embere),

¹⁸⁶ <http://magyarnarancs.hu/belpol/a-torok-melo-99539>

¹⁸⁷ <http://www.noga.gov.bh/index.php?page=5786>

a Cider Kft. 3,2 milliárddal maradt adósa a külügy egyik kereskedőházának, aminek fejében 5 millió doboz kukorica- és 1,5 millió doboz meggykonzervet foglaltak le fedezetként (mindkét tétel eladhatatlan volt). Majd miután a sajtó kiszúrta a dolgot, és botrány lett belőle, egy másik cég – látszólag érdekeltség nélküli harmadik félként – kiegyenlítette a tartozást. Hogy ki volt a nemes lelkű adakozó? Egy bizonyos Mészáros Lőrinc.¹⁸⁸

Az a Mészáros Lőrinc, akinek már jachtja is van az Adrián. Amely jacht 2016. augusztus 4-én Split kikötőjében időzött, rajta a tulajdonossal (fotók). És az említett nap estéjén merő véletlenségből kinek a jachtja horgonyzott le a Mészárosé mellett, s maradt ott másnapig? Ghait Pharaoné. A sajtó hiába próbálta megtudni, hol tartózkodott ugyanezen a napon Magyarország miniszterelnöke, erről semmi felvilágosítást sem adtak az illetékesek.¹⁸⁹

A jelek szerint Pharaon annak idején úgy kerülhette el a letartóztatást, hogy a CIA beszervezett ügynöke lett. A 444.hu oknyomozó cikke szerint biztosra vehető, hogy az USA 2014 végén – midőn a kitiltási botrány idején mélyponton voltak az amerikai-magyar kapcsolatok – csapdát állított Orbán Viktornak. És előbb a mohó és pénzéhes vő, majd maga a nem kevésbé mohó és pénzéhes após is besétált a csapdába. Orbán a parlamenti kérdésre adott válaszában nem véletlenül beszélt Pharaon kapcsán „amerikai titkosszolgálati játszmaról”.¹⁹⁰

Idővel ő is rájöhetett, hogy rászedték. Későn. Az USA titkosszolgálat és kormánya (az időközben elhunyt Pharaontól függetlenül is) sok mindent tudhatnak a magyar kormányfő sötét anyagi ügyeiről. Amelyek bizony a harmadik világ elvetemült, rabló diktátoraihoz teszik őt hasonlatossá. Sokat tudhat a svájci titkosszolgálat is – az oroszról nem beszélve.

Végül talán mi magyarok is megtudjuk majd, hisz mindez mégiscsak minket illet.

¹⁸⁸ <http://magyarnarancs.hu/belpol/cider-alma-a-miniszterelnoki-rokonok-milliardos-buk-tajanak-hattere-104499>

¹⁸⁹ <https://444.hu/2016/11/02/ghaith-pharaon-hajokat-valahogy-epp-meszaros-lorinc-jachtja-melle-sodorta-nyaron-a-tenger>

¹⁹⁰ <https://444.hu/2016/11/24/orbanek-amerikai-csapdaba-setalhettek-bele-amikor-been-gedtek-pharaont-magyarorszagra>

2014: ÚJABB KÉTHARMAD

Noha a ciklus 2014-ben a Fidesz újabb kétharmados győzelmével zárult, annak során fogyni, sőt időnként kifulladásig látszottak az Orbán-rezsim hatalmi erőtartálékai. Mint már láttuk, 2010 folyamán a magyar társadalom elsöprő többsége rezzenéstelenül vette tudomásul a demokratikus hatalommegosztás megbénítását, a jogállam szétfelállítását és az egyeduralkodó kiépítését: Orbán Viktor és a Fidesz támogatottsága az év végéig nem csökkent érdemben. Ez azt jelentette, hogy a kormányfő a maga 50 százalékos fölötti népszerűségével az ország legkedveltebb politikusának számított, pártja pedig az összlakosság körében mért 40-50, a biztos szavazó pártválasztók körében mért 60-70 százalékkal toronymagasan vezetett a szétforgácsolt ellenzék előtt.¹⁹¹

Ez a masszív támogatottság csak a következő év elején kezdett fogyatkozni, főként a 2011 tavaszán nyíltan is bejelentett gazdasági megszorítások miatt, melyeket a költségvetési egyenleg romlása tett szükségessé. A gazdasági miniszter által bejelentett csomagban – a bankadó és a különadók meghosszabbításán túl – szerepelt immár a munkanélküli segély időtartamának drasztikus csökkentése (27-ről 3 hónapra!), a kordedvezményes és a rokkantnyugdíjak lefaragása és több más hasonló, a lakosság jelentős csoportjait közvetlenül érintő intézkedés is. A lassú lemorzsolódás az év elején fölgyorsult, a Fidesz hirtelen 6-8 százalékos veszteséget szenvedett, maga Orbán pedig 10-15 százalékos csökkenést szenvedett. Ám ugyanakkor nem volt mérhető növekedés az ellenzéki oldalon, a legnagyobb MSZP sem tudott a tízszázalékos szint fölé emelkedni. Inkább a pártot választani nem tudó, nem akaró bizonytalanok táborára nőtt, de 2011 tavaszán a kormánnyal elégedetlenek már többségbe kerültek (56%), ahogy azok is, akik szerint az országban rossz irányba mennek a dolgok (54%).¹⁹²

A nyár folyamán aztán komolyabb tömegdemonstrációkra is sor került

¹⁹¹ https://docs.google.com/spreadsheets/d/1Z5wHlguzz-4ucEsNQcv4w18geYc1v-DKXKXK-aOx_IU/edit#gid=0

¹⁹² http://nol.hu/belfold/20110312-a_jovo_megint_elkezdodott-1008711

a különféle érdekvédelmi szervezetek körében, amelyek közül a kedvezményes nyugdíjak visszavonása révén leginkább érintett rendvédelmi dolgozók (tűzoltók, rendőrök, katonák) megmozdulásai emelkedtek ki. Az utóbbiak kezdeményezésére új, a politikai szerepvállalástól sem visszariadó szakszervezeti mozgalom jött létre *Szolidaritás* néven. Májusra Orbán elvesztette a népszerűségi listán addig tartott vezető pozícióját: 38 százalékkal a második helyre szorult (a saját alelnöke mögé), ám az utána következő „legnépszerűbb” ellenzéki vezetők még így is tíz százalékkal mögötte maradtak.¹⁹³

A rezsim pozíciói azonban tovább romlottak az év végére. Úgy tűnt, az „unortodox gazdaságpolitika” zsákutcába vezetett: a nemzetközi hitelminősítők a bővli kategóriába sorolták Magyarországot, októberben kudarcba fulladt egy állami kincstárjegy-kibocsátás (nem volt rá vevő), s a kormány kénytelen volt bejelenteni, hogy újrakezdené az IMF-fel korábban megszakított hiteltárgyalásokat. A közvélemény-kutatóknál tovább csökkent a Fidesz ázsója, Orbán „árfolyama” 2012 januárjában 27 százalékra süllyedt.¹⁹⁴

Ám ezt követően több fronton is a kormányzat számára kedvező fejlemények történtek. Mindenekelőtt a belpolitikában, pontosabban az *utacán*. A párt holdudvarában elhelyezkedő újságírók, vállalkozók és egyéb celebek „Civil Összefogás Fórum” néven – valójában ál civil – szervezetet hoztak létre, és a kormányzat felől érkező anyagi és logisztikai támogatással (amibe még a határon túli magyar vidékekről, sőt a Lengyelországból szervezett autóbuszos szimpátiatüntető fuvarozása is belefért) óriási tömegdemonstrációt szerveztek a kormány mellett. Pontosabban „az ország függetlenségéért harcoló” Orbán Viktor mellett – az európai unió „gyarmatosító törekvései” ellen. A „békemenetnek” nevezett, valójában nagyon is harcias, több tízezres felvonulás lélektani fordulatot hozott az utcai politizálásban. A kormányoldal visszavette a kezdeményezést, az ellenzék pedig elbizonytalanodott. Orbán megerősödve, a mellette tüntető hatalmas hazai tömeg képével a háta mögött mehetett pár nap múlva kezdődő brüsszeli tárgyalásaira, ahol az EU fontosabb vezetőivel találkozott. S ahol ő rugalmasnak, engedékenynek mutatkozott (mint tudjuk, a „pávatánc” szokásos koreográfiája szerint). Mindezek nyomán jelentősen javult a kormányzat

¹⁹³ http://www.policysolutions.hu/userfiles/elemzes/58/melyponton_a_politikai_elit.pdf

¹⁹⁴ <http://ipsos.hu/hu/partpref>

nemzetközi megítélése, ami igen gyorsan megmutatkozott a pénzpiacokon is, különösen, hogy újraindultak a Valutaalappal folytatott tárgyalások. A Fidesz támogatottsága stabilizálódott.

Ám csupán átmenetileg. Mert az Orbán lakájaként működő köztársasági elnök elfajuló plágiumbotránya újabb lejtmenetet eredményezett. Schmitt Pálról ugyanis kiderült, hogy annak idején a szó szoros értelmében mástól lopta el, azaz másolta a doktori disszertációját. Az esetet leleplező hetilap fokozatosan adagolta a vonatkozó szövegegyezéseket, miközben az államfő makacsul tagadott, védte egyre védhetetlenebb pozícióját, a kormányzat pedig sokáig kitartott mellette. A botrány azonban napról napra dagadt. Schmittnek végül megszágyenülten kellett lemondania, amivel Orbán is elszenvedte addigi legnagyobb presztízsvereségét. A közvélemény-kutatók a Fidesz 20 százalék alatti támogatottságát mérték az összlakosság körében, ami azt jelentette, hogy a 2010 tavaszán meglévő 2,7 milliós szavazótábor a másfél millió alá csökkent 2012 nyarára.¹⁹⁵ Ennyin állt 2009-ben az MSZP is, Gyurcsány Ferenc lemondásakor! Csakhogy akkor a túloldalon ott volt a toronymagasan vezető Fidesz, most viszont épp csak éledezni látszott az alternatíva. Ám az MSZP-s elnök, Mesterházy Attila népszerűsége (34%) ekkor már felülmúlta Orbánét, aki 25 százalékos mélypontra süllyedt. A számok láttán talán helyesebb így fogalmazni: a miniszterelnök már az ellenzéki vezetőnél is jóval népszerűtlenebb volt.

*

Nem csoda hát, ha a Fidesz időközben alaposan fölforgatta a húsz éven át működő *választási rendszert* annak érdekében, hogy jócskán megfogyatkozott voksaival is győztes maradjon 2014-ben. Ennek lényege az volt, hogy relatíve legnagyobb pártként az egyszerű többségi elv túlsúlyra juttatásával tudjon fölébe kerekedni a széttagolt ellenzéknek. Az új szisztéma minden részleme egy célt szolgált: növelni a saját esélyüket, és csökkenteni a riválisokét.

Mindenekelőtt *megszüntették* a húsz éve működő *kétfordulós rendszert*, s az első (immár egyetlen) fordulóban elnyert *egyszerű többséggel* is megszerezhetővé tették az egyéni mandátumokat (az addigi abszolút többség

¹⁹⁵ <http://ipsos.hu/hu/partpref>

helyett). A korábbi szisztémában az első forduló jórészt arra szolgált, hogy megmutassa az adott körzet valós erőviszonyait, ami alapján a második forduló előtt a szövetséges pártok visszaléptethették jelöltjeiket a legesélyesebb javára. (E nélkül Orbán sem került volna kormányra 1998-ban.) A több pártból álló baloldali ellenzéknek viszont most előre meg kellett egyeznie mindenütt egyetlen közös jelöltben, ellenkező esetben a fideszes simán elviszi a mandátumot, amihez akár 25–30 százaléknyi voks is elég lehet. Az előzetes megegyezés azonban komoly nehézségeket okozott, így a médiában könnyű volt az alkudozó, civakodó ellenzék képét közvetíteni.

Hogy a relatív többségi elv még jobban érvényesülhessen, *növelték az egyéni kerületek arányát* a listások rovására, a parlamenti létszámcsoökkentés ürügyén pedig alaposan *átrajzolták a körzetek határait* (gerrymandering). Olyannyira, hogy az egykori szavazókörök eredményeiből feketén-fehéren kiolvasható volt: ha 2002-ben vagy 2006-ban is a 2014-re kialakított választókörzetek lettek volna érvényben, úgy mindkét alkalommal a Fidesz nyerte volna meg a választásokat!¹⁹⁶ Ehhez jött még a másutt ismeretlen *győztes kompenzáció* (az egyéni mandátumot elnyerő jelöltre leadott plusz voksok is a pártlistára kerültek) és a *határon túli magyaroknak adott szavazati jog*. Drasztikusan *korlátozták a kampányt* időben és térben egyaránt. Csak a kormány által uralt „közszolgálati” médiában lehetett pártpolitikai hirdetést közzétenni, kis időkeretben; a nagynézettségű kereskedelmi adókon és az interneten nem. Előbb 750-ről 1500-ra növelték a jelöltállítás-hoz szükséges *választópolgári ajánlószevények számát* (ami gondot okozott volna a közepes pártoknak is), aztán *leszállították 500-ra*, egy ember ráadásul akárhány jelöltnek aláírhatott. Ez viszont már arra szolgált, hogy a valójában nem létező *fantompártok* is állíthassanak jelölteket, amit komoly pénzügyi támogatással ösztönöztek (így lettek a *biznisz pártok*), hogy szétforgácsolódjanak az ellenzéki szavazatok.

Hosszan lehetne még sorolni a hasonló kisebb-nagyobb trükköket, ám a legdurvább és legsúlyosabb ezek sorában az *előzetes regisztráció* intézménye volt. Ezt elfogadta a fideszes parlament, sőt az alkotmányba is beiktatták, és nem kevesebbet jelentett, mint hogy csak az élhetett volna a szavazati jogával, aki (minimum 15 nappal korábban) regisztráltatta magát. Miután 1990 óta hat

választást bonyolítottak le a hivatalos és pontos választási névjegyzékek alapján, a személyes regisztráció bevezetése eleve indokolatlan volt. (Európában ilyesmi nem létezik, az USA-ban is csak azért, mert ott a szigorú adatvédelmi törvény miatt nincs választói névjegyzék.) Pontosabban csakis az indokolta a bevezetését, hogy távol tartsák az urnáktól a politika iránt kevésbé érdeklődő, bizonytalan szavazókat. Egy ilyen korlátozás alapjaiban sérti az általános választójogot, hisz megfosztja a polgárokat attól a lehetőségtől, hogy a szavazás napjáig mérlegelhessék döntésüket a részvételtől. Ha például csak az utolsó időszakban kerülnek nyilvánosságra olyan információk (a kormányzat korrupciós ügyeiről, súlyos törvénysértésekről), amelyek aktivitásra inspirálnák az addig passzívokat, hiába: ők már nem élhetnek állampolgári jogukkal. Ennek a korlátozásnak alkotmányjogi indoka nem volt, kizárólag pártpolitikai. A választások kimenetelét – az előre „lefutott meccseket” leszámítva (1994, 2010) – mindig a politikailag nem eleve elkötelezettek, a kevésbé tudatos szavazók döntötték el. Ám őket, a dolog természeténél fogva, nagyrészt a tiltakozás szándéka vitte az urnákhoz: ők zömmel protest szavazók voltak, akik a kormány ellen (s ebből adódóan az ellenzékre) voksoltak. Őket akarta távol tartani az urnáktól a Fidesz az előzetes regisztráció bevezetésével, amit ráadásul csak személyesen lehetett volna intézni, a választókörzet központjába utazva, ott sorban állva. (Lehetővé tették ugyan az internetes regisztrációt is, de ahhoz előbb szintén személyesen kellett kérni az engedélyt a kormány helyi hivatalaiban.) Egyedül a határon túli magyarok (akiktől kormánytámogató voksokat lehetett remélni) regisztrálhattak volna levélben is; kivéve a hazai állandó lakcímmel bíró, de külföldön dolgozó (véltetően ellenzéki) magyar állampolgárokat. Utóbbiaknak haza kellett volna utazniuk, mondjuk, Londonból.

Az előzetes regisztráció akár 15–20 százalékkal is csökkenthette volna a részvételt, így végképp biztossá tette volna a Fidesz – amúgy is számos módon bebiztosított – győzelmét. Ám az Alkotmánybíróság, talán utolsó érdemleges döntésével, diszkvalifikálta a jogszabályt, Orbánék pedig akkor, 2013 januárjában már nem akarták tovább feszíteni a húrt...

*

Részben azért is, mert az előző év végén újra élénk utcai demonstrációkat kellett kezelniük. Miután a kormány (szokása szerint az érintett szakmai és

¹⁹⁶ http://hazaeshaladas.blog.hu/2011/08/05/az_uj_valasztasi_rendszer_reszletes_modellje

érdekképviselési szervekkel való egyeztetés nélkül) bejelentette, hogy újabb drasztikus leépítést hajt végre a *felsőoktatásban*, a hallgatók és az oktatók heves és tömeges *tiltakozó akciókat* szerveztek, amivel kivívták a társadalom jelentős részének rokonszenvét is. Hogy a „drasztikus” jelző a legkevésbé sem túlzó, azt igazolják a számok: már a 2012 őszen kezdődő tanévre is 27 150-re redukálták az államilag finanszírozott elsős hallgatói létszámot, ami az előző évben még meghaladta az ötvenezret, ám most ezt a huszonhét ezret is a felénél kevesebbre: 10 480-ra zsugorították.¹⁹⁷ Aki ezen fölül akart tanulni, az csak önköltségi alapon tehetette. Orbán a felsőoktatás „önfinanszírozásáról” beszélt, holott valójában a legdrasztikusabb tandíj bevezetéséről döntött. (Emlékeztetőül: 2008-ban még ő vitt populista kampányt az akkor csak jelképes tandíj ellen, s a népszavazáson aratott nagy diadal vezetett el a 2010-es első-rő győzelemhez.) Tetézte a tiltakozásokat, hogy ezzel egy időben döntöttek az egyetemi autonómia de facto felszámolásáról is, minthogy az intézmények gazdálkodásának irányítását ezentúl a kormány által kinevezett kancellárok végezheték, ami messzemenően behatárolta az oktatási kérdésekben illetékes (amúgy szintén a Fidesz által kinevezett) rektorok mozgásterét.

Emiatt lángoltak tehát föl a tiltakozások, ám ahogy telt az idő, a diákmozgalom veszített erejéből, fokozatosan érvényesült a kormányzat megosztó taktikája és az átmeneti engedmények hatása. Orbán tavaszra túljutott a nehéz helyzeten, és a *rezsicsökkentés* mellett folytatott elképesztő méretű és szervezetszerű politikai, illetve tömegkommunikációs kampány révén hónapról hónapra javítani is tudta a maga és a pártja megítélését. 2013 végére ő újra 40 százalék körüli szimpátiaindexet ért el, a Fidesz pedig ismét 30 százalék fölé kúszott a teljes népesség körében, és 50 közelébe a biztos szavazóknál.¹⁹⁸

Eközben a szétforgácsolt és hitelességét a társadalom többsége szemében visszanyerni továbbra is kevésbé tudó ellenzék nehezen haladt előre azon az akadálypályán, amelyet az új választójog jelentett számára. Noha 2012-ben voltak olyan időszakok, amikor a mérések szerint a baloldali pártokra szavazni óhajtó választópolgárok összesített száma meghaladta volna a Fidesz mögött állókat, ez az összeadódás a gyakorlatban – a választások új szabá-

lyai szerint – nem mehetett végbe. Ehhez létre kellett hozni a szóban forgó pártok szoros politikai szövetségét, miáltal egységes erőként léphettek föl a választásokon. Ám ez nagyon nehezen haladt előre – sokáig sehogy.

Az MSZP mint a viszonylag legnagyobb párt abban bízott és arra játszott, hogy a kormányellenes elégedetlenség növekedése a politikai tömegvonzás törvénye szerint egy idő után automatikusan az ő akoljába tereli be a szavazókat, amit a kisebb pártok végül kénytelenek lesznek tudomásul venni, s majd be kell érniük valami formális szövetségkötéssel, amivel hozzájuthatnak egy-két mandátumhoz.

Az MSZP-ből a volt miniszterelnök, Gyurcsány Ferenc vezetésével 2011-ben kivált, és új pártot alapított egy csoport – ebből lett a *Demokratikus Koalíció (DK)* –, amely azonban nem tudott igazán megerősödni, és az ötszázalékos parlamenti küszöb körül billegett, leginkább az alatt. A DK végig a demokratikus ellenzéki pártok szoros együttműködésére törekedett, de jó ideig nem talált partnerre.

A *Lehet Más a Politika* a harmadikutaságot képviselte: egyaránt elutasítva az autokratikus Orbán-rezsimet és az előtte regnáló „bukott baloldalt”, amivel de facto a Fidesz érdekének megfelelően tevékenykedett. Ha – mint hirdette – valóban az utóbbi ellenpólusává tudott volna válni, akkor más lett volna a helyzet, ám erről szó sem volt: az LMP is a parlamenti küszöb környékén tanyázott, legföljebb néha a fölött egy kicsivel.

2012. október 23-án aztán új fejlemény támadt a demokratikus oldalon. Komoly szellemi, szakmai és némi szervezeti előkészületek után politikusként lépett a színre Bajnai Gordon, aki Gyurcsány lemondását követően kifejezetten apolitikus miniszterelnökként vitte a kormányzást 2010 tavaszáig. Az 1956-os forradalomra való ellenzéki megemlékezésén, több tízezres tömeg előtt jelentette be, hogy a 2014-es választásokon a demokratikus oldal egyesítőjeként kíván föllépni a kormány- és rezsिमváltás érdekében. Ezért összefogásra szólította föl mindazokat, akik azt akarják, hogy Magyarország visszatérjen a demokratikus jogállam, a nyugati értékvilág és a társadalom érdekét szolgáló szakszerű kormányzás útjára. Noha nyilvánvaló volt – a vele szemben megfogalmazott elvárások és sürgetések régóta azzá tették –, hogy Bajnai az Orbánt kihívó ellenzéki miniszterelnök-jelölt posztjára jelentkezett be, ő maga ezt nem mondta ki. (Csak később, miután már elvesztette az erre való esélyt.)

¹⁹⁷ http://hvg.hu/itthon/20121205_Elfogadtak_keretszamok

¹⁹⁸ https://docs.google.com/spreadsheets/d/1Z5wHlguzz-4ucEsNQCvx4w18geYc1v-DKKXK-aOx_U/edit#gid=0

A demokratikus közvélemény érezhető várakozással és rokonszenvvel fogadta a volt kormányfő sorompóba lépését. A DK elnöke (a még korábbi miniszterelnök) sietett kijelenteni: nincsenek olyan személyes ambíciói, amelyek gátolnák a teljes összefogást. Az MSZP elnökéről és a pártról mindez a legkevésbé sem volt elmondható, ők kivártak. Bajnai pedig – a teljes demokratikus összefogás szorgalmazása helyett – kinézte magának azt a pártot a demokratikus oldalon, amely mindaddig mereven elutasított mindenféle Orbán-ellenes együttműködést – és együttműködésre kérte fel. Ez volt az LMP. Amelyet megosztott az ügy, az összefogás hívei kisebbségben maradtak, bekövetkezett a szakadás. A szakadarak *Párbeszéd Magyarorszáért (PM)* néven csatlakoztak az időközben *Együtt 2014* néven saját pártot alapított Bajnaihoz: így jött létre az *Együtt-PM*. A DK-val való szövetséget elutasították, az MSZP pedig megkezdte a maga hosszú menetelését eredeti célja felé, hogy mint legnagyobb párthoz, mindenkinek hozzá kelljen majd csatlakoznia. Mesterházy Attila pártelnök összefogási versenyfutásba kezdett Bajnival, mondván: előbb a programokat kell egyeztetni, csak aztán szövetkezni, s összehívott egy programegyeztető konzultáció-sorozatot.

A baloldalon tehát megkezdődött a pozícióharc, amit jóindulatúan úgy lehetett értelmezni, hogy a leendő összefogás minden szereplője a lehető legjobb kondíciókkal akart végül letülni a tárgyalások asztalához – csakhogy a publikum mindezt veszekedésként, a párt- és az egyéni önzés megnyilvánulásaként értelmezte. Ehhez persze nagyban hozzásegített a fideszes tömegkommunikáció, amely napról napra részletesen beszámolt „a bukott baloldal pártjainak véget nem érő torzszalkodásairól”. Amelyek során egyre kopott Bajnai nimbusza, akiről kiderült, hogy amilyen jó kormányosnak tűnt technokrata miniszterelnökként, annyira csetlő-botló figura a pártpolitika síkos terepén. 2013 őszére végül egy két párti összefogást sikerült tető alá hoznia Mesterházyval, ami nem közös jelöltekről, csak koordinált indulásról szólt. Úgy osztották föl pártjaik közt az egyéni választóközeteket (az MSZP túlsúlyával), hogy nem állítottak egymás körzeteiben ellenjelöltet, de közös miniszterelnök-jelölt nélkül, külön listán indultak, mondván, akinek több mandátuma lesz a parlamentben, az alakít majd kormányt. Az embernek *Jó-kai Mór A köszívű ember fiai* című romantikus regénye juthatott erről eszébe: *Baradlay Gordon és Baradlay Attila „forradalmi párbaít” vívnak, amelyet az nyer meg, aki – külön-külön rohamozva – előbb ért föl a budai Vár fokára.*

2013 őszén mindez már inkább komikusnak, szánalmasnak vagy (főleg az ellenzéki szavazók számára) dühítőnek tűnt. Az Orbán-vezette Fidesz ugyanis ekkor már egyértelműen nyeregben volt, és a közvélemény-kutatók szerint biztos favoritnak számított a maga alkotta választási szisztéma keretei között. Noha ellenzéki körökben azzal vigasztalták magukat a politikusok és híveik, hogy a közvélemény-kutatók a félelem – valóban tapintható – légkörében nem képesek fölmérni a valós választói szándékokat, egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy a két párti félszövetségnek (közös jelöltek, közös lista és közös kormányfőjelölt nélkül) nincs esélye a választásokon. Arról nem is beszélve, hogy a fideszes kétharmad által telepített (korábban ismertetett) alkotmányos csapdarendszer miatt egy új kormány eleve tehetetlen lett volna. Ahhoz ugyanis, hogy egyáltalán meg tudjon mozdulni, alkotmányozó többségre lett volna szükség a parlamentben, amiről 2013 második felétől már álmodni sem lehetett.

Így érkezett el a 2014-es év eleje, amikor – az utolsó pillanatban, a demokratikus közvélemény nyomására – Bajnai és Mesterházy mégis fölnyitották a megállapodásukat, és fogadó készsé váltak a (közben az ötszázalékos bejutási küszöb felé emelkedő) Gyurcsány-vezette DK csatlakozásának elfogadására. Januárban így végül létrejött a minden számottevő politikai tényezőt egyesítő szoros demokratikus összefogás a baloldalon: közös jelöltekkel, közös pártlistával, közös miniszterelnök-jelölttel. Az utóbbi Mesterházy Attila, az MSZP elnöke lett, akiről – egyébként is, de ekkor már főleg – nemigen lehetett elképzelni, hogy Orbán Viktor komoly kihívója, majd pedig sikeres kormányfő lehet.

*

Az Orbán-rezsim négyéves országglását követő 2014-es választások – amelyekre az 1990 és 2010 közöttiekétől *merőben eltérő jogi keretek, médiaviszonyok, továbbá anyagi és hatalmi kondíciók mellett került sor* – a Fidesz újabb kétharmados többségét eredményezték. Ez az eredmény egyfelől további négyéves fölhatalmazást adott a 2010 óta gyakorolt uralom folytatására, másfelől arra is lehetőséget nyújtott az uralmon lévőeknek, hogy *visszamenőleg legitimálnak* tekintsék azt az autokratikus rezsimet, amelynek a létrehozására a 2010-es választások előtt nem kértek fölhatalmazást.

Az újabb parlamenti kétharmad a következő szavazati eredmények nyomán állt elő. A *Fidesz* a listás voksok 44,87 százalékát szerezte meg, ami 2,14 milliónyi szavazatot jelentett. A második a baloldali *MSZP-Együtt-DK* szövetség lett a voksok 25,57 százalékával. Ezt követte a *Jobbik* 20,22 százalékkal és az *LMP* 5,34-gyel. Az egyéni kerületekben elsőprő fideszes győzelem született, a 106 körzetből 96-ot vittek el a kormánypárti jelöltek, a baloldali pártszövetség tehát mindössze 10-et tudott megszerezni, a *Jobbik* és az *LMP* egyet sem.

A négy évvel korábbi fideszes diadal adataival összevetve az alábbi különbségek rögzíthetők. A párt a listás voksokból 7,86 százalékot veszített, de kissé mérséklődött a fölénye az egyéni kerületekben is. A baloldali szövetség eredményei a 2010-es *MSZP-s* számokkal összevetve javulást mutatnak: listán 6,27 százalékkal, egyéniben nyolc hellyel szereztek többet. A *Jobbik* listás eredménye 3,55 százalékkal nőtt, az *LMP*-é 1,47-tel csökkent.

Ezek a számok egyértelművé teszik, hogy a *Fidesz*nek ezúttal lényegesen kisebb teljesítménnyel sikerült ismét kétharmados parlamenti többséghez jutnia. Az pedig egyenesen megdöbbentő, hogy az Orbán-vezette politikai erő 2002-ben (2,31 millió), és 2006-ban (2,27 millió) is több voksot kapott (midőn mindkétszer elvesztette a választásokat), mint 2014-ben (2,14 millió), amikor újra kétharmadot szerzett! E tények rögzítése után vegyük egyenként szemügyre mindazon okokat és körülményeket, amelyek folytán az újabb korlátlan felhatalmazást adó mandátumarány megszülehetett. Ezek egyik felének hatása mandátumszám szerint fölmérhető, a másik felükről csak annyit állítható, hogy valamilyen mértékben bizonyosan hozzájárultak a fideszes parlamenti többség növeléséhez. Kezdjük az előbbiekkal, amelyek zömmel a választási szabályok gyökeres átalakításából következtek.

Az első a győztes kompenzáció. 1990 és 2010 között az egyéni kerületekből csak azok a voksok hasznosultak a pártok országos listáján, amelyek nem eredményeztek mandátumot. 2014-ben az egyéni mandátum elnyerőjére leadott szavazatok azon része is továbbment a pártlistára, amit a győzelemhez szükséges mértéken fölül kapott a jelölt. A egyes választási rendszerekben csak az egyéni kerületek vesztes pártjainak kompenzációja létezik, a győztes további premizálása – az orbáni Magyarországon kívül – az egész világon ismeretlen. *Kim Lane Scheppelle* amerikai alkotmányjogász professzor számításai szerint a *Fidesz* emiatt 6 plusz mandátumhoz jutott,

miközben a baloldali pártszövetség 3-at, a *Jobbik* 2-t, az *LMP* 1-et veszített az előző húsz évben érvényes mandátumelosztás szabályaihoz képest.¹⁹⁹

A fideszes választójogi törvény újdonsága volt a hazai lakhellyel nem rendelkező, határon túli, új magyar állampolgárok választójoga is. A *Fidesz*re adott listás szavazatok 1, 37 százaléka tőlük származott, ami matematikailag 1,4 mandátumnak felelt meg. Minimum egy mandátum tehát ebből adódott a kormányerőknek, amelynek hiánya önmagában is elég lett volna ahhoz, hogy ne legyen kétharmaduk! Különösen súlyossá teszi a dolgot számos további körülmény. A határon túli magyar voksok 95 százalékát kapta meg a *Fidesz*, amiből nyilvánvaló, hogy az állampolgárságot igénylők, a regisztrálók, azokon belül pedig a szavazók ennek a pártnak a hívei voltak, a határon túliak választójoga tehát a gyakorlatban is hatékony pártpolitikai célszerszámként működött. A szóban forgó szavazók levélben is szavazhattak, ami – mivel a választói névjegyzék eme része nem volt nyilvános – magában hordozta az ellenőrizhetetlen csalások lehetőségét. A határon túliaknak az eljárás egyetlen szakaszában se kellett igazolniuk személyazonosságukat, voksaikat összegyűjtve más valaki is leadhatta a szavazóhelyen, ahol számos fényképfelvétel tanúsága szerint nem volt mindenütt biztosítva a titkosság sem: sokan a szó szoros értelmében nyíltan voksoltak.²⁰⁰

A választási szisztéma jellemzője volt az indulás feltételeinek túlzott megkönnyítése egyfelől, és nagymértékű anyagi támogatása másfelől. Ez fantom és biznisz pártok, illetve jelöltek tömegét engedte rá a választásokra (a 2010-es 6-tal szemben 18 pártlista és számos egyéni kerületben húsz fölötti induló), ami természetesen segített hozzá a fideszes listán, illetve jelölten kívüli szavazatok szétforgácsolásához. Ennek mértéke összességében nem volt nagy (a parlamentbe nem jutott 14 párt mindösszesen 4 százalékot kapott), ám számos egyéni kerületben sorsdöntőnek bizonyultak a szóban forgó voksok. Konkrétan 13 választókörzet azonosítható, ahol annyira szoros volt az eredmény, hogy e voksok egy része is elegendő lett volna az ellenzéki győzelemhez. (Nem tekinthető automatizmusnak, hogy mindig a favorit ellenzéki jelölt kapta volna meg ezeket, de néhány esetben a töredékük is elég lett volna.)

¹⁹⁹ http://www.galamuscsoport.hu/tartalom/cikk/374455_a_magyar_valasztasrol_hogyan_fordult_at_45_ii.

²⁰⁰ http://hvg.hu/itthon/20140404_Erdely_szavazas_konzulatus

Számszerűsíthető tehát, hogy a Fidesz minimum tíz, de akár húsz többletmandátumra is szert tett a választójogi rendszer átszabásával, és ez még csak a dolog egyik része. Nem számszerűsíthetők, ám biztosra vehetők további mandátumok is, amelyek a célirányosan alakított egyéb körülmények miatt keletkeztek a kormányoldalon.²⁰¹

Korábban említettük, hogy az *egyéni kerületek arányának növelése* a listásokéhoz képest szintén növelte a győzelem aránytalanságát. Húsz éven át a 176 egyéni mandátum mellett 210 volt a listás parlamenti helyek száma, most megfordult az arány: a 106 egyénire csak 93 listás mandátum jutott, ami 7,7 százalékos eltolódást, konkrétan nem kiszámítható plusz győztes parlamenti helyet eredményezett a Fidesznek.

Ugyancsak nehezen kiszámítható az *egyéni kerületek határainak átszabásból* adódó fideszes nyereség. Az eljárás lényege az volt, hogy a hagyományosan baloldali körzetekhez hozzáragasztottak további balos szavazóköröket, erősen megnövelve az ilyenek lélekszámát, míg a billegő körzetekről lehetőség szerint lementszettek balos szavazóköröket, s hozzájuk jobbosakat illesztettek, miáltal azok jobboldalivá váltak. Mindezek eredményeként a baloldali körzetek jellemzően nagyobbak lettek, ami a gyakorlatban azt jelentette, hogy itt több voks eredményezhetett győztes mandátumot, a jobboldaliakban pedig kevesebb. A *Political Capital* számításai szerint e „gerrymandering” nyomán a baloldalnak az egész választási szisztémában kb. 300 ezerrel több voksra lett volna szüksége a sima többséghez, mint a jobboldalnak.²⁰² (Mint már jeleztük: a 2002-es és a 2006-os választásokat is a Fidesz nyerte volna az új körzetek szerint.)

Mindezek alapján több mint nyilvánvaló, hogy az újabb kétharmad a Fidesz által önkényesen kialakított választási szabályok következménye volt. Ám az is igaz, hogy a leadott voksok alapján Orbánék a régi választójog szerint is megszerezték volna a győzelmet. Az újabb alkotmányozó többséget nem, de a kormánytöbbséget igen. Csakhogy egy választást elsősorban nem a leadott voksok *utáni* mandátumelosztási technikák döntenek el. Hanem zömmel már ott eldőlnék a dolgok, hogy a választók milyen kö-

²⁰¹ http://www.galamuscsoport.hu/tartalom/cikk/374455_a_magyar_valasztasrol_hogyan_fordult_at_45_ii.

²⁰² http://nol.hu/belfold/az_osszefogasnak_300_ezerrel_tobb_szavazat_kell_a_gyozelemhez-1446679

rülmények között hozzák meg a döntésüket arról, melyik jelöltet és pártot támogatják, illetve, hogy egyáltalán részt vesznek-e a választásokon. Ha ezt is szemügyre vesszük, úgy kiderül, hogy a Fidesz a szó szoros értelmében eleve *mérhetetlen* előnyöket élvezett.

A szabad választás előfeltétele a szabad sajtó. Ami nem egyszerűen a közlés, a tájékoztatás szabadságát, illetve kiegyensúlyozott és sokszínű voltát feltételezi, hanem a *tájékoztatás* is. E téren pedig nem csupán a választási kampány idején, hanem a teljes ciklusban nyomasztó kormányzati hegemonia érvényesült. A Fidesz óriási előnyben volt az utcai hirdetőfelületeken mind a plakáthelyek, mind a hatósági szabályozás, mind az anyagi erőforrások tekintetében. Az anyagiak terén élvezett kormánypárti előny általában is egészen rendkívüli volt, gyakorlatilag mérhetetlen. Külön említendő, hogy demokratikus országokban elképzelhetetlen módon összefolyt a kormányzati és a fideszes pártpropaganda. A fideszes kampányt erősítette a *Civil Összefogás Fórum* nevű ál civil szervezet által folytatott hatalmas hirdetési kampány, ami az EBESZ nemzetközi megfigyelői szerint is „megkezdte a kampányfinanszírozási szabályokat”. A megfigyelők megemlézték az egyoldalúan fideszes összetételű választási hatóságok, a médiahatóság, a bíróságok, sőt az Alkotmánybíróság részrehajló működését, végül, de nem utolsósorban az ügyészségét, amely messzemenően közreműködött a baloldallal elleni lejárató kampány kivitelezésében.²⁰³

Számos esetben volt tapasztalható a szavazókra gyakorolt direkt hatalmi presszió is, különösen vidéken. Az országot szinte mindenütt uraló fideszes önkormányzatok olykor leplezetlen nyomást gyakoroltak az általuk foglalkoztatott közmunkásokra: ha azt akarják, hogy munkájuk legyen, a kormánypártra kell voksolniuk. Közvetlenül a választások előtt valóban százezres nagyságrendben növelték a foglalkoztatottak számát, s ezzel együtt könnyű volt hatni a sokszor mélyszegénységben élő, kiszolgáltatott emberekre.

Hosszan lehetne még folytatni, de ennyi is bőven elég, hogy megállapítsuk: a 2014-es választások se szabadnak, se demokratikusnak nem voltak tekinthetők. Ilyen kondíciók között a hatalmon lévők menesztéséhez

²⁰³ http://index.hu/belfold/2014/07/12/ebesz_komoly_gondok_voltak_az_aprilisi_valasztassal/

a társadalomban széles körű kormányváltó hangulatra, a politikában pedig markáns alternatívára lett volna szükség. Csakhogy egyik sem volt adott. Ráadásul hiába lett volna meg mindkettő, ha az új kormány a kétharmados törvények kötelékében és a Fidesz által megszállt közigazgatási béklyójában amúgy se moccanhat.

A parlamenti választásokon így módon tehát sikerült Orbánnak megismételnie a négy évvel korábbi kétharmadot. Mindössze egy mandátummal, de meglett. Amire májusban – a győzteshez húzás és az ellenoldali apátia légkörében – még rálicitált az *európai parlamenti választásokon*. A korábbiaknál is alacsonyabb részvétel mellett a Fidesz kapta a voksok több mint felét (57,1% – 12 mandátum), második lett a szélsőséges Jobbik (14,7 – 3), harmadik az MSZP (10,9% – 2), negyedik a DK (9,8% – 2), ötödik az Együtt-PM (7,3% – 1). Az utóbbi három baloldali párt ezúttal külön indult, hiszen az EP tisztán arányos, listás választási szisztémája nem kényszerítette ki közös föllépésüket.

Az Orbán-rezsim 2014-es bebetonozása végül az önkormányzati választásokon aratott – az előbbi kettőhöz hasonló arányú – elsőprő győzelemmel fejeződött be. A Fidesz az összes megyei közgyűlésben többséget szerzett. A 23 megyei jogú városból mindössze kettőnek lett ellenzéki polgármestere. A főváros 23 kerülete közül 17-et nyert meg a kormánypárt, és nagy fölényrel választották újra a fideszes főpolgármestert is, aki a fővárosi közgyűlésben is erős többséget tudhatott maga mögött.

*

A három elsőprő választási győzelem után Orbán joggal érezhette úgy, hogy nemcsak megkonstruálnia, de beüzemelnie is sikerült az autokratikus hatalmi gépezetet, s az immár megállíthatatlanul zakatol tovább, beláthatatlan ideig. 2014-ben vált végleg bizonyossá, hogy 2010-ban csakugyan lezárult egy korszak, a liberális jogállam, a versengő többpártrendszer, a parlamenti váltógazdaság időszaka. A külsőségek is azt jelezték 2014 tavaszán, hogy nem egy újabb kormányzati ciklus kezdődik, hanem egy *uralmi* korszak folytatódik. Erre ugyan még parlamentáris keretek között került sor (a kormányfőnek a megnyert választások után, az országgyűlésben szavaztak bizalmat), de számos mozzanat már túlmutatott ezen. Az új

alaptörvény értelmében a miniszterelnök-jelöltnek nem kellett előterjesztene kormányprogramot, így arról nem vitázhatott és nem szavazhatott a parlament. Nem mintha kétséges lett volna egy ilyen szavazás eredménye, de a hiánya mégis jelezte: itt már más rend szerint mennek a dolgok. Ezt mutatták a külsőségek is: a Parlament karzatáról fanfárok hirdették az esemény rendkívüli ünnepélyességét. Akik fújták őket, egy ismeretlen, minden bizonnyal erre az alkalomra készült – leginkább haditengerészeti uniformisra hajazó – fehér díszegyenruhát viseltek. A kormányfő beszédet mondott, majd kíséretével kivonult a Parlament díszlépcsőjére, és röviden szólt a téren összegyűlt, lelkesen éljenző tömegnek. Mindez inkább hasonlított egy uralkodó beiktatására (trónbeszéd a palotában, a nép üdvözlése a palota erkélyéről), semmint egy parlamentáris kormányfő hivatalba lépésére...

Orbán a beszédeiben – az EP-választás, majd az önkormányzati után is – újra és újra a megvalósult teljes nemzeti egység diadaláról szónokolt: uralma, autoritása és nimbusza megkérdőjelezhetetlennek, ő maga sebezhetetlennek tűnt. A vele szemben álló politikai pártok, civilek, demokraták körében eluralkodott az apátia. Minden jel arra utalt, hogy a kialakított (és továbbra is tetszés szerint alakítható) jogi, anyagi, hatalmi, médiabeli stb. kondíciók között az Orbán-rezsim demokratikus úton, választások révén nem leváltható.

Tudni lehetett, hogy a stabilitását immár nemcsak a hatalmi építmény szilárdsága adja, hanem annak társadalmi megalapozottsága is. Amelyet ideológiai értelemben hatékonyan erősítet az orbáni nacionalizmus, az ezzel összefonódó antikapitalista populizmus és a klerikalizmus. Az első a nemzetet mint demokratikus politikai közösséget felcserélte az államilag megerősített etnikai-vérségi összetartozásra, a Nyugat ellenes „szabadságharc” jegyében, erről már beszéltünk. A másodikat is érintettük: a magyar embereket kiszipolyozó multik ellen kivetett különadók és az azokat kísérő propaganda nem maradtak hatástalanok. A klerikális kurzus nemcsak az isteni legitimációra utaló szövegekben merült ki, hanem a történelmi egyházaknak adott juttatásokban is, amelyekért cserébe ideológiai megerősítést remélt és kapott az autokratikus rezsim. A juttatások a legszembe-tűnőbbben az oktatás terén mutatkoztak. Miközben az önkormányzatoktól az állam átvette a közoktatást, sorozatban zajlott az iskolák egyházi kézbe adása: az utóbbiak száma 2010 és 2014 között több mint hatvan százalé-

kal nőtt.²⁰⁴ Itt említendő az új egyházügyi törvény is, amely meghatározott kritériumokhoz (ezer regisztrált hívő és húszéves működés) kötötte az egyházi státust – amiről nem a bíróság, hanem a parlament dönthetett. A korábbi több mint háromszáz egyháznak így az egytizede sem maradt meg.

Az állami iskolákban a rezsim megvalósította a tanmenetek és a tankönyvek szabványosítását, illetve egységes kiadását. Létrehozta a *Nemzeti Pedagógus Kart*, kötelező tagsággal és előírásokkal. A karból való kizárás az egész oktatásból való kizárást vonhatta maga után, így nem csoda, hogy – jó ideig – nem voltak tömeges pedagógus demonstrációk. Hogy jobban értsük az Orbán-rezsim és a magyar társadalom viszonyát, érdemes hosszabban idézni Bauer Tamás (volt SZDSZ-es, későbbi DK-s politikus) elemzéséből:

„A második Orbán-kormány négy évét akként jellemezhetjük, hogy sorra szűnnek meg az autonómiák. A gazdaságban államosítanak – mindenekelőtt szolgáltató vállalatokat és bankokat –, és a magánvállalkozásokat mind erősebb függőségbe hozzák a kormánytól... Lépésről lépésre állítják helyre az átfogó hatalmi apparátust, a szocializmusból ismert hatásköri listát, a plurális rendszer helyébe lépő monolitikus társadalomirányítást és az emberek mind szélesebb körének személyes függőségét az átfogó hatalmi apparátustól. A *társadalmat* (németül *Gesellschaft*), amely autonómiák – autonóm személyek, csoportok és intézmények – együttélésére épül, érték- és érdekkülönbségektől nem tagolt *közösséggé* (*Gemeinschaft*) igyekeznek visszaváltoztatni. Ez jelent meg a 'nemzeti együttműködés rendszere' kifejezésben. Ahogy a rendszer épül, minden tisztviselő, minden közalkalmazott, az állami tulajdonú vállalatok minden dolgozója és minden közmunkás a hatalmi apparátus közvetlen alárendeltjévé válik, s így kiszolgáltatott lesz az új állampártnak. Míg a polgári társadalomban az emberek egzisztenciális függetlensége szabadságuk legfőbb biztosítója, az orbáni önkényuralom a köztisztviselőktől a pedagógusokig, a közszolgálati dolgozóktól a közmunkásokig egyre több embert hoz közvetlen egzisztenciális függőségbe a hatalom gyakorlójától, a Fidesztől, s ezzel megfosztja őket szabadságuk alapjától...

Az orbáni önkényuralom nem egyszerűen autoriter berendezkedés, miként azt gyakran feltételezik, ahol a politikai szabadságot korlátozzák. Ennél többről van szó: a Fidesz igyekszik a maga közvetlen irányítása alá

²⁰⁴ <http://nol.hu/belfold/elithalozatot-epit-az-allam-1509167>

vonni a gazdaságot, a kultúrát, a civil szervezeteket, az életformát, erre használja az államnak az egyházakkal kialakított régimódi szimbiózisát is...

A Fidesz... az élet minden területére való beavatkozással halad az autoriter berendezkedéstől a totalitarizmus felé.”²⁰⁵

*

A magyar kormányfő 2014 nyarán elérkezettnek látta az időt, hogy nyíltan deklarálja a nyugati demokráciák értékrendjével való szakítást. Az újabb kétharmados győzelmét követő tusnádfürdői beszédében így próbálta igazolni az elmúlt négy év során véghezvitt önkényuralmi építkezést (amely nélkül mellesleg az újabb kétharmad sem lett volna meg): „...versenyfutás zajlik annak a közösségszervezési módnak, annak az államnak a megtalálásáért, amely a leginkább képes egy nemzetet, egy közösséget nemzetközileg versenyképesé tenni. Ezzel magyarázható... hogy ma a slágertéma a gondolkodásban azoknak a rendszereknek a megértése, amelyek nem nyugatiak, nem liberálisok, nem liberális demokráciák, talán még demokráciák sem, és mégis sikeressé tesznek nemzeteket. Ma a sztárok a nemzetközi elemzésekben Szingapúr, Kína, India, Oroszország, Törökország...

Az új állam, amit Magyarországon építünk, illiberális állam, nem liberális állam... Megpróbáljuk megtalálni a Nyugat-Európában elfogadott dogmáktól és ideológiáktól elszakadva, tőlük magunkat függetleníttve azt a közösségszervezési formát, azt az új magyar államot, amely képes arra, hogy a mi közösségünket versenyképesé tegye a nagy világversenyfutásban.”²⁰⁶

Erre a többféle értelemben is téves, illetve hamis hatalmi indoktrinációra még visszatérünk az Orbán-rezsim karakterét tárgyaló fejezetben. Itt csak annyit jegyzünk meg, hogy hasonlóképpen ábrándoztak az előző században a kommunisták is a nyugati világ meghaladásáról. Csak ők nem nacionalista, hanem internacionalista ködöt fújtak hozzá...

²⁰⁵ http://www.es.hu/bauer_tamas;nem_lesz_2018;2014-11-27.html

²⁰⁶ <http://www.kormany.hu/hu/a-miniszterelnok/beszedekek-publikaciok-interjuk/a-munkaalapu-allam-korszaka-kovetkezik>

A REZSIM MEGINGÁSA

Az októberi önkormányzati diadal még az orbáni autokrácia rendíthetlenségét mutatta, és beláthatatlan ideig való fönnmaradását ígérte, de egy hónap sem kellett hozzá, hogy gyökeresen megváltozzon a hazai közhangulat. Novemberben már egymást érték a kormányellenes tömegtüntetések, amelyek létszáma olykor elérte a tízezres nagyságrendet. A tiltakozás, a harag váratlanul és elemi erővel tört ki az Orbán-rezsim s annak vezetői ellen: zengett az „Orbán, takarodj!”, a „Mocskos Fidesz!”, ilyen transzparensek jelentek meg, mint: „Nem tudunk annyit adózni, amennyit ti loptok!”. A tömeg egy alkalommal körbevette a párt Lendvay utcai székházát, bezúzták a redőnyöket, máskor a Parlamentbe való behatolást kellett megakadályoznia a rendőrsorfalnak.

A politikai klíma hirtelen megváltozását jelezte az *Ózdon megismételt polgármester-választás* eredménye is. Miután a fideszes városvezető pár tucatnyi vokssal alulmaradt a Jobbik jelöltjével szemben, mondvacsinált ürüggyel újabb fordulót írtak ki. Ez azonban két héttel később az addigi polgármester megalázó vereségével végződött, aki fölött egy korábban jobbára ismeretlen jobbikos fiatalember aratott kétharmados győzelmet. Ekkor történt meg először, hogy az egyik politikai oldal hívei (ez esetben a baloldaliak) átszavaztak az ellenoldal jelöltjére, mert benne a Fidesz legyőzőjét látták, és ez minden más szempontot felülírt.

Novemberben *Újpesten* kellett *időközi országgyűlési választást* tartani, ahol a szocialista Kiss Péter halálával megüresedett parlamenti mandátum sorsa volt a tét. Az önmagában nem lett volna különösebben érdekes, ha a Fidesznek nem sikerül elhódítania az inkább baloldalinak számító választókörzetet, de az elszenvedett vereség mértéke itt is jelzésértékű volt. Az MSZP jelöltje abszolút többséget szerzett a csupán harminc százalékot elért fideszessel szemben, ami a pusztá számok szintjén is elég súlyosnak tűnt – a számok mögött álló részletek ismeretében azonban még súlyosabb volt. Az országos politikában jól ismert, Újpesten igen jól beágyazott Kiss Péter tavasszal – a baloldal közös jelöltjeként – negyven százalékkal nyerte

el a mandátumot. Most Horváth Imre személyében egy lényegében ismeretlen, ráadásul régi kommunista múlttal terhelt embert indított az MSZP – csak a saját jelöltjeként –, aki a tavaszi 40–35 helyett 50–30 arányú győzelmet aratott ugyanazzal a fideszes jelölttel szemben. A részvétel persze alacsonyabb volt, de ezzel együtt tény: a Fidesz a szavazói közel hatvan százalékat elvesztette Újpesten tavasz óta.

A közvélemény-kutatók országosan is elképesztő zuhanást mértek a kormánypárt támogattságában, amely két intézetnél is (Medián, Tárki) 12 százalékot esett egyetlen hónap alatt a teljes népesség körében.²⁰⁷ Amióta ilyen mérés létezik (negyedszázada), még sosem fordult elő hasonló. Ahogy korábban egyetlen miniszterelnök népszerűsége sem csökkent egyik hónapról a másikra 16 százalékot, mint most Orbán Viktoré.²⁰⁸

Ez utóbbiban bizonyosan közrejátszott a nemzetközi megítélés további romlása is. Immár nemcsak a nyugati lapok írtak diktátorként Orbánról (ez régóta így volt), de az amerikai szenátus egyik vezető republikánus politikusa, a korábbi elnökjelölt, John McCain is „újfasiszta diktátornak” titulálta őt, „aki ágyba bújik Putyinnal”. A hazai sajtóban pedig egyszerre Orbán közeli bukásáról és lehetséges utódlásáról indultak meg a találgatások.

De mi történt valójában? Miért csordult túl ilyen váratlanul a bögre, amely ezek szerint már rég majdnem tele volt, csak ez kívülről nem látszott. A kérdés tehát inkább az lehet, hogy melyek voltak az utolsó cseppek. Az biztos, hogy Amerikában elsősorban az illiberális demokráciáról elmondott tusnádi beszéd miatt fogyott el a türelem. A *The Washington Post* szerkesztőségi cikkben írta az alábbiakat: „Amit Orbán a válság utáni új politikai modellként fest le, az a valóságban nem sokkal több, mint ugyanaz a tekintélyelvű nacionalizmus, melyet gonosztevők és sarlatánok gyakoroltak a XX. század folyamán, beleértve Magyarországot nácibarát második világháborús rezsimjét... Orbán kizárta magát a demokratikus Nyugatból, őt és kormányát ennek megfelelően kell kezelni.”²⁰⁹ Bill Clinton volt elnök arról beszélt, hogy „létezik egy tekintélyelvű kapitalista modell, Kínában és Oroszországban, és ennek van már hatása is, például ott a magyar minisz-

²⁰⁷ https://docs.google.com/spreadsheets/d/1Z5wHlguzz-4ucEsNQCVx4w18geYc1v-DK-KXX-aOx_IU/edit#gid=0

²⁰⁸ http://index.hu/belfold/2014/12/10/peldatlan_nagyot_zuhant_a_fidesz_nepszerusege/

²⁰⁹ http://hvg.hu/vilag/20140818_Kemenyen_nekiment_Orbannak_a_Washington_P/

terelnök. Jóllehet sokat köszönhet Amerikának, mégis az autoriter kapitalizmus mellett foglalt állást. Ez annyit jelent, hogy szereti a hatalmat, nem akar lemondani róla, és sok pénzt akar csinálni.”²¹⁰ (El kell ismerni: Clinton utolsó mondata keresetlenség egyszerűséggel és tökéletes pontossággal összegzi Orbán törekvéseinek lényegét.) A hivatalban lévő Barack Obama elnök Magyarországot Azerbajdzsánnal, Kínával és Oroszországgal együtt sorolta be azon országok közé, ahol korlátozzák a civil társadalom működését.²¹¹ Ez utóbbit konkrétan az a durva rendőrségi akció váltotta ki, amit Budapesten hajtottak végre a *Norvég Civil Támogatási Alap* pénzeit elosztó alapítvány ellen, s ez diplomáciai feszültséget okozott Norvégiával is.

Mindezeket azonban már ismerhette a hazai politizáló közvélemény. Amelyet végül minden bizonnyal az USA külügyminisztériumának a lépése hökkentett meg igazán, midőn megtiltották hat meg nem nevezett magyar köztisztviselő beutazását, vízum-kiadási tilalmat léptetve életbe velük szemben. Nem sokkal később kiderült, hogy köztük van Vida Ildikó, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal elnöke is. Majd napvilágra került az indok: korrupciós cselekményekben való közreműködés. Világos volt tehát, hogy nem személyes ügyről van szó, az amerikai kormány valójában azt jelezte, hogy – Hamlettel szólva – Magyarországon „rohad az államgépben valami”.

A kitiltó intézkedés rendkívüliségét jelezte, hogy hazánk esetében ez egy NATO-szövetséges Európai Unió országát érintett: hasonlóra harminc éve nem akadt példa. S hogy végképp ne legyen félreértés, André Goodfriend, a budapesti amerikai követség ügyvivője (az USA ekkor már egy éve nem töltötte be a budapesti nagyköveti posztot) elképesztően nyílt kijelentésekkel kísérté a lépést. A szó szoros értelmében megfenyegette a kormányzatot: az Egyesült Államok „hamarosan nem tekinti majd szövetségesnek” Magyarországot, ha az országban folytatódik a „trend”, hogy aláássák a hatalmi ágak megosztását és a demokráciát. Goodfriend elmondta azt is, hogy „végső soron az alkotmányos szervek kölcsönös ellenőrzésének hiánya az oka a fokozódó korrupciónak, és ez veszélyezteti a demokráciát.”²¹² Az amerikai ügyvivő ráadásul

²¹⁰ http://www.hirhatar.hu/index_cikk.php?hh=clinton-szerint-penzehes-es-hatalomvagy-a-magyar-miniszterelnok

²¹¹ <https://444.hu/2014/09/24/obama-a-legsotetebb-diktaturak-koze-sorolta-be-magyarorszagot>

²¹² http://www.galamuscsoport.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=417036_a_die_welt_az_amerikai_beutazasi_tilalomrol

demonstratív módon részt vett a kormány ellen hamarosan kirobbant nagy tömegtüntetésen. (Utoljára 1988–89-ben, a demokratikus rendszerváltozás előtt mutatott hasonló aktivitást *Mark Palmer* akkori nagykövet.)

Az éles amerikai politikai föllépés mögött a megnevezett dolgokon túl bizonyosan további külpolitikai-hatalmi megfontolások is álltak, amelyek az Orbán-rezsim orosz külügyi elkötelezettségével fonódtak össze. A sajtó ezzel összefüggésben jelölte meg a paksi atomerőmű bővítését, az Ukrajnába irányuló magyar gázszállítás orosz érdekekkel összhangban lévő leállítását, az orosz-ukrán konfliktusban tanúsított kétértelmű orbáni magatartást és a Déli Áramlat nevű orosz gázvezeték építésében való magyar részvételi hajlandóságot. Úgy tűnt, az Orbán-rezsim az amerikai föllépés nyomán határponthoz érkezett, mert az USA elszánta magát érdekeinek markáns érvényesítésére és akár a további konfrontációra is. Ezzel volt tele a sajtó, mindez erősen devalválta Orbán hazai presztízsét.

Ráadásul tetézte a dolgot a Fidesz különféle vezetőit érintő „*korruptiók ügyek*” sorozatos napvilágra kerülése. Orbán legközelebbi munkatársairól volt szó. A 2014-ben külügyminiszterré avanszált Szijjártó Péterről, Rogán Antal frakcióvezetőről, Lázár Jánosról, a Miniszterelnökség vezetőjéről, Kósa Lajosról, a párt ügyvezető alelnökéről, *Giró-Szász András* korábbi kormányzóvivőéről, *Habony Árpádról*, Orbán személyes tanácsadójáról; velük kapcsolatban pedig luxuslakásokról, gyanús ingatlanügyletekről, méregdrága órákról, táskákról, luxus utakról, milliárdos vagyonokról, illetve arról, hogy mindezek mögött nincs legális anyagi (jövedelmi) fedezet. Korábban is kiderültek már hasonlóak. De ezek most sűrűbben kerültek elő, nagyobb sajtójuk volt, s a közvélemény is érzékenyebben reagált rájuk. 2014 őszén váltak ismertté a hazai szegénység megdöbbentő mutatói – melyeket sokan a saját bőrükön tapasztalhattak. Az emberek most úgy gondolhatták: ha az adóhatóság vezetője is érintett, akkor itt tényleg egy rablóállam működik...

Mindez nem érthető a 2014 nyaratól egyre nyilvánvalóbb Orbán–Simicska-konfliktus ismerete nélkül, amelyet külön tárgyalunk majd a következő fejezetben. Itt és most csak annyit, hogy a Simicska befolyása alatt álló – addig Orbánt és a Fideszt szolgáló – sajtó 2014/15 fordulóján erősen kritikussá, sőt ellenzékivé vált, ami nagyban hozzájárult a politikai klíma megváltozásához. Az egyes fideszes vezetőket súlyosan kompromittáló információk jó része bizonyosan belülről jött, ez komoly belharcokra utalt,

melyeket Orbán a jelek szerint nem tudott kezelni akkoriban, ami tovább erodálta az ő pozícióját is.

A 2014 végi kormányellenes közhangulat végül bizonyosan nem növekedett volna ilyen magasra az *RTL Klub* nevű kereskedelmi csatorna híradói nélkül. Történt ugyanis, hogy a legnézettebb hazai tévéadó a nyár végén hirtelen politikai töltetű hírműsorokat kezdett el sugározni a korábbi bulvárhíradók helyett. És estéről estére pontosan és rendkívül hatásosan beszámolt a fent említett „korruptiók” ügyekről. Nem kímélték a miniszterelnököket sem. Ellátogattak Felcsútra, részletesen bemutattak mindent az ott felépült Orbán-uradalomról, nem hagyva ki a strómannak tűnő Mészáros Lőrincet és azt a szoros kapcsolatot sem, amely őt a kormányfőhöz fűzte. A csak kevesek által követett ellenzéki média mellett mindezek most a tömegmédiában is megjelentek. Az országban addig tíz emberből legföljebb egy ismerte Mészáros nevét, pár hónap múlva már minden második tudott róla, és a többiekéről is... Mindennek egyszerű oka volt: a nyáron bevezetett extrém méretű reklámadó, amely célzottan a nyugati multik tulajdonában lévő RTL Klub által termelt nyereség elvonására irányult. A nemzetközi médium azonban fölvette a kesztyűt, és harcba szállt a kormányzattal – ami annyit jelentett, hogy elkezdett úgy működni, ahogy egy rendes tévé egy normális demokráciában működik. Ez jelentősen hozzájárult az Orbán-rezsim társadalmi támogatásának megroppanásához és az elégedetlenség eszkalálódásához.

Nem lehet tudni, mi vitte rá a kormányt az *internethasználat megadóztatásának* tervére, ami a közvetlen okot szolgáltatva az október végi tömeg-felháborodáshoz. Egyrészt a rezsim természetévé vált a sarckivetés, másrészt költségvetési bevételekre mindig szükség van (bár ez esetben ennek mértéke elhanyagolható lett volna), harmadrész sokak szerint azt a célt szolgálta a váratlan intézkedés, hogy elterelje a figyelmet a mind kínosabb amerikai kilitási botrányról. Ha valóban ez utóbbi is közrejátszott a netadó kivetésében, akkor ez a puska bizony visszafelé sült el. Mert a netadó közvetlenül és személyesen érintette az embereket, és megmozgatta a politika iránt addig közömbös fiatalokat is. Az internethasználat állami megsarcolása egyszerre fenyegetett közvetlen anyagi veszteséggel, és tűnt a személyes szabadság elleni szimbolikus támadásnak, továbbá a modern kommunikációs társadalom fejlődése ellen emelt ostoba föllépésnek. Az internet ráadásul olyan közeg volt, amely a közösségi hálók révén pillanatok alatt óriási mozgósítást tett lehetővé.

A kirobbant tízezres tüntetések és az USA példátlan intézkedései nyomán addig elképzelhetetlen tekintélyvesztést szenvedett el a hatalom. Már az október végi első demonstráció olyan véget ért, amely a szó szoros értelmében *képileg* is megmutatta annak sebezhetőségét: a feldühödött tiltakozók megrongálták a Lendvay utcai Fidesz-székházat. A két nap múlva sorra kerülő újabb demonstráció méreteiben és látványában volt olyan impozáns (a főváros legnagyobb hídját világító mobiltelefonokkal megtöltött óriási tömeg képei bejárták a világsajtót), hogy ez közvetve ugyancsak megkérdőjelezte a rezsim integritását. A november elején a parlament előtti heves és tömeges kormányellenes indulatok pedig fokozták mindezt. Ezek a képek kitörölhetetlenül beleégtek a magyar közvéleménybe, s pár hét alatt szertefoszlatták az Orbán-rezsim sebezhetetlenségének nimbuszát.

2015 februárjában mégis úgy tűnhetett, hogy sikerül úrrá lenni a nehézségeken. Az USA külpolitikája megenyhült: hazarendelték a konfrontáció szimbolikus szereplőjévé előlépett Goodfriend ügyvivőt, és végre betöltötték az addig üres budapesti nagyköveti posztot. Az érkező *Colin Bell* extrém protokollal fogadták, Szijjártó külügyminiszter a reptéren várta, Áder köztársasági elnök ebédet adott neki a Sándor-palotában; mindennek pandant-jaként – többhónapos várakoztatás után – végre Washingtonban is beiktatták az odaküldött magyar nagykövetet. Az USA kormányzata tehát nem élezte tovább a helyzetet, a konfrontációt konszolidáció követte az amerikai-magyar kapcsolatokban.

Stabilizáló, legitimáló hatása volt *Angela Merkel* budapesti látogatásának is. Noha a kancellárasszony szájából elhangzottak olyan kijelentések (a liberális demokrácia, a civil szervezetek, az ellenzékkel való együttműködés, a jogbiztonság vonatkozásában), amelyek az orbáni politikát illető kritikaként voltak értelmezhetők, a legfontosabbnak tartott európai csúcsvetítő látogatásának pusztá ténye – amelyre hosszú mellőztetés után került sor – kézzelfogható cáfolatát adta az Orbán-rezsim nyugati (európai) elszigeteltségének. Tovább növelte ennek hatását, hogy Merkel a parlamenti ellenzék egyetlen politikusával sem találkozott. A kancellárral tartott közös sajtótájékoztatón Orbánnak ráadásul újra módja volt deklarálnia antiliberális hitvallását, mely immár nem egy perifériális fórumon, hanem az EU egyik vezető politikusával tartott közös fellépésen hangzott el, helyreigazítás nélkül (e témában Orbáné volt az utolsó szó), kvázi „európai polgárjogot” nyerve.

Hogy a német kancellár zárt ajtók mögött konkrét és egyértelmű feltételeket is megfogalmazhatott, azt az RTL-t sújtó reklámadó (már előzetesen megtörtént) nagymérvű leszállítása, a bankadó érdemi csökkentése és más lépések is jelezték utóbb. Összességében mégis világossá vált, hogy a német politika (az EU) továbbra is partnernek tekinti Orbánt és antidemokratikus rendszerét. Korlátozott nyomásgyakorlásra ugyan hajlandó vele szemben, de egyértelmű konfrontációra nem, szakításra pedig semmiképp sem. Az előző évben kicsikart újabb kétharmados győzelem bizony legitimálta a 2010 óta épülő magyar autokráciát a nyugati politikusok szemében: ha a magyarok másodszor is áldásukat adták rá, ám legyen...

Az ezt követő *Putyin-látogatásra* is egyfajta külpolitikai korrekció jegyében került sor. Az orbáni külpolitikában évek óta szorgalmazott „keleti nyitás”, azon belül az orosz orientáció korábban megfeneklett, illetve tarthatatlanná vált az Ukrajna elleni agresszió és Oroszország annak nyomán kialakult elszigetelődése miatt. Az Orbánt Putyinhoz fűző kötelékek nem tették lehetővé a vizit visszautasítását, de az orosz elnök fogadására visszafogott külsőségek között (az államfőknek kijáró pompa: díszszázad, vörös szőnyeg, himnuszok stb. mellőzésével) került sor. Csökkentette az esemény kínos voltát az az Orbán számára szerencsés körülmény, hogy pár nappal korábban az EU két csúcspolitikusa, a német kancellár és a francia elnök is járt Putyinnál, majd ezt követően Minszkben megszületett a megállapodás a fegyverszünetről, melynek nyomán a korábbi agresszor immár a békecsináló szerepében mutathatta meg magát. Noha a nyugati sajtó és bizonyos politikai körök kritikával illették a magyar kormányfőt az orosz elnök fogadása miatt, a főleg az állami médiát követő hazai publikum előtt Orbán a józan réalpolitikus, a magyar érdekeket (így a rezsicsökkentést garantáló energiaellátás ügyét) szolgáló államférfi pózában tetszelegetett.

Ám február végén alaposan rákontrázott minderre a *veszprémi időközi választás*, ahol a Fidesz többféle értelemben is roppant súlyos vereséget szenvedett. Az újpestivel ellentétben itt először is egy fideszes mandátum sorsa volt a tét: az EU-biztossá avanzsált Navracsics Tiboré, aki 2010-ben és 2014-ben is biztosan nyert. Veszprém tehát fideszes fellegrárnak számított. A baloldali ellenzéki pártok által közösen támogatott független *Kész Zoltán* mégis közel tíz százalékot vert a kormánypárt helyi alpolgármesterére (42,56% – 33,76%). (A Jobbik jelöltje csupán 14 százalékot ért el, ami ez esetben is

valószínűsítette a jelentős átszavazást, ezúttal jobbról balra.) Az igazi súlyát azonban az adta a vereségnek, hogy ezzel Orbán elveszítette a parlamentben a 2010-től birtokolt – 2014-ben megújított – kétharmados többségét: az addig lényegében korlátlanul működtetett hatalmi fegyverét. Ennek a közjogi következményeken túl erős szimbolikus politikai üzenete is volt.

A márciusban kirobbant *brókerbotrány* ezek után még inkább megingatta a rezsím stabilitását, és erősen megtépázta Orbán presztízsét is. Ez olyan ügy volt, amely a (Fidesz-propaganda által épp akkor fókuszba állított) „keményen dolgozó kisemberek” jelentős körének anyagi érdekét sértette közvetlenül, sokaknak egzisztenciális krízist okozva. A kormányzat súlyosan és többszörösen érintett volt a botrányban. Kiderült, hogy a bedőlt brókercégben, a *Questorban* a Külügyminisztérium és más állami intézmények, továbbá fideszes önkormányzatok is fialtatták, így kockáztatták a pénzüket, ami – lévén azok közpénzek – valójában illegális tevékenységnek számított. A kormány – a közvélemény számára még hozzáférhetetlen információk birtokában – ugyan kimentette a maga százmillióit a csőd előtt, csakhogy a kisbefektetőket pácban hagyta, mi több, belelőtte őket, hisz a csődöt közvetlenül épp az állami pénzek kivétele idézte elő. A bűnüldöző szervek ráadásul megmagyarázhatatlan módon késlekedtek: a Questor-vezér letartóztatására csak a csőd után húsz nappal került sor. Az ügy kapcsán fény derült az állami pénzfelügyelet (az MNB) nyilvánvalóan elégtelen vagy egyenesen csalárd működésére is. A halmozódó botrány során végül, de nem utolsósorban feltűnő volt a politikai válságkezelés szinte totális csődje: egymásnak és a tényeknek ellentmondó kormányzati nyilatkozatok, a sajtó által könnyedén leleplezett hazugságok követték egymást – különös tekintettel a miniszterelnök nyilatkozatára, amellyel saját magára és kormányára húzta rá a válságot mondván: ő adott utasítást az állami pénzek kimentésére, ráadásul kormányulésen.²¹³ Ezzel minden lehetséges vádat elismert: a közpénzekkel történő megengedhetetlen hazardírozást, a csődök siettetését, a kisemberek cserbenhagyását.

Az áprilisban sorra kerülő újabb – *ajkai-tapolcai* – *időközi választás* téje ezek után messze túlnőtt önmaga jelentőségén. Az ország politikálók

²¹³ <http://www.atv.hu/belfold/20150325-orban-rendelte-el-hogy-a-kulugy-vegye-ki-a-penzet-a-quaestorbol>

közvéleménye feszülten figyelte: tovább tart-e a Fidesz vereségsorozata, avagy sikerül megállítaniuk az immár jól érzékelhető hatalmi eróziót kiváltó folyamatot.

Nos, nem sikerült: a jobbikos *Rig Lajos* szoros versenyben, a szavazatok 35,49 százalékával megelőzte a fideszes jelöltet, aki 34,27 százalékot ért el; kettejük mérkőzésén pedig nem tudott labdába rúgni az MSZP és a DK közös jelöltje, a maga 26,2 százalékával. A jobbikos jelölt sikerét nyilván elősegítette a tapolcai jobbikos polgármester eredményes működése, továbbá az, hogy a protest voksolók most benne látták meg azt a jelöltet, aki vélhetően győzni tud a kormánypárt emberével szemben. Az Orbán-rezsím tehát elszenvedte sorozatban a harmadik vereségét, amelyet súlyosbított a tény, hogy a miniszterelnök – talán környezete nyomására – ezúttal személyesen vett részt a kampányban. A kudarc így tovább rombolta az orbáni omnipotenciába vetett hitet, ami a rezsím legfőbb kohéziós erejét adta.

A Jobbik győzelme mérföldkőnek tűnt a szélsőjobb oldali párt történetében, sőt az egész magyar politikai élet lehetséges perspektíváit tekintve is. A sokáig elképzelhetetlennek hitt egyéni mandátumnak szimbolikus jelentősége volt. Egyrészt beérni látszottak a párt „normalizálására”, szélsőséges megnyilvánulásainak visszafogására tett erőfeszítések, másrészt releváns tényezőnek tűnt, hogy ők még nem kormányoztak. Hogy a tömegek szemében lejárátódott, korrumpálódott baloldalhoz, illetve a rablónak bizonyult Fideszhez képest ők „ártatlanok”, „büntetlenek” voltak, ők még nem okoztak csalódást stb. 2015 tavaszán felrémlett az a fenyegető perspektíva, hogy a Fidesz bukása esetén nem a demokratikus baloldal, hanem a szélsőjobb képezhet hatalmi alternatívát.

A Fidesz tapolcai veresége erős visszhangot vert, és válsághangulatot keltett a párt táborában. Megjelentek az önvizsgálatot, politikai revíziót követelő hangok. *Bencsik András*, az Orbán melletti „békemenetek” emblemikus figurája, a *Demokrata* című szélsőjobb oldali hetilap főszerkesztője így fogalmazott vezércikkében: „A Fidesz iránti szerelem kihűlt. Orbán Viktort még szeretik, de már őt sem úgy, mint régen. Ma nem lehetne békemenetet szervezni, mert a menetelők vagy áthúznának a Jobbikhoz, vagy otthon maradnának.”²¹⁴

²¹⁴ <http://www.demokrata.hu/velemenyszeret-nem-szeret>

Az időközi választások és a közvélemény-kutatások eredményei egyértelművé tették, hogy 2015 tavaszára átrendeződött Magyarországon a pártpolitikai szerkezet: az egyközpontú rendszer (a „centrális erőter”) helyett *hárompólusú* erőter alakult ki. A Fidesz elveszítette hegemon pozícióját. Az előző évi október-november óta tartó támogatáscsökkenése miatt megszűnt az a nagyságrendi előnye a pártpolitika többi releváns szereplőjével szemben, amely az általa célirányosan kialakított egyfordulós, többségi súlypontú választási rendszerben mindaddig biztosította dominanciáját. A párt 2014 októbere óta 13,4 százalékot veszített az összlakosság körében, a biztos szavazóknál pedig 18,7-et.

A *Jobbik* ugyanekkor folyamatosan növelte támogatottságát: a teljes népességben összesen 7,1; a biztos szavazók körében 11,9 százalékkal, miáltal a második legnagyobb párttá erősödött (6,2; illetve 9,1 százalékkal megelőzte az MSZP-t, sőt az össznépességben 4,6 százalékkal a lehetséges baloldali összefogás pártjait is). Közte és a Fidesz között eltűnt a korábbi nagyságrendi különbség: 23,2-ről 3,3 százalékra; illetve 39-ről 8,4-re zsugorodott.²¹⁵

Meg kell jegyezni: az előző ciklus közepe táján is előfordult már, hogy egy másik párt (az MSZP) csaknem beérte a Fideszt, sőt a vele szembenálló baloldali pártok összeadott támogatottsága meg is haladta az övét, de a választásokhoz közeledve a kormánypárt vissza tudta szerezni hegemon pozícióját. Ám a Fidesz eróziója most súlyosabbnak látszott az akkoriánál, a *Jobbik* pedig nagyon dinamikusnak tűnt. Orbánnak persze ebből is származhatott politikai tőkéje Nyugaton, ahol sokan úgy vélték: a Fidesz gyengülése a neonácik hatalomra jutásához vezet, és Orbán még mindig a „kisebbik rossz”.

A fideszes vezér szénája azonban idehaza igen rosszul állt 2015 tavaszán. Rendkívül sokat ártott neki Simicska Lajos is, aki ekkortájt hatalmas ütéseket vitt be neki, alaposan megtépázva a nemrég még mindenhatónak tűnő kormányfő amúgy is megfogyatkozott presztízst. Noha Orbán anyagi értelemben minden uralmi eszközének a birtokában maradt, a nimbusza, a rendíthetetlensége, a legitimitása súlyosan sérült.

²¹⁵ https://docs.google.com/spreadsheets/d/1Z5wHlguzz-4ucEsNQCvx4w18geYc1v-DKKXK-aOx_lU/edit#gid=0

AZ ORBÁN–SIMICSKA HÁBORÚ

Az orbáni egyeduralom rendszerében Simicska afféle társuralkodóként működött. Nemcsak közvetve – befolyásként – érvényesült az akarata, de egyre inkább közvetlenül – hatalomként – is. Mint láttuk, a kétharmados győzelem után hosszú heteket töltöttek együtt Felcsúton: ő volt a leendő kormányfő partnere az új rezsim megtervezésében és megalkotásában. Orbán tudta, hogy Simicska nélkül – az ő gazdasági hátszárnya és médiabirodalma nélkül – nem lett volna képes újra felkapaszkodni a hatalom csúcsára. Egyrészt tehát érezte, hogy törleszteniivalója van: „a Lajost ki kell fizetni” – mondta többször is szűk körben. Másrészt tudta, hogy a hatalom megtartását biztosító új gazdasági és politikai szisztéma kiépítése és beüzemelése sem nélkülözheti Simicska „fantasztikus agyát”, fölhalmozott tudását, célratörő energiáját, továbbá intézményi és személyi networkjét. A régóta vitt közös vállalkozás egylényegű kettős céljából – a hatalom- és pénzszerzésből – is következett egyfajta *duális* berendezkedés, ahol a régi cimbora *szürke eminenciásként* tölti be a maga kulcsszerepét.

A dolgok azonban másként alakultak. Mégpedig törvényszerűen, a saját logikájuk szerint. E logikából ugyanis az következett, hogy a közjavak elcsatornázását végző rendszer állami kulcspozícióiba Simicska embereit kell ültetni. Korábban láttuk, hogyan kapcsolták össze e kinevezések által Simicska pénzfaló cégbirodalmát az állami pénzosztás vezérlo pultjaival a Magyar Fejlesztési Banktól a Nemzeti Fejlesztési Ügynökségen, a Közbeszerzési Hatóságon, az adóhatóságon, az MVM-en az MTVA-n át a Szerencsejáték Zrt.-ig és tovább. Ez kellett ahhoz, hogy a pályázati kiírásoktól kezdve a pénzek odaítéléséig és folyósításáig olajozottan működjön a gépezet. Így állt elő az a helyzet, hogy 2010 után „a Radóc utcai Mahir-székház jóváhagyása nélkül szinte egyetlen jelentős kormányzati és önkormányzati beruházás sem kaphatott szabad utat”.²¹⁶

Simicska térnyerése így halmozódó konfliktusokat eredményezett a gazdaság más szereplőivel. Rényi Pál Dániel szerint „A birodalmi cégek

²¹⁶ <http://magyarnarancs.hu/belpol/csak-egy-maradhat-talpon-91576>

kijáró emberei... nem partnerként, hanem alattvalóként tekintettek a többi piaci szereplőre, nélkülük nem lehetett üzletet kötni. Ennek az építőiparban lett nagy jelentősége, hiszen itt... az összes önkormányzati és államigazgatási egység megrendelőként lép fel... A vállalkozóknak azzal kellett szembesülniük, hogy ha egyáltalán maradt esélyük munkát kapni, akkor Simicskáéknál kellett kopogtatniuk, és lehetetlen kondíciók mellett megállapodniuk”.²¹⁷

Mindez persze kevés lett volna ahhoz, hogy szembefordítsa egymással a gazdasági és a politikai üzletág vezetőjét. Csakhogy a Fidesz 2010-es győzelmét elősegítő *helyi vállalkozók* sérelmei közvetlenül érintették az *állami cégek* és az *önkormányzatok* világát is. A szóban forgó vállalkozók ugyanis nagyban segítették a párt kampányát abban bízva, hogy győzelem után mindezt busásan viszonozzák nekik. Ehelyett kiderült, hogy sem az állami cégek, sem az önkormányzatok nincsenek abban a helyzetben, hogy eleget tegyenek az ő „jogos” igényeiknek: nincs kompetenciájuk érdemi tárgyalásra. Ez pedig már a Fidesz sok-sok politikai szereplőjét érintette, köztük képviselőket, polgármestereket.

Feltorlódo panaszaik azonban nem jutottak el a politika magasabb döntéshozó szintjeire, amelyeket az autokratikus szisztémában Orbán Viktor uralt. Akinak se ideje, se hajlama nem volt az efféle „jogorvoslati” tevékenységre, hisz az a Simicskával közösen vitt dualista hatalmi vállalkozás alapjait kérdőjelezte volna meg. A halmozódó sérelmek így mellékutakat kerestek maguknak. „Minthogy polgármesterek és alacsonyabb szintű állami vezetők akár 6-8 hónapon keresztül sem kapnak időpontot a miniszterelnöknél, 2012 elejétől Kövér László irodája lényegében panaszirodaként működött. Állami cégek középvezetői és főként önkormányzati vezetők... sorjáztak az Országgyűlés Hivatala előtt és arról panaszkodtak, hogy a rendszer lebénítja az önkormányzatok működését.”²¹⁸

Simicska ráadásul mind nagyobb befolyást érvényesített a *törvényhozásban* is. Tudjuk, hogy a legalitás volt az Orbán–Simicska-féle pénzszivattyú-rendszer üzemeltetésének egyik fő jellemzője, ami megkívánta a parlamenti folyamatokba történő direkt beavatkozásokat. Egyebek mellett

ez volt az oka annak, hogy a benyújtott indítványok jelentős része nem a kormány apparátusától, hanem a Simicskáékkal közvetlen kapcsolatban lévő képviselőktől érkezett, „egyéni” indítványként. A médiavilágot átszabó törvényeknél igen intenzíven működött ez a dolog, de a jelenség nemcsak ezekre a speciális területekre korlátozódott. Az ingatlanbefektetési társaságokról vagy a kiemelt cégek csődjéről és felszámolásáról szóló jogszabályok is hasonló módon születtek, ahogy az unortodox gazdaságpolitika egyik alappillére képező ágazati különadókról rendelkező törvények is. A dolog olyan méreteket öltött, hogy a Fidesz belső köreibben többen úgy vélekedtek: „a gazdasági szerkezet átalakítását érintő, a párt gazdasági hátszaga számára fontos törvényhozási ügyekben már nem Orbáné a végső szó”.²¹⁹

A gazdasági üzletág vezetője a politikai részleg fő „üzemegységében”, a parlamenti frakcióban is direkt befolyást szerzett tehát. És nem csupán (anyagilag lekötözött) „mezei” képviselőkről volt szó. „Frakcióvezetőként Lázár János, később Rogán Antal és Szijjártó Péter is rendszeresen személyesen egyeztetett Simicskával a nagy törvényhozási láz idején” – írta Rényi Pál Dániel, hozzátéve: „ez mind a kormányfő jóváhagyásával történt... Orbán engedte a gazdasági háttérembereknek, hogy beleszóljanak a politikai folyamatokba”.²²⁰

A kormányfő eszerint elfogadta, hogy Simicska ne csak az állami javakat szivattyúzó rendszer működését irányítsa, de az e működést biztosító politikai instrumentumokban is rendelkezési jogot gyakoroljon. Simicska befolyása tehát hatalmi színezetet öltött, ő maga szürke eminenciásból „szürke dominanciássá”²²¹ lett, akinek a puvoárja így messze túltett a korábbi emeszpés pártpenztárnokokén.

A Simicska-birodalom már az állam gazdasági intézményeinek megszállásakor átlépte a *kormányzati apparátus* határait: 2010-ben államtitkárok és helyettes államtitkárok kerültek ki a Közgép „istállóiból”. Ez két minisztériumban eredményezett meghatározó befolyást: az agrártárcánál és a nemzeti fejlesztési tárcánál. Hogy az agrártárca a Simicska–Nyerges-klán felségterülete volt, azt igazolta például erős részesedésük a földbérleti szerződésekből. Jellemző módon ezt is „okosban” csinálták: nem a nagy vihart kavaro nyílt

²¹⁷ Uo.

²¹⁸ Uo.

²¹⁹ Uo.

²²⁰ <http://magyarnarancs.hu/belpol/csak-egy-maradhat-talpon-91576>

²²¹ A kifejezés a HVG szerkesztőinek leleménye, a címlapon szerepelt 2012. július 4-én.

földpályázatokon jutottak területekhez, hanem a pályázat nélkül, diszkrétan bonyolított bérleti konstrukciókban. Az így kiosztott földek nagysága – 34 ezer hektár – megegyezett a nyílt pályázatokon nagy botrányok közepette odaítélt földekével, ám ezekről csak 2013-ban, a sajtó által a bíróságon kipe-relt adatok megismerése után szerezhetett tudomást a közvélemény.

A Nemzeti Fejlesztési Minisztérium azonban sokkal értékesebb volt az agrártárcánál. Ide mindjárt az elején két államtitkárt is sikerült elhelyeznie Simicskáéknak: *Schváb Zoltán* volt Közgép igazgatót és *Hegmanné Nemes Sára* volt szolnoki alpolgármestert. A miniszter személyét illetően azonban kompromisszum született: az a Fellegi Tamás került az NFM élére, akit volt szakkollégiumi tanárként Orbánhoz is, Simicskához is régi ismeretség fűzött. Orbán nála írta a szakdolgozatát, '89-ben azt mondta, „tőle tanult a legtöbbet”.²²² A „tanulás” 1990 után is folytatódott, hisz Fellegi akkor a Fidesz-frakcióvezető tanácsadójaként működött.

Hogy később ő is tanult Orbánéktól, azt igazolja, hogy az általa vezetett *Euroatlantic Rt.* 2001 őszén *félmilliárd forint* plusz áfa értékben nyert pályázati pénzt egy a Stumpf vezette kancelláriához kötődő pályázaton, ahol a céget *utólag* kérték föl a részvételre a miniszter személyes utasítására. A megkötött keretszerződést 2002 májusában (az elvesztett választás után, de még a kormányváltás előtt) további *250 millió* forinttal növelték meg. Tíz alkalommal Stumpf-beszédek írásáért is számlázott az Euroatlantic – beszédenként negyedmillió forintot –, noha ilyesmi nem is szerepelt a megállapodásban.²²³

Fellegi tehát brancsbeli volt. Amikor az *Infocenter* tulajdonosaként 2006-tól a politika és a gazdaság metszéspontjában lévő médiabirodalom fontos helytartója lett (Heti Válasz, Lánchíd-rádió, Class FM), akkor egyszerre ágyazódott be a Fidesz politikai és gazdasági üzletágába. 2010-ben Orbán őt kérte föl a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium vezetésére, ami után ő Nyergesnek (azaz Simicskának) „adta el” a „tulajdonában lévő” médiavállalatokat.

Fellegi miniszterként természetesen kapcsolatban állt Orbánnal, de rendszeresen egyeztetett Nyergessel, olykor Simicskával is. *Pethő András* írta: „Több, Fellegihez közel álló forrás szerint minisztersége alatt voltak ta-

²²² Debreczeni József: Orbán Viktor. 50. o.

²²³ http://magyarnarancs.hu/belpol/az_informatikai_kormanybiztossag_milliardjai_bot-tal_utik_a_nyomat-62628

lálkozók közte és... Simicska Lajos között. Az egyik forrás szerint stratégiai ügyekről folytak ezek a megbeszélések, ami például olyan kérdések eldön-tését jelentette, hogy bizonyos feladatok milyen szervezetekhez tartozza-nak... Fellegi környezetében ugyanakkor úgy észlelték, hogy a minisztert nyomasztja a gazdasági háttéremberekkel való kapcsolat. A minisztérium egyik korábbi tisztviselője azt mondta, a Fellegivel folytatott beszélgetéseiből azt szűrte le, hogy 'elkezdte őt fojtogatni ez a rendszer'. Egy Fellegihez közel álló forrás szerint pedig a viszony azért lett problémás, mert 'nem értették meg a Lajosék, hogy az nem fog működni, hogy odarendelik, és azt mondják neki, hogy akkor most ez így vagy úgy lesz’.²²⁴

A történetek azonban azt igazolják, hogy a dolgok működését *Fellegi* nem értette meg. Mert a Simicska-birodalommal vívott harcai lassan felőrölték őt, miközben elvesztette Orbán támogatását is. A miniszter bukását végül a kínai külgazdasági projekt sikertelensége okozta. Simicskáék a kinti nagy üzletek-hez és a kínai tőkével megvalósuló hazai gigaberuházásokhoz fűztek nagy reményeket, Orbán pedig a „keleti nyitás”-tól remélte autokratikus uralma gazdasági stabilizálását. Noha ezek illúziók voltak, a kudarcért mindenki Fel-legire haragudott. Amikor 2011 novemberében hazaérkezett Pekingből, a Magyar Nemzet publicisztikájával szembesült, mely szerint a magyar cégek érdekeit sértik az általa folytatott kínai tárgyalások. Fellegi kihallgatást kért Orbántól. Elmondta, túl sok rajta a feladat és a nyomás. Pár nap múlva Or-bán megbízta őt a korábban kipaterolt IMF-fel való tárgyalások vezetésének reménytelen feladatával. Pluszban. Fellegi értett a szóból és lemondott.²²⁵

Az ő kezének elengedése és a teljesen inkompetensnek, továbbá Simics-káék bábjának tűnő Németh Lászlóné kinevezése a fejlesztési minisztérium élére Simicska diadala, egyben Orbán veresége volt. A Magyar Narancs újságírója szerint azt kellett volna megkérdezni a kormányfőtől, hogy „a kinevezése előtt hányszor találkozott – találkozott-e egyáltalán – a mi-niszter asszonnyal?”²²⁶ Rényi Pál Dániel az év végén értékelést készített

²²⁴ <http://www.origo.hu/itthon/20120306-fellegi-tamas-fejlesztési-miniszter-tavozasa-kapcsolata-simicska-lajos-es-nyerges.html>

²²⁵ <http://www.origo.hu/itthon/20120306-fellegi-tamas-fejlesztési-miniszter-tavozasa-kapcsolata-simicska-lajos-es-nyerges.html>

²²⁶ http://velemenyevezer.blog.hu/2012/06/03/orban_mehet_az_oligarchak_maradnak_renyi_pal_daniel_kulonvelemenye

a Fideszen belül kiéleződött hatalmi frontvonalakról. Ebben szerepelt az alábbi (egy névtelenséget kérő fideszes korifeustól származó) idézet: „A kormány fontos pozícióinak leosztása alapvetően két emberen áll: Orbán Viktoron és Simicska Lajoson. Szándékaik, érdekeik azonban egyre kevésbé találkoznak. Beosztásából adódóan a személyzeti politika a miniszterelnök kompetenciája, és a kormányfő – hogy ne engedjen át minden pozíciót a fő gazdasági érdekcsoportnak – a lapokat nemcsak a kinevezésre váró káderek előtt igyekszik az utolsó pillanatig titkolni, de azok előtt is, akikkel szemben maga is szabadságharcra van kárhoztatva. Ebben a küzdelemben a személyzeti politika Orbán legfőbb ütőkártyája.”²²⁷

A politikai és a gazdasági üzletág dualizmusa – Orbán nyíltszíni és Simicska háttérbeli regnálásával – harmonikusan működött ellenzékben, de konfliktusokat szült és hatalmi vetélkedéshez vezetett kormányzati pozícióban. A kialakult „társuralkodói” státus Simicska számára magától értetődő volt, nem habozott ezt elfoglalni és betölteni. Úgy hitte, ez jár neki. Az érdemei okán, a képességei okán, a dolgok (és a saját) természete okán. „Úgy jártunk a Lajoshoz iránymutatásért és lebaszásért, mintha ő lenne a miniszterelnök, de legalábbis egy társkormányfő” – jellemezte a viszonyokat egy kormány közeli forrás.²²⁸

Orbán számára azonban ez elfogadhatatlan volt. Előbb-utóbb szembe kellett szállnia a hatalmát csorbító, szuverenitását megkérdőjelező, immár hatalmi riválisként föllépő baráttal. Ám az ellenlépések megtételével egyelőre várnia kellett. Kettejük küzdelme ugyan már 2011-ben elkezdődött, de egyelőre csak pozícióharcként. 2014-ig aztán növekvő erővel, illetve tételekben folytatódott tovább, hogy Orbán újabb nagy választási győzelmet követően háborúvá, majd totális háborúvá eszkalálódjon.

A sokáig titokban tartott nagy gázüzlet, amelyből Simicskát kihagyták, jelezte, hogy Orbán már 2011-ben megkezdte a majdani háborúhoz szükséges erőforrások összegyűjtését. És miközben az Orbán körül beinduló új feketegazdasági hálózat 2014-ig homályban maradt, Simicskára egyre több fény vetült. 2012 áprilisában kénytelen volt személy szerint megnevezni őt a Közgép tényleges tulajdonosaként *Németh Miklós* vezérigazgató, aki erre egy

²²⁷ <http://magyarnarancs.hu/belpol/egyensulyi-zavarok-77864>

²²⁸ <http://vasarnapijirek.hu/fokusz/lajos-nelkul-az-elet>

közbeszerzési pályázat során kényszerült. Mert 2011 végén a parlament elfogadta az új közbeszerzési törvényt, amely pályázati feltételként ezt írta elő. Simicska 2011 végén tehát már nem kontrollálta a gazdasági törvényhozást.

Orbán eközben látszólag többször is szorult helyzetbe került, midőn a Simicska szerepét firtató ellenzéki kérdésekre kellett válaszolnia. A Fidesz belső viszonyait talán legjobban ismerő újságíró 2012 nyarán így értékelte a helyzetet: „A miniszterelnök a parlamentben annyira kényszerben mellébeszél, amikor erről kérdezték, hogy még a fideszes képviselők is lesütötték a szemüket. A jobboldali sajtó lapít. Orbán pedig kénytelen elviselni ennek a politikai következményeit, mert nem tehet mást – legalábbis úgy fest, vagy nem tud, nem akar, esetleg nem is mer nyomást gyakorolni irányukba. Mert ha egyszer elfajulna a helyzet... jelentősége lehet annak, hogy a Magyar Nemzet és a Hír TV nem Orbán Viktor, hanem Simicska Lajos érdekeltségébe tartozik... Lehet, sose fogjuk megtudni, milyen hierarchikus viszony áll fenn a miniszterelnök és a fő oligarcha között. De abból, amit tudunk, az látszik körvonalazódni, hogy... inkább Viktor a befőt és Lajos a nagymama.”²²⁹

Utólag tudjuk, mindez csalóka látszat volt. A felszínen Simicska még ereje teljében mutatkozott a nyilvánosság előtt (holott az is a gyengülés jele volt, hogy egyáltalán meg kellett mutatkoznia), ám a háttérben már folytak az ellene indítandó háború előkészületei. A Fidesz vezetésében is mind többen léptek föl ellene, ami a gyakorlatban azt jelentette, hogy Orbánt próbálták az ellene való föllépésre ösztönözni. Elsősorban a kettejüket régről ismerő „nagy öregek”, akik közül Áder például a Simicska lapjában közölt 2006-os durva támadásnak köszönhetette Fideszbeli karrierje megtörését. 2009-ben „brüsszeli száműzetésbe” ment, de 2012 májusában köztársasági elnökként térhetett vissza.

Kövér is régóta rossz szemmel nézte Simicskát, ami fölerősödött annak 2010 utáni hatalmi nyomulása láttán. 2012-ben indultak meg a Kossuth tér átalakításának munkálatai. A beruházás politikai koordinátoraként Kövér szigorúan kikötötte, hogy Simicska és a Közgép semmi módon nem részesülhet a legnagyobb presztízsű állami beruházásból. Belső források szerint ő és Simicska „hangosan összevesztek”, miután a házelnök még a Közgép-közeli alvállalkozókat sem engedte a Kossuth tér közelébe.²³⁰

²²⁹ <http://velemenyevezer.blog.hu/2012/06/03/orban-mehet-az-oligarchak-maradnak-renyi-pal-daniel-kulonvel>

²³⁰ <http://magyarnarancs.hu/belpol/csak-egy-maradhat-talpon-91576>

Áder hazatérése után szokásba jött, hogy havonta egyszer vacsoraasztalhoz ült a három közjogi méltóság (három volt szakkollégista): a miniszterelnök, a házelnök és a köztársasági elnök. Orbánnak ilyenkor bőségesen volt alkalma hallani a Lajosról szóló éles kritikákat, amelyekre ő egyre fogékonyabbnak mutatkozott. Időközben a másik oldalon Habony Árpád is fűteni kezdte őt Simicska ellen, mondván: „lépnie kell”.

Orbánnak ekkor ehhez már nemigen kellett biztatás, rég fölismerte a kényszert, de kívárta a megfelelő időt. Először is rendet vágott a politikai fertályon. 2012 májusában Lázárt maga mellé rendelte a kancelláriára, Rogánt pedig a frakció élére állította: mindkét poszt kizárta a Simicskáékkal való komolyabb flörtölést, szem előtt voltak, folyvást igazolniuk kellett politikai lojalitásukat. Aztán jöttek a gazdasági lépések, majd a személycserék is. Az EU-s pénzek elosztását végző Nemzeti Fejlesztési Ügynökség hatáskörét Orbán alaposan megnyirbálta, és a kancelláriához rendelte az uniós pénzeket. 2013 áprilisában le is mondott az NFÜ elnöke, a Simicska emberének számító *Petykó Zoltán*. Nála egy hónappal korábban távozott a Magyar Energia Hivatal éléről *Horváth Péter*, de mennie kellett az állami vagyonkezelő éléről *Horváth Gergelynek*, a Magyar Posta Zrt. vezérigazgatói székéből *Gesztai Lászlónak* és a Magyar Fejlesztési Bankból *Baranyai Lászlónak* is. Ők is mindannyian Simicska emberei voltak. Ezek a tisztogatások tehát nem 2014-ben, az Orbán újabb győzelmét követő kormányalakítással kezdődtek meg, hanem már az előző ciklus második felében.

Orbánnál állítólag a felcsúti stadionépítésnél adódó nehézségek tették be érzelmileg a kaput. Ez a szívügye volt (ahogy Kövéré a Kossuth tér), s az itteni betartások nála szabotázsszámba mentek. Innen nem volt kitiltva a Közgép. De Mészáros (aki alapítványi elnökként megrendelő, a Mészáros és Mészáros Kft. vezetőjeként pedig kivitelező is volt egy személyben) összeveszett Nyergessel, aki bizonyos kifizetetlen számlák miatt a Közgép részéről egy időre le is állíttatta a munkálatokat, s attól lehetett tartani, hogy nem lesz kész a stadion a beígért átadásra. Végül rendeződött a konfliktus, de Orbánban mély nyomot hagyott a dolog. „Állítólag akkor döntötte el végleg, hogy a 2014-es választások után új idők jönnek”²³¹ – mondták a környezetében, pedig eldöntötte ő ezt már rég...

²³¹ Uo.

Putyinnal még a választások előtt megkötötte a Paksi Atomerőmű bővítésére szóló gazdaságilag és politikailag egyaránt rendkívüli horderejű megállapodást, ami vízválasztót jelentett a Simicskához fűződő viszonyban is. Akinél ettől szakadt el a cérna. Egyrészt mert ekkor már sejtette, hogy ebből a gigazüzetből is kimarad, másrészt mert valóban utálta az oroszokat és gazdaságilag is, politikailag is veszélyesnek ítélte a velük való üzletelést.

A választások előtt persze nem tört ki kettejük háborúja. Orbán ügyelt rá, hogy ehhez ne szolgáltatson elég okot. Hisz a győzelemhez szüksége volt Simicska médiájára, amelyet nem fordíthatott maga ellen. Ahogy annak gazdája sem tudta volna azt Orbán ellen fordítani a választások előtt, és nem is akarta. Orbán vereségét sem akarta még, de már nem kívánta őt újabb nagy győzelemhez segíteni. A választások estéjén, amikor kidertült, hogy hajszállal ugyan, de meglett az újabb kétharmad, Simicska környezetében nem tört ki zajos ünneplés. Mi több, állítólag gýász hírként fogadták az eredményt.

Nem lehetett kétséges, hogy újabb kétharmados győzelme után Orbán offenzívát indít Simicska gazdasági visszaszorítására, továbbá a hatalomból való teljes kiszorítására. Politikai és gazdasági fronton egyszerre támadott. Egyfelől kipucolta a kormány, illetve az államapparátus kulcspozícióiból az egykori barát embereit, másfelől hozzáfektet a közpénzforrások elrekesztéséhez, mi több, a Simicska-birodalom megsarcolásához. A politikai támadás a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium visszavételével indult; a gazdasági a reklámadóval, a Nemzeti Kommunikációs Ügynökség föllállításának, a visszamenőlegesen kivetett útépitési adónak és az agrártámogatások megcsapolásának a terveivel. Mindegyik súlyos érvágást jelentett Simicskának.

A kevésbé fontos vidékfejlesztési tárcánál meghagyták a gyorsan lojalitást váltó Fazekas Sándort, de Németh Lászlónak távoznia kellett az NFM éléről. Ahová Orbán azt a *Seszták Miklóst* nevezte ki, aki dörzsölt vidéki ügyvédből lett képviselő, s korábban gyanús hazai cégügyek, illetve offshore vállalkozások kapcsán szerzett kétes hírnevet. Kellően elszánt és kellően fogható ember volt tehát. Megbízatásának megfelelően azonnal tisztogatásba kezdett, napok alatt 18 vezető beosztású ember röpült a minisztériumból, amit a következő hetekben követtek az állam különféle gazdasági posztjairól való tömeges elbocsátások: 2015 nyarára alig maradt Simicskához lojális ember az államapparátusban.

A gazdasági birodalom elleni támadás a *reklámadóval* vette kezdetét. Nem kormány-előterjesztés, hanem egyéni képviselői indítvány (*L. Simon László*) révén került a parlament elé, akár a régi szép időkben, de immár nem Simicska haszna, hanem a kára volt a cél. Nem is késett a válasz. „A kétharmad rá akar lépni a sajtószabadság torkára” – harsogta a Magyar Nemzet vezércikke június 3-án. Hogy a Hír TV hozzáállása is alaposan megváltozott, azt jelezte a tény: az Orbán-szónoklatok örökös élő közvetítője 2014 nyarán nem sugározta a kormányfő tusnádfürdői beszédét. A Simicska-féle médiabirodalomra mért következő csapás a *Nemzeti Kommunikációs Ügynökség* felállításának a bejelentése volt, a kormányzati hirdetések központi elköltését megvalósítandó. Ezzel az e téren addig hegemoniát élvező reklámügynökségek alól húzták ki a szőnyeget. A korábban szárnyaló IMG hatalmasat zuhant: a cég, amely 2010 és 14 között megtízszerezte árbevételét, 2014 augusztusától egyáltalán nem nyert állami tendert. A Simicskához köthető ügynökségek helyét pillanatok alatt a Szijjártóval és Rogánnal kapcsolatba hozható cégek vették át.²³²

A legdurvább azonban az *útépítési adó* terve volt. Ez a kormányzati apparátusból szivárgott ki (talán nem véletlenül), és az útépítő cégekre a nyereségük 15 százalékát érintő elvonást jelentett volna méghozzá *hét évre visszamenőleg*. Noha ez vaktölténynek bizonyult (a kormány kisvártatva cáfolta), félelmeteset durrant: a Közgép minden jogi normát felrúgó kifosztását jelentette volna. Erre nem került sor, de a hozzá vezető közpénzcsatornákat gyorsan elretesztelték: a cég 2013-ban még *431,9 milliárd*, 2014-ben már csak *100,6 milliárd*, 2015-ben pedig mindössze *6,4 milliárd* forintnyi állami megrendelést kapott.

2014 júliusában kormányrendelet intézkedett a *nagybirtokosok* megsarcolásáról, úgy módosítva a támogatási rendszert, hogy megrövidítsék Simicska cégeit. Ám neki eszébe sem volt meghátrálni. „Kijött a fényre Simicska és csapata”, „Simicska csapata háborúba megy”, „Velük háborúzik Orbán”, „Vámpírok a napon” – efféle címekkel kommentálta a sajtó,²³³ hogy 2014. szeptember 19-én olyan seregszemlére került sor, amelyet addig nem látott az ország. A Magyar Nemzet reprezentatív – az online kiadásban 12 színes fotóval kísért – tudósítást közölt a *sárvári lovas centrum* átadó ünnep-

²³² http://hvg.hu/gazdasag/20150910_MSZPkozeli_cegek_nyertek_a_kormany_gigat

²³³ http://hvg.hu/itthon/20140924_Simicska_csapata_haboruba_megy, <http://444.hu/2014/09/21/vampirok-a-napon/>

ségéről. A fotók közül négyen az a Simicska Lajos volt látható – nadrágtartóban, joviálisan mosolyogva –, akiről 15 éve nem készült hivatalos felvétel. Mellette megjelentek mindazok, akik a cégekben, a médiában, az államapparátusban megmaradtak az ő hűségén. Az utóbbiakból már csak mutatóba akadt. Köztük Németh Lászlóné, aki államtitkárként rövid ideig az NFM-ben maradhatott, Horváth Gergely, akkor még a Magyar Turizmus Zrt. vezérigazgató-helyettese és *Kondora István*, Sárvár fideszes polgármestere. Simicska oldalán menetelt a régi bajtárs, *Liszkay Gábor*, a Magyar Nemzet főszerkesztője, a Hírtévé elnöke, *Fonyó Károly*, a médiaüzletág gyakorlati irányítója, aki korábban szintén messze elkerülte a nyilvánosságot, továbbá megjelent *Turi Árpád*, a Class FM vezérigazgatója és az adó sztárriporterei. Ám túltett mindenben, hogy Simicska kihozta a nejét, *Pusztai Zsuzsannát* is, aki addig csak egy névként volt ismert bizonyos cégpapírokon.

Simicska Lajos tehát új imázst akart építeni. Többé nem az a háttérben bujkáló, sötét üzletember folytató maffiózó ő, akinek addig hitték, hanem derék üzletember, akinek nincs takargatnivalója. Ellenben vannak barátai és van médiája. Az egykori „szürke dominanciás” kiszínesedett – de már nem volt uralmi pozícióban. Noha amit tett, az nem nélkülözte az új helyzethez igazodó racionalitást, sőt a bátorságot és a tartást, az egész mégis erőlködésnek látszott. Simicska megpróbált erőt mutatni – de már gyengének tűnt. Két héttel később a Fidesz tarolt az önkormányzati választásokon, Orbán Viktor pedig hatalma csúcsán trónolt.

Aztán váratlan fordulat történt. A 2014-ben három választási győzelemmel is megerősített, bevehetetlennek tűnő hatalmi sziklavár az év végére hirtelen megroggyant. Mint korábban láttuk, az internetadó kivetésének hírére meghökkentő erejű tömegtüntetések törtek ki a fővárosban, egyszerre megváltozott a politikai klíma, a közhangulat kormányellenessé vált. Ehhez nagyban hozzájárultak a legnagyobb kereskedelmi tévécsatorna, az RTL Klub erősen politikussá, egyben kritikussá vált híradói és a Simicska-média hasonlóan áthangolt műsorai. Minderre jött még az amerikai kitiltási botrány, majd az időközi választásokon elszenvedett vereségsorozat, amely a gyakorlatban is visszaigazolta azt a zuhanást, amelyet a Fidesz és Orbán támogatásában mértek a közvélemény-kutatók. A veszprémi választásnál Simicska még a saját indulását is belengette a kormánypárt ellenében, ami egészen elképesztő volt, és végképp világossá tette, hogy közte és Orbán között beállt a hadiállapot.

A totális háború a 2015-ös év kezdetén a kormányfő offenzívájával vette kezdetét. Orbán januárban találkozóra hívta a jobboldali sajtó vezetőit, és vázolta előttük a médiafinanszírozás átalakítása után rájuk váró jövőt. Jelen volt Liszky Gábor, aki egy személyben képviselve a Hír TV-t és a Magyar Nemzetet, *Gajdics Ottó* a Lánchíd Rádió, *Borókai Gábor* a Heti Válasz főszerkesztője és Bencsik András, a Demokratáé. Tehát a Simicska-birodalom vezetői, plusz Bencsik. Orbán tudatta az egybegyűttekkel: a jövőben ne számítsanak érdemi támogatásra és állami hirdetésekre, „a saját lábukon kell megállniuk”. De Bencsiket megnyugtatta: „az ő lapjának a helyzete nem változik”.²³⁴ Orbán ezzel behatolt Simicska felségterületére. A feje fölött átnyúlva gyakorolt közvetlen nyomást a médiabirodalma vezetőire, tudatván velük: ha a Lajos hűségén maradnak, felkopik az álluk.

Simicska médiája különösen fontos volt abban az időben. A szerepe sohasem a széles közvélemény befolyásolásában, hanem a fideszes tábor egyben tartásában és mozgósításában nyilvánult meg elsősorban, amire most, a politikai lejtmenet idején nagy szüksége lett volna Orbánnak. És éppen most szűnt meg ez a szerep. A Hír TV, a Magyar Nemzet és társaik még nem váltak ellenzékivé, de kormánykritikussá már igen. Noha megindultak a közmédia totális kormányzolgálati üzemmódba állításának az előkészületei, az új állami propagandagépezet csak március közepétől kezdett el működni, akkor is sok hibával és alacsony hatékonysággal. Az új kormányhű nyomtatott és internetes sajtó kiépítése pedig még csak a tervezés szakaszában volt. Orbán ezért siettetette a folyamatot. Egyrészt kézenfekvőnek tűnt, hogy elsősorban Simicska médiájából toborozza új sajtóbirodalma tisztikarát, ezzel is gyengítve az ellenfelet, másrészt föl akarta gyorsítani a gazdasági kiszárítást is. Januárban azt közölte a főszerkesztőkkel, hogy drasztikusan csökkenteni az állami juttatást (az év első hónapjaiban a tavalyi *felére* esett a Magyar Nemzet, a Heti Válasz és a Metropol és a *negyedére* a Class FM állami hirdetéseinek volumene),²³⁵ február elején viszont – a reklámadó módosításával – még a redukált juttatásokat is súlyosan meg akarta adóztatni.

²³⁴ <http://vs.hu/kozelet/osszes/orban-elengedte-a-kormanyparti-sajto-kezet-0115>

²³⁵ http://hvg.hu/itthon/20150416_Simicska_media_kormany_reklamok_megvonas

A módosítás döntően az RTL Klub terhét enyhítette volna, amit a gyakorlatban az addig mentességet élvező vagy minimális fizetésre kötelezett kisebb médiumokra terített volna szét. Ez a Simicska-birodalom orgánumait ötszörös adóval fenyegette. Simicska hevesen reagált február 5-én a Népszavában: „újabb támadás a demokrácia ellen”, ha ezt Orbánék bevezetik, „akkor totális háború lesz”.²³⁶

Ám a totális háború első csapását Orbán mérte Simicskára. A Népszava-nyilatkozat másnapján, február 6-án ugyanis – „lelkiismereti okokra” hivatkozva – egyszerre és azonnal mondtak le médiabirodalmának vezetői. Liszky Gábor, a Magyar Nemzet főszerkesztője és a Hír Televízió elnöke, Gajdics Ottó, a Lánchíd Rádió főszerkesztője, Élő Gábor, az MNO főszerkesztője, *Szikszai Péter*, a Hír TV vezérigazgató-helyettese, továbbá *Csermely Péter* és *Szerető Szabolcs*, a Magyar Nemzet főszerkesztő-helyettesei (utóbbi később visszavonta). A lemondás rapid módon, puccsszerűen történt. 12 óra 25 perckor tették közzé erről szóló közös közleményüket, előtte senkit, így Simicskát sem értesítették arról, hogy mire készülnek. Ő pedig meg volt róla győződve, hogy Orbán csábította el az embereit.

„Szar helyzetbe hoztak, én is akkor olvastam a közleményüket, amikor maga. Nekem nem szólt senki” – nyilatkozta az *Index*nek a feldúlt médiatulajdonos. Arra a kérdésre pedig, hogy szerinte miért mondtak le a vezetők, Simicska brutális egyszerűséggel válaszolt: „Nagyon jól tudom, miről van szó. Orbán egy geci. – *Mármint hogy azt gondolja, Orbán Viktorék vették rá a lapvezetést, hogy hagyják el a lapot?*” – tette föl a kérdést a meghökkent újságíró, amire ez volt a válasz: „Maga szerint mi más történhetett itt? Mondom, le is írhatja: Orbán egy geci. – *Beszélt a miniszterelnökkel a helyzetről?* – Dehogyan beszéltem. Nem beszélünk már tavaly április óta. Szarok rá, hogy mit gondol... most bemegyek, kinevezem az én embereimet. És a lap továbbra is meg fog jelenni. Viszlát.”²³⁷

Február 6. a „G-nap” néven vonult be a magyar média- és politikatörténetbe. Simicska megnyilatkozásai bombaként robbantak, aminek több oka volt. Az első, hogy olyan ember szólalt meg, aki éveken, évtizedeken át bujkált és hallgatott, most viszont szűk két óra alatt többet nyilatkozott,

²³⁶ <http://nepszava.hu/cikk/1047595-simicska-akkor-totalis-haboru-lesz-veszelyben-a-demokracia>

²³⁷ http://index.hu/belfold/2015/02/06/simicska_lajos_orban_egy_geci/

mint egész addigi pályafutása során. Holott ez a pályafutás korábban is rendkívüli érdeklődésre tartott volna számot, de az csak igen korlátozottan eléülhetett ki.

A második ok, hogy a vulkányszerű nyilatkozatözönre egy olyan konfliktusban került sor, amelyben az ország elsőszámú, sőt egyeduralgó politikai vezetőjével ütközött meg valaki. Amivel ráadásul egy sok évtizedes, korábban szétszakíthatatlannak tűnő barátság és politikai szövetség szakadt visszavonhatatlanul ketté. És mind a szövetség, mind annak megszűnte súlyos konzekvenciákkal járt nemcsak a felekre, de az ország sorsára nézve is.

A harmadik ok a megszólalás elképesztő nyelvi ereje volt. Ami nem egyszerűen csak a szabados köznap szöveghasználatban bevett, de a politikai közbeszédben addig nem használt „geci” szóból származott, hanem abból, hogy ezzel egy miniszterelnököt illettek. Aki a saját táborában roppant tekintélyű, rajongásig tisztelt „nagy magyar államférfi” volt, az ellenfelei körében pedig gyűlölt-rettegett, de szintén naggyá növesztett diabolikus ellenség, arra most megvetően csak ennyit mondtak: geci. Simicska ezzel a négybetűs szócskával a végletekig profanizálta és deheroizálta Orbán Viktort. Nemcsak azt érte el egy csapásra, hogy Orbánról ettől kezdve mindenkinek ez a szó jutott eszébe: geci, de ez fordítva is működött. A szabados közbeszédben sűrűn használt geci szóról egyszerre ez jutott mindenki eszébe: Orbán.

Simicska föllépése azért is igen erősen hatott, mert a Fidesz történetében ő volt az első, aki nem ijedt be Orbántól. Áder, Deutsch, Szájer, Stumpf, Kövér és a többiek, akiket a Fidesz vezére az idők során félreállított, lecserélt, a perifériára tolt, mind fegyelmezetten, hangos szó nélkül vették tudomásul a sorsukat. Nem szóltak vissza, nem szegték meg az omerta törvényét, csöndben vonultak a brüsszeli „száműzésbe”, az Alkotmánybíróságra vagy a házelnökségbe. Ami eddig akár férfias és politikai magatartásnak tűnhetett, az Simicska vakmerő bátorsága mellett most meghunyászkodásnak tetszett. Bármily ironikus, ő pontosan azt tette, amit az őszi beszédében Gyurcsány így fogalmazott meg: „nem kell beszarni Orbán Viktortól”.

A hazai média valósággal fölrobbant Simicska mondataitól, s a robbanás hullámai szétterültek a nemzetközi sajtóban is. Sokat elmond a hatásról a 24.hu fejlécére hatalmas betűkkel kirakott felirat: JE SUIS LAJOS. Médiatörténeti esemény volt, hogy még a Kiskegyed című bulvárlap is a

címoldalára tette Simicskát, a „puritán milliárdost” (olyan celebek mellé, mint Molnár Anikó, Détár Enikő vagy Zámbo Jimmy). De tudósított a történetekről többek között a *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, a *Der Standard*, a *Süddeutsche Zeitung*, a *Die Presse*, az *Economist*, a *The New York Times*, a *Reuters*, a *Svájci Rádió és Televízió* és így tovább.

2015 februárjától – a G-nap óta – totális háború dúlt Orbán és Simicska között, melyben immár mindkét fél a számára elérhető eszközök maximális bevetésével harcolt, és céljuk a másik megsemmisítése volt. Ám ez az eszközök és a célok tekintetében is mást és mást jelentett. Hádaszati műszóval *aszimmetrikus háborút* vívtak egymás ellen. Orbán az államgépezet – ráadásul egy autokratikus államgépezet – teljes gazdasági és hatalmi eszköztárának a birtokában mért csapásokat Simicskára, ő pedig legföljebb a nyilvánosság erejét vethette be. De óriási hatékonysággal tudott élni a médiával, és nemcsak a sajátjával, ahogyan az a G-napon kiderült. Olyan kommunikációt használt a meggyengült Orbánnal szemben, amelyet a miniszterelnök nem használhatott őellene, ami az akkori közhangulatban nem az emelkedettebb státus kifejeződésének, hanem a gyengeség jelének tűnt.

De aszimmetrikus volt ez a háború kettejük lehetséges vereségének eltérő természete miatt is. Ha Orbánnak sokkal hatalmasabbak voltak az eszközei, akkor a veresége is sokkal hatalmasabb lehetett: ezen eszközök elvesztése a választásokon. Simicska viszont már rég elveszítette korábbi meghatározó befolyását az államhatalomra, gazdasági tartalékai ellenben óriásiak voltak. És neki nem kellett választást nyernie. Az ő lehetséges győzelme: Orbán veresége. *Lakner Zoltán* szellemes megfogalmazása szerint ezért aztán úgy viselkedett, mint a „fordított úttörő, aki ahol tud, árt”.²³⁸

Ennek jegyében indította el Simicska újabb politikai „terrorakcióját” Orbán ellen egy hónappal a G-nap után, 2015. március 8-án. Maga kezdeményezte interjút adott a *Mandinernek* arról, hogy Orbán jelentett róla a katonaság alatt. S hogy besúgó tevékenysége talán az egyetemen is folytatódott, ennek a bizonyítékai orosz kézen lehetnek, ami sok mindent megmagyaráz... Ugyanezt telefonon elismételte az *ATV Szabad szemmel* című

²³⁸ <http://24.hu/poszt-itt/2015/03/10/lajos-a-terminator/>

vasárnap esti műsorában is. Simicska tehát már nem védekezett, hanem támadott. Nem egy mások által előállított kész helyzetre adott hatásos spontán reakciót, hanem maga tervezte ki és időzítette a színrelépését. Olyan ponton célozta meg Orbánt, amely a hívei szemében is a leggyengébb pontja volt: a sokak által értetlenül szemlélt oroszbarátságára adott súlyos magyarázatot. Kiderült, hogy Simicska komolyan gondolja, amit a totális háborúról mondott. Hogy nem csupán alkalom szülte, egyszeri fölhorgadás volt, ami a G-napon történt, de lesz folytatása is. Mert ő nem hátrál meg, nem kapitulál, hanem harcolni, sőt támadni fog végső célja eléréséig, Orbán bukásáig. És ez egyáltalán nem tűnt elérhetetlen célnak 2015 tavaszán.

A G-napon adott egyik interjújában Simicska így beszélt: „Én még akkor nőttem fel, amikor itt Szovjetunió volt, és nincsenek jó emlékeim a ruszlik magyarországi tevékenységéről. Finoman szólva nem tudok határozott különbséget tenni az akkori szovjetek és a mai oroszok politikai viselkedése között... Tartozom annyival a hazámnak, a családomnak és magamnak, hogy csak olyat cselekszem, amit helyesnek tartok, és olyanokkal üzletelek, akiket vállalható üzletpartnernek tekintek... Az én szövetkezésem Orbánnal abból indult ki, hogy le akartuk bontani a diktatúrát és a posztkommunista rendszert. Kiderült, hogy ez nem egyszerű dolog, ezen melózni kell. De az kurvára nem volt benne ebben a szövetkezésben, hogy felépítünk helyette egy másik diktatúrát. Ebben én nem vagyok partner... én egy elkötelezett demokrata vagyok. Kurvára nem tetszik az, ahogy és amilyen módszerekkel ezek a fiúk intézik a dolgaikat ebben az országban.”²³⁹

Simicska talán komolyan gondolta, hogy ő mindig elkötelezett demokrata volt, és emiatt fordult szembe Orbán diktatórikus törekvéseivel. És talán maga is elhitte, hogy ezt nem előbb, mint 2014 áprilisában volt indokolt megtennie. Ám mi egy percig sem gondolhatjuk, hogy neki ebben igazra lehetett. Egyrészt, mert aki csak 2014-ben vette észre, hogy valami nem stimmel a demokráciával, s addig kvázi társuralkodóként vett részt a köz- és magánjavak kisajátítását üzemszerűen végző autokratikus állam

²³⁹ <http://magyarnarancs.hu/belpol/sok-mindent-tudok-orbanrol-melyinterju-simicska-lajossal-93660>

működtetésében, az eleve hiteltelen. Másrészt az eddigiekből pontosan tudjuk, hogy nem ő fordult szembe Orbánnal, hanem fordítva történt a dolog. Merthogy az önkényuralom természetével nem fért össze egy másik önkényes hatalmi központ terjeszkedése, de még a tartós létezése sem.

Simicska legalább négy évig partner volt ama „másik diktatúra” felépítésében és működtetésében, előzőleg pedig legalább egy évtizeden át partner, sőt kezdeményező a demokrácia aláásásában és tönkretételében. És lehet, hogy annak idején mindez kurvára nem volt benne az ő Orbánnal kötött szövetségében, de aztán meg kurvára belekerült, és ebben neki döntő szerepe volt. Amiért őt az Orbánétól nehezen elválasztható felelősség terheli.

Amikor Simicska imponáló bátorsággal szembefordult az autokrata miniszterelnökkel, a demokraták természetes érzelmi reakciója volt az öröm és a rokonszenv: „Je suis Lajos”. A racionális politikai kalkulus is azt diktálta, hogy Simicskával úgy kell számolni, ahogy Churchill számolt Sztálinnal, miután az utóbbi Hitlerrel háborúba került: szövetségesként. De ettől még nem kell hitelt adni annak a hamis ideológiának, miszerint Simicska demokratikus meggyőződése folytán elégelte meg Orbán diktatúráját, mondta föl a korábbi együttműködést, és fordult szembe vele. Szó sincs róla. Ahogy nem Sztálin mondta föl a Hitlerrel folytatott addigi együttműködést, és nem ő támadt ellene, hanem éppen fordítva, úgy fordítva történtek a dolgok Simicska és Orbán viszonyában is. Orbán kezdte meg Simicska kiszorítását: titokban 2011-től, nyíltabban 2013-tól és teljes egyértelműséggel 2014-től. Simicska pedig csak akkor fordult szembe vele, és kezdett „demokráciáról” meg „diktatúráról” szónokolni, amikor Orbán a legbelső embereit és a legféltettebb kincseit ragadta el tőle. Ahogy Sztálin nem lett demokrata attól, hogy Hitler megtámadta őt, úgy nem lett demokrata Simicska sem, bármit mond vagy akár hisz is erről ő maga vagy akármelyik csatlósa.

MENEKÜLTVÁLSÁG – A REZSIM STABILIZÁLÁSA

Mint láttuk, Orbán és a Fidesz támogatottsága jócskán lecsökkent 2015 elejére, és ez a süllyedésbe, majd stagnálásba áthajló tendencia a tavasz végéig, a nyár elejéig kitartott. A párt 2014 nyaratól 2015 tavaszáig támogatóinak bő egyharmadát veszítette el az összlakosság körében, ami azt jelentette, hogy a 35 százalék körüli tartományból a 20–25 közöttibe süllyedt, a biztos szavazó pártválasztók körében pedig az 50 százalék fölöttiből a 30–40 százalék közöttibe. Eközben 15–20 százalékkal csökkent Orbán népszerűsége, áprilisban már csak a megkérdezettek 28 százaléka látta volna őt továbbra is szívesen kormányfőként.²⁴⁰

A Fidesztől elpártolt szavazók egyrészt a bizonytalanok táborát, másrészt a Jobbikét gyarapították. A jobboldali radikálisok a teljes népességben 7–8, a biztos szavazók körében 11–12 százalékpontos növekedéssel a második legnagyobb párttá erősödtek; 6–7, illetve 9–10 százalékkal megelőzve az MSZP-t, mi több: az össznépességben 4–5 százalékkal a lehetséges baloldali összefogás pártjait is (MSZP + DK). Köztük és a Fidesz között eltűnt a korábbi nagyságrendi különbség: 20–25-ről 3–4 százalékra; illetve 35–40-ről 8–9 százalékra apadt. A demokratikus (baloldali) pártok nem tudtak profitálni a Fidesz veszteségéből, az MSZP támogatottsága csökkent, a DK-é hajszállal nőtt.

Mindezek nyomán – különösen a Fidesz által sorozatban elveszített három időközi országgyűlési választás fényében – úgy tűnt, hogy a korábbi hegemon pártrendszer helyébe egy *hárompólusú erőter* lépett. A politikai klíma alaposan megváltozott: hatalomellenes indulatok jelentek meg az utcán, sorra robbantak ki a kormányzatot érintő botrányok, jól érzékelhető volt

²⁴⁰ Ez az adat csak a *Nézőpont Intézet* októberben készült fölmérésének Heti Válaszbeli publikálásakor került napvilágra, az időközben bekövetkezett újabb népszerűség-növekedés viszonyítási számaként – a maga idejében nem tették közzé! *Heti Válasz*, 2015. október 29.

a rezsim támogatás- és legitimációvesztése, miközben Orbán és gépezete a kapkodás, az elbizonytalanodás jeleit mutatta. 2015 tavaszán nagyon is elképzelhetőnek tűnt a rezsim bukása a majdani választásokon, ám a demokratikus (baloldali) alternatíva mellett egyre fenyegetőbbnek tűnt egy újabb antidemokratikus (szélsőjobboldali) fordulat eshetősége.

Eközben növekvő nemzetközi elszigeteltség övezte Orbánt és rendszerét, a magyar kormányfőt szélsőséges politikusként tartották számon a nyugati világban, már-már pária szerepbe szorult. Nagy nehezen sikerült csak úgyahogy konszolidálnia az Amerikai Egyesült Államokhoz fűződő viszonyát, s noha EU-beli pártcsaládja nem mondta föl a szolidaritást a Fidesszel, az Unió intézményei és politikusai részéről sorra érkeztek az éles bírálatok.

Ám az év második felében néhány hónap alatt mind bel-, mind külpolitikai téren *gyökeres fordulat állt be az Orbán-rezsim helyzetében*. A kormányzópárt az év végére teljes egészében visszaszerezte korábbi támogatottságát: az össznépszerűségben újra a 35 százalék körüli, a biztos szavazó pártválasztóknál az 50 százalék fölötti tartományba került vissza. Orbán pedig ismét megindult fölfelé a politikusok népszerűségi listáján. Októberben már a megkérdezettek 43 százaléka látta volna őt továbbra is szívesen miniszterelnökként. Noha ez a szám önmagában nem jelzett többségi pozíciót, valójában megingathatatlan helyzetről tudósított, hisz a riválisok közül senki sem ért a közelébe se: a Jobbik elnökét 7, a DK-ét ugyancsak 7, az MSZP-ét 1 százalék látta volna szívesen kormányfőként ugyanekkor.²⁴¹ A Jobbik támogatottsága nagyot esett az év végére: az összlakosság körében alig haladta meg a 10 százalékot, a biztos szavazó pártválasztóknál a 20-at. A baloldali térfelel is lemorzsolódás váltotta a korábbi stagnálást, az MSZP tovább gyengült, a DK erősödése megállt.²⁴²

A 2015 tavaszára kialakult hárompólusú pártpolitikai erőter tehát átmeneti jelenségnek bizonyult. Újra visszaállt a Fidesz hegemoniája, amelyel szemben már sem a baloldali, sem a jobboldali ellenzék nem tűnt politikai ellensúlynak, illetve kormányzati alternatívának. Az év végére teljesen megváltozott a politikai klíma: eltűnt a kormányellenes közhangulat, nőtt a rezsim elfogadottsága, illetve a fennálló viszonyokba való apatikus beletö-

²⁴¹ http://index.hu/belfold/2015/10/28/nezopont_orban-vona-tobias_43-7-1/

²⁴² https://docs.google.com/spreadsheets/d/1Z5wHlguzz-4ucEsNQCVx4w18geYc1v-DKKXK-aOx_IU/edit#gid=0

rődés. Orbán ismét ereje teljében mutatkozott. A saját táborában is rendet tett: megszűntek a kormány körüli botrányok, amelyek korábban jórészt belső személyi rivalizálások nyomán pattantak ki.

Ezekkel párhuzamosan javult az Orbán-rezsim külföldi megítélése is. A nemzetközi elszigeteltség oldódott, s noha nyugati politikai és sajtókörökből továbbra is heves kritikák érték a magyar kormányfőt, ezek ellensúlyaként már megjelentek az elismerő, támogató megnyilvánulások. Orbán az európai szélsőjobb, illetve egyes kelet-európai országok vezetői számára egyfajta etalonná vált, miközben mérsékelt politikai körökben ambivalensebb lett a megítélése. Utóbbi nemcsak a róla szóló nyilatkozatokból derült ki, hanem abból is, hogy politikája – mindenekelőtt a menekültkérdésben – követőkre talált Európában.

A fenti gyökeres fordulat egyértelműen a 2015 során súlyos európai problémává vált *menekültkérdés* kapcsán állott elő, amelyben Orbán Viktor rendkívül jó politikai szimattal igen korán megérezte a maga nagy lehetőségét, amit aztán kíméletlen határozottsággal és céltudatossággal ki is aknázott saját hatalmának megszilárdítása érdekében.

*

A 2015 folyamán tetőző és Európa számára egyre súlyosabb gondokat okozó menekültválság összetett okokra vezethető vissza. Kezdjük azzal, hogy a hazug propaganda állításaival és a hamis hiedelmekkel szemben az európai lakosságon belül korántsem képeznek túlzott arányt a bevándoroltak. 2014-ben összességében csak 7 százalékot (33 millió főt) ért el azoknak a száma, akik nem az EU területén születtek – miközben ugyanez az arány az USA-ban 13, Kanadában 20, Ausztráliában 27 százalékra rúgott. Magyarországon pedig mindössze 0,3 százalékot tett ki a bevándorolt népesség aránya.²⁴³ Pusztán az utóbbi szám ismeretében egészen abszurdnak és félelmetesnek tűnik, hogy Orbán mégis hatalmas politikai tőkét tudott kovácsolni a migrációs válságból – amit persze számos speciális körülmény tett lehetővé, de ezekről később.

²⁴³ https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/e-library/docs/infographics/im-migration/migration-in-eu-infographic_en.pdf

Az Európába érkező menekültek száma a XXI. század elején csökkenő tendenciát mutatott. 2006-ban kevesebb, mint 200 000 menedékkérelmet nyújtottak be,²⁴⁴ de ennek a két-háromszorosa sem okozott problémát korábban. A befogadás rendszere olajozottan működött a „dublini eljárás” alapján. Utóbbi szerint a bármely EU-s országban benyújtott menedékkérelmet abban az országban kellett elbírálni, ahol a menedékkérő az EU határát átlépte. Ezzel főként azt a problémát akarták kiküszöbölni, hogy ugyanaz a személy gyakran több országban is adott be menedékkérelmet. Eleve a beléptető ország feladata volt, hogy a menedékkérő adatait regisztrálja, továbbá ujjlenyomatát rögzítse.

A bevándorlás problémáját 2015-re számos körülmény tette hirtelen akuttá és kezelhetetlenné. Mindenekelőtt azok a *háborús események*, amelyek az előző évtizedekben, illetve években a közel-keleten és az észak-afrikai térségben lejátszódtak. Kezdve onnan, hogy már a 2000-es évek elején indított afganisztáni beavatkozást sem sikerült az USA-nak (a NATO-nak) a térség pacifikálásával lezárnia: Afganisztán továbbra is háborús, illetve polgárháborús övezet maradt. E tekintetben még inkább lezáratlannak bizonyult a *Szaddam Husszein* diktatúráját elsöprő második öbölháború, amelynek nyomán Irakban máig kaotikus viszonyok uralkodnak. Ehhez jött a 2010-es évek elején az ún. „arab tavasz” forradalmi hulláma, ami tárgyunk szempontjából elsősorban Líbiát és Szíriát tekintve érdekes: e két országban totális káosz és súlyos polgárháború alakult ki. Szíria, Irak és Afganisztán azóta ontja a háborús menekülteket, akikhez nagy számban csatlakoznak menekültstátusra föltehetően nem jogosult, gazdasági bevándorlónak tekinthető tömegek is. A NATO-beavatkozással megdöntött *Kadhafi* diktatúra után káoszba zuhant Líbia ráadásul azért súlyosbítja a problémát, mert míg a korábbi diktatúra gátat vetett az Afrika belsejéből menekülőknél, e gát az anarchia viszonyai között teljesen leépült.

„Mindezen fejlemények nyomán – amelyek beágyazódnak a forrongó iszlám világ civilizációs krízisébe, a klímaváltozás okozta kezdődő környezeti válságba és a nyugati militarista „demokráciaexport” kudarcába – hirtelen ugrásszerűen megnőtt az Európába özönlő migránsok (háborús menekültek és/vagy a jobb élet reményében vándorlók) száma. Akik közül

egyre többen választották a nehézkes és lassú legális menedékkérési procedura helyett az illegális utat. Mivel szinte mindannyiuk vágyott célja a fejlett nyugat-, illetve észak-európai térség, legfőképpen pedig Németország volt, ezért a schengeni határon történő görögországi vagy magyarországi (ujjlenyomatvétellel egybekötött) regisztrációt, majd az azt követő hosszadalmas procedúrát igyekeztek elkerülni. A fentiek miatt felduzzadt bevándorló tömeget növelte aztán hirtelen a sokszorosára annak a virulens embercsempész hálózatnak a működése, mely behálózta a Közel-Keletet, az észak-afrikai térséget, a Földközi-tengert és a Balkán-félszigetet, mélyen benyújtva csápjait az Európai Unió területére is.

A békeidőben jól funkcionáló dublini mechanizmus mindezek hatására csődöt mondott 2015-ben. Olyannyira, hogy Angela Merkel – miután deklarálta, hogy Németország nyitva áll a szíriai háborús övezetből érkező valamennyi menekült előtt – kijelentette: a mai rendkívüli időkben nem lehet „normál üzemmódban” működni, „néhány rendelkezést hatályon kívül kell helyezni”, amivel konkrétan a dublini rendelet felfüggesztésére utalt.²⁴⁵ A gyakorlatban ez azt jelentette, hogy Németország nem küldi vissza a területére érkező szíriákat azokba az országokba (főként Görög- és Magyarországra), ahol ők – jellemzően illegálisan – átlépték a schengeni határt. Az internetet jól használó bevándorlók körében futótűzként terjedtek el a német kancellár szavai, újabb hatalmas lökést adva a migrációnak.

Magyarország helyzete a bevándorlási krízisben sajátosan alakult. Egyfelől a legkevésbé sem volt célország: senki sem akart itt maradni. Másfelől azonban a balkáni útvonal kulcsfontosságú tranzit országa lett, hisz itt húzódott a schengeni határ. Bulgária, Románia és Horvátország kívül estek ezen, Szerbia pedig még csak uniós tagállam se volt. Orbán messzemenően tisztában volt azzal a helyzettel, amely Magyarország földrajzi elhelyezkedéséből adódhatott, méghozzá jóval a nagy nyári-őszi menekülthullám ideérkezése előtt. A *Charlie Hebdo* elleni merényletet követően, a világ vezető politikusait felvonultató óriási párizsi tömegdemonstráción ugyanis olyan interjút adott a Magyar Televíziónak, amely akkor, 2015. januárjában kifejezetten kegyeletsértőnek és xenofóbnak tűnt, s a legkevésbé sem illeszkedett az ottani katartikus hangulathoz, megütöztetést keltve a nyugati

²⁴⁴ http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Asylum_statistics

²⁴⁵ http://index.hu/kulfold/2015/08/25/soron_kivul_fogad_be_minden_szirt_nemetorszag/

világban. Így beszélt: ...amíg én vagyok a miniszterelnök... és amíg ez a kormány van, addig biztosan nem fog megtörténni, hogy a bevándorlók célpontjává váljon Magyarország... Nem akarunk tőlünk különböző, kulturális tulajdonságokkal és háttérrel rendelkező jelentős kisebbséget látni magunk között, Magyarországot szeretnénk magyar országgént megtartani.”²⁴⁶

Ezt követően áprilisban Orbán újra beindította a „nemzeti konzultáció” gépezetét. Ez akkor, a harmadik időközi választási vereség idején még inkább szárnalmas és hatástalan pótcselekvésnek tűnt, de a későbbiek megmutatták, hogy egy nagyszabású politikai stratégia nyitányának a része. A minden választópolgárnak kiküldött kérdőívet a migránsok elleni hangulatkeltés szolgálatába állították, direkt módon összekötve a migrációt és a terrort. Ezt követte májusban a *halálbüntetés* visszaállításának Orbán általi fölvetése, ugyancsak a migráns- illetve terrorveszély kapcsán. Egy Európai Unió tagország vezetője szájából ez persze abszurditás volt, sőt kifejezetten diktátortempónak számított. Ki is váltotta a nyugati politikai és sajtó-körök heves kritikáját, ám a hazai publikum jó része szemében korántsem keltett megütközést. Ezzel egy időben már gyártották azokat az *óriásplakátokat*, amelyek formálisan – magyar nyelven! – a migránsokat szólították meg, valójában azonban a magyarok idegenellenességét és idegenektől való félelmét igyekeztek fölszítani. „Ha Magyarországra jössz, tiszteletben kell tartanod a kultúránkat!”, „Ha Magyarországra jössz, tiszteletben kell tartanod a törvényeinket!”, „Ha Magyarországra jössz, nem veheted el a magyarok munkáját!” – hirdették öles betűk szerte az országban, alattuk pedig ott állt a felirat: „nemzeti konzultáció a bevándorlásról és a terrorizmusról”.

Júniusban Orbán újabb bejelentést tett: *drótkerítést* építtet a magyar-szerb határ lezárására. Negyedszázaddal a kommunista diktatúrát védő vasfüggöny lebontása után ez először megdöbbenően hangzott, de a hatalmi propaganda hamarosan fölülírta a kezdeti megdöbbenést. A „politikai látványpékség” jegyében megindult munkálatokról folyamatosan tudósított az állami média, a nyár folyamán a teljes hazai nyilvánosságot elborította a menekültkérdésről szóló információöszön – minden más, a rezsim számára kellemetlen kérdés lekerült a politikai napirendről. Jú-

²⁴⁶ http://index.hu/belfold/2015/01/11/orban_gazdasagi_bevandorloknak_nem_adunk_menedeket/

liusban drasztikusan szigorították a *menekülttörvényt*: meg kell tagadni a belépést minden menedékkérőtől, aki előtte olyan országon haladt át, amely a magyar hatóságok által „biztonságosnak” tartott államok listáján szerepel. Miután a parlament ezt elfogadta, a kormány határozatot hozott a „biztonságos” országok köréről, idesorolva Albániát, Macedóniát, Montenegrót és Szerbiát is. Mivel a hazánkba érkező menekültek csaknem száz százaléka Szerbiából jött, a gyakorlatban ez azt jelentette, hogy mindenféle vizsgálat nélkül mindenkit oda toloncolhattak vissza, tekintet nélkül arra, hogy eredetileg honnan, milyen körülmények közül, milyen háborús övezetből érkezett, illetve hova tart.

Az *Amnesty International* szerint ez az eljárás egyfelől nemzetközi egyezmények egész sorát sértette meg: az 1951. évi Genfi Menekültügyi Egyezményt, az Emberi Jogok Európai Egyezményét, a Kínzás és más kegyetlen vagy megalázó büntetések elleni nemzetközi egyezményt, a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányát, az Európai Unió Alapjogi Chartáját – továbbá a magyar Alaptörvényt.²⁴⁷ Ám hogy ebből miféle nemzetközi bonyodalmak származhatnak hosszabb távon, az a „pillanat uralására” berendezkedett Orbán-rezsimet vajmi kevésbé érdekelte. Annál inkább a migránsellenes kampány hazai közvéleményre gyakorolt azonnali hatása, amely nem is maradt el.

Ehhez tudni kell, hogy a magyar társadalom bevándorlókkal szembeni ellenérzései a korábbi húsz évben folyamatosan csökkentek. Míg 1995-ben egy nemzetközi felmérés (*ISSP*) szerint, a magyarok 62 százalékára volt jellemző a xenofóbia valamilyen megnyilvánulása, addig 2003-ban 44, 2013-ban pedig már csak 31 százalék vélekedett úgy, hogy a bevándorlók egyértelmű veszélyt jelentenek a magyar gazdaságra, illetve kultúrára, és növelik a bűnözést. Ugyanebben a kutatásban a válaszadók több mint 60 százaléka minden gond nélkül elfogadott volna egy bevándorlót a családjában vagy a rokonságában.²⁴⁸ Ehhez képest a *Nézőpont Intézet* 2015. július elején közzétett kutatása szerint a megkérdezetteknek immár a 76 százaléka tekintette problémának Magyarország számára az illegális bevándorlást, és még a baloldali pártok szimpatizánsainak is közel a 60 százaléka véleke-

²⁴⁷ <http://www.amnesty.hu/news/1845/magyarorszag-a-menedekjogrol-szolo-torveny-modositasa-tizezreket-veszelyeztet>

²⁴⁸ http://hvg.hu/itthon/20150803_Hergelni_a_bennunk_lako_allatot

dett így.²⁴⁹ Később tovább nőttek a hasonló számadatok, a határzáró kerítés megépítésének tervét fogadó kezdeti elutasítást pedig hamar fölváltotta a helyeslés a többség körében – a baloldali választóknál is.²⁵⁰

A szeptemberben lejátszódott drámai fejlemények – s az azokat részben gyaníthatóan előidéző, illetve kihasználó hatalmi manipuláció – aztán végképp a rezsim javára billentették a közhangulatot. Az akkori események a korábbiaknál jóval erősebb konfliktusok formájában jelentkeztek, s immár közvetlenül is érintették a magyar lakosság egy részének mindennapjait.

Augusztus végén hirtelen nagyszámban gyűltek föl menekültek a *Keleti pályaudvaron*, bizonyára nem függetlenül Angela Merkel kijelentéseitől, miszerint a németek – az uniós szabályokat félretéve – nem küldik vissza a más EU-s országokból hozzájuk érkező szíreket. A magyar kormányzat semmilyen értelemben sem volt fölkészülve az egyszerre, egy helyen lokalizálódó embertömegre: se a vasúti szállítás, se a rendfenntartás, se a humanitárius ellátás terén. Néha úgy tűnt, Orbánék szándékosan növelik a bajt, így akarván szembesíteni az ország népét a migránstömegek okozta rendkívüli nehézségekkel; néha úgy, hogy az ügy hullámai átcsapnak a fejük fölé. Az előbbiől nagy belpolitikai hasznot remélhettek, az utóbbi esetben – ha kialakul az inkompetens, a rend fenntartására képtelen kormány képe – igen sokat veszítenek. Mintha hetekig egy vékony kötéllel billegtek és egyensúlyoztak volna.

A rezsim első reakciója a feltorlódott menekülttömeg továbbberesztése volt: azonnal, bármiféle ellenőrzés nélkül vonatra ültették és az osztrák határra vitték a migránsokat. Ez ott persze súlyos torlódást okozott, miközben korrigáltak a németek is: még sincs náluk tárva-nyitva az ajtó. A magyar kormány erre egyik pillanatról a másikra letiltotta a menekültek nyugatra utazását, akik ezt döbbenet, majd dühösen fogadták. Egyrészt a korábbi ezzel ellentétes precedensek okán, másrészt (az arab tolmácsolás napokig tartó hiányából is fakadó) magyarázat híján, harmadrészt, mert a MÁV-pénztárakban napokkal később is eladtak nekik nyugatra szóló menetjegyeket. Négy válságos nap elteltével, szeptember 3-án került sor a ma-

gyar hatóságok legrosszabb lépésére. A pályaudvar területéről időközben a Baross térre – mondhatni: közszemlére – kiszorított menekülteket visszarendelték a peronokra, hagyták őket vonatra szállni, abban a hitben, hogy a nyugati határra utazhatnak, majd a határ helyett a bicskei menekülttáborba indították a szerelvényt, amiből aztán drámai konfliktus alakult ki.

Akik a pályaudvaron maradtak, ezek után nem voltak hajlandók vonatra szállni, de ekkor már jegyet sem adtak el nekik a pénztárakban. Miután nyilvánvalóvá vált, hogy vasúton nem juthatnak el nyugatra, a menekültek kivonultak a Keletiből, és az Erzsébet-hídon át, a fővárost átszelve az *M1-es autópályán indultak meg gyalog* az osztrák határ felé. Ez drámai következményekkel járhatott: balesetekkel, a közúti közlekedés fő ütőerének eldugulásával, humanitárius katasztrófával stb. A kormány erre adott válasza újra ellentétes volt a napok óta betartott „dublinoi szabálykövető” magatartással: ismét mindenfajta ellenőrzés és regisztráció nélkül, autóbuszokkal szállították az osztrák határra a menekültek tömegeit.

Az igazi drámai konfliktus azonban közvetlenül szeptember 15. után robbant ki, midőn a szerb határra emelt drótkerítés elkészülte után az Orbán-rezsim – újra a törvényes schengeni határvédő szerepében színre lépve – lezárta az addig nyitva álló röszkei határátkelőt. Ami gyorsan növekvő tömeget, illetve feszültséget halmozott föl a határ szerb oldalán. A bejárt úton hirtelen akadályba ütköző menekültek (mint korábban a Keleti pályaudvaron) itt sem vették tudomásul, hogy nincs tovább, az út lezárult előttük. Nem tárgytak, mind nagyobb nyomást gyakorolva a határzárásra. Szeptember 16-án már valóságos ostromhelyzet alakult ki Röszkénél, a migránsok előbb műanyag vizes palackokkal, majd néhányan kövekkel kezdték dobálni a kaput biztosító rendőrsorfallal, amire könnygáz és vízágyú volt a válasz. A megújuló rohamok egyre erőteljesebbé váltak, a küzdelem eldurvult. A magyar rendőrség által az ostromlók ellen alkalmazott könnygáz és a vízágyú ráadásul Szerbia területén lévő emberekre irányult, ami nem volt jogszerű. Talán ez is motiválhatta a rendőröket – pontosabban azt a személyt, aki számukra erre parancsot adott –, hogy délután egyszer csak szervezeten, kötelékben visszavonuljanak az átkelő kaputól, szabadon hagyva mintegy 30–50 métert, immár magyar területen. Ezt követően a szembenállók akadálytalanul mehettek át az őrizetlenül maradt kapun, a mögöttük lévők pedig – azt hívén, hogy valóban megnyitották

²⁴⁹ <http://nezopontintezet.hu/page/5/?s=migr%C3%A1ns>

²⁵⁰ <http://www.szazadveg.hu/hu/kutatasok/az-alapitvany-kutatasai/piackutatas-kozvelemen-kutatas/a-magyarok-tobbsege-tamogatja-a-magyar-szerb-hatarra-tervezett-biztonsagi-hatarzarat>

a határt – lelkesen, „Thank you!” kiáltásokkal, ujjukkal V betűt formálva, Magyarországot éltetve megindultak az úton. Semmiféle erőszakosságot nem mutattak, sokan a gyerekükkel a karjukon, békésen és boldogan vonultak az áhított Nyugat felé. Amikor is a magyar készenléti rendőrök *felszólítás nélkül, brutálisan rájuk támadtak*, gumibottal ütlegeltek mindenkit, akit csak értek. A megtámadott emberek pánikszerűen, sokan vérző fejjel menekültek vissza szerb területre. Az ütlegelésnek számos külföldi újságíró is áldozatul esett. Az ő beszámolóikból is tudható, hogy az események előidézésében és végrehajtásában *döntő szerepet játszottak a TEK helyszíner vezényelt alakulatai*.²⁵¹ Mindez komolyan aláátámasztja annak valószínűségét, hogy Orbánék szándékosan idézték elő a véres konfliktust, így akarván demonstrálni az országot fenyegető súlyos veszedelemet, és hogy ők képesek azt a leghatározottabban elhárítani.

Ám a röszkei határátlépőnél történt véres események után Orbán Viktor mindössze két napig tetszeleghetett az országhatárt, illetve az EU schengeni határát ért „terrorátmadásokat” visszaverő, a törvényeket betartó és betartató Hunyadi János pózában. Két nap múlva ugyanis – miután a szerbek a magyar határról buszokkal a horvát határra vitték át őket – a horvátok is tovább buszoztatták a menekülteket: egyenesen a horvát-magyar határra. Amire az Orbán-rezsim újfent azonnal fölhagyott „jogtisztelő” magatartásával, s az odaszállított embertömeget hasonló intenzitással továbbszállította a magyar-osztrák határra. Ezzel a saját – két napja életbe léptetett – jogszabályát lábbal tiporva, valójában *szervezett embercsempészetet* követett el folytatólagosan, egy teljes hónapon át, mindaddig, amíg október 16-ára ki nem építette a pengés dróttal megerősített kerítést a magyar-horvát határszakaszon is.

Az újabb magyar határátlépő végképp nehéz helyzetbe hozta a szomszédos államokat: Horvátországot, Szlovéniát és Ausztriát. A menekültek útvonala ugyanis megváltozott, Magyarországot immár kikerülve vezetett tovább nyugatra: Ausztrián át Németországba. A szünni nem akaró emberáradat – az egyre mostohább időjárási körülmények közepette – túlterhelte a szóban forgó országok kapacitásait mind rendészeti, mind humanitárius tekintetben. Megtörtént például, hogy az osztrák hatóságok földadták a menekülttá-

²⁵¹ <https://444.hu/2015/09/19/horgos>

borok, illetve a határ őrizetét, nem tudván úrrá lenni a kialakult helyzeten. Mindezek nyomán olyan kormányzati személyektől származó nyilatkozatokra is sor került, amelyek korábban elképzelhetetlenek voltak, és amelyeket kétségkívül az addig élesen elítélt orbáni politika visszaigazolásként lehetett beállítani: az osztrák belügyminiszter majd a külügyminiszter is a határt biztosító kerítés építésének a szükségességéről beszélt.²⁵² Közben Németországban is kiéleződtek a menekültpolitika okozta feszültségek, a CSU elnöke felszólította Merkelt addigi álláspontja felülvizsgálatára, megpendítve még a koalícióból való kilépés lehetőségét is.²⁵³

Orbán eközben mindent elkövetett, hogy exponálja magát nemzetközi fórumokon. Felszólalt az ENSZ menekültügyi tanácskozásán, ahol – nyilvánvalóan csak propagandacéllal – „menekültügyi világkvóta” elfogadtatása mellett érvelt. (Az a politikus, aki az európai menekültkvótáról hallani sem akart). A magyar miniszterelnök több interjút adott a német sajtóban, ahol az Európát uraló téves liberális menekültpolitikával szemben egy az európai civilizációt megvédő, határozott, illiberális politikai kurzus mellett tört lándzsát.

Erősítette ezt a *lengyel választások* időközben megszületett eredménye, amely az Orbánnal régóta szimpatizáló *Jaroslav Kaczynski* vezette PiS (Jog és Igazságosság) pártjának hatalmas győzelmét és a baloldal teljes bukását hozta. Bár Lengyelországot messze elkerülték a menekültek, ez a téma mégis részét képezte a választási kampánynak, a PiS e kérdésben elfoglalt határozott elzárkózó álláspontja pedig kimutathatóan hozzájárult a sikerhez.²⁵⁴

Orbán nemzetközi pozíciója tehát megszilárdult, noha továbbra is éles bírálatokban részesült. *Viviane Reding* például komolyan fölvetette a Fidesz kizárását az európai konzervatív pártcsaládból, a *Der Standard* pedig „Európa legveszedelmesebb politikusának” nevezte Orbánt, kiemelve, hogy a politikája más európai országok destabilizálására irányul.²⁵⁵ Ám a *Frankfurter Allgemeine Zeitungban* ugyanekkor megállapították, hogy a magyar kormányfő megbotránkozást kiváltó intézkedései régóta hangoztatott

²⁵² http://mandiner.hu/cikk/20151024_osztrak_kulugyminiszter_az_az_allitas_hogy_a_keritesek_nem_mukodne_egyszeruen_es_melyrehatan_hamis

²⁵³ <http://nepszava.hu/cikk/1074700-nemet-valsagcsucs-a-menekultugyrol>

²⁵⁴ <http://nepszava.hu/cikk/1074041-kaczynski-partja-a-gyozelem-kuszoben>

²⁵⁵ <http://www.klubradio.hu/cikk.php?id=16&cid=191649>

meggyőződéséből fakadnak, és ezek az intézkedések nem igazolják a vele szemben megfogalmazott súlyos vádakat. A *Die Presse* egyenesen ezt írta: „Orbánnak sajnos igaza van”, és Ausztria – miközben „az irgalmas szamaritánust játssza” – éppúgy megszegi az uniós jogot, mint ő.²⁵⁶ Még a hazai balliberálisok régi emblematikus figurája, Konrád György is meghökkentő empátiával nyilatkozott Orbán menekültpolitikájáról a *La Repubblica*-nak.²⁵⁷

A november közepi újabb sokkoló párizsi merényletsorozat aztán végképp új fejezetet nyitott az európai politikát, illetve közvéleményt hónapok óta tematizáló menekültkérdés kezelésében. Fölerősödött a határozott intézkedéseket követelők hangja, a Merkel által fémjelzett befogadó, humanista menekültpolitika támogatottsága pedig tovább fogyatkozott. A hónap végén megszületett a megállapodás az EU vezetői és Törökország között, amely lezárta a korábbi menekültpolitikai kurzust. E szerint Törökország garantálta a területéről történő illegális bevándorlás megszüntetését, illetve a bevándorlóként Nyugat-Európába érkezett, de menekültstátust nem kapott tömegek visszafogadását. Cserébe hárommilliárd euróra kapott ígéretet a menekültügy költségeire, továbbá arra, hogy felgyorsulnak a Törökország EU-ba történő integrációját célzó tárgyalások.

Mindez közvetlen hatást gyakorolt a hazai belpolitikára: a párizsi merényletet Orbán nem habozott a saját migránspolitikája visszaigazolásának tekinteni. Direkt és közvetlen összefüggést deklarált a bevándorlási hullám és a terrorizmus között, mondván: „minden terrorista bevándorló”.²⁵⁸ A történetek a nemzetközi politikai porondon is olyan változásokhoz vezettek, amelyek őt erősítették. A svéd kormány például kénytelen volt bejelenteni: a tarthatatlanná vált állapotok miatt szigorításokat vezetnek be az addigi igen nyitott és befogadó menekültpolitikában.

A legnagyobb példányszámú svájci hetilap, a konzervatív liberális *Die Weltwoche* címlapfotós interjút készített a magyar kormányfővel „Orbán Viktor: Európa védelmezője” címmel.²⁵⁹ Paul Lendvai a *Der Standard* című osztrák liberális lapban *Orbán éve* címmel írt összefoglalót a 2015-ös esztendő politikai történéseiről, ráadásul nem a magyar, hanem az európai politika

horizontján. A szóban forgó politikai horizontnak kevés nagyobb tudású, avatottabb ismerője van Lendvainál, akinek ráadásul a liberális demokrácia iránti mély elkötelezettsége sem vonható kétségbe. Cikkében ezért ugyan a legcsekélyebb engedményt sem tette a magyar miniszterelnök által képviselt – általa elutasított – politikai értékvilág iránt, ám ezzel együtt megállapította, hogy „Orbán számítása nemzeti és nemzetközi szinten is teljes egészében bevált”, mi több: „hatalompolitikai sikerek tekintetében nemcsak hazájában, de európai szinten is a legsikeresebb politikusnak, az év emberének lehet tekinteni”.²⁶⁰

Itthon újra beláthatatlan messzeségbe került a demokratikus fordulat esélye, tartósnak és megingathatatlanak tűnt az autokratikus rezsim. Veszélybe kerültek nemcsak az Európai Unió korábbi perspektívái, de az eddig elért eredmények is (Schengen, fölzárkózás, további föderalizálódás). Világosan megmutatkozott: Orbán további sikerei idehaza és Európában egyaránt az antidemokratikus tendenciák erősödésével fonódhatnak össze.

²⁵⁶ <http://nol.hu/kulfold/die-presse-orbannak-sajnos-igaza-van-1565577>

²⁵⁷ http://mandiner.hu/cikk/20150911_orban_viktor_mellett_allt_ki_konrad_gyorgy

²⁵⁸ <http://hirtv.hu/ahirtvhirei/orban-minden-terrorista-bevandorlo-1315335>

²⁵⁹ <http://www.origo.hu/nagyvilag/20151112-orban-viktor-europa-vedelmezoje.html>

²⁶⁰ <http://derstandard.at/2000028193263/Orbans-Jahr>

NÉPSZAVAZTATÁS, AUTOKRATIKUS TÉRFOGLALÁS

A 2016-os esztendőben az Orbán-rezsim megőrizte korábban visszanyert stabilitását. Noha szinte folyamatosak voltak a hatalom körüli botrányok, adódtak egyértelmű kudarckok, illetve jelentkeztek komolyabb tiltakozási hullámok is, mindez alapjaiban nem érintette az autokratikus uralom szilárdságát, amely az újabb választásokhoz közeledve ráadásul tovább terjeszkedett, elsősorban a média területén.

Abban nem lehettek biztosak Orbánék, hogy a menekültválságra épülő ipari méretű politikai szemfényvesztés hatása kitart 2018-ig, ezért – a 2014-es győzelmüket bebiztosító rezsicsökkentés receptúrája szerint – 2016 elején ismét szociális juttatásokkal rukkoltak elő. A lakásépítés áfájának 27-ről 5 százalékra való csökkentése már az előző év végén jelezte, hogy újabb osztogató társadalompolitikai kurzus veszi kezdetét, amire januárban következett egy gyermekvállalást segítő csomag. 10 millió Ft vissza nem térítendő támogatást ígértek a harmadik gyereket vállaló házaspároknak, plusz megemelték a kettő és az egy gyerek után járó összeget. Ezen fölül 25 éves lejáratú, 3%-os kamatozású, 10 milliós keretösszegű hitelt is garantált az állam a háromgyerekeseknek. Hogy a csomag valójában a tehetősek javára szolgált („jó helyre” szülessenek a gyerekek, ahol adó- és járulékfizető polgárt nevelnek belőlük), azt világosan jelezte, hogy eltörölték a lakás alapterületének felső határát megszabó korábbi korlátot. Továbbá, hogy már meglévő lakással bírók is igénybe vehették a hitelt újabb lakás vásárlására vagy építésére. Gyorsan ki is derült: a gyakorlatban csak a jobb módú kevesek vehetik igénybe a kedvezményeket. (Továbbá kiderült az is, hogy a leszállított áfából adódó nyereség révén mindez mások mellett az Orbán strómanjának számító Garancsi István nemrég állami hitellel megszerzett építőipari cége számára kínál grandiózus magánprofitot, többek közt a Kopaszi-gát beépítése során.)²⁶¹

²⁶¹ http://hvg.hu/itthon/20170206_kopaszi_gat_toronyhaz_garancsi_istvan_ujbuda_legszennyezés

Ezzel egy időben – az újabb párizsi merényletek hatását kihasználva – megdöböntő közjogi indítvánnyal állt elő a rezsim (a „gránitszilárd-ságú alaptörvény” immáron *hatodik* módosításaként): kezdeményezték a *terrorveszélyhelyzet* nevű új rendkívüli jogintézmény bevezetését. Ez parlamenti felhatalmazás nélkül jogosította volna föl a kormányt egy 60 napos *szükségállapot* bevezetésére. A tervezet szerint ennek ideje alatt eltérhetnek egyes törvényi rendelkezésektől. Többek közt bírói végzés nélkül vehetnek őrizetbe embereket, zárolhatják személyek, szervezetek vagyont, felfüggesztve azok tevékenységét. Kijárási tilalmat vezethetnek be, korlátozhatják, sőt felfüggeszthetik a posta-, az internet- és a hírközlési forgalmat, kézi vezérlésre állíthatják át a tömegkommunikációt stb.

Okkal feltételezhető, hogy az indítvány a terrorveszély elhárítására hivatkozva valójában belpolitikai téren kívánt diktatórikus eszközöket biztosítani egy esetleges társadalmi ellenállás elfojtására, s ha szükséges, a burkolt egyeduralom nyíltá tételére. Magyarország először is nem tartozott az olyan terrorfenyegetett országok közé (mint például Franciaország vagy Belgium), ahol az ilyesmi indokolt lehet. Nálunk érdemben nem éltek bevándorlók és nem is akartak betelepülni, mi nem bombáztuk az Iszlám Államot stb. Másodszor, a terrorral fenyegetett, sőt sújtott országok sem nyúltak a *jogalkotás* eszközhöz, csak az alkotmányukban már biztosított rendkívüli eszközökkel éltek (a francia elnök például elrendelte a 12 napos rendkívüli állapotot, amit a parlament hosszabbított meg 3 hónapra).

A hatályos magyar alaptörvény már addig is 5 fokozatát is tartalmazta a hasonló rendkívüli jogintézményeknek, így rendelkezett a *szükségállapot* bevezetéséről is. Ám azzal az óriási különbséggel, hogy azt csak a parlament 2/3-os többsége rendelheti el 30 napra és csakis *bekövetkezett* esemény (pl. fegyveres támadás) után. A Fidesz új tervezetében viszont a kormány adhatott volna dupla idejű, extrém felhatalmazást saját magának, bekövetkezett terroresemény nélkül, csupán hivatkozva a veszélyre. A tervezet szerint ez alatt csak tájékoztatni kellett volna a parlament egyik bizottságát és az államfőt – miközben a rendkívüli hatalom birtokában könnyűszerrel meg lehet teremteni azt a hiszterizált légkört, amelyben a parlament a *jelenlévő* képviselők 2/3-ával már simán megszavazza a hosszabbítást. Ha pedig mégsem, akkor a kormány egyszerűen kihirdetheti az *újabb* 60 napos terrorveszélyhelyzetet.

Közismert tény: a tartós nyílt diktatúrák melegágya az állandósult rendkívüli jogrend (Mubarak Egyiptomban 30 évig tartott fenn szükségállapotot). Persze föltehető a kérdés: mi indokolta volna, hogy Orbán a szinte korlátok nélkül gyakorolt – itthon nagy támogatottságot élvező és a korábbi bírálatok ellenére sajnos az EU-ban is szalonképpé vált – burkolt egyeduralom helyett nyílt egyeduralmat próbáljon bevezetni. Nos, talán attól féltek, hogy a támogatottság gyorsan és váratlanul elillanhat, ahogy 2014/15 fordulóján már láttuk, midőn heves és tömeges társadalmi tiltakozás ébredt a rezsim ellen. Egy újabb hasonló helyzet elfajulása esetén viszont a hatalom az alaptörvénybe emelt rendkívüli jogosítványaival könnyen úrrá lehetne a helyzeten...

A fenti törekvéseknek azonban 2016-ban már volt egy apró, ám leküzdhetetlen gátjuk: két mandátum hiányzott a Fidesz kétharmadához. És ezt sem a baloldaltól, sem a Jobbiktól nem tudták megszerezni. A kényszerű ellenzéki egyeztetések során az eredetileg 60 napra szóló rendkívüli hatalmi jogosítványok előbb 15 napra rövidültek, az érvényesítésük pedig nem történhetett volna meg a parlament (a jelen lévő képviselők) kétharmados támogatása nélkül. Kivették a tervezetből a nyilvánosság drasztikus hatósági korlátozásának a jogosítványait is, végül pedig az egész tervezet lekerült a napirendről.

Nyilván nem függetlenül attól, hogy a tavaszhoz közeledve újra átalakulóban volt az országban uralkodó közhangulat. Előbb az *orvosok körében* indult el egy petíciós mozgalom az egészségügy tarthatatlan állapota miatt, amelynek az egyes kórházakból történt csoportos távozások adtak drámai hangsúlyt, majd a *miskolci Herman Ottó Gimnázium tanárainak* tiltakozó nyílt leveléhez csatlakoztak tömegesen az ország különféle oktatási intézményeinek dolgozói. Balog miniszter kénytelen volt a helyszínre utazni s ott tárgyalni, aminek eredménytelensége nyomán a miskolciak tömegdemonstrációt hirdettek, s ehhez több országos – nemcsak pedagógus – szak-szervezet bejelentette a csatlakozását.

A kormányellenes közhangulat kialakulását elősegítették az állami *földárverések* napvilágra került részletei is. Ezek szerint Orbán Viktor környezetének strómanganyús tagjai (Mészáros Lőrinc, Flier János, Tiborc Izván) és a kormány más tisztségviselőinek (Lázár János, L. Simon László, Fazekas Sándor stb.) közeli rokonai rendkívüli mértékben és értékben részesültek az elárverezett állami birtokokból.

Külpolitikai téren azonban ekkoriban inkább javult Orbán pozíciója. David Cameron brit kormányfő januári budapesti látogatása egyfelől demokratikus legitimációt adott az autokratikus rezsimnek, másfelől sikeres volt a magyar kormányfő lengyelországi látogatása. Orbán nemcsak a Putyinnal való flörtölése miatti lengyel neheztelést tudta enyhíteni, de a hatalmi építkezését mintának tekintő Kaczinsky-rezsimben erős szövetségesre is talált.

Ám februárban újabb lendületet vett és kifejezetten ellenzéki élt kapott a Hermann Ottó Gimnáziumból indult pedagógusmozgalom. Előbb helyben, Miskolcon sikerült széles összefogással, országos jelentőségű tömegdemonstrációt tartani, majd a Kossuth téren, a Parlament előtt is sor került egy imponáló erejű tüntetésre, negyven érdekvédelmi szervezet összefogásával. Figyelemreméltó, hogy a kezdeti tévováság után a tiltakozók határozottan elutasították a kormányzat megosztó, taktikai engedményekre épülő tárgyalási stratégiáját, kiállva az oktatási rendszer gyökeres és átfogó reformja mellett. Az intézményesülés jelei mutatkoztak a mozgalomban, és további tüntetések, sőt egy országos sztrájk eshetősége is fölmerült. Ám a hasonló megmozdulások szokásos velejárója is jelen volt: a merev „politikamentesség”. Ami ellentmondásban állt azzal a – sokak által amúgy fölismert – helyzettel, hogy a végletekig centralizált és átideologizált oktatásügy szerves része az autokratikus Orbán-rezsim egészének, attól el nem választható, így az ellene történő tiltakozás szükségképp politikai, illetve rendszerellenzéki színezetet kap.

Ekkoriban játszódott le a *Nemzeti Választási Bizottságnál* történt affér. Ahol is kigyúrt kopasz férfiak szervezett és fenyegető föllépése akadályozta meg az MSZP képviselőjét a vasárnapi boltzár ügyében tartandó népszavazási kezdeményezés leadásában. A szabályozás minden bizonnyal célzottan adott módot efféle visszaélésekre: aki a meghirdetést követő percekben nem tudja elsőként beadni a maga indítványát, az hosszú hónapokra (vagy végleg) elesik a lehetőségtől. Számos jel utalt arra, hogy mind az MSZP-t megelőző „civil” beadványozó, mind az akcióban testileg közreműködő erőemberek szorosan kötődnek a Fideszhez, személy szerint Kubatov Gábor pártigazgatóhoz²⁶². Az eset a jogállami működés és a szabadságjogok durva elfojtása volt, és a legsúlyosabb történelmi párhuzamokra utalt: a nyers

²⁶² <https://mno.hu/belfold/nyako-kubatov-beismerte-1349693>

fizikai erő szervezett bevetése a politikai ellenfelekkel szemben a múlt századi bolsevista, illetve fasiszta politikai eszköztárat idézte. Még a Fideszsel amúgy lojális véleményformálók is éles kritikákat fogalmaztak meg az eset kapcsán.²⁶³ Világossá vált, hogy a rezsim újból átlépett egy határt. Érzékelték ezt Orbánék is. Noha bizonyára már korábban fontolgatták, aligha véletlen, hogy – figyelemelterelő célzattal – a botrányos eset másnapján lépett a nyilvánosság elé a kormányfő a menekültek hazai befogadása elleni tiltakozó népszavazási kezdeményezéssel.

Ám ekkortájt újabb botrányosorozat vonta magára a közvélemény figyelmét. A rezsim mentalitását jól illusztrálták azok a *titkosítási kísérletek*, amelyeket a *Magyar Nemzeti Bank* és a *Magyar Posta* bizonyos pénzügyei kapcsán kezdeményezett a kormányzat. A jegybank vagyona egy részének alapítványokba utalása és az e pénzekből fedezett költséges vásárlások (villák, kastélyok, műkincsek) már korábban is megütközést váltottak ki. Ezeket elkerülendő egészen abszurd törvényt hozott a parlament a szóban forgó vagyon „közpénz jellegének megszűnéséről” és „magánvagyonként” történő titkosításáról. Hasonló történt a Magyar Posta bizonyos tranzakcióit illetően is, amelyek az Orbán környezetéhez tartozó Spéder Zoltán bankjának feltőkésítéséhez kapcsolódtak. Mindez egy általánosabb törekvés része volt, amely lényegében intézményesítette volna a költségvetés parlamenti ellenőrzésének kiiktatását. (A politikai konstelláció okán ez eddig is pusztá formalitás volt, de legalább papíron létezett.)

Fentiekkel kapcsolatban számos olyan mozzanat került napvilágra, amelyek Matolcsy jegybankelnök családi kapcsolatait érintették a szóban forgó pénzek vonatkozásában. Közben pedig blőd okfejtések hangzottak el a titkosítás, illetve a közvagyon jelleg elvesztésének magyarázatául. Ezek már a lojális államfő számára is kínossá tették a törvények szentesítését: Áder János az (ugyancsak lojális) Alkotmánybíróság kontrollját kérte. Közben a Kúria is döntött: a közpénz efféle magánpénzzé alakítása törvénytelen. Egy újságírói perindításra született bírósági ítélet nyomán a szóban forgó alapítványok így kénytelenek voltak nyilvánosságra hozni a jegybanktól hozzájuk átirányított milliárdok elköltésének részleteit. Ennek során a rezsim számára kínos dolgok kerültek elő.

²⁶³ http://mandiner.hu/cikk/20160223_stumpf_andras_kopni_kell

Mindenekelőtt kiderült, hogy óriási összegekről van szó: mintegy 260 milliárd forintot szivattyúztak át a jegybank pénzből, amelyből az alapítványok több mint húszmilliárdot már el is költöttek. Ezek olyan nagyságrendű pénzek voltak, amelyek meghaladják az átlagember értelmezési tartományát, így nem váltanak ki erős fölháborodást – vélhetnénk. Csak hogy a részletek számos eleme nagyon is elérte a köznapi ingerküszöböt. Ilyenek voltak a juttatások célszemélyei: első helyen Mészáros Lőrinc, akit a közvélemény nagy része ekkor már Orbán strómanjának tekintett. Ahogy a másik kedvezményezett, Garancsi Istvánt is. Nevezettek cégei a megvásárolt ingatlanvagyonnál végzett beruházások kivitelezői voltak. Könnyen értelmezhető volt az is, hogy Matolcsy unokatestvére, Szemerey Tamás darabonként 3,75 milliót kap az egyik alapítványtól egy-egy tanulmányért, melyet havonta készít el. Azaz mindezzel évi 450 milliót keres. Az egyik tanulmányt – ugyanazt – az összes alapítvány megvette, külön-külön. A médiában erős megütközést keltett a szintén Szemerey érdekeltségébe tartozó VS.hu több mint 500 millió támogatása is, ami egy csapásra tönkretette a szóban forgó, addig a függetlenség mezében tetszelgő portál hitelét, és rövid úton annak teljes ellehetetlenüléséhez vezetett. És ha az 500 millió túl nagy összeg, akkor ott volt az az átlagember számára is jól érzékelhető 70 millió, amellyel a Matolcsyról írt könyvet támogatta az egyik jegybanki alapítvány.

Perdöntő, hogy egyetlen esetben sem volt se pályázat, se közbeszerzés, továbbá, hogy személy szerint Matolcsy volt az egyik alapítvány kuratóriumi elnöke is, így közvetlen jogot nyert a tetszése szerinti pénzköltésre. A „perdöntő” jelző persze nem jogászilag volt értendő. Annál inkább sem, mert az alapítványok felügyelőbizottságában fontos szerepet vitt a legfőbb ügyész, Polt Péter neje, aki nem melleleg havi ötmilliót keresett az MNB alkalmazottjaként. Az ügyészség föllépésére tehát már csak ezért sem lehetett számítani. A hétről hétre, hónapról hónapra továbbgyűrűző botrány-sorozat jól megmutatta a rezsím működtetőinek elképesztő mohóságát és gátlástalanságát.²⁶⁴

Mindez mégsem maradhatott minden következmény nélkül. A közhangulat változását jelezte a február végi *salgótarjáni időközi polgármester-vá-*

²⁶⁴ <http://k-monitor.hu/adatbazis/cimkek/mnb-alapitvanyok>

lasztás eredménye. Ez egyrészt jócskán ellentmondott a közvélemény-kutatók országos méréseinek: a baloldali jelölt 52 százalékkal nyert a fideszes ellen (40%). Másrészt újfent jelezte: ha egyszer kialakul a kormányellenes közhangulat, akkor a választók arra szavaznak, akiben a Fidesz legyőzőjét látják. A Jobbikos jelöltre leadott mindössze 6 százaléknyi voks bizony nagyarányú jobbról balra történő átszavazást sejtetett.

Aztán a *Medián* márciusi mérése országosan is regisztrálta a politikai klímaváltozást: a teljes népesség körében 2 (34–32), a biztos szavazó pártválasztók körében 7 (53–46) százalékkal csökkent a kormánypárt támogatottsága, miközben a Jobbik, az MSZP és a DK is növelte kissé a magáét. Ez önmagában még nem jelzett trendet, de az esés mértéke túl volt a hibahatáron. Hat százalékkal csökkent azok aránya, akik elégedettek voltak a kormányzattal (45–39), míg ugyanennyivel nőtt azoké, akik szerint az országban rossz irányba mennek a dolgok (54–60).²⁶⁵ Áprilisban az *Ipsos/ZRI*-nél 26-ról 24 százalékra süllyedt a Fidesz, a Jobbik 13-ról 15 százalékra nőtt. A hónap végi *Tárki* adatok pedig még nagyobb változásról adtak hírt: a Fidesz a teljes népesség körében a januári 31-ről 27 százalékra, a biztos szavazó pártválasztóknál 54-ről 47-re esett vissza. A Jobbik és az MSZP közti olló szűkültni látszott, a baloldali pártok összeadott támogatottsága pedig felülmúlta a Jobbikét.²⁶⁶

Májusban azonban megtorpant a trend. Noha a Matolcsy-botrány nem került le a média és a politika napirendjéről, újabb fejlemény már nem adott neki további lendületet. Érzékelhető volt, hogy a szélesebb közvéleményt nem hatotta át és nem mozgatta meg a jegybank alapítványai körül támadt skandalumok miatti fölháborodás. A *vasárnapi boltbezárás megszüntetésével* pedig a kormánynak sikerült kiiktatnia a közéletből azt a témát, amely közvetlenül érintette az emberek mindennapjait. A rezsím visszavetete a kezdeményezést a politikai napirend meghatározásában, nagy erővel beindítva a menekültek befogadása ellen tiltakozó népszavazási kampányt.

Eközben ráadásul a nagyközönséget is elragadta a *futball EB-n* szereplő magyar válogatott teljesítménye kapcsán részben konstruált, részben spon-tán, részben hamis, részben naiv „nemzeti egység” ígérete, ami erősítette

²⁶⁵ http://hvg.hu/itthon/201610_torespont

²⁶⁶ https://docs.google.com/spreadsheets/d/1Z5wHlguzz-4ucEsNQCVx4w18geYc1v-DK-KXK-aOx_IU/edit#gid=0

a rezsím legitimációját, és sajnálatos módon lefegyverezte az ellenzékét. A magyar válogatottnak több mint négy évtizedes kudarcorozat után sikerült nagy nehezen kiharcolnia az EB részvételt. Örömteli meglepetésre a csoportmérkőzéseken is kiváló eredményt ért el a csapat: első helyen jutott tovább a nyolcad döntőbe. Mindez természetes módon válthatott ki széleskörű lelkesedést, nemzeti büszkeséget, ünneplést, zászlólobogtatást. Az ügynek az adott politikai súlyt, hogy minderre az autokrata vezető focimániája közegében került sor: pazarló stadionépítések, TAO támogatási rendszer, MLSZ fölötti rendelkezés, a hazai futballklubok saját oligarchák általi birtoklása stb. Ebben a közegben a focisiker erős legitimációt jelentett a rezsím számára. Az ellenzék mindezt kénytelen volt tudomásul venni, és őszintén, illetve politikai számításból beállni a lelkesedők közé.

A dolog a belgák ellen elszenvedett megalázó 4:0-as vereséget s az ezzel járó kiesést követően vált abszurdá. A válogatott egész szereplését tekintve ugyan kijárt „szép volt fiúk”, ám a kiütéses vereség után hősként ünnepelni – a *Hősök terén* fogadni – a csapatot, ez bizony abszurd, a politikai konstellációt tekintve pedig félelmetes volt. Félelmetes volt a sajtót továbbra is uraló hozsannázás, egy hazug „nemzeti egység”, sőt „újjászületés” jegyében, és hogy ehhez az ellenzék továbbra is asszisztálni volt kénytelen.

Az Orbán-rezsím természetére vetett éles fényt ekkortájt az egyik fideszes oligarcha, *Spéder Zoltán ellen indított leszámolási hadművelet*. Az egykori Rajkos szakkollégista a kezdetektől a párt pénzügyi holdudvarához tartozott, az idők során mind nagyobb banki (FHB) és média portfóliót (Index, Infórádió, Napi Gazdaság stb.) működtetett, és nagyban hozzájárult a 2010-es győzelemhez is. Úgy tűnt, Spéder kulcsszereplő az Orbán-rezsím gazdasági hatalomépítő terveiben a takarékszövetkezetek megszerzése, illetve a Magyar Postánál elnyert döntő befolyás révén. Ráadásul akár az olyan régi – a rezsímnek parírozó, de saját gazdasági erővel bíró – oligarchákkal szemben is, mint Csányi és Demján. A június eleji támadás ezért váratlan és elemi erejű volt. Előbb a rezsím sajtója ment neki Spédernek, napok alatt a legvadabb karaktergyilkos propaganda-hadjárat bontakozott ki (a csúcs: a TV2 lejárató kampányfilmje volt). Ezzel egy időben csatasorba állt Demján Sándor, Orbán beavatkozását kérve a takarékpénztári ügyletekbe. Ezt követte a parlament rapid eljárása, amely 24 órán belül lehetővé tette Spéder bankjának jogi diszkvalifikációját, ezzel párhuzamo-

san pedig jött a célzott adóhivatali vizsgálat, majd a rendőrségi nyomozás, házkutatással súlyosbítva.

Az egyszerre félelmetes és abszurd hatalmi föllépés mögött rejlő valódi okokat máig csak találgatni lehet. Spéder túl önállóvá vált, túl nagy anyagi és médiabefolyást birtokolt, ami sértette Orbán érdekeit? Oligarcha belháború dúlt a háttérben: nem is csak a Demján-vonal, de inkább a Matolcsy-féle gazdasági hatalmi érdekkör támadása? (Ilyen alapon a korábbi Matolcsy elleni rohamok mögött akár Spéder is sejthető, s erre jött most a visszacsapás?) Mivel Spéder szoros kapcsolatban állt Lázár Jánossal, közvetve az ő pozícióját érte támadás, amely mögött Rogán és maga Orbán akarata munkált? Talán ezek mindegyike szerepet játszott a konfliktusban, melynek eszkalálódását jelezte, hogy a rendőrség a házkutatás során Spéder és a Fidesz vezetők közti telefonbeszélgetések hangfelvételeit foglalta le. (Nota bene: aki már felvesz ilyen beszélgetéseket, az bizonyára másolatot is készít róluk.)

Ezek a kriminális fejlemények megerősítették a regnáló hatalom *alvilági természetéről* kialakult képet. Spéder mindenestre nem viselkedett Simicskaként. Csendben maradt, és minden gazdasági és médiaérdekeltségét átadta, amit csak át akartak venni tőle.²⁶⁷ Az ellene irányuló hatalmi ösztűz ezek után véget ért. Hogy mikor jön el számára a visszavágás és a bosszú ideje, s ha eljön, él-e vele, azt csak ő maga tudná megmondani. De ő hallgat.

Egy dolog azonban biztos: 2016. április 26-án a (még) Spéder Zoltán érdekeltségébe tartozó *Index.hu* „A TEK hozta haza Orbán fiát Afrikából” címmel közzétett anyagot *Orbán Gáspárról*. A felcsúti Puskás Akadémia korábbi igazolt játékosáról, aki (apja nagy bánatára) 22 évesen feladta (mellesleg: másodvonalbeli) hivatásos futballkarrierjét, és engedett Isten szavának, „aki az ő királyságát hívta szolgálni”. (Bizony-bizony: sérültlelkű, meghasonlott diktátorgyerekek tipikus sorsa köszön vissza ebben a szomorú történetben.) Isten szolgálata a gyakorlatban és a Földön az afrikai Ugandát jelentette, ahol Orbán Gáspár egy keresztény alapítvány keretében szegény fekete gyerekeket oktatott a labdarúgás alapelemeire. Ebből az enyhén szólva nem biztonságos országból hozta haza őt az apját szolgáló Terrorellhá-

²⁶⁷ http://hvg.hu/itthon/20160902_speder_zoltan_bif_schmidt_maria_ungar_peter_reszvenyesek_tozsde

rítási Központ – sejtetően valamiféle kommandós akcióval –, amiről az Index beszámolt április végén (miután a miniszterelnöki szóvivő és a TEK a lap kérdésére kitérő választ adott, nem cáfolva a cikkben foglaltakat). Ezután jelent meg – az eredeti, fényképekkel illusztrált, máig olvasható íráshoz csatolva – egy kényszeredett helyreigazítás a Lázár János vezette Miniszterelnökség követelésére.²⁶⁸ Lehet, hogy a Spéder elleni totális támadást, amely bő egy hónappal ezután vette kezdetét, ennél nyomósabb okok is motiválták. De a támadás hevét alighanem az Indexben megjelent – Orbán számára kényes és kínos – hír izzította föl...

*

A nyár közepétől újra a menekültkérdés került a hazai politika és a média centrumába – a rezsím szóhasználatával: a migránsveszély. Ezt szolgálta a népszavazási kampány gőzerővel történt beindítása, mindenekelőtt a plakát-kampány és az azt kiegészítő tévéspot, illetve sajtóhirdetés dömping. Az Orbán-rezsimnek ráadásul átkozott szerencséje volt: a kampány hatását nagyban elősegítették az ekkoriban sorozatossá vált franciaországi és németországi terrorcselekmények, amelyek legtöbbje valóban összekapcsolható volt az iszlám terrorizmussal. A rezsím propagandája természetesen a bevándorlással kapcsolta össze ezeket.

A kormány népszavazási kérdése így hangzott: „Akarja-e, hogy az Európai Unió az Országgyűlés hozzájárulása nélkül is előírhasssa nem magyar állampolgárok Magyarországra történő kötelező betelepítését?” Először is le kell szögezni: a kérdésben szereplő *kényszerbetelepítést* semmiféle Európai Unió döntés vagy szándék nem írta elő. A sokat emlegetett *menekültk-vóták* csupán bizonyos számú menekültkérelem elbírálására, illetve a menekülteknek az elbírálás idején történő ideiglenes elhelyezésére kívánták kötelezni a tagállamokat (ez a szám Magyarország esetében nem érte el a háromezret).²⁶⁹ A kérdésbe foglalt állítás tehát eleve hamis volt, az így fölített kérdésre pedig természetesen adódik a nemleges válasz: az ország

²⁶⁸ http://index.hu/belfold/2016/04/28/tek_orban_gaspar_afrika/?utm_source=mandiner&utm_medium=link&utm_campaign=mandiner_201707

²⁶⁹ https://hu.wikipedia.org/wiki/K%C3%B6telez%C5%91_betelep%C3%ADt%C3%A9si_kv%C3%B3ta

szuverenitásának efféle durva korlátozását aligha akarhatja bárki. Ha ehhez hozzávesszük a hónapok óta zajló migránsellenes kampányok keltette politikai hisztériát, akkor a referendumon a *nemek* elsöprő többségéhez kétség sem férhetett. Tekintve továbbá a rezsím nyomasztó hegemoniáját a közvélemény-formálásban, az ellenzék számára teljesen reménytelen, sőt önsorsrontó lett volna az *igen* mellett kampányolni. Egyetlen esély maradt: elérni, hogy a népszavazás érvénytelen legyen. Erre pedig a leghatékonyabb eszköz a *bojkott* lehetett. (Az *igenek* melletti szavazásra buzdítani épp a népszavazás érvényességét segítette elő: ezt tették a több mint kétes szerepet játszó Fodor Gábor féle Liberálisok).

Orbán számára egy érvényes és eredményes népszavazásnak kettős tétje volt. Egyfelől itthon demonstrálni a rezsím mozgósító képességét és erejét, levéve egyúttal a napirendről a kényelmetlen belpolitikai témákat (egészségügy, oktatás, korrupció). Másfelől erőt mutatni az Európai Unió felé az általa képviselt migránsellenes politika népszavazáson történő „hitelesítésével”. Ám a népszavazási törvény korábbi módosítása következtében, amellyel ötven százalékot meghaladó részvételhez kötötték az érvényességet, a Fidesznek most magának kellett átugrania az eredetileg az ellenzék számára magasra emelt léceket.

Kis János kiváló tanulmányban mutatott rá az általa „népszavaztatás”-ként definiált közjogi aktus hamisságára, és arra, hogy az a demokráciákra jellemző népszavazásokkal ellentétben tipikusan az autokratikus politika jegyeit viselte magán.²⁷⁰ Ehhez hozzátartozott az is, hogy a legkevésbé sem volt világos, miről is döntene valójában a nép: milyen kormányzati lépések következnének a *nemek*, illetve az *igenek* többségéből.

De a gépezet beindult, méghozzá teljes erővel. A kampány volumene fölülmúlt minden korábbit: nemcsak az előző referendumokét, de a médiában bevetett eszközök nagyságrendjét tekintve a parlamenti választásokét is. Képviselői adatkérés nyomán derült ki: a kormány hivatalosan 11 milliárdot költött a kampányra, ami a népszavazás lebonyolításának költségeivel együtt meghaladta a 15 milliárdot, egyes számítások szerint a teljes összeg a *húszmilliárd* közelében járhatott.²⁷¹ Összevetésül: a Fidesz

²⁷⁰ <http://magyarnarancs.hu/publicisztika/nepszavaztatasi-utan-101180>

²⁷¹ http://index.hu/belfold/2016/10/05/tobb_milliard_kellett_a_migransellenes_harchoz_mint_a_kormany_allitotta/

2014-ben hivatalosan 2,8 milliárdot fordított az országgyűlési választások kampányára. A jóval nagyobb országban, illetve tétben zajló Brexit kampánya is olcsóbb volt ennél. Az is kiderült, hogy az elköltött irdatlan összegből háromnegyede Fidesz (főleg Rogán) közeli reklámügynökségeken folyt át, azaz: a jelentős részét ellopták. A kampány hagyományos piaci eszközei mellett (tévéspotok, utcai plakátok, sajtóhirdetések) csúcsra járatták a teljes kormányzolgálati médiát, továbbá a fideszes érdekkör orgánumait, amelyekből valósággal ömlött a hivatalos propaganda.

Emellett soha nem tapasztalt erővel érvényesült a hatalmi nyomásgyakorlás: a központi államigazgatás dolgozóit éppúgy kampánytevékenységre kötelezték, mint egyes önkormányzati apparátusokat. Mivel ezúttal az érvényességi küszöb elérése volt az igazi tét, a távol maradni szándékozókra főleg a kistélepüléseken gyakoroltak személyes pressziót: ha nem szavaznak, nem lesz közmunka stb. Orbán a Fideszen belül mindenkit megfenyegetett: akinek a településén, illetve a választókerületében nem lesz meg az érvényesség, az alkalmatlan polgármesternek vagy képviselőnek.²⁷² Az elképesztő nyomásból arra lehetett következtetni, hogy a Fidesz számára rendelkezésre álló mérések kedvezőtlen eredményt ígérnek. Jellemző, hogy miközben Orbán az uralma alatt állókat fenyegette, ő maga nem ment a kampány frontvonalába: nem tartott gyűléseket, fórumokat, csak interjúkat adott. (Hogy nem vállalt vitát az ellenzék vezetőivel, az immár természetesnek számított.)

Ám az ellenzéknek sikerült elérnie, hogy a népszavazás, illetve annak bojkottja az Orbán-rezsimmel szembeni állásfoglalássá váljon. Noha a tömegkommunikációban és az utcán elsöprő – s egy ponton túl már kontraproduktív – volt a fideszes propaganda jelenléte, a közösségi médiában és az internetes portálokon a protest szellemiség került fölénybe.

A népszavazáson végül 3 643 055 szavazatot adtak le, a részvétel alig haladta meg a 44 százalékot, ebből is érvénytelen volt 224 668 voks (6,2 %). A referendum így jócskán érvénytelen lett, hiszen az érvényes szavazatok aránya a 38 százalékot sem érte el. (Az igenek száma 56 133, azaz 1,6 százaléknyi volt.) Orbán tehát elveszítette ezt a játszmát: az érvénytelenség – a hatalom óriási erő kifejtése ellenére – megmutatta a rezsim korlátait.

²⁷² <http://nol.hu/belfold/nepszavazas-kvota-fidesz-orban-viktor-felelem-politika-1633019>

A propaganda és a mozgósítás hatásának véges voltát. 2006 óta a fideszes vezér első kudarca volt ez, ami komoly lélektani jelentőséggel bírt. Noha idehaza az igenek elsöprő többségére hivatkozva (kihasználva a médiában birtokolt roppant fölényt) győzelemről harsogtak, a nemzetközi politikai színtéren egyértelműen Orbán kudarcaként könyvelték el az eredményt: az EU-ban megtört az általa vitt addigi politikai offenzíva.

A népszavazás politikai utóélete itthon egy alaptörvény-módosítási indítvánnyal folytatódott, a látszateltetés jegyében. Mivel a Fidesznek továbbra sem volt meg a kétharmada, Orbánnak tárgyalást kellett kezdenie az ellenzékkel. Ezt Vona Gábor arra használta ki, hogy a letelepedési követvény biznisz megszüntetéséhez kösse a Jobbik támogatását, amivel kínos helyzetbe hozta a Fideszt – de aztán az egész ügy lekerült a napirendről. Nota bene: a rendszerváltozás óta először fordult elő, hogy egy hivatalban lévő miniszterelnök által kezdeményezett alkotmánymódosítás megbukjon a parlamentben. Aminek persze csak szimbolikus jelentősége volt: az autokratikus uralom stabilitását ez nem érintette.

*

Ha Orbán levont valamilyen következtetést a népszavaztatási kudarcból, akkor az mindenekelőtt a hatalmi propaganda korlátaira vonatkozhatott. És ennek kapcsán alighanem arra jutott, hogy a 2018-as választásokra sokkal egyértelműbb helyzetet kell teremteni: a médiahegemónia nem elég, gyakorlatilag *monopóliumot* kell biztosítani a közvélemény-formálásban. Az év végéig lezajló események legalább is erre utaltak.

Elsőként a *Népszabadság* drasztikus *bezárása*, amelyre október elején, mindenki számára váratlanul került sor. Az állami és magánhirdetésektől elzárt ellenzéki sajtó régóta anyagi nehézségekkel küzdött, s ez alól a legnagyobb napilap sem volt kivétel. Jó ideje arról szóltak a hírek, hogy más lapokkal együtt előbb-utóbb ez is a Fideszhez köthető üzleti érdekeltségek birtokába kerül, ami a *Médiaworks* színrelépésével be is következett. A cégügyi részleteket ezúttal mellőzve a lap ezzel Mészáros Lőrinc – azaz végső soron Orbán Viktor – kezére jutott. Ennek eredménye azonban nem az lett, mint korábban más lapok esetében, hogy tudniillik előbb hosszú, majd rövid pórázra került, aztán saját politikai szócsővé változott. A Nép-

szabadságot egyik napról a másikra bezárta új tulajdonosa. Orbán – mint már annyiszor – megtette azt, amiről mindenki azt hitte, ezt már mégsem meri. Volt döbbenet, tiltakozás itthon és külföldön, de aztán ment tovább az élet – immár a Népszabadság nélkül.

A rezsim ezzel újabb határt lépett át. Ráadásul hamarosan kiderült, hogy ami történt, az egy nagyobb offenzíva része, amely a hazai médiavilág teljes átalakítására, végső soron a bekebelezésére irányul. A legnagyobb példányszámú, legnagyobb presztízsű napilap bezárása ugyanis együtt járt 12 megyei napilap megszerzésével. A Médiaworks két hónappal azelőtt megvásárolta a *Pannon Lapokat*, melyhez 4 megyei napilap tartozott (Fejér, Vas, Veszprém, Zala). Ezzel a birtokában lévő 8 megyei napilappal együtt (Bács-Kiskun, Baranya, Békés, Heves, Komárom-Esztergom, Jász-Nagykun-Szolnok, Somogy, Tolna) 12-re nőtt a tulajdonában lévő vidéki újságok száma. Miután pedig az *Opimus* nevű – Mészáros Lőrincen keresztül Orbán Viktorhoz köthető – vállalkozás megvette a Médiaworks lapjait, mindez hozzá került, plusz a *Nemzeti Sport*, a *Világgazdaság* és a *Manager Magazin*.

Ezzel párhuzamosan megindult a *Bors* című bulvárlap fideszes érdekkör általi átvétele a Radio Bridge Mediától. *Pallagi Ferenc*, a *Bors* főszerkesztője október végén mindenesetre bejelentette, hogy nyugdíjba vonul. Fél évvel korábban nyugdíjba ment *Mester Ákos*, a 168 Óra tulajdonos főszerkesztője is, miután régóta anyagi gondokkal küzdő hetilapját korábban ugyanaz a *Brit Media* nevű cég vásárolta föl, amely a szintén anyagi gondokkal küzdő *Klubrádióban* is tulajdonrészt szerzett. Jól dokumentált információk szerint a *Brit Media* mögött olyan amerikai zsidó körök állnak, melyek *Köves Szmón* keresztül a Fideszhez kapcsolódnak.²⁷³ Az említett orgánumok tehát nem osztottak a Népszabadság sorsában, de egyes vélemények szerint csak hosszú pórázra kötötték őket, amely látszólag szabad futást enged nekik. Ám meglehet, hogy 2018 tavaszához közeledve a póráz rövidülni fog.

A soron következő választások előtti médiabeli *gleichschaltolás* az év végéig folytatódott: decemberben újabb független hetilap került hatalom közeli tulajdonba (*Figyelő* – *Schmidt Mária*), és egy birtokon belüli centra-

²⁷³ <https://atlatzso.hu/2016/10/25/likviditasi-valsag-a-168-oranal-ki-all-valojaban-a-brit-media-kft-mogott/>

lizációra is sor került (az Echo TV Orbán strómanjáé lett). Nagy figyelmet és aggodalmat váltottak ki ugyanekkor az ATV körül felröppent hírek: távozott a csatorna meghatározó arca, *Kálmán Olga*, és napvilágra kerültek olyan fotók, amelyek a tévé tulajdonosának a rezsim fő-fő médiaembereivel (Andy Vajna, Habony Árpád) elköltött közös ebédjéről tudósítottak.²⁷⁴

Ám a fentieknél is súlyosabb árnyékot vetített előre a 2018-as választásokra az a pár nappal a népszavaztatás után napvilágra került törvényjavaslat, amely a *köztéri hirdetőpiac* teljes lesöpítését és újrarendezését tartalmazta. Ez a szóban forgó terület olyan mérvű átszabására irányult, ahogy egykor a trafiktvörvény átszabta a dohánykereskedelmet. A „közterületi zajszenyezésre” hivatkozva bevonják minden eddigi hirdető jogosítványát, teljesen letarolva ezzel a piacot, ahol ezt követően csak az önkormányzatokkal kötött új koncessziós szerződések alapján lehet majd hirdetni. Külön passzus volt a tervezetben, hogy hirdetőoszlopon csak kulturális anyag jelenhet meg, egyéb tartalom nem. Ezzel egyszerre akarták kiiktatni Simicskát és az ellenzéket erről a választási kampányban kulcsfontosságú területről. Ilyen kilátásokkal ért véget a 2016-os esztendő a kormányzati ciklus félidejében.

²⁷⁴ http://index.hu/kultur/media/2016/12/22/habony_arpaddal_es_andy_vajnaval_ebedelt_az_atv_tulajdonosa/

A TOTÁLIS PROPAGANDA ÚJ GÉPEZETE

Az Orbán-rezsim előző fejezetben látott nyilvánosságbeli nyomulását persze legfőljebb fölgyorsította a népszavaztatás kudarca. Hiszen a fideszes politika valójában már az 1994-es választási kudarc óta prioritásként kezelte a médiát, ami azt jelentette, hogy elsőszámú célja volt annak minél nagyobb mérvű befolyásolása, illetve uralása. Orbán már az első kormányzati ciklusa idején – még a parlamentáris kormányzás kereteiben – nagy erővel igyekezett hatalmi kontroll alá vonni a nyilvánosság minél nagyobb területét, 2002-es kudarcát pedig elsősorban ennek elégtelenségével magyarázta.²⁷⁵ Ezért aztán a 2002 és 2010 között eltelt két ellenzéki ciklusban is szisztematikusan folytatódott a *saját* média portfólió építése, döntően Simicska Lajos által, s ez vált médiabirodalommá az autokratikus uralom rendszerében 2010 után, immár hegemon pozícióban.

Orbán Simicskával történt szakítása, majd nyílt háborúja azonban új helyzetet teremtett. A miniszterelnök maga mondta ki 2015 májusában: „elvesztettük a médiánkat”.²⁷⁶ Láttuk: a Hírtvé, a Magyar Nemzet, a Lánchídrádió, a Heti Válasz és a többi átállása tényleg nagyban hozzájárult a rezsim 2014–15-ös megingásához, egyben hatalmas lökést adott egy új médiabirodalom erőltetett ütemű kiépítéséhez. Tanulságként adódott Orbán számára, hogy ezt egyrészt sokkal szorosabb és direktebb hatalmi kontroll alatt kell tartani, mint a Simicskáét, másrészt hogy diverzifikálni kell: nem szabad egyetlen tulajdonosi körben működtetni.

A rezsim persze korántsem veszítette el teljes mértékben a médiáját a Simicska-birodalom szembefordulásával. Hiszen direkt uralma alatt maradt a teljes állami (valaha volt közszolgálati) média, amelynek teljes körű

²⁷⁵ Ő maga ezt így fogalmazta meg 2002 májusában: „Nagyobb teret kellett volna nyitni... az írott sajtóban, az elektronikus médiában és így tovább.” Debreczeni József: *Orbán Viktor*. Budapest, 2002. Osiris. 556. o.

²⁷⁶ Echo TV, Mélymagyar, 2015. 05. 01. https://www.youtube.com/watch?v=cMoA1d9AO_c

átalakítása, illetve direkt propaganda üzemmódba helyezése már 2015 tavaszán megindult. Megmaradt *Széles Gábor* Echo tévéje és Magyar Hírlapja, Bencsik András Demokratája – ám mindez édeskevésnek tűnt az igen hatékonyan és koncentráltan működő Simicska-médiához képest.

Az új orbánista médiabirodalom – kifejezőbb szóval: *propagandagépezet* – építése egy időben több csatornán, több szereplővel indult meg 2015 tavaszán.²⁷⁷ Elsőként a Simicskát elhagyó médiavezetők, Liskay Gábor és Csermely Péter azonnali aktiválásával vette kezdetét a rezsimpárti médiatörzs kialakítása. Liskay (minden jel szerint Orbántól kapacitáltatva) a Magyar Nemzetbeli résztulajdonáért Simicskától kapott pénzből megvásárolta a *Napi Gazdaság* c. lapot. Ez a tulajdonosváltás már „házon belül” zajlott, hiszen a két évtizeden át kiváló színvonalon szerkesztett gazdasági szaklap 2013-ban a rezsím hivatalos kutatócégének számító Századvég kezére jutott, miután a „reklámpiacon” 2010 óta zajló kiszáritás nyomán nehéz anyagi helyzetbe került. Az addig független és mértékadó újságot már ekkor a kormány szócsövévé tették, de még meghagyták szaklap jellegét. Az új kiadó, Liskay feladata most az lett, hogy „rendes” politikai napilappá alakítsa át a *Napi Gazdaságot* a Magyar Nemzet kiesése okozta hiány pótlására és persze a rezsím szolgálatában. Így született meg 2015 szeptemberében a *Magyar Idők* (a főszerkesztő Csermely maradt). A *Magyar Idők* mindeddig nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket: a lap – Orbán személyes promóciója ellenére – meg sem közelíti a tízezres példányszámot, a mai napig nincs auditálva a Magyar Terjesztés-ellenőrző Szövetség által, ami a lehető legrosszabb bizonyítvány egy sajtótermékről.

Liskay feladata volt a Lánchíd Rádió pótlása is, egy évvel később sikerült erre a célra átvennie a *Karc FM*-et. Végül a Hírtévé kiesése okozta űr kitöltésére 2016 decemberében megtörtént az (amúgy addig is Orbán-párti) *Echo TV* beintegrálása a Liskay vezette médiatörzsbe. Ám Simicska egykori elsőszámú médiaembere ekkor már nem elsősorban tulajdonosként, hanem szakmai vezetőként működött közre. A „tulajdonos” az a Mészáros Lőrinc lett, aki Orbán Viktor elsőszámú strómanjának szerepében

²⁷⁷ A továbbiak nagymértékben támaszkodnak Rényi Pál Dániel: *Ez nem újságírás, ez politikai nehézfegyverzet* című összegzésére, amelyet a 444.hu közölt: <https://tldr.444.hu/2017/05/18/fideszmedia>

látszik egzisztálni (ezért az idézőjel). A rezsím propagandagépezetének központi törzse tehát Mészáros nevére került.

Mészáros az elmúlt két-három esztendő során döbbenetes nagyságú médiagépezet gazdája lett. A neve (illetve cégei neve) alatt szereplő sajtóorgánumok száma a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság (NMHH) hivatalos nyilvántartása szerint 2017 májusában nem kevesebb, mint 192 volt (az Echo TV-vel együtt 193).²⁷⁸ Mindez az *Opimus* nevű cég főnnhatósága alatt, ezen belül 141 tartozik a (Liskay igazgatta) *Médiaworks*-höz, 32 a *Pannon Lapok Társaságához* és 12 a *Maraton Lapcsoporthoz*. Persze adódna a kérdés, hogy miképp engedélyezhette ennek a gigászi média portfóliónak a létrejöttét a kiegyensúlyozott és sokszínű tájékoztatást ellehetetlenítő monopóliumok meggátlására hivatott NMHH – ha egy ilyen kérdés az orbáni autokrácia viszonyai között nem volna eleve értelmetlen és hiábavaló.

Mészáros neve alatt (azaz Orbán legszorosabb érdekkörében) két országos napilap, a *Nemzeti Sport* és a *Világ gazdaság* is megjelenik, de az írott napi sajtóban kis híján teljes monopóliumot a megyei napilapok biztosítanak neki. Napjainkra ugyanis kivétel nélkül a hazánk területén megjelenő összes megyei újság Orbán kezére jutott.

Az ehhez vezető nagy menetelés előtörténetéhez tartozik, hogy a svájci érdekeltsgű Ringier (Népszabadság, Blikk, Nemzeti Sport) és a német Axel Springer (8 megyei napilap, Világ gazdaság + női és hobbimagazinok, műsorújságok) 2010 körül egy fúzió keretében egyesíteni kívánták kelet-európai, köztük magyarországi média portfóliójukat. Ám a magyar Médiatanács és a Gazdasági Versenyhivatal 2011 áprilisában ezt megvétózta tájékoztatási monopólium veszélyére hivatkozva. 2014-ben pedig azzal a feltétellel engedélyezték mégis a fúziót, hogy az érintett vállalatok egy harmadik cég javára lemondanak kiadványaik egy részéről. Ami a gyakorlatban a politikai jelentőséggel bírót érintette: Népszabadság, megyei napilapok, Nemzeti Sport (az Orbán-rezsimben a sportnak kitüntetett politikai jelentősége van). Az a bizonyos harmadik cég pedig *Heinrich Pecina* osztrák pénzügyi befektető volt, a Ringier és a Springer kényszerűen eladott magyar érdekeltégeit egyesítve így alakult meg 2014-ben a *Médiaworks*. Amelynek 2016 szeptemberében a korábban szigorú Médiahatóság és a

²⁷⁸ <http://24.hu/belfold/2017/05/03/meszaros-lorincnek-192-ujsgaja-van/>

Versenyhivatal már simán engedélyezte, hogy a három országos és a 8 megyei napilap mellé megvegye a *Pannon Lapok* kiadványait: további 4 megyei napilapot. A hatóságok furcsa megenyhülésére magyarázattal szolgált az egy hónappal ezután következő bejelentés: a Médiaworks száz százalékban Mészáros Lőrinc Opimus nevű cégéé lett (miután közvetlenül ezt megelőzően volt szíves bezárni még a Népszabadságot is).

Mészáros – azaz Orbán – kezében ekkor már 12 megyei napilap összpontosult. 2017 júliusában aztán övé lett a nógrádi lap is, majd pár nappal később megszerezték a csongrádi és győr-sopronit. A diverzifikáció jegyében ezeket már nem Mészáros, hanem Andy Vajna vette a nevére – a Borssal együtt. Végül a hónap utolsó napján meglett a maradék három megye (Borsod, Szabolcs, Hajdú) – ezekenél ismét a mindenre kapható Pecina lett a stróman.

Ami lezajlott, kétségtől mentes sajtótörténeti jelentőségű: az MSZMP egykori vidéki laphálózata (leszámítva Pest megyét, amelynek rég megszűnt a napilapja) 2016–17 során teljes egészében az Orbán-rezsim főnhatósága alá került. E tény önmagában is szinte mindent elmond e rezsim valódi természetéről. Midőn e sorokat írom, 2017 szeptemberében, a MATESZ legfrissebb auditált adatai szerint a megyei lapok napi 449 800 nyomtatott példányban jelennek meg. Ami a szokásos négyes szorzóval számolva mintegy kétmillió potenciális olvasót jelent. És hogy a lapbirodalom működtetése sem esik messze az egykori kommunista pártállam gyakorlatától, azt jól mutatja az alábbi kép, amelyre a Médiaworks egyazon napon készült címlapjait montírozták össze:



(forrás: 444.hu)

E kép láttán enyhítenünk is kell az iménti pártállami párhuzamot – a kommunista pártállam javára! A MSZMP országlása idején ugyanis szó sem volt a politikai propaganda ilyen mérvű egyenirányításáról (a kor kezdetlegesebb technikája sem tette volna ezt lehetővé). Amikor Liszkay és Csermely átvették a Médiaworks megyei lapjainak szerkesztését, a lapok fő-, illetve vezető szerkesztőit azonnal kirúgták, létrehoztak egy központi szerkesztőséget Budapesten, közvetlenül a Magyar Idők szerkesztősége mellett, amely az összes lapban egységesen megjelenő politikai tartalmat állítja össze. A helyi szerkesztőségek kizárólag a helyi vonatkozású tartalommal foglalkozhatnak.

De tekintsük át a propagandagépezet törzsén kívüli médiaszegmenseket is.

A Mészároséhoz, illetve Liszkayhoz kapcsolódó (Rényi Pál Dániel által „szerzőznek” nevezett (e kifejezés csak vaskos idézőjelek közt használható) politikai újságíráson túl jelentős nyomulás történt a bulvármédia területén is. *Habony Árpád* és *Győri Tibor* (Orbán legbizalmasabb emberei) a Simicskával kiéleződő konfliktus idején közös médiacéget hoztak létre *Modern Média Group* néven, majd kiadták a *888.hu* nevű internetes portált és a *Lokál* nevű ingyenes napilapot (utóbbit a hatalmi erővel ellehetetlenített Metropolisz pótlására).

Közben szolgálatra jelentkezett a Story Magazin volt főszerkesztője, *Ómolnár Miklós* is, aki *Ripost* néven hozott létre ugyanebben a műfajban (politikai bulvár) előbb internetes, majd nyomtatott lapot, sőt rádió és tévécsatornát is, hatékonyan szolgálva az Orbán-rezsimet.

A kaszinó biznisz nagy kedvezményezettje Andy Vajna közben megvásárolta a TV2-t, a két nagy kereskedelmi csatorna egyikét, majd az országos hálózattá fejlesztett *Rádió 1*-et. (Volt neki miből, vélhetnénk, ha nem tudnánk, hogy az Eximbanktól kapott rá tízmilliárdos, igen jutányos állami hitelt.)

Matolcsy György jegybankelnök unokatestvére, Szemerey Tamás (az akkor még állami MKB által folyósított hitelből) ezzel egy időben megvette a Telecomtól a legnagyobb internetes portált, az *Origót*, nem csekély hatalmi nyomásgyakorlás folyamánként.

Időközben Schmidt Mária birtokába került a színvonalas, független gazdasági hetilap is, a *Figyelő* (a szokásos hirdetési kiszáritás utáni kilátástalan helyzetből menekülve), és lett kormányzócsővé a Habony belső emberé-

nek számító, az újságírástól addig távol álló *Lánczi Tamás* főszerkesztősége alatt. Az ő és a 888.hu-t irányító, szintén nem szakmabeli *G. Fodor Gábor* pozíciója is jelzi, hogy itt már a végképp nem hagyományos média- hanem direkt politikai propagandatevékenységről van szó.

Mielőtt közelebbről megnéznénk a fent vázolt gépezet működését, rögzítsük az eddig látott részletekből is kitetsző tény: Orbán gigászi propagandagépezete nagyrészt állami pénzből épült föl. Az autokratikus hatalomból adódóan uralt állami média mellé zömmel közpénzek milliárdjaiból gründoltak egy nyomtatott lapokból, internetes portálokból, televíziókból, rádiókból álló „magán” sajtóbirodalmat. Amelyet, mint mindjárt látni fogjuk, döntően az óta is állami pénzzel etetnek, működtetnek.

A fenti vázlatos áttekintés jól mutatja, hogy a Simicska utáni új médiagépezet kellően diverzifikált. Ám ezzel együtt mégis sokkal koncentráltabban és jóval direktebb hatalmi kontroll, sőt vezérlés alatt működik, mint (ugyancsak nem éppen inkoherens) elődje. Az újonnan épült, sokféle csatornából álló médiarendszer egységes vezetésű: formálisan és ténylegesen is a Miniszterelnöki Kabinetiroda élén álló Rogán Antal miniszter irányítja. A Rogán vezette intézményt nem véletlenül nevezik „propagandaminisztériumnak”. A Kabinetirodán belül működik a *Kormányzati Kommunikációs Államtitkárság* (vezetője *Tuzson Bence*), ezen belül a *Kormányzati Tájékoztatási Központ*, melynek háttérintézménye a *Nemzeti Kommunikációs Hivatal*. Ezt a struktúrát 2015 októberében alakította ki Orbán a korábbiaknál sokkal egységesebb kormányzati kommunikáció működtetésére, a legszorosabb összefüggésben a Simicska ellen vívott háborúval. A centralizáció fokát jelzi, hogy 2016 áprilisától – hivatalosan és intézményesen – még (a kommunikációs gépezetbe amúgy a „saját” médiumain keresztül is bekötött) Andy Vajna, a nemzeti filmipar fejlesztéséért felelős kormánybiztos munkáját is a miniszterelnök kabinetfőnöke irányítja.

A gépezet működtetésének fontos része a finanszírozás. A Simicska-korszakot a bennfentes reklámügynökségek szerepe jellemezte, ezek intézték a hirdető-pénzköltő állam és a médiumok közötti pénzmozgásokat, illetve rajtuk keresztül csapolták meg a szóban forgó pénzeket. 2015-től ezeket – a piaci működést szimuláló – cégeket kiiktatták a rendszerből, és a közvetlen állami pénzelosztásra tértek át, amit a Nemzeti Kommuniká-

ciós Hivatal végzett. 2015-ben a korábbi éveket nagyságrenddel felülmúló összeget, 25 milliárdot bocsátott a kormány a hivatal rendelkezésére abból a célból, hogy a rezsim politikai céljait szolgálja. Rényi Pál Dániel szerint „ez olyan irgalmatlan mennyiség, hogy a közpénzköltésben edzett média-cégek sem tudták elverni egy év alatt”.²⁷⁹ Részben emiatt, részben, mert a hivatalosan kormánypropagandára költött összeg irritáló volt, 2016-ban nem határoztak meg semmiféle pénzköltési keretet. Tehát annyit lehetett költeni, amennyit csak bírtak. Az eredmény nem is maradt el: a költség 80 százalékkal haladta meg az előző évi 25 milliárdot.²⁸⁰

Rényi Pál Dániel így írja le az orbáni propagandagépezet mindennapi működését:

„Rogán és 200 fős minisztériuma irányítja a hivatalos kormánykommunikációt, ők határozzák meg a tévé- és plakátkampányok szöveg- és képi világát, felügyelik az új médiabirodalom politikai tartalmait, sőt a legfontosabb cikkek, anyagok elkészítésében is részt vesznek. Miniszterként Rogán hetente tart eligazításokat az aktuális kommunikációs irányokról, a médiában használandó kulcsszavakról, panelekről a kormánypárt beszélő fejeinek – köztük Kósa Lajos Fidesz-frakcióvezetőnek, *Németh Szilárd* pártalelnöknek vagy a KDNP-s *Hollik Istvánnak* –, továbbá a kormánypárti média tartalomfelelőseinek és a fideszes elemzőknek. A közmédia tartalmi vezetői – *Várhegyi Attila* és a szakmában csak „Pitbullnak” becézett *Németh Zsolt* hírigazgató – szintén Rogán stábjával állnak kapcsolatban.

A Miniszterelnöki Kabinetiroda a kormánnyal két éve 6 milliárdos bruttó tanácsadói szerződésben álló *Századvég-csoporton* keresztül készített nagy mintás és fókuszcsoportos felméréseket, amiknek a segítségével kiválasztják a nyilvánosságban használandó kifejezéseket. A munkához szükséges közvélemény-kutatásokat a Kód Piac-, Vélemény- és Média kutató készíti. Mivel nem közvetlenül az állammal szerződnek, közérdekű információként ezek a kutatások nem hozzáférhetőek. A kormánynak van egy 4,4 milliárdos szerződése a *Nézőpont-csoporttal* is, de a kampánypraktikákhoz Rogán és Habony az általuk irányított századvéges teamre támaszkodik...

²⁷⁹ <https://444.hu/2016/09/13/tavaly-25-milliardot-szant-a-kormany-allami-kommunikaciora-iden-mar-felso-hatar-sincs-mehet-ami-a-csovon-kifer>

²⁸⁰ <https://444.hu/2017/05/09/hihetetlen-80-szazalekkel-tobbet-tavaly-az-allam-hirdetesekre-mint-egy-evvel-korabban>

A kommunikáció napi működését irányító Habony-stáb a korábban a Századvégnél dolgozó tanácsadókból állt össze, és az elmúlt évben a 888.hu Perc utcai szerkesztőségének környékén koncentrálódik. A Habony-médiában sűrűn felbukkanó, lejárató célzatú, névtelen cikkek közül több ebből a műhelyből származott. A csoport szellemi vezetője, G. Fodor Gábor a médiamunkásokat is a politikai küzdőtér szereplőinek tekinti. Állandó politikai küzdelmet vív és vívat. Stratégiai igazgatóként felügyeli egyszerre a Századvégben zajló munkát, és koordinálja a kormány médiában megjelenő tartalmakat. Az ő dolga feltüzelní az újság fiatal szerzőit...

'Kifejezetten olyan, könnyen visszaidézhető szókapcsolatokat, kifejezéseket keresnek a kampányokhoz, amelyek erős negatív érzelmi reakciókat váltanak ki fideszes és bizonytalan ellenzéki szavazókból' – mondta a Fidesz-kommunikáció háttér munkájáról egy volt századvéges dolgozó, aki szerint annyira fontos a precíz szóhasználat, hogy az Európai Unió kifejezés gyakorlatilag tiltólistára került. Mindig Brüsszelt kell mondani, mert azt könnyebb összekötni a lomha bürokráciával és az arctalan, pénzéhes háttérhatalommal'.

A kulcsszavakat a politika vezeti be a közbeszédbe, a pártmédia teszi őket állandóvá a nyilvánosságban, innen tereli őket tovább a hivatalos kommunikáció konzultációs ívekre és óriásplakátokra. Orbán először a Parlamentben írta le Simicska Lajost a Jobbik és Vona Gábor milliárdos 'gazdájaként', majd a kormány média is hamar magáévá tette a fordulatot. A Jobbik autoriter szavazóbázisát 'csicskázással' igyekeznek elbizonytalanítani: ezt a kifejezést is Orbán használta elsőként egy márciusi plenárison, és azóta a 'csicskapárt' kifejezést napi szinten forgatják fideszes újságírók. A 'Soros-egyetemet' szintén a miniszterelnök tette a mindennapok részévé egy Kossuth Rádió-interjúban – ma már több Fideszhez kötődő médium így hivatkozik a CEU-ra...

'Az utolsó buzizásig mindent mérnek' – mondta a Kód munkájáról egy közvélemény-kutató. Nem csak előzetesen monitorozzák az állampolgárok 'igényeit' és a kíváncsi szókapcsolatokat, de figyelik a reakciókat is. Két éve például, amikor a Fidesz az elszívargó bérből- és fizetésből élő választókat próbálta visszaédesgetni, a Kód háttér munkája nyomán dobták be a közbeszédbe a *Tony Blair*től kölcsönvett keményen dolgozó kisemberek szlogent. 2015-ös évertékelőjében ezt a panelt is Orbán vezette be. Ro-

gán később papagájként ismételtette, heteken át forgatta a fideszes média, de mérések szerint nem rezonált rá a szavazóbázis, ezért inkább elvetették (és a migrációs tematikára tették át a fókuszot)."

A rezsím propagandagépezete tehát nagyjából a következő séma szerint működik. A gépezet centrumában Rogán minisztériuma áll: ez a vezérlőrendszer. Ezt látja el tartalmi munícióval a Habonyhoz erősen kötődő Századvég és a Kód Piackutató Intézet, valamint a Mráz Ágoston féle Nézőpont. A rogáni irányító központból háromfelé mennek ki az információk, illetve az utasítások: 1. állami média, azaz MTVA (Várhegyi Attila, Németh Zsolt); 2. Mészáros-féle Mediaworks: Magyar Idők, megyei napilapok (Liszkay, Csermely), Echo TV, Karc FM; 3. Habony-G. Fodor-féle Modern Media Group: TV2, Rádió 1, 888.hu, Lokál, Origo, Ripost (Ómolnár), Figyelő (Lánczi).

Noha ez a Simicska-médiától sem volt idegen, sőt, ám még ahhoz képest is feltűnő, hogy a rogáni-habonyi propagandagépezet milyen nagymértékben alkalmazza a politikai ellenfelek és a független és/vagy ellenzéki sajtó lejáratására szolgáló eszközöket. Lényegében háborút vívnak minden olyan sajtóorgánium ellen, amely a rezsím uralmi, illetve befolyási övezetén kívül működik.

Rényi szerint: „Már távozott origós és figyelős újságírók arról számoltak be a 444-nek, hogy a politikailag legérzékenyebb, legfontosabb propagandisztikus vagy lejárató anyagok váratlanul jelentek meg az újságban, és már készen, kívülről érkeztek a lapba. A gyakran névtelen cikkek nem a hagyományos szerkesztőségi működésben születnek, sokszor csak a főszerkesztő vagy más bizalmi ember kezén mennek át. A szerző nélküli valósgátorzító anyagok mindegyik médiumban látványosan megszorodtak a tavalyi tulajváltások óta... Miközben a kormányzati média – újságoktól kezdve hírportálokon át televíziós riportokig – teljesen kritikátlanul közöl politikai célzattal készült, kétes eredetű anyagokat, a piacfelügyelettel megbízott Médiahatóság még csak nem is kommentálja a fejleményeket."

Mindez igen nyomasztónak tűnhet a 2018-as választások felé közeledve. Ahogy valóban az is. Ám ne gondoljuk, hogy mindez zökkenőmentesen, olajozottan, zavartalanul és maximális hatékonysággal működik. Az elfoglalt és leigázott szerkesztőségekben zömmel magukat egyre rosszabbul érző valódi újságírók ülnek. Sokuknak lesz elégük abból a piszkos munkából, amit végezniük kell. Sokan fölálltak és távoztak már, egy idő után a saját maguk

és családjuk elemi egzisztenciális érdekét is föladvá, mert nem bírták tovább.

A sorozatos távozások miatt időről időre problémát jelent az Origo és a TV2 hírműsorainak napi működése. Ezek a médiumok eközben igen sok olvasót, illetve nézőt vesztek el, a hatókörük jelentősen szűkült. A Figyelőben lényegében nem maradt közéleti anyagokat előállító újságíró. Még a Ripostnál is voltak felmondások. Az egy évvel korábban távozó *Fekő Ádám* utólag bocsánatot kért „minden leütött billentyűért”.²⁸¹ A szintén távozó *Vultur Csaba* pedig ezeket a kordokumentum értékű mondatokat írta ki a Facebook oldalára: „Egy ideig van az, hogy jól fizetnek. Aztán van az, hogy nekem nem kell politikával foglalkoznom. Aztán van az, hogy azt nem én írtam. Aztán az, hogy én írtam, de átírták. Aztán az, hogy valamiből el kell tartanom a családot. És persze az, hogy nincs más választásom. De mostantól ezek már nincsenek.”²⁸²

A mindent elöntő tömény, egyirányú propaganda valóban hatásos tud lenni. De ez a hatás nem tart örökké. Egy idő után és bizonyos helyzetekben mindez hatástalanná, sőt kontraproduktívvá válhat. Ennek a jelei mutatkoztak meg 2017 tavaszán teljesen váratlanul, a rezsim újabb – igaz, újra csak átmeneti – megingásakor, a CEU-botrány kapcsán.

²⁸¹ <https://444.hu/2017/04/15/a-ripost-volt-munkatarsa-bocsanatot-kerek-minden-leu-tott-billentyuert>

²⁸² <https://444.hu/2017/04/18/tavozik-a-ripost-egyik-szerkesztoje>

A 2018-AS VÁLASZTÁSOK ELŐTT

A 2017-es esztendő újabb meglepő fejleményeket hozott magával. Februárban teljesen váratlanul átütő sikere lett egy népszavazási kezdeményezésnek, amely a rezsim által üzött nacionalista szemfényvesztés egyik központi projektjét, az olimpiai játékok megrendezésére irányuló budapesti pályázatot semmisítette meg. A sport propagandacélú fölhasználása bevett gyakorlata volt az Orbán-rezsimnek, ami óriási – igaz, csak átmeneti – sikert hozott már az előző évi labdarúgó EB idején is. Az olimpia ügye szintén jó alkalomnak tűnt a nemzeti mellény dagasztására és a hatalom teljesítőképességének igazolására – persze a rendezéssel járó roppant anyagi terhek és veszélyek semmibe vételével. (A görög csőd előidézésében kitüntetett szerepe volt az athéni olimpiának.) Igaz, arra kevés esély volt, hogy Budapest nyerhet a pályázaton, de az elutasítás is jó alkalom lett volna egy kis kuruckodásra.

Ám mindezt szertefoszlatta egy addig ismeretlen politikai mozgalom, a *Momentum* átütő sikere az olimpiaellenes aláírásgyűjtés terén. Mivel helyi népszavazásról volt szó, ezért csak budapesti lakosok írhatták alá az ívet. 138 ezer érvényes aláírást kellett összeszedni mindössze harminc nap alatt, ami a korábbi tapasztalatok fényében lehetetlennek tűnt. Ám az ügy körül kibontakozó váratlan érdeklődés, a médiafigyelem és a tömeges lelkesedés napok-hetek alatt átírták a papírformát: a szükséges aláírás-mennyiség dupláját, 266 ezret sikerült összegyűjteni a megadott határidőre. Ez azért is meglepő volt, mert előzőleg többségben voltak a támogatók, de most hetek alatt kisebbségbe kerültek. Erre nincs más magyarázat, mint hogy az ügy pillanatok alatt az Orbán-rezsim elleni tiltakozássá transzformálódott, és nagy erővel hozta felszínre a hatalommal szembeni elégedetlenséget. Noha a Momentum kezdettől deklarálta, hogy senkivel sem kíván együttműködni az ellenzéki oldalon, egy idő után szinte minden ellenzéki párt jónak látta (legalább jelképesen) csatlakozni a gyűjtéshez.

A nem várt eredmény az Orbán-rezsimet is mehökkentette, zavarba hozta, majd meghátrálásra kényszerítette: az olimpiai pályázatot vissza-

vonták. Megismétlődött a vasárnapi boltbezárás elleni népszavazási kezdeményezés alkalmával már látott scenárió: miután a hatalom erővel találkozott, visszavonult. Ezzel elejét vette annak, hogy tartósan egy számára kedvezőtlen, vereséget ígérő téma uralja a hazai politikát, s hogy ennek során ellenfelei megerősödjenek. Ez esetben egy rendkívüli startot vett új politikai szereplő, amely máris bejelentette, hogy a sikeres aláírásgyűjtés után országjárásba kezd és párttá alakul.

A Momentum váratlan sikere a demokratikus oldalon sokak szemében megszülte az újabb politikai messiást, aki most új lapot nyit: legyőzi Orbánt s egyben eltakarítja az összes többi idejétműlt szereplőt. Hasonlóra volt már példa korábban is. Efféle várakozások övezték 2014 előtt a Milla, a 4KI, Bajnai Gordon s vele az Együtt színrelépését, majd a 2014 utáni tömegtüntetések sztárjait, akik szintén eljutottak a politikai szerveződés vállalásáig, de idővel mind eltűntek a sülyesztőben (a nevük is feledésbe merült).

A Momentum még nem tart itt, de mára már nyilvánvaló, hogy a nagy-sikerű debütálás után a hasonlóan erős folytatás elmaradt. Az új párt fölkerült a politikai térképre, mérhetővé vált a közvélemény-kutatók számára, de 3 százaléknál soha nem jutott följebb – a legutóbbi mérések pedig már ismétlődően csak egy százalékon regisztrálják.²⁸³

Alig jutott túl az olimpia-ügyben elszenvedett vereségen, az Orbán-rezsim máris újabb pofonba szaladt bele. Pedig a *CEU* budapesti intézménye, a *Közép-Európai Egyetem* elleni célzott felsőoktatási törvénymódosítás rutinszerűnek tűnt: a *Soros Györggyel szembeni* propaganda-hadjárat mindaddig eredményes gyűlöletkampányához illeszkedett. Ám Orbánék ezúttal elmérték a várható következményeket, s az akció kontraproduktívnak bizonyult.

Mindenekelőtt rosszul ítélték meg az amerikai reakciókat, ami alighanem összefüggött Orbán *Trump* elnökségéhez fűződő hamis illúzióival. Alábecsülték az EU, továbbá a nemzetközi tudományos és média elit aktivitását, de főleg a várható hazai ellenállást. Nem számítottak rá, hogy a szerintük szűk és exkluzív érdekkört sértő támadásra ilyen széles és erős társadalmi ellenállás felel, amely megbontja még a saját értelmiségi holdudvarukat is.

²⁸³ https://docs.google.com/spreadsheets/d/1Z5wHlguzz-4ucEsNQCVx4w18geYc1v-DK-XXK-aOx_lU/edit#gid=0

A durva hatalmi föllépésre élénk tiltakozással, sőt heves tüntetésekkel válaszoltak az érintettek. Mert a támadás nemcsak a CEU-t érintette, hanem annak tágabb környezetét is. A hazai akadémiai elit, az értelmiség, a diákság, a fiatalok új politikai nemzedéke olyan erővel szállt szembe a rezsimmel, hogy az pillanatok alatt erős ellenzéki tiltakozáshullámmá nőtt. Annak ellenére történt mindez, hogy ezt megelőzően tíz ember közül legföljebb egy tudhatta, mit is jelent a CEU mozaikszó. Ismét kiderült tehát, hogy a rezsim korántsem olyan szilárd, mint amilyennek látszik, s az elfojtott elégedetlenség bármikor nagy erővel robbanhat ki.

Fölerősítette mindezt a szintén váratlan erejű nemzetközi reakció is: mind az észak-amerikai és a nyugat-európai politikai körök, mind a nemzetközi sajtó, mind a nemzetközi akadémiai elit hevesen tiltakoztak. Az USA budapesti nagykövetsége azonnali közleményben reagált a kormányzat föllépésére, amely deklarálta: a CEU működése a Kongresszus mindkét pártjának a támogatását élvez, ami a legerősebb kormányzati kiállást jelezte. Világossá tették azt is, hogy az Orbán-rezsim által feltételül szabott kormányközi megállapodás (amely a Trump elnökkel való kapcsolatba kerülés bumfordi kísérletének tűnhetett) alkotmányos és politikai szempontból egyaránt kizárt Amerikában, főleg szövetségi szinten. (Hogy a magyar kormányfő Trump elnökségéhez fűzött reményei a legkevésbé sem váltották be a hozzá fűzött reményeket, azt a washingtoni magyar nagykövet rapid leváltása is jelezte. Ez a tehetetlen düh megnyilvánulásának, dacreakciónak tűnt, minthogy a követnek nem sikerült kieszközölni Orbán számára a hivatalos kapcsolatfölvételt.)

Az elmúlt időszakkal összevetve meglepő erővel reagált az Orbán-rezsim agresszív lépésére az Európai Unió is. Korábban már úgy tűnt, Orbán 2014-es újabb győzelme után az EU „beárazta” a magyarországi autokráciát, s a vele való együttélésre rendezkedett be. Ha a magyarok újabb kétharmadot adtak Orbánnak, akkor nincs miért keménykedni... Most viszont – túl az éles sajtóbeli megnyilvánulásokon – szinte azonnal köteleességszegési eljárást indított a Bizottság, napirendre tűzte a témát az Európai Parlament plenáris ülése, továbbá az Európai Néppárt is, ahol először merült föl érdemben a Fidesz kizárásának eshetősége. Még Orbán személyes föllépése is szükségessé vált (persze a szokásos „pávatánc” jegyében). A fideszes vezér a hazai publikum számára kellően harciasnak, az európai partnerek előtt

kellően kompromisszum késznek mutatkozott, így a kizárás ügye lekerült a napirendről. Ám májusban az Európai Parlament határozatot hozott, melyben a korábbiaknál egyértelműbben marasztalta el a magyar kormányt, kezdeményezve a 7-es cikkely alkalmazását célzó eljárás megindítását. Ez a legsúlyosabb szankciót, a szavazatmegvonást helyezte kilátásba.

A CEU kapcsán kirobbant hatalomellenes tiltakozás részben hasonlóan működött, mint a korábbiak, részben új vonásokat mutatott. Az internetadó ügyében kirobbant ellenállással rokonította a mostani helyzetet a hazai és a nemzetközi tiltakozás párhuzamos, egymást fölerősítő volta. Különbőség volt viszont, hogy most először idézett elő egy konfliktus a Fidesz táborán belül is nyílt meg hasonlást. A rezsím számos híve jutott el odáig, hogy csalódásának és támogatása megvonásának is hangot adjon. Új jelenség volt, hogy nyomasztó mennyiségi túlsúlya dacára először volt tapasztalható a fideszes propaganda hatástalansága, sőt a működéséből adódó bumerángthatás. Amikor például arra az otromba hazugságra, hogy Soros György repülővel szállított Budapestre kormányellenes tüntetőket, jókedvű tömeges skandalás volt a válasz: „repülővel jöttünk”. Mindez ismét megmutatta az autokratikus rezsím korlátait, sőt sebezhetőségét.

Májusra a közvélemény-kutatásokban is megjelent a fentiek hatása. A *Závecz Intézet* a teljes népesség körében 2, a biztos szavazó pártválasztóknál pedig 7 százalékpontos csökkenést mért az előző hónaphoz képest a Fidesznél. Ennél is fontosabb változást regisztrált az *Integrity Lab* nevű cég. Eszerint a Fidesz szavazótábor összetétele jelentősen átalakult az elmúlt kilenc hónap során. A kormánypárt folyamatosan veszített fővárosi és diplomás szavazókat: az előbbieket aránya a táboron belül 19-ről 10 százalékra, utóbbiak aránya 17-ről 10 százalékra csökkent.²⁸⁴ Ez veszélyes tendenciát jelzett: a szavazótábor intellektuális leépülését, ami hosszabb távon erodálhatja annak tömegét is, minthogy a véleménymondók elvesztése nyomán a tábor kohéziója óhatatlanul csökken.

Tovább szűkítette ugyanekkor az orbáni politika nemzetközi mozgásterét a francia elnökválasztás eredménye: a szélsőjobboldali *Marie Le Pen* veresége és az európai integráció erősítését hirdető liberális *Emmanuel*

²⁸⁴ <https://mno.hu/belfold/integrity-lab-ma-mar-masok-a-fideszesek-mint-tavaly-nyaron-2399058>

Macron győzelme. A Brexit és Trump diadala után ez fordulatnak volt tekinthető, mely – Angela Merkel pozíciójának stabilizálódásával együtt – azt jelezte, hogy a mainstream erői megszilárdítják korábban megrendült pozíciójukat az európai politikában, az Orbán által az év elején vizionált „illiberális lázadás” pedig elmarad.

*

Mindebből azonban semmit sem profitált a hazai demokratikus ellenzék. Pedig a baloldal tanulni látszott a 2014-es összefogás hibáiból: annak megkérdéséből s az előtte lezajlott konfliktusokból, amit veszekedésként értékelt és kiábrándítónak ítélt az akkori publikum. 2016 végén úgy tűnt, most időben, éles ütközések nélkül megszülethet az az együttműködés, amit az egyfordulós választási törvény elkerülhetetlenné tesz. Jelképes, de biztató gesztus volt, hogy a szóban forgó pártok – az LMP-t is beleértve – közös államfőjelöltet állítottak a demokratikus oldalon nagy respektusnak örvendő Majtényi László személyében.

Ám Botka László váratlan színre lépése egy csapásra véget vetett mindennek. Az MSZP sikeres szegedi polgármesterére régóta a messiásvárás jegyében tekintettek sokan a pártban és annak környékén. Kapacitálták is nem egyszer, hogy lépjen föl miniszterelnök-jelöltként, de ő ezt korábban mindig elhárította. Fél évvel azelőtt ráadásul a saját pártjában is megbukott az országos választmány elnökeként, amely posztra nem választották újra. 2016 decemberében mégis előállt, és sajtóinterjúban üzent a pártjának és mindenki másnak, hogy elvállalja a demokratikus ellenzék közös kormányfőjelöltségét.²⁸⁵ Ráadásul feltételeket is szabott: a közös miniszterelnökség közös program, közös lista és közös egyéni jelöltek esetén reális, utóbbiakat pedig nem párthovatartozás, hanem alkalmasság szerint kell kiválasztani. (Ebből már ekkor sejthető volt, amit később deklarált is Botka: az alkalmasság megítélését saját magának tartja fenn.)

A váratlanul és kéretlenül színre lépett kormányfőaspiráns nem maradt sokáig önjelölt. Az MSZP vezetése azonnal beállt mögéje (érzékelve a tagság körében fölizzó lelkesedést), nem sokkal később pedig hivatalosan

²⁸⁵ <http://168ora.hu/itthon/botka-laszlo-vallalom-a-miniszterelnok-jeloltseget-9104>

is megválasztotta őt a párt miniszterelnök-jelölő kongresszusa. Az ígéretes ellenzéki tárgyalások persze már decemberben megszakadtak.

Újak azonban – Botka ígéreteivel ellentétben – nem kezdődtek helyettük, mert a jelölt föltételeit senki sem fogadta el. Először is senki sem akart közös listán szerepelni az MSZP-vel. Az LMP, a Momentum, az Együtt és a Párbeszéd semmiképp. A DK volt az egyedüli, amely feltétel nélkül tárgyalat volna bármiről, ám ezt azonnal kizárta az előzetes tárgyalási kikötés: a párt elnöke, Gyurcsány Ferenc nem lehet a közös listán, sőt nem vehet részt a tárgyalásokon sem. Ilyen feltételt szabni egy leendő partnernek teljesen nonszensz, ám Gyurcsány és a DK ennek ellenére tárgyalat volna Botkával – persze diszkrimináció nélkül. Ám ő elutasított minden DK-s kezdeményezést. Vele viszont senki más sem volt hajlandó leülni: se az LMP, se a Momentum, se az Együtt, se a Párbeszéd. Pikírten hangzik, de tény: Botkának a jelöltsége alatt mindössze egyetlen pártelnökkel sikerült – kétszer is – tárgyalnia: a Fidesz elnökével, Orbán Viktorral, aki nem volt rest e célból (véltetően kompromittáló szándékkal) Szegedre utazni.

Vajon mi lehetett Botka merőben irracionálisnak és eleve kudarcra ítéltnek tűnő szerepvállalása mögött? Miért szabott olyan föltételeket, amelyekről tudni lehetett, hogy senki sem akarja, illetve tudja őket elfogadni? Nos, az MSZP-s jelölt a maga módján racionálisan gondolkodott. Csak egy másfajta racionalitás alapján. Ő ugyanis nem demokratikus politikával kívánta integrálni a baloldalt (a demokratikus oldalt), hanem erőpolitikával. Úgy kalkulált: ha ő határozott föllépéssel erőt mutat, akkor ez az erő a messiásváró baloldalon kisugárzik mindenekelőtt a saját pártjára, melynek ez által megnövekszik a támogatottsága. Ez pedig öngerjesztő folyamat lesz, mely egy idő után az esélyes kihívó szerepébe emeli őt és az MSZP-t, miközben a távolmaradó többi ellenzéki párt perifériára kerül, eljelentéktelenedik, és előbb-utóbb – a pusztaság túlélés, a parlamentbe jutás egyetlen lehetőségeként – kénytelen lesz beállni ő és a pártja mögé. Az öt százalék alá süllyedő DK (elnökét fölládozva) éppúgy erre kényszerül majd, mint a levegőt közösen egymás elöl elszívó LMP és a Momentum, az Együtt és a Párbeszéd pedig eleve öt százalék alatt vannak, az ő sorsuk ugyanis csak ez lehet.

Talán *Martin Schultz* példája lebegett Botka (és tanácsadói) szeme előtt, aki homo novusként a német szocialisták élére állva Angela Merkel kihívójává látszott válni akkoriban, pártja támogatottságát is megnövelve (utóbb

kiderült, csak átmenetileg). Ám Botka vállalkozása a realitásokkal számolva inkább egy másik, régebbi német példát idézett: a Münchhausen báróét. Aki hajánál fogva emelte ki magát a mocsárból, föl a levegőbe, ráadásul a lóval együtt, melynek nyergében ült. (Állítólag.) Botka mutatványának sikeréhez rövid idő alatt meg kellett volna duplázni az MSZP támogatottságát. Minimum ez kellett volna ahhoz, hogy a Fidesz legyőzése reális opciónak tűnjön, ennek fényében a többi párt külön indulása pedig a kormányváltás önérdékű elárulásának, amit támogatásmegvonással büntet a publikum.

Lényegében ez volt a Mesterházy vezette MSZP taktikája is 2012 táján. Csakhogy a szocialisták akkor csupán 5–10 százalékra voltak lemaradva a Fidesz mögött, a DK-t pedig mindössze 1–2 százalékon mérték. Ám idővel megbukott az a kísérlet is: az MSZP végül tárgyalásztalhoz kényszerült, és kénytelen volt megállapodni előbb a Bajnai-féle Együtt-tel, majd a Gyurcsány vezette DK-val. 2016 végén azonban nem 5–10, hanem 20–30 százalékkal volt lemaradva a szocik a Fidesztől, amit egyedül, pusztán egy új jelölt mellédöngetésével (hajcibálásával) behozni merőben irreális elképzelés volt.

A produkció azonban nem végződött azonnali kudarcra. Botka erőmutatványa a saját pártja előtt messzemenően hatásos volt: az MSZP vezetése ellenvetés nélkül, fülét-farkát behúzza állt be az önjelölt mögé, elfogadva minden általa diktált föltételt. Botkának a nyilvánosságban is sikerült miniszterelnök-jelöltként pozicionálnia magát, az ismertsége és a népszerűsége nőtt, ő maga személy szerint kissé közelebb került ahhoz, hogy idővel Orbán kihívójának tekinték. Ha tetszik, sikerült magát a hajánál fogva párcéntivel magasabbra emelnie. Ám ló, amelynek nyergébe pattant, maradt, ahol volt. Márpedig így mit sem ért a személyes pozíciójavulás. Hisz ez nem az amerikai vagy a francia elnökválasztás volt, ahol a nép közvetlenül dönt az ország vezetőjéről. Miniszterelnök a parlamentáris rendszerben csak abból lehet, aki mögött több képviselő ül a parlamentben, mint a riválisai mögött.

Az MSZP támogatottsága azonban nemhogy nőtt volna, de egy idő után lassan, de biztosan és folyamatosan csökkent. A nyár elején már nyilvánvaló volt: a Botka-projekt – a demokratikus ellenzék erővel történő integrálásának kísérlete – elbukott. Csak idő kérdése volt, mikor bukik meg személy szerint ő maga is: mikor váltják le vagy kényszerül lemondani. Október

elején aztán ez is bekövetkezett, miután a *Medián* a teljes népesség körében 7, a biztos szavazó pártválasztóknál 9 százalékon mérte az MSZP-t, ami sokkoló volt a számukra: 25 éve – az Antall-kormány első időszaka óta nem kerültek tíz százalék alá.²⁸⁶

Botka lelépésével elhárultak az akadályok a tíz hónapja megszakadt ellenzéki tárgyalások folytatása elől. Ám az MSZP, a DK, az Együtt és a Párbeszéd korántsem ott folytathatták, ahol abbahagyták. A helyzet sokkal rosszabb volt, mint egy évvel azelőtt. A baloldali választók körében terjedt a kiábrándultság, az elkeseredés, a bakelit politológusok pedig valósággal tort ültek az ellenzék, de különösen az MSZP fölött, amely csakugyan a szakadék szélére került: a párt kormányváltó illúziói helyére a pusztító politikai túlélésért folyó harc lépett. A rezsim tavaszi meggyengülését a Botka-féle rémálom idején nemhogy kihasználni nem tudta a demokratikus oldal, de elvesztette azt a gyenge kihívó pozíciót is, amit a Jobbikot megelőzve az év elején még birtokolt. Összre az egységes, határozott vezetésű, középre húzó radikális párt került a második helyre – igaz, messze lemaradva a Fidesztől.

*

Ráadásul közben a rezsim is kiheverte az olimpia és a CEU ügyében elszenvedett fiaskót. Az ezek kapcsán váratlanul ébredt heves tiltakozás – akár a korábbi hasonlókat – átmenetinek bizonyult. Ennek kapcsán persze meg kell jegyezni: az ilyen tiltakozások önmagukban aligha vezethetnek el az orbáni autokrácia megdöntéséhez (hacsak nem alakulnak át lázadássá, forradalommal). De ha egyszer a választások környékén jön létre ilyen szituáció, s akkor uralkodik el egy erős hatalomváltó közérzés, úgy a választások elsőpörhetik a rezsimet.

2017 nyarán azonban nem errefelé mentek a dolgok. A júliusi *közvélemény-kutatások* már most arról tudósítottak, hogy a Fidesznek sikerült újra megerősítenie a pozícióját mind a teljes népesség, mind a biztos szavazó pártválasztók körében (2–4 százalékkal), míg az ellenzék helyzete részben stagnáló, részben romló tendenciát mutatott.

²⁸⁶ http://hvg.hu/itthon/20170927_Median_Melyponton_az_MSZP_a_Jobbik_kozel_ketszer_olyan_eros

Bizonyára segítette a rezsimet a *budapesti vizes VB* – politikai propagandában jól kiaknázható – sikeres megrendezése is. Noha korábban rengeteg – minden jel szerint jogos – bírálat hangzott el a roppant költségekről, a pazarlásról, a korrupcióról, a beruházásoknál mutatkozó késésekről, a fejtelenségről, a VB mégis rendezetten, jelentősebb fennakadások és hibák nélkül bonyolódott le, helyenként kimagasló színvonalon. Később persze világos lesz majd, hogy hatalmas, indokolatlan és soha meg nem térülő költségekbe verték az országot, ám a mindenkori „pillanat uralására” berendezkedett autokratikus hatalom itt és ekkor érdemi politikai tőkegyarapodást könyvelhetett el. A rendelkezésre álló óriási propagandagépezet segítségével hatékonyan tudták erősíteni azt a képet, amely határozott és potens vezetőként láttatta Orbánt, illetve hatékonynak az általa vezetett autokratikus uralmi gépezetet – kellően összekapcsolva mindezt a nemzeti büszkeség legyezgetésével.

Időközben a *külpolitikai erőterben* is olyan elmozdulások történtek (ráadásul a közeli térségben), amelyek az Orbán-rezsim malmára hajthatják a vizet. Az osztrák és a cseh választásokon egyaránt populista színezetű politikai tényezők győzedelmeskedtek, amelyek ráadásul a bevándorlás és az EU-hoz való viszony kérdésében is közelebb állnak az orbáni „unortodox” felfogáshoz, mint a nyugati mainstream irányvonalhoz. *Sebastian Kurz* és *Andrej Babis* sikerével mintha megtört volna az a kedvezőnek tűnő trendforduló, amely a hollandiai és a franciaországi választásokkal kibontakozni látszott, de amely Merkel vártnál mérsékelt győzelmével nem kapott új lendületet. A Macron–Merkel duó korábban európai uniós reformprogramot ígérő dinamizmusát fékezi a francia elnök gyors népszerűségvesztése is.

A rezsim közben idehaza nem habozott föllépni a nyilvánosság további korlátozása és az ellenzék kiszorítása érdekében. Durva hatalmi visszaélés történt a parlamentben a Fidesz által benyújtott *plakáttörvény* elfogadásakor. A Jobbik, illetve a mögötte álló Simicska elleni jogszabály nem kapta meg a szükséges kétharmados többséget. Ezt követően azonban „a városkép védelméről” szóló feles törvénybe erőszakolták bele a párt- és a választási törvényt, illetve a véleménynyilvánítási jogot alapvetően érintő új szabályozást. A konkrét előzménye ennek az volt, hogy Simicska plakáthelyeit igen direkt és hatásos óriás poszterek lepték el, melyeken Orbán és Mészáros, továbbá Rogán és Habony voltak láthatók efféle nagybetűs feliratok kíséretében: „Ti dolgoztok – ők lopnak”, illetve „Ők lopnak – mi visszavesszük”.

Ám Simicska és a Jobbik megtalálta a kiskaput: a párt megbízóból hirtelen plakáthely-tulajdonossá változott, így kikerült az antidemokratikus törvény hatálya alól. Erre azonban egy jogállamban elképzelhetetlen, önkényes hatalmi kormányzati föllépés volt a válasz: állami szervek (kormányhivatalok) önbíráskodó módon (bírói ítélet nélkül) távolították el a szóban forgó plakátokat a hirdető felületekről, mire Simicska (alighanem átmenetileg) visszavonulót fűjt. Mindez a 2018-as választási kampány végletes eldurvulását ígerte.

Hasonlót ígér a rezsim ősszel kiteljesedő *gyűlöletkampánya* is a menekültügy kapcsán, immár egy személyre kihegyezve: az újabb „nemzeti konzultáció” az állítólagos „Soros-terv” ellen. A kampány légkörében *Őcsényben*, egy átlagos dunántúli faluban erőszakos fellépést, szinte lincshangulatot váltott ki a hír, mely szerint pár napra a helyi panzióban üdültettek volna két menekült családot, kisgyerekeket a szüleikkel. Az eset megdöbbentően mutatta, hova vezet az idegenellenes uszítás. A Tolna megyei község lakói a Bibó István által leírt *politikai hisztéria* minden tünetét fölmutatták, midőn az agresszív tiltakozás számos megnyilvánulását adták a hír hallatán. Életveszélyesen megfenyegették a panzióst, kocsijának kerekeit kiszúrták, az összehívott rendkívüli falugyűlésen pedig beléfojtották a szót minden józanul érvelő megszólalóba. A polgármester (nem teljesen világos indoklással) lemondott az eset kapcsán. Amelyet az tett igazán félelmetessé, hogy szó sem lehetett terroristagyanús személyekről, de még csak gazdasági bevándorlókról sem, hiszen a szóban forgó szülők és gyerekeik *hivatalos menekültstátust* kaptak a magyar hatóságoktól. Ha tetszik, Orbán államától. Az eset legmegdöbbentőbb fejleménye mégis az volt, hogy nevezett miniszterelnök – az elvileg a törvényes rend felett őrködni hivatott állam feje – „teljesen érthetőnek”, sőt helyénvalónak minősítette a vélhetően többszörös bűncselekményt (rongálást, életveszélyes fenyegetést) elkövető őcsényiek reakcióit. Amit ráadásul így indokolt: mert már „annyit hazudoztak migránsügyben” a magyar embereknek. Mondta ezt az az ember, aki évek óta hazug kampányok sorozatát vezényli a menekültügy kapcsán...

2017 őszén úgy tűnik, bekövetkezhet, ami korábban valószínűtlennek látszott: a migránsügyben folytatott már-már szürreális uszító propaganda ereje kitarthat a parlamenti választásokig. A nem létező, de nagy hitetű erővel megjelenített virtuális veszélyek (az EU, Soros, az ellenzék lebontja a határvédő kerítést, az országot elárasztják a terrorista, erőszakos mig-

ránshordák stb.) hihetőek maradnak, és az is, hogy mindezek ellen csak Orbán hatalmon maradása ad védelmet 2018-ban.

A rezsim mindenesetre nem erre az egy lapra tesz föl mindet. Látványosan beindította az *osztogatást* is, ami a különféle béremelések, illetve azok ígérete mellett mindenekelőtt az év végi *nyugdíjjuttatásokban* öltött testet. A nyugdíjasok már novemberben konkrét plusz pénzt kaptak a tervezettnél nagyobb inflációhoz igazodó visszamenőleges hatályú emelés következtében. Ez a 124 ezer forintos átlagnyugdíj esetében több mint 14 ezer forint. Ehhez jött a nyugdíjprémium összege, ami a 3,5 százalékot meghaladó éves gazdasági növekedés után jár: az átlagnyugdíj esetében ez 12 ezer forint lehet. A kettő együtt több mint 26 ezer, aminek máris konkrét hatása van az Orbán-rezsim megítélésére. Ez a hatás már jó előre – pusztán a plusz nyugdíjjuttatások hírére – jelentkezett: a *Závecz Intézet* mérései szerint a Fidesz támogatottsága a nyár közepétől novemberig csaknem megkétszereződött a 60 év fölöttiek körében, azaz 17 százalékról 32 százalékra nőtt.²⁸⁷

De általában nőtt a Fidesz tábor. A *Závecz* júliusban még 24 százalékon mérte a kormánypártot a teljes népesség körében, ami szeptemberre 27-re emelkedett, majd októberre egy hónap alatt 30 százalékra ugrott föl. (A biztos szavazó pártválasztók körében az októberi egy pontos növekedéssel 45 százalékot ért el a Fidesz.) A *Tárki* ugyancsak októberben ennél is nagyobb gyarapodást regisztrált: az össznépességben és a biztos szavazó pártválasztóknál egyaránt 4–4 százalékpontos volt a növekedés, így a kormánypárt támogatottsága már 39, illetve 59 százalékra kúszott föl.²⁸⁸ A *Medián* november elején közzétett mérése még erre is rátett egy lapáttal: a Fidesz a teljes népességben egy hónap alatt 4 százalékpontot növekedve elérte a 40 százalékot, a biztos szavazó pártválasztóknál pedig 6 pontos növekedéssel a 61-et.²⁸⁹ Ehhez hasonló csúcson utoljára 2011 januárjában volt a párt, ami alapján kijelenthető: fél évvel a 2018-as választások előtt az Orbán-rezsim helyzete megingathatlannak tűnik.

A Fidesz 2017 végén csúcsra jutott támogatottsága jórészt annak volt köszönhető, hogy az ellenzéki oldalon egyáltalán nem mutatkozott alter-

²⁸⁷ <http://24.hu/kozelet/2017/10/19/a-tobbseg-meg-elkuldene-orbant-de-a-nyugdijasok-mar-kevesbe/>

²⁸⁸ <http://kozvelemenykutatok.hu/2017-oktoberi-kutatasi-eredmenyek-tarki/>

²⁸⁹ <http://kozvelemenykutatok.hu/2017-oktoberi-kutatasi-eredmenyek-median/>

natíva. Botka ámokfutása hosszú időre szétzilálta és megdermesztette a baloldalt, ami kiábrándulást és beletörődést szült. Ennek ellenére a közvélemény-kutatók 2017 folyamán végig azt mérték, hogy jóval nagyobb azok aránya, akik elégedetlenek az Orbán-rezsimmel, akik kormányváltást szeretnének. A Závecz Intézet szerint még augusztusban is a megkérdezettek 43 százaléka akart változást, s csupán 32 százalék szerette, ha a helyén marad a kormány.²⁹⁰ Noha a Fidesz támogatottsága nőtt október végére, még mindig 41:36 maradt a változást akarók, illetve nem akarók aránya.

A Fidesz nyerő pozíciója tehát végig a *legnagyobb kisebbség* számára óriási előnyöket nyújtó egyfordulós választójogi rendszerből adódott, amit az ellenzék teljes megosztottsága biztosított be, illetve növelt meg egyre inkább. Ám ha létrejön az ellenzék valamilyen fokú integrációja, az önmagában is képes lesz módosítani a mostani politikai klímát, ami valamennyire még nyitottá teheti a 2018-as választásokat.

Az eredmény igen széles skálán mozoghat az ellenzéki integráció mértékének függvényében. A legsötétebb perspektíva – amit a 2017. novemberi állapot előre vetít – Orbán újabb kétharmados győzelme, annak beláthatatlan következményeivel. Hogy ez elkerülhető legyen, ahhoz csak néhány újabb egyéni körzetet kell megnyerni a 2014-esek mellé, ami leginkább Budapesten megfelelő koordinációval elérhető. Egy szélesebb és jobb koordináció esetén (ha az MSZP, a DK, az Együtt és a Párbeszéd együttműködése mellett néhány körzetben az LMP-vel is sikerül egyeztetni) a 106-ból 40 körzet a mostani nyomasztó támogatottsági adatok minimális javulása mellett is megnyerhető: ennyi kell ahhoz, hogy Orbánnak abszolút többsége se legyen. Ekkor már nem tud kormányt alakítani. Márpedig egy koalíciós kényszer is az autokratikus rezsim végét jelentené. Annak (valószínű) kudarca esetén pedig újabb választásokat, ami akár teljes földcsuszamláshoz is vezethetne. Papíron – matematikailag – tovább lehetne folytatni a kalkulust: a Jobbik bekapcsolódása esetén tovább nőnének az ellenzéki esélyek, ám *politikailag* ez ma irreális. A jobb- és baloldali ellenzéket elválasztó mély árok ugyanis áthidalhatatlan.

Noha volt már rá példa, hogy végül sikerült megoldást találni egy hasonló megoldhatatlannak tűnő feladványra. 1998-ban az Orbán vezette

Fidesz és a Torgyán-féle kisgazdapárt közt is teljesen kizárt volt mindenfajta politikai megállapodás a választásokra. Ám mégis mi történt? A Fidesz az első forduló után minden tárgyalás és megegyezés nélkül egyoldalúan visszaléptette azokat a jelöltjeit (mintegy kéttucatnyit), akik nem az első vagy a második helyen végeztek. Ennek nyomán pedig a kisgazdapárt elnöke is rákényszerült (bár ő szeretett volna tárgyalásokat és megállapodást), hogy hasonló egyoldalúsággal visszavonja 69 egyéni jelöltjét, miáltal egy sor választóköri körzetet sikerült elvenni a biztosan vezető MSZP-s jelöltektől. Ez pedig elég volt Hornék vereségéhez és a kormányváltáshoz.

Mindez 2018-ban persze nem ismételtető meg, számos okból. Először is nincs második forduló – tehát aki akarna, annak az egyetlen forduló előtt kellene visszalépnie. Másodszor egy egyoldalú, ám kölcsönös visszalépés sorozat se irányulhat a kormánytöbbség megszerzésére, hiszen a Jobbikot és a baloldali pártokat összefogó koalíciós kormányzás teljesen elképzelhetetlen, ez bizonyosan működésképtelen volna. De néhány egyéni körzetben (mondjuk a fideszes kétharmad megakadályozásának minimális célja érdekében) még megfontolandó lehet a dolog. Kampányszakértők szerint még formális visszalépésre se volna feltétlenül szükség: elég lenne itt-ott egy-egy „fékezett habzású” kampány az egyik, illetve a másik oldalon. Hisz a választók zömmel megtanultak alkalmazkodni a fideszes szisztémához: ez a 2014 utáni időközi választások némelyikén már megmutatkozott. Megérezték, melyik jelölt esélyes a fideszes legyőzésére, és tömegesen átszavaztak a túloldalra is. Ahogy Veszprémben és Salgótarjánban tették jobbról balra, Tapolcán és Ózdon pedig balról jobbra. Mindehhez persze kormányváltó hangulat kell...

De mire van reális esély Botka lelépése után? A közös lista már kútba esett, erre az MSZP-n kívül ma már senki sem mutat hajlandóságot. Marad az egyéni választóköri körzeteket érintő koordináció. Erre az MSZP, a DK, az Együtt és a Párbeszéd bizonyosan hajlandó, de a végjátékban, főleg néhány budapesti körzet esetében az LMP csendestársi részvételét sem lehet teljesen kizárni. Az MSZP és a DK biztos befutónak tűnik a parlamentbe, az időközben újra összekapcsolódó Együtt és a Párbeszéd azonban korántsem. A *Závecz Intézet* mindkettő esetében 1–1 százalékos támogatottságot regisztrált legutóbb, a *Türki az Együtt-nél* 1, a *Párbeszédnél* 0 százalékot. A *Medián* már együtt mérte a kettőt, az összevont eredményük: 1 százalék.

²⁹⁰ http://index.hu/belfold/2017/08/23/43_akar_kormanyvaltast_32_nem/

Így aztán fölvetődik a kérdés, hogy kívánatos-e egyáltalán a szinte mérhetetlen mini pártok bevonása az együttműködésbe. Nos, egy közös listához, úgy tűnik, valóban nem adnának hozzá érdemben szinte semmit. Ám számos budapesti egyéni választókerületben, ahonnan a támogatottságuk zöme származik, eldöntheti a mandátum sorsát az az akárcsak néhány száz szavazat is, amennyit hozzátehetnek egy-egy baloldali jelölt voksaihoz – netán emennyit elvehetnek tőle. Az LMP esetében még inkább ez a helyzet.

Ami a listát illeti, jelen állás szerint még az Együtt és a Párbeszéd közös indulása sem elég a parlamentbe jutáshoz, hisz nemhogy a 10, de egy választási pártban összekapcsolódva még az 5 százalék elérésére sincs esélyük. Ezért szorgalmazták kitartóan az LMP-vel és a Momentummal alkotandó közös listát, az „Új Pólus” létrehozását, amiről az utóbbiak hallani sem akarnak. Az LMP esetében talán lehetett volna erre némi esély, ha a Momentum a parlamenti küszöbíg jut, az LMP pedig az alá süllyed, de egyik sem következett be, sőt. Így viszont teljesen irreális az LMP bevonása bármiféle közös listába. 2017 novemberében tehát csak az egyéni kerületi koordinációnak és a külön listáknak van esélyük (már ami az MSZP, a DK és az LMP listáját illeti).

Külön vizsgálandó kérdés a valamilyen szinten integrálódó pártok esetében egy esetleges *közös miniszterelnök-jelölt* megnevezése. Az MSZP Botka lemondását követő rögtöni buzgalmát (ilyen összefüggésben merült föl a volt külügyminiszter, Balázs Péter neve) aligha koronázhatta siker. Egyelőre minden, a leszálló ágba került MSZP-hez szorosan kötődő politikai projekt ellenjavallt mindenkinek. Ám azzal előbb-utóbb számolni kell, hogy közös kormányfő-jelölt híján a mai erősen *perszonalizált* politikai világban bizony megkérdőjeleződhet a kormányváltó (rezsimeváltó) szándék komolysága. „Ha nem Orbán, akkor ki?” – hangzik az egyszerű választó egyszerű kérdése, ami válasz híján a levegőben marad. És talán arra gondolni sem indokolatlan, hogy az LMP elmúlt időszakban történt erősödése összefügghet Széll Bernadett pozicionálásával is. Aki közös miniszterelnök-jelöltként persze kizárt, hisz a pártja változatlanul senkivel sem közösködik.

Itt tartunk fél évvel a választások előtt. Fél év a politikában nem kevés idő. Ha minden már nem is, sok minden megtörténhet még.

Miután áttekintettük az elmúlt 7 és fél év fontosabb fejleményeit, érdemes megnézni, hogy eközben milyen értelmezések születtek az Orbán-rezsim természetéről. Hiszen 2010-től napjainkig számos – egymásnak olykor szögesen ellentmondó – interpretáció keletkezett.

Ezek egyfelől apologetikusak voltak.

Köztük akadtak olyanok, amelyek továbbra is kvázi *normális demokráciaként* igyekeztek azonosítani Orbán uralmát. Kitartva amellet, hogy a rezsim a jogállami határok sorozatos áthágása, a politikai riválisok, illetve a szabadságjogok növekvő korlátozása, továbbá az uralom fokozódó központosítása ellenére is megőrizte demokratikus jellegét, hisz a demokrácia elemi előfeltétele továbbra is érvényesül: széles társadalmi elégedetlenség, illetve vonzó ellenzéki alternatíva esetén az uralkodó párt leváltható (lenne) a választásokon. Szerintük 2010-ben nem történt politikai rendszerváltozás, legfőljebb rezsimváltás. A hatalomgyakorlás módszerei és eszközei módosultak ugyan, de a kormányzás nem lépett ki az 1989–90-ben létrejött demokratikus szisztéma kereteiből. Rendre hasonló szellemű értelmezésekkel állt elő a legkurrensebb média politológus, Török Gábor, de a hazai akadémiai politikatudomány talán legkvalifikáltabb művelője, Körösi András is.²⁹¹ Továbbá jó ideig Tölgyessy Péter vagy az Orbán-kormányról monográfiát író Sárközy Tamás jogászprofesszor.

Ám az efféle álláspontok idővel kezdtek áthajlani egy olyan árnyaltabb értelmezésbe, amely szerint az Orbán-rezsim *szakítást* jelentett ugyan a *liberális demokrácia* 1989–90 óta működő (nem működő) rendszerével, de valamely megszorító jelző alkalmazásával ennek ellenére is demokráciaként azonosítható. Így kerültek forgalomba olyan kifejezések, mint

²⁹¹ Körösi András: A magyar demokrácia három szakasza és az Orbán-rezsim. In: Körösi András (szerk.): A magyar politikai rendszer – negyedszázad után. Budapest, 2015. Osiris. 401–422. o.

a „plebejus demokrácia” (Tölgyessy),²⁹² a „többségi demokrácia” (Zárug Péter Farkas),²⁹³ az „illiberális demokrácia” (Orbán Viktor)²⁹⁴ stb.

Az utóbbi már átvezet az apologetikus értelmezések egy másik vonulatához, amelyek a fentiekkel szemben konstatálják, hogy az Orbán-rezsim ugyan *nem (nyugati) demokratikus természetű*, hanem inkább a keleti (ázsiai) illiberális, netán antidemokratikus rendszerekre hajaz, ám ennek ellenére hosszabb távon mégiscsak előmozdítja a magyarság boldogulását. Ezt ilyen nyíltan persze óvakodott bárki is kimondani, de érzékelhetően hajlott erre a fideszes törzsközönség mind nagyobb része, főleg hogy maga Orbán ismétlődően és egyre nyíltabban tett hasonló célzásokat, persze a rá jellemző dupla fenekű beszédmód jegyében, félig-meddig rögtön vissza is vonva ezeket.²⁹⁵

Ugyancsak a rezsim „rossz tulajdonságainak” „jóként” való értelmezését végezték el azok az apológéták, akik a köz- és magánjavak hatalmi üzemmódban történő fosztogatását állították be az orbáni hatalomgyakorlás lényegi *pozitívumaként*, mondván: amit az ellenfelek „korrupcióként” értelmeznek, az valójában egészséges társadalmi bázisépítés. Ilyen volt a főideológusaként aposztrofált *Tellér Gyula*, aki Orbán elhíresült 2014-es tusnádfürdői beszédét ihlette, továbbá a szintén kurzusideológussá lett *Lánczi András*.

Ezek már átvezetnek minket az Orbán-rezsim *önértékeléséhez*, amely kezdettől fogva hasonló ambivalenciát mutatott. Egyszerre állította be magát egyfelől demokratikusnak, másfelől „forradalminak”: a 2010 előtti korszak („az átmenet két zavaros évtizede”) meghaladásának, megdöntésének, egy új („igazán demokratikus”) rendszerváltozás megteremtőjének. Ezt a kettősséget mutatták az olyan öndefiníciók, mint a „centrális erőter”, a „forradalom a szavazófülkékben”, a „Nemzeti Együttműködés Rendszere” s a többi.

²⁹² <http://www.komment.hu/tartalom/20130619-az-orbanrendszer-termeszete-3.html>

²⁹³ https://mno.hu/migr_1834/a-tobbsegi-modell-is-demokratikus-890531

²⁹⁴ http://2010-2015.miniszterelnok.hu/beszed/a_munkaalapu_allam_korszaka_kovetkezik

²⁹⁵ A két legmarkánsabb „vallomása” tekintetben: a 2010 őszén tett kínai látogatást követő MÁÉRT-beszéd, <http://2010-2014.kormany.hu/hu/miniszterelnokseg/miniszterelnok/beszedek-publikaciok-interjuk/orban-viktor-beszede-a-magyar-allando-ertekezet-ix-ulesen-2010-november-5>, majd a 2014-es újabb választási diadal(oka) t követő tusnádfürdői szónoklat (lásd előző lábjegyzet).

A másik oldalon igen erős *opponens értelmezések* keletkeztek.

Kiemelkedik ezek közül egyfelől Ungváry Rudolfé, aki „*neofasiszta*”, „*mutáns fasiszta*”, „*fasisztoid*” rendszerként próbálta azonosítani Orbán és a Fidesz uralmát,²⁹⁶ másfelől Magyar Bálinté, aki a „*posztkommunista maffia-állam*” komplex fogalomkészletét dolgozta ki, majd proponálta igen nagy igyekezettel.²⁹⁷

Ha tetszik, a *hagyományos politológia* leíró eszközeivel dolgoztak azok az elemzők, akik továbbra is a demokrácia–diktatúra tengelyen próbálták elhelyezni az Orbán-rezsimet. Kiemelkedik közülük *Kornai János*, aki az *autokrácia* terminológiáját dolgozta ki és alkalmazta a fenti fogalompár viszonylatában,²⁹⁸ továbbá *Szilágyi Ákos*, aki az „illiberális”,²⁹⁹ majd az „irányított” demokrácia³⁰⁰ – nem megengedő, hanem elmarasztaló – fogalmaival operált, később pedig „választásos autokrácia”-ként³⁰¹ írta le a 2010 utáni berendezkedést. Végül, de nem utolsósorban revelatív erővel bírtak *Csanádi Mária* kutatásai és elemzései, aki a „pártállami rendszer” fogalomkörében értelmezte az Orbán-rezsim működését.

*

Nézzük meg közelebbről a fenti értelmezéseket. Iktassuk ide elsőként Török Gábor egyik jellegzetes (2010 végi) megnyilatkozását, amely jól illusztrálja a demokratikus apológéta attitűdjét: „Nem, Orbán nem diktátor, hanem sikeres politikus akar lenni... Az elmúlt fél évét és az előttünk álló éveket nem értjük meg, ha abban a *hitben* élünk, hogy fő célja a demokrati-

²⁹⁶ Ungváry Rudolf: A láthatatlan valóság. Pozsony, 2014. Kalligram

²⁹⁷ Magyar Bálint (szerk.): A magyar polip. Budapest, 2013. Noran Libro, ezt követte két további, 2-es és 3-as sorszámmal ellátott kötet, majd még egy összegzés: Magyar Bálint: A magyar maffiaállam anatómiája. Budapest, 2015. Noran Libro

²⁹⁸ Kornai János: Még egyszer a rendszerparadigmáról. Közgazdasági Szemle, 2016. október <http://www.kornai-janos.hu/Kornai2016-Meg-egyszer.html>, Sebezhető demokráciák – interjú. HVG, 2016. október 13. <http://www.kornai-janos.hu/Kornai2016-HVG-interju.pdf>

²⁹⁹ <http://nol.hu/archivum/archiv-480731-281879>

³⁰⁰ <http://ketezer.hu/2010/07/szilagyi-akos-tuliranyitott-demokracia/>

³⁰¹ <http://www.szilagyiakos.hu/dokumentum/Szilagyi-Akos-A-valasztas-hatalma-nepszabadsag-kentaur-2014-05-03.pdf>

kus rendszer felszámolása. Orbán Viktornak tudnia kell, hogy ennek semmi realitása sincs – ha megpróbálná, az országot és vele együtt saját magát írni ki Európából. Meggyőződésem, hogy a kormányfő nem csupán tudja ezt, de ismeri és vallja is a demokratikus rendszerek előnyeit.”³⁰² [Kiemelés: D. J.] A szerző érvek nélkül, a saját meggyőződésére apellálva deklarálja álláspontját, miközben a más állásponton lévőköt simán a „hit” szférájába utalja, holott 2010 végén az ő álláspontjukat már a hatalommegosztás megbénításának, a jogállamiság megsértésének és a demokratikus szabadságjogok korlátozásának a sorozatos tényei támasztották alá.

A 2010-es uralomváltást pozitív várakozással fogadók, majd sokáig az autokratikus hatalomépítést is „jóhiszeműen” értelmezők elemzéseiben idővel szaporodott a kritika, mellyel a túlzott hatalomkoncentrációt, a gyenge szakpolitikai teljesítményt és a növekvő „korrupciót” illették. De a rezsimit ennek ellenére sem voltak hajlandók antidemokratikusnak minősíteni. Tölgyessy még 2013 nyarán is így vont mérleget: „A Fidesz új államában a közéleti pluralizmus nem esik bántó korlátozások alá, szabály szerint csaknem hiánytalanul tovább működik a parlamentarizmus és a hatalommegosztás régi alapszerkezete... döntő változás a formális rendszerben tulajdonképpen csak kevés ponton történt. Mégis az Orbán-kormány választói *leválthatósága* érezhetően nehezebb lett. Az intézményeiben megtartott nyugatos szerkezeteket *állandóan felülírja* a perszonális függőségek *valóságos mechanizmusa*.”³⁰³ [Kiemelések: D. J.]

Tölgyessy utolsó két mondatából világosan kiderül, hogy a demokrácia minimális feltétele, a kormányzat leválthatósága a valóságban már nem érvényesül szabadon, a demokratikus intézmények pedig csupán paravánként szolgálnak a rezsím számára, mögöttük a személyes uralom hierarchikus rendje uralkodik. Ezt tárgyyszerűen nevezhető akár „áldemokráciának”, „burkolt egyeduradalomnak” is, Tölgyessytől azonban távol állt ilyenformán néven nevezni a dolgokat. Mi több, nem habozott a legkeményebben elmarasztalni a baloldali ellenzéket, ha az ezt megtette: „A baloldal állandóan azt mondja, hogy a Fidesz meg akarja szüntetni a parlamentarizmust, de ez az állítás ebben a formában nem igaz. A baloldali ellenzék döntően azért

mondja készülődő diktatúrájának az Orbán-rendszert és definiálja magát ’demokratikus ellenzéknek’, hogy a fundamentális Jónak a fundamentális Rossz elleni harcaként ábrázolhassa a hatalom visszaszerzéséért folytatott küzdelmét.” Az „egyik kutya, másik eb” – a magukat bármi áron közép-re pozicionáló elemzők tipikus attitűdje – jegyében ehhez persze rögtön hozzá kellett tenni a fentiek pandant-ját is: „A Fidesz meg hasonló okból abszolutizálja a létező magyar baloldal történelmi és közelmúltbeli vétkeit. Pedig nem egyszerűen hamis ez a szembeállítás, de épp az ilyen végletes megkülönböztetések okozzák a hazai közélet romlását.”³⁰⁴

Körösényi András, a kiváló politológus professzor – Tölgyessyhez hasonlóan – szintén annak ellenére nem hajlandó diagnosztizálni az Orbán-rezsim antidemokratikus jellegét, hogy annak működésében szinte minden téren súlyos democráciadeficitet konstatál. Körösényi még csak korszakhatárnak sem tekinti a 2010-es évet a magyar politikatörténetben. A hazai politikatudományban mérföldkőnek számító *A magyar politikai rendszer*³⁰⁵ című 1988-as monográfiájának 2015-ös újrakiadásában³⁰⁶ ezért egészen abszurd korszakolást prezentál. Az 1990 és 1998 közötti nyolc évet még az „átmenet korszakának” tekinti, az 1998 és 2006 közötti nyolc esztendő a „konszolidált demokrácia” korának, a 2006-tal kezdődő, 2015-ben szerinte még lezáratlan időszakot pedig a „válság és rezsímváltás” koraként nevezi meg.

Kezdjük azzal, hogy az 1990-ben, az első szabad választás után hivatalba lépő kormány egy addigra már kialakított, az előző parlament által elfogadott, minden releváns politikai párt részéről evidenciaként támogatott közjogi szisztémában vette át,³⁰⁷ majd folytatta négy évig az ország irányítását. Ezt követően – kétharmados többségével vissza nem élve – ugyanezt tette a következő kormányzat is. A szóban forgó időszakban sem hatalmi, sem komolyan vehető ellenzéki törekvés nem mutatkozott,³⁰⁸ amely kétségbe vonta volna a fönnálló demokratikus rendet.

³⁰⁴ <http://arsboni.hu/tolgyessy-interju-i/>

³⁰⁵ Budapest, 1998. Osiris

³⁰⁶ *A magyar politikai rendszer – negyedszázad után*. Budapest, 2015. Osiris

³⁰⁷ Ezen szintén még az Antall-kormány hivatalba lépése előtt igazított valamelyest az új parlament elsőprő többsége által ugyancsak elfogadott „MDF–SZDSZ-paktum”.

³⁰⁸ Mivel a Csurka által létrehozott MIÉP mindössze 1,59 százalékot ért el az 1994-es választásokon, ebben az összefüggésben a szerepe tehát irrelevánsnak tekinthető.

³⁰² http://torokgaborelemez.blog.hu/2010/12/17/300_megerteni_orbant

³⁰³ <http://www.komment.hu/tartalom/20130619-az-orbanrendszer-termeszete-3.html>

Mindezek alapján az égvilágon semmi sem indokolja az első két kormányzati ciklust a demokrácia szempontjából „átmenetinek” tekinteni. Hasonlóképpen mondvacsínált ehhez képest „konszolidáltnak” nevezni a következő nyolc esztendő, annál is inkább, mert épp 1988 és 2002 között történtek komoly erőfeszítések a kormány fölötti parlamentáris kontroll lazítására (háromheti ülésezés, vizsgálóbizottságok kiiktatása stb.), és ekkor jutott a parlamentbe az antidemokratikus karakterű MIÉP is. A parlamentáris szisztéma „válságának” jelei pedig valójában már 2002 óta mutatkoztak, midőn a hatalomból távozni kényszerült Orbán és a Fidesz fokozatosan radikalizálódott, fölmondta a rivalizáló erők közti demokratikus konszenzust, ellenfeleit nemzeten kívülinek, illetve nemzetrontónak bélyegezve. 2002-ben tehát megjelent az a releváns politikai erő, amely minimum megkérdőjelezte a demokratikus parlamenti váltógazdaságot (Orbán: „egyszer kell majd nyernünk, de akkor nagyon”). 2006-tól ez a radikalizálódás drámai erővel nyilvánult meg, a „válság” kifejezés használata ezért itt már indokolt lehet, azt azonban semmi sem indokolja, hogy a 2010-ig fönnálló demokratikus kormányzatot (annak nehézségei okán?) egyazon korszak részeként összekössük azzal az autokratikus rezsimmel, amelyet Orbán a kétharmad birtokában 2010-től vitt.

Körösényi persze nem hunyhat szemet a 2010 utáni hatalmi folyamatok fölött. Az antidemokratikus jelenségeket a legkülönbébb terminus technicusokkal illeti: „autokratikus”, „autoriter”, „antipluralista”, „populista”, „etatista”, „paternalista”, „permanens rendkívüli politika” stb. Mindezek ellenére szerinte „olyan politikai alakzat jött létre, amely kibújik a politikatudomány szokásos rendszertipológiáiból”. Továbbá: „az új rezsim természetének pontosabb feltérképezése olyan feladat, ami további kutatásra érdemes.” Ám ez a sok (szánalmas) erőlködés csak arra jó, hogy mindezek dacára leírhasa: „e negyedszázad során mindvégig fennállt az alkotmányos demokrácia”³⁰⁹.

Körösényi ragaszkodik az Orbán-rezsim kifejezéshez, elutasítva az Orbán-rendszer megnevezést. Ezt azzal indokolja, hogy nem lehet tudni, Orbán után is fönnmaradna-e az általa kialakított uralmi szisztéma. A valódi ok azonban jól érzékelhetően az, hogy ha elfogadná az Orbán-rendszer

kifejezést, ezzel implicate elismerné, hogy az 1989–90-ben létrejött *demokratikus rendszerhez* képest ez egy *másik* uralmi szisztéma – ergo nem demokratikus. Márpedig erre Körösényi semmi áron sem hajlandó. Egyik legutóbbi interjújában így fogalmazott: „Bár Magyarország demokrácia maradt, a második Orbán-kormány autoriter hatalomgyakorlása számos területen károkat okozott.”³¹⁰

Térjünk át ezek után azokra az apológiákra, amelyek hajlandók ugyan elismerni, hogy a 2010 utáni Orbán-rezsim valóban nem (nyugati) demokratikus természetű, de szerintük autokratikus jellegével együtt is képes előmozdítani az ország hosszú távú érdekeit. Mert olyan sikeres ázsiai államok példáját követi, amelyek éppen illiberális, sőt nem demokratikus, ezért rendkívül hatékony hatalmi berendezkedésüknek köszönhetik gazdasági szárnyalásukat, amellyel a Nyugatot is lekörözik. Mint láttuk, Orbán legutóbb 2014 nyarán, Tusnádfürdőn beszélt erről. Szerinte a szóban forgó államok „nem nyugatiak, nem liberálisok, nem liberális demokráciák, talán még demokráciák sem, és mégis sikeressé tesznek nemzeteket... ma a sztárok a nemzetközi elemzésekben Szingapúr, Kína, India, Oroszország, Törökország.”³¹¹

Kornai János kiváló elemzésére³¹² támaszkodva mindenekelőtt megállapíthatjuk, hogy a felsorolt országok közt kétféle szempontból is akad egy-egy kakukktójas. Az első szempont – amely alapján vélhetően kiérdemelték Orbántól a „sztár” minősítést – a nyugati átlaghoz képest kiugró gazdasági növekedés. A világ gazdasági válságot követő időszakban (2009 és 2013 között) Kína, India, Szingapúr és némiképp Törökország GDP növekedése jócskán meghaladta a válságból lassan kilábaló nyugati országokét – ám Oroszországról ugyanez nem mondható el. (Napjainkra még kevésbé, ahogy immár Törökországról sem.) A második szempont a politikai berendezkedés: Kína, Oroszország, Szingapúr és Törökország valóban nem tekinthető liberális demokráciának, ezekben az államokban diktatúra vagy autokrácia uralkodik. Ám nem így Indiában, ahol zavartalanul működik a parlamenti váltógazdaság, szó sincs egyetlen politikai tömörülés monopolisztikus vagy hegemonisztikus uralmáról.

³¹⁰ <https://mno.hu/belfold/korosenyi-andras-ez-a-gyakorlat-korrupci-1318345>

³¹¹ <https://mno.hu/belfold/orban-viktor-teljes-beszede-1239645>

³¹² Kornai János: Példaképtünk: Kína? <http://www.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/b347.pdf>

³⁰⁹ Körösényi id. mű: 422. o.

Orbán nem deklarált egyértelmű ok-okozati kapcsolatot az autokratikus (illiberális) berendezkedés és a kiugró gazdasági teljesítmény között, de kétségtávol sugallt. A két dolog hangsúlyos együtt említéséből határozottan az csendült ki, hogy a gazdasági „sztárság” oka, előfeltétele, ha tetszik, ára: az autokrácia.

Kornai konkrétan a *kínai növekedést* veszi vizsgálat alá, részletesen bemutatva annak okait és körülményeit. Először is megállapítja, hogy a nagy gazdasági föllendülésre nem a diktatúra szigorodása, hanem enyhülése idején került sor: *Mao Ce-tung* halálát követően, *Teng Hsziao-ping* reformjai nyomán. A szóban forgó reformok pedig a legkevésbé sem a nyugati gazdasággal szakító „unortodoxia” jegyében, hanem éppenséggel a nyugati minták átvétele révén zajlottak: a magántulajdon és a tőkés vállalkozás térnyerése, a külkereskedelmi piaci nyitás, a tőkeimport és az áruexport felszabadítása által, továbbá az óriási volumenű nyugati tudás és technológia beáramlásnak köszönhetően. Nem mellesleg: teljes összhangban az IMF és a Világbank ajánlásaival. Csak ezeken túl érvényesültek azok a speciális vonások, amelyek a kínai viszonyokkal, illetve a diktatórikus berendezkedéssel álltak összefüggésben. Mindenekelőtt két specifikum: az igen alacsony bérek és ezzel szoros összefüggésben az igen magas beruházási ráta. Ez a kettő adta azt a pluszt, ami – a nyugati gazdasági intézmények átvétele nyomán – igazán versenyképesé tette a kínai gazdaságot. Ezek adottságok voltak, s legfőljebb tartós megőrzésüket segítette elő a diktatúra – ami viszont bizonyosan nem lehetséges az idők végezetéig.

A gazdaságtörténelemben egyedülállóan alacsony, a GDP negyven százaléka alatti háztartási fogyasztás, illetve az egyedülállóan magas, a GDP ötven százalékát megközelítő beruházási ráta azonban teljesen elképzelhetetlen Magyarországon, és semmiféle diktatúra által elő nem idézhető. A kínai modell tehát számunkra semmilyen relevanciával nem bír. A lényegében extenzív jellegű növekedés dinamizmusa előbb-utóbb Kínában is kifulladás a bérek és a fogyasztás elkerülhetetlen növekedésével, a környezetvédelmi költségek elodáztatatlan megfizetésével, továbbá a szociális szféra valamilyen szintű kiépülésével. De mindez megfordítva: a bérek, a fogyasztás és a szociális szféra olyan mértékű *leépítése*, ami keleti tempójú gazdasági fölgyorsulást idézne elő – merő képtelenség. Aki tehát az autokráciát kínálja a gazdasági növekedésért és a jólétért cserébe – és ez az orbáni

ajánlat lényege –, az biztosan nem tudja teljesíteni az ígervényét. Aki pedig hisz neki, az szükségképpen csalódní fog. A kapitalista növekedés végül elvezethet akár a liberális demokráciáig, ahogy az Észak-Koreában vagy Tajvanon megtörtént, de *liberális demokráciát fölváltó* autokrácia soha sehol sem indukált még növekedést és jólétet. Nem fog Magyarországon sem.

De nézzünk egy másik példát, amely talán meggyőzőbb lehet a kommunista párt hatalmi monopóliumára épülő kínainál. Ilyen az Orbán által ugyancsak nevesített *Szingapúr*. Az alábbiakban *Szentkirályi Balázs* elemzése nyomán vizsgáljuk meg, vonható-e valós párhuzam a távol-keleti sikerország és a 2010 óta hazánkban kiépült rezsím működése, illetve teljesítménye között.³¹³

A politikai berendezkedést tekintve mindenképpen. Szingapúr évtizedek óta az Orbánéhoz hasonló hegemonisztikus uralom, sőt egyszemélyi vezetés alatt áll: a kormánypárt hatalmára nem jelentenek veszélyt a korlátozott mozgásterű ellenzéki pártok, az ország élén hosszan regnáló miniszterelnököt pár éve a saját fia váltotta föl (mi szerencsére még nem tartunk itt). A választási rendszert ugyanúgy a maga érdekéhez igazította a hatalom, mint nálunk, a nyilvánosság és a szabadságjogok erősen korlátozottak és így tovább.

Ám az autokratikus uralom keretei között évtizedek óta szárnyal a gazdaság. Az egy főre eső GDP 85 ezer dollár, ez a magyarnak (25 ezer) a három és félszerese. Szingapúr Ázsia pénzügyi központja, a mérvadó nemzetközi indexek szerint³¹⁴ a világ második legversenyképesebb országa (Svájc után). Ha azt nézzük, mi alapozta meg a fenti sikereket (Szingapúr az elmaradottságból zárkózott föl pár évtized alatt a világ élvonalába), akkor az első pillanatban hajlamosak lehetünk párhuzamot vonni az orbáni Magyarországgal. Az ázsiai ország fölemelkedése ugyanis egy igen erőteljes állami intervencióval megindult iparosítás révén kezdődött jó pár évtizeddel ezelőtt. Orbán „munkaalapú társadalma” ugyancsak az „újraiparosítás” stratégiájára épül (Irinyi-terv). A hazai kormány is támogatná a magyar vállalatok külföldi piaci expanzióját (kereskedőházak), és hozzánk is jelentők külföldi forrás áramlik be, ahogy annak idején Szingapúrba is. Végül, de nem utolsó sorban

³¹³ http://index.hu/gazdasag/2016/10/26/orban_viktor_felreertett_rendszere/

³¹⁴ http://www3.weforum.org/docs/GCR2016-2017/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2016-2017_FINAL.pdf

itt is jelentős átfedések vannak a politikai hatalom körei és a gazdasági gyarapodás között, nem kis részben ugyancsak családi alapon.

Ám ezzel a végére is értünk a hasonlóságoknak. Mert a szingapúri kormány először is kezdettől fogva kiemelt fontosságúnak tartotta a minőségi oktatás fejlesztését, óriási anyagi erőforrásokat áldozott rá – nálunk ennek az ellenkezője történik. Szingapúrban kíméletlenül felléptek a korrupció ellen, a Transparency International szerint az ország a „legtisztábbak” közé tartozik, a világranglista 7. helyén áll – Magyarország (tavaly óta 7 helyet zuhanva) az 57-iken.³¹⁵ Az ázsiai országban az autokratikus berendezkedés (paradox módon) szigorú jogállami keretek közt működik: nincs önös gazdasági érdekeket szolgáló jogszabálygyártás, az igazságszolgáltatás is szigorúan független – nem így nálunk. A szingapúri társadalomban ráadásul messzemenően érvényesül a teljesítményselv és a szaktudás, az állami bürokrácia ugyancsak ebben a szellemben működik. A döntéseket racionálisan, kemény költség-haszon elemzés nyomán hozzák meg, a magánérdekek helyett a közérdeket érvényesítve – ez se hasonlítható a magyar gyakorlathoz.

Döntő különbség az is, hogy az ázsiai kistigrisek nagy iparosítási boomja évtizedekkel ezelőtt, a globalizáció kiteljesedése előtt zajlott le, midőn a világ gazdasági környezet még sokkal toleránsabb volt a nemzeti protekcionizmus iránt. Mindez ma már nemzetközi kereskedelmi szerződések sorába ütközik (amelyeket mi is ratifikáltunk), nem beszélve az Európai Unióról, amelynek kereteiben igen korlátozott, sőt kizárt minden efféle. Szorosan idetartozik, hogy Szingapúr és a többi ázsiai ország fölemelkedése a Nyugattal történő legszorosabb bizalmi viszonyban zajlott. Az onnan beáramló hatalmas tőkeerő nélkül elképzelhetetlen lett volna, amelynek pedig a legszorosabb előfeltétele volt a fent említett jogbiztonság, ami kiszámítható kormányzati szakpolitikával és erős intézményi garanciákkal társult. Mindannak az ellenkezőjével, amit az Orbán-rezsim képvisel.

Az évtizedekkel korábbi ázsiai iparosítások sikere valójában az *extenzív* fejlesztésre épült: alacsony képzettségű, alacsony bérű tömegeket vont be egy magasabb technológiájú termelésbe, ami napjokban – az iparosodottabb, magasabb bérszínvonalú Magyarországon – semmiképp sem hozhat eredményt. Egy a huszadik század második felében más körülmények kö-

zött sikeres ipari modell nem repíthet bennünket a huszonegyedik század élvonalába. Ez a modell ráadásul már ott is kifulladt, s csak azokban az országokban sikerült újradinamizálni a gazdaságot, ahol az *intenzív* fejlődés alapjait is meg tudták teremteni, ahogy például Szingapúrban, a minőségi oktatás stratégiai ágazattá tétele és a Nyugattal való még fokozottabb kooperáció révén.

Az orbáni stratégia viszont, amely a munkaerő-igényes állami iparosítást forszírozza, nem rejt efféle perspektívát – épp ellenkezőleg. Az ipari foglalkoztatás a világ élvonalában jó ideje trendszerűen csökken, ráadásul a robotizáció küszöbén állunk, ami hamarosan olyan tömegben fogja kiszorítani az ipari termelésből a munkaerőt, mint egykor az agráriumból tette az iparosodás. Jól látszik, hogy a szolgáltatásokra és a magas hozzáadott értéket előállító, magasan képzett humán erőforrásokra alapozó társadalmaké a jövő, az ipari összeszerelő országokban mind a foglalkoztatás, mind a jövedelmek zuhanása várható – így nálunk is.

Az orbáni iparosítás történelmi távlatban hasonlóan anakronisztikusnak tűnik, mint a második világháborút követő rákossista iparosítás volt. Az a huszadik század második felében másolta azt a szovjet iparosítási modellt, amely valójában még a XIX. század vas- és acélipar központú szerkezetét tükrözte – a villamosítás, a kemizálás, az automatizálás küszöbén. A sztálini iparosítás ráadásul kivédhetetlen kényszer volt egykor – most viszont csak egy (sajnos szuverén) autokrata kényszerképzete.

Végül van itt még valami. Szingapúr fölemelkedésében kitüntetett szerepe volt a társadalmi kohéziónak, a közös identitásnak, a kollektív normakövetésnek. Az orbáni Magyarországon mindennek az ellenkezője érvényesül: a társadalom európai értékrendű felére is rá akarnak kényszeríteni egy parancsuralmi rendszert, ami nem mehet olyan simán, mint egy ázsiai közösség esetében. A társadalom mint politikai közösség nálunk – nem kis részben Orbán konfrontatív, uszító, ellenségkereső és -gyártó politikája miatt – régóta nem létezik. Hasonló okokból gyengülnek, foszladoznak a szociális kohézió kötelékei is: a magyar társadalom ilyen értelemben is mindinkább kettészakad.

Létezik és erősödik ellenben egy a rezsimhez szorosan kötődő új oligarcha réteg, amely nem a teljesítménye alapján gyarapszik, hanem a hatalomtól kapott kedvezmények és privilégiumoknak köszönhetően. Ezek az oligarchák – a

³¹⁵ <https://transparency.hu/hirek/cpi-2016-magyarorszag-tovabbra-is-lejtmenetben/>

szingapúri cégekkel ellentétben – nem az exportban és az innovációban járnak az élen, hanem az ingatlan bizniszben, a termőföldvásárlásban, a rezsim hí médiabirodalom gyarapításában és a járadékvadászatban. A fölemelkedés záloga Orbán Magyarországnak nem a teljesítmény, hanem a hatalom kritikátlan kiszolgálása és az állami javak egyre gátlástalanabb – közös – kisajátítása.

Tellér Gyula és Lángi András az Orbán-rezsim őket preferáló hatalmi gyakorlatát igyekezik „a nemzeti közösség érdekében végzett értékteremtés” jegyében legitimálni. Pedig – s itt átadom a szót Szentkirályi Balázsnak – „a zsákmányszerzést és az elitcserét leszámítva Orbán politikájának valójában semmiféle távlatos vezérsillaga vagy szervezőelve nincsen... A Fidesz ideológusai talán félreértették, esetleg meg sem akarták alaposan érteni a más gazdaságtörténeti korszakban, máshogy működő kultúrákban szervesen épülő társadalmi berendezkedés, a fejlesztő állam lényegét... Ahogy talán túl korán... temették el a nyugati civilizáció egészét is 2008 után. A félreértések oka lehet a felszínes elemzés, a kormányfőt körbevevő gyenge és szolgálékú vagy saját pecsenyét sütő tanácsadói gárda, az értelmes és képzett közgazdászok szisztematikus eltávolítása, Orbán elszigetelődése, vagy egyszerűen csak a képességek hiánya. A legvalószínűbb, hogy ezek együttesen eredményezik a rendszerszintű és alapvető tévedéseket.”³¹⁶

Mint már utaltunk rá, az idő előrehaladtával – és a saját vagyongyarapodást kitüntetett hatalmi célnak tekintő orbáni autokrácia mind teljesebb térnyerésével – előrehaladt a kritikai attitűd térnyerése is az Orbánhoz sokáig lojális konzervatív, keresztény, polgári stb. holdudvar körében. A Tölgyessynél és Körösnynél is tetten érhető folyamat kapcsán olyan személyiségeket említhetünk ebben az összefüggésben, mint az eredetileg az Antall-érához kapcsolódó *Jeszzenszky Géza* vagy *Bod Péter Ákos*; az AB egykori elnöke, az Orbán jóvoltából államfői posztot nyerő, majd veszítő Sólyom László, az első Orbán-kormányban miniszteri posztot betöltő *Chikán Attila*, továbbá olyan, valaha szintén a Fideszhez kötődő gazdasági szakemberek, mint *Mellár Tamás*, *Csaba László* és *Urbán László*. A legtöbben közülük sokáig minden kritikájuk ellenére sem mondták föl korábbi lojalitásukat, de az utóbbi időben – nagyjából 2014 után – lassan erre is sor került. Persze nem drámai gesztusokkal, hanem csak visszafogottan. Kivételek az utóbbi alól

³¹⁶ http://index.hu/gazdasag/2016/10/26/orban_viktor_felreertett_rendszere/

Mellár Tamás, aki jóval korábban és igen karakánul mondott le a Századvégnél betöltött jól jövedelmező állásáról, azt is egyértelműen megmondva miért: mert nem kívánt a közpénzek üzemszerű ellopásához asszisztálni. A lojalitás fölmondását jelzi az *Eötvös József Kör* megalakítása és működtetése vagy legutóbb a *Hegymenet* című tanulmánykötet – a rezsimkritika, illetve részben már a rezsimmel való szembefordulás jegyében.³¹⁷

Hogy ki, mikor és milyen mértékben fordult szembe Orbánnal, az részben kritikai attitűd, alkat, de leginkább politikai, kulturális és társadalmi beágyazottság kérdése. Aki a volt úri középosztály körében vagy a szakkollégiumok közegében szocializálódott, az nehezebben jutott el a súlyos fölismerésekig és még nehezebben a belőlük adódó konzekvenciák levonásáig. Az előbbire mások mellett Jeszenszky Géza lehet a példa, az utóbbira talán Urbán László. Hisz még az olyan racionális és Orbánnal korán szakító ember is, mint amilyen ő, csak igen későn ismerte föl a 2010-től épülő rezsim valódi természetét. 1998-ban Urbán volt a választásokon győztes Fidesz elsőszámú gazdasági szakembere, így Orbán pénzügyminiszter-jelöltje. De túl autonóm személyiség ahhoz, hogy betagozódjon egy autoriter pártvezér hatalmi konstrukciójába, ezért már a kinevezése előtt leváltotta őt a leendő kormányfő. (2002-ben, miután elolvasta az akkor már leköszönő miniszterelnökről írt könyvem, találkozóra hívott, ahol lényeglátó és éles kritikai attitűddel beszélt róla.) Ehhez képest még neki is csak 2014 után esett le a tantusz, amint azt egy 2017-es interjúban bevallja. Arra a kérdésre, hogy negatív értelemben mi lepte meg a legjobban, Urbán így felelt: „Az, hogy a berendezkedésünk alkotmányos alapjaitól kezdve az egész jogrendszert átírták annak érdekében, hogy újrarajzolhassák a magyar gazdaság tulajdon- és erőviszonyait.

Nem gondoltam volna, hogy mindezt ilyen hatékonysággal végig lehet vinni, és az egészhez rendkívül kifinomult érzékkel fel tudják használni a politikai demagógia széles eszköztárát. A legnagyobb újdonság talán az, hogy ezt a folyamatot az EU keretei között úgy le lehetett vezényelni, hogy a folyamat jogszerűsége kívülről szinte megkérdőjelezhetetlen...

– *Önnek mikor állt össze, hogy itt nem éppen a legdicsőbb magyar történelmi hagyományok vezérfonalát követve is értelmezhető rendszerépítés zajlik?*

³¹⁷ Jakab András, Urbán László (szerk.): *Hegymenet*. Budapest, 2017. Osiris

– Hát eltartott egy pár évig.

– *Addig mit érzett? Zavart?*

– Olyasmit... kezdettől fogva nem tetszett sok konkrét intézkedés. De ez más, mint felismerni, hogy itt egy olyan rezsim épül, aminek van egy saját logikája, és ennek a célja egyértelműen az államon átáramoltatott pénzek minél hatékonyabb lenyúlása. Számomra ez igazán az Orbán–Simicska szakítást követően mutatkozott meg, amikor láttuk, hogy pár év alatt egy gázszelőre lehet százmilliárdnyi vagyont rátelepíteni. Az erőforrás-átcsoportosításnak ezt a hatékonyságát szerintem nem lehetett látni az első években.”³¹⁸

Szerintem pedig már 2010 és 14 között is teljesen nyilvánvaló volt, hogy az uralom gyakorlóinak elsőszámú célja saját vagyonuk gyarapítása: az államszervezet célirányos működtetésével zajló, üzemszerű rablás. Sőt, látni lehetett ezt már Orbán legelső kormányzati ciklusa idején is, amint azt Magyar Bálint kiváló cikkei bemutatták akkoriban.³¹⁹

Vegyük is szemügyre a másik pólust, jöjjenek a fontosabb opпонensek, mindenekelőtt Ungváry Rudolf és Magyar Bálint. Az előbbi *fasisztoid* vagy *mutáns fasiszta* hatalomként azonosítja Orbán uralmát. E minősítést Ungváry a rezsim négy felszíni és nyolc rejtett vonására alapozza. Szerinte nyolc rejtett vonásban bújik meg az uralom fasiszta lényege, ami négy felszíni vonás paraványa mögött rejtőzik (e rejtőzés indokolja a fasiszta helyett a „mutáns” vagy a „fasisztoid” jelző alkalmazását). A négy látható jegy: a „látszatsdemokrácia”, a „nyílt fasiszta ideológia hiánya”, a „nem antidemokratikus önkép” és a „transzcendens legitimáció”. A rejtett, de lényegi vonások pedig a következők: a „de facto vezérlés”, az „erőkultusz”, a „hűségelv”, a „szervezett káosz”, a „megszállt állam”, a „kirekesztés”, a kirekesztés „változó célcsoportokra” irányulása és a „sérelmi nemzeti retorika”.³²⁰

A fasiszta minősítés – fasisztoid vagy mutáns fasiszta verzióban is – iszonyatos súllyal bír. A közvélemény túlnyomó része nem tesz különbséget a német nácizmus és az olasz fasizmus között, a közbeszéd (sőt a történészek egy része) a hitlerizmust is gond nélkül fasizmusként azono-

³¹⁸ http://index.hu/gazdasag/2017/04/04/urban_laszlo_ner_paks_momentum_orban_viktor_eotvos_csoport/

³¹⁹ Magyar Bálint: Magyar polip – a szervezett felvilág. Magyar Hírlap, 2001. február 22.

³²⁰ Ungvári: id. mű. 20–36 o.

sítja.³²¹ Ezt a kifejezést azonban rettenetesen megterheli a nácizmus összes rémtette. Ezért még akkor is roppant aggályos, sőt kerülendő volna a használat, ha a mai (a XXI. századi Európai Unió közegében működő) magyar rezsimet csakugyan lényegi azonosságok kötnék össze az előző század két világegyezése között regnáló jobboldali totális rémuralmakkal. Ha mindez igaz lenne, még akkor is aggályos volna efféle terminológiát használni – minimum kommunikációs, ha tetszik, politikai megfontolásból. Hisz az emberek többsége (az Orbán-rezsim ellenfeleinek nagy részét is ideértve) túl erősnek tartja ezt, amitől visszahőköl. A fasizmus a brutális erőszakot, a tömeges népirtást, az egész országokat leromboló, tízmilliókat halálba küldő háborús öldöklést idézi föl. Ezzel illetni a nyers fizikai erőszakot nem alkalmazó, kvázi „békés” Orbán-rezsimet, ez merő képtelenségnek tűnik. Ráadásul e súlyos történelmi tényektől eltekintve sem azonosítható a 2010 utáni orbáni uralom a politikai ellenfelekkel szemben véres és könyörtelen erőszakot alkalmazó, totális elnyomást gyakorló, kifejezetten militáns karakterű, két világháború közti szörnyállamokkal. Amelyek a történelem egy adott korszakában, adott geopolitikai régióban (főleg Közép-, Kelet- és Dél-Európában) kialakult, egyszeri gazdasági, társadalmi és politikai képződmények voltak. A fasiszta minősítés más korokra és rezsimekre való kiterjesztése ezért történelmietlen és tudományosan megalapozatlan. A politikai vádaskodások minduntalan előrángatott eszköze – ahogy azt a témában alapműnek számító hazai kismonográfia szerzői (kétségsbe azóta sem vont egyértelműséggel) tisztázták.³²²

Amit Ungváry a maga nyolc pontjában felsorol, az korántsem csak a fasizmus sajátja, hanem minden nacionalista jellegű egyeduralomé, a fasizmus totális természetével pedig egyszerűen nem fér össze a demokratikus mimikri.³²³ Ungváry ráadásul olyan konkrét hazai történelmi vonatkozásokat is hozzáköt a

³²¹ Pedig Mussolini rezsimje Hitlerével ellentétben nem faji, hanem etatista alapon állt, így nem volt antiszemita sem, továbbá kevésbé volt totális, képes volt kompromisszumra például a Vatikánnal és a vallással stb.

³²² Ormos Mária–Incze Miklós: Európai fasizmusok 1919–1939. Budapest, 1976. Kossuth Kiadó

³²³ Mussolini törekvése kezdettől fogva a nyílt diktatúra kiépítésére irányult, hamar felszámolta a parlamentáris intézményrendszer látszatszerű működését is, míg Orbán ragaszkodik az utóbbihoz, így biztosítva „demokratikus” legitimációt saját egyeduralmához.

maga Orbán-rezsim elméletéhez, mint a nyilas uralom. Amikor azt írja, hogy 2010 után „megváltozott formában az jött létre, ami a két világháború közötti kor vége felé nem alakulhatott ki, mert a magyar szélsőjobb hatalomra kerülését a kor konzervatív elitje... a német megszállásig éppen hogy csak, de meg tudta akadályozni”,³²⁴ akkor egyértelműen Szálasi országására utal, amellyel Orbáné ezek szerint – bizonyos formai eltérésekkel – azonos karakterű. (Gömbösré vagy Imrédyre nem célozhat, hiszen ők hatalomra kerültek.) Ungváry később teljes egyértelműséggel rá is erősít erre, amikor kijelenti, hogy szerinte a „demokrácia ellen lázadó nyilas szellemiség... mérsékelt tömegei könnyen túléltették az azóta eltelt fél évszázadot”, mi több: „az 1939-ben hatalmas nyilas tömeg mégsem tűnhetett el a semmiben”.³²⁵ Az 1939-es és a 2010-es választások, illetve választók illetén egymásra vetítése (a kettő között nem kevesebb, mint 71 év telt el), ezen a ponton végképp komolytalanná teszi Ungváry fejtegetéseit. És óhatatlanul Bibó István kategóriáját, a „túlbeszült lényeglátót” jutatja az ember eszébe. Amivel azonban igencsak fölértékelnénk a szerzőt, hisz a Bibó által leírt gondolkodói típus képviselői *valóban* megragadták a valóság lényegét, s legjobbjai ezt olyan intellektuális színvonalon tették, mint *Ady Endre*. Ungváryt intellektuális ereje azonban időnként bántóan megbicsaklik. A fent idézett – nem verifikálható – kijelentéseken túl példának okáért akkor, amikor olyan oktondi kijelentéseket tesz, mint hogy a bolsevizmus nem lehet a fasizmus oka, merthogy az ellentéte, márpedig „ha valami fogalmilag ellentéte valaminek, akkor nem lehet az oka (a hidegnek nem oka a meleg...)”.³²⁶ Ezzel szemben triviális történelmi tény, hogy a fasizmus uralomra kerülésének okai között kitüntetett helyen szerepelt a bolsevista veszéllyel szembeni határozott föllépés, a fasiszták, illetve a nácik mindenekelőtt ezért nyerték el a nagytőke és a középrétegek egy részének a támogatását. (Továbbá ha nem lenne hideg, nem fűtenénk, így meleg se lenne.) Ungváryra ezzel együtt jellemző a túlbeszült gondolkodók azon tulajdonsága, hogy saját elméletüknek átütő valóságformáló erőt tulajdonítanak. „Az orbáni rendszer megbuktatásának záloga... hogy annak kezdjék nevezni, ami. Ha ez egyszer elkezdődik, az a vég kezdete lesz. A rendszer összeomlásának visszaszámlálása.”³²⁷

³²⁴ Ungváry: Id. mű: 13. o.

³²⁵ Uo.: 162. és 167. o.

³²⁶ Uo. 120. o.

³²⁷ Uo. 213. o.

Hasonló ambíciót sejtet Magyar Bálint alapállása is. „Egy nevesincs rendszerrel nem lehet még személyes viszonyt sem kialakítani, nemhogy politikait. Ha képtelenek vagyunk megragadni a saját valóságunkat, akkor mások valóságának foglyaivá válunk... A saját értékrenden alapuló nyelv a legelső és egyben kikerülhetetlen lépés a saját identitásunk és szabadságunk felé.”³²⁸ A rontást megtörő varázsige őnála: a *maffiaállam*. E megnevezéshez a korrupció legalsó szintjétől indulva, lépésről lépésre jut el Magyar.

Az egyszerű korrupció az, amikor valamely állami döntéshozó nem a közérdek, hanem valakinek a magánérdeke javára dönt, amiért anyagi ellenszolgáltatásban részesül. Ilyesmi a legjobb demokráciákban is előfordul, de csak kivételként, ami erősíti a szabályt: a korrupciót az állam üldözi. Ha bűnözői csoportok korrumpálnak állami tisztségviselőket, eljutva akár a legmagasabb szintekig (rendőrkapitány, képviselő, miniszter), és a korrumpálás mellett fenyegetést is alkalmaznak, akkor már a szervezett alvilág tevékenységéről van szó. A maffia polipjáról, amelynek csápjai behatolnak az államhatalomba. Ha ennek során lényegében teljes állami intézmények vagy szervek vezetésére is döntő befolyást tudnak gyakorolni, akár saját embereik pozícióba juttatásával, akkor már state capture-ről az állam foglyul ejtéséről beszél a korrupciós szakirodalom. De még ebben a szélső esetben sem válik kérdésessé, hogy az állam egésze, annak bűnüldöző szervei üldözik az ilyen gyakorlatot, s a felszámolására törekszenek. Magyar Bálint szerint ennél egy fokkal följebb van az, ami Magyarországon történt: egy szervezett csoport politikai úton, választások révén szerezte meg az államhatalom vezetését, amelyet aztán mindenekelőtt a saját vagyongyarpodása érdekében működtet. Itt már nemcsak, hogy nem üldözi az állam a közjavak eltulajdonítását, de a törvényhozás és a kormányzás célirányos használatával, továbbá az igazságszolgáltatás blokkolásával legalizálja is a lopást. Roppant szellemes szóalkotással ezt nevezte Orbánék első ciklusa idején Magyar a „*szervezett felvilág*” uralmának, majd erre rálicitálva maffiaállamnak.

A maffiaállam azonban (bevett angol kifejezéssel) tipikus overstatement, sőt (latinul) *contradictio in adiecto*. Azaz önellentmondás, olyan állítás, amely

³²⁸ Magyar Bálint: Magyar polip – a posztkommunista maffiaállam. Budapest, 2013. Noran Libro. 9. o.

magában hordja saját cáfolatát. Magyarul: fából vaskarika. Hiszen a maffiatevékenység törvénytelen, illegális, hatóságilag üldözendő, aminek egy legális kormányzatra vonatkoztatva nincs értelme, még önkényuralom esetén sem. Magyar maffiázásával ráadásul hasonló gond van, mint Ungváry fasisztázásával: oly mértékben túlzónak, durvának, igaztalannak tűnik még a rezsim ellenfelei számára is, hogy visszahőkölnek tőle. Hiszen a közvélemény számára a mozifilmek nyomán telik meg tartalommal a maffia kifejezés, amelynek hallatán rablásra, zsarolásra, lövöldözésre, kegyetlen erőszakra, hidegvérű gyilkosságokra, véres leszámolásokra asszociál – és arra gondol (joggal), hogy mindezek a legkevésbé sem jellemzik az Orbán-rezsim működését.

Magyar abból indul ki, hogy a szóban forgó rezsim azonosítására tett kísérletek korábban egyfelől a demokrácia–diktatúra fogalmi tengelyen próbálták kijelölni az orbáni uralom helyét, másfelől történelmi analógiákkal kísérleteztek. Az első esetben szerinte mennyiségi kritériumok alapján (pl. mennyire sérül a hatalommegosztás, mennyire korlátozott a sajtó, a szabad választás stb.) próbáltak egy valójában új minőséget meghatározni – ami nem lehetett sikeres. A második esetben pedig (pl. „feudális” rendszer, „pártállami” rezsim, „fasisztoid” berendezkedés, „új Horthy-korszak”) metaforákat használtak, amelyek ugyan alkalmasak az Orbán-rezsim egy-egy fontos és lényeges vonására rávilágítani, de annak egész valóját nem tudják megragadni. A dologban az a vicces, hogy a maffia, illetve a maffiaállam maga sem egyéb, mint analógia, metafora, tehát Magyar terminológiájának ugyanaz a gyengéje, amit ő másoknál kifogásol.

Gyengéje továbbá, hogy a maffia szerveződése és működése közismerten vérségi, családi, illetve nemzetiségi alapon történik, amiről a Fidesz esetében szó sincs. Ezen nem változtat az apa bányavállalkozásainak állami kedvezményezése, továbbá Orbán egyik lányának és vejének bevonása a családi vagyongyarapításba: szerte a világon hasonlóképp figyelhetők meg a legtöbb diktátor, illetve autokrata körül. Ám ez édeskevéssé ahhoz, hogy kapcsolatba hozhatók legyenek a maffiával. A vérségi alapon szerveződő hálózat hiánya nem pótolható olyan kényszeredett verbális áthidalással sem, amilyenre Magyar a „fogadott család” terminus használatával tesz kísérletet. A Fidesz minden kétséget kizáróan *politikai pártként* működött kezdettől fogva; egyre professzionálisabban, egyre ridegebb haszonelvű politikai számítások alapján. Eredményességének sokáig egyik fő oka volt az a különleges kohézió,

amely a zárt csoportjellegből, a szakkollégiumi genezisből eredt. A párt utóbb oligarchizálódott,³²⁹ majd karizmatikus vezérpárttá vált, amely változások egyike sem teszi indokolttá a „maffiaizást”.

Magyar helyesen mutat rá – s ezt valóban ő tette meg legelőször –, hogy a fideszes politikacsinálás legfőbb specifikuma a hatalmi törekvések és a vagyonszerző törekvések szimbiózisa. Ezek egyenrangú, egymást elősegítő és előfeltételező célok: a hatalomszerzés célja a pénzszerzés, a pénzszerzés célja a hatalomszerzés, illetve megtartás. Mindez korábban összhangban volt a valamennyi releváns hazai pártra (így különösen az MSZP-re, de az SZDSZ-re is) jellemző illegális pártfinanszírozási gyakorlattal, s az ehhez kapcsolódó privát politikusi gazdagodással. Ám egy idő után (konkrétan 1998-tól) a Fidesz esetében ez túlment a többi pártra jellemző gyakorlaton, 2010-től pedig végletes formákat öltött. Minderre – még egyszer mondom – briliáns szövelemény volt Magyartól a „szervezett felvilág”, de az ezt tovább fokozó „maffiaállam” már kontraproduktív túlzás és tévedés.

Ahogy tévesnek kell tekintenünk ennek „posztkommunista” jelzőjét is. Magyar szerint ez arra utal, hogy a szóban forgó rezsim „az állami tulajdon monopóliumával párosuló egypárti diktatúra bomlása nyomán jött létre”. Ennek következtében „az új hatalmi-gazdasági elit jelentős részben a korábbi párt- és titkosszolgálati elitből vagy annak környezetéből verbuválódik”.³³⁰ Ez lehet, sőt biztosan igaz a szovjet utódállamokban létrejött autokráciák esetében, de triviálisan nem igaz a 2010 utáni Orbán-rezsimre. Hiszen nálunk egyrészt két évtizede megszűnt mind az állam tulajdonosi, mind a pártállam hatalmi monopóliuma, amelyek helyén két évtizednyi kapitalizmus, illetve plurális politikai váltógazdaság üzemelt. A posztkommunista utódpárt 1994-es nagy győzelmét követően, a Horn-féle kétharmados uralom idején okkal lehetett volna a korábbi elitek visszatéréséről beszélni, no de 2010 után?! Hiszen a fideszes elit a legkevésbé sem a régi rezsim ha-

³²⁹ Ez esetben azt a klasszikus politikatudományos, illetve pártszociológiai szakkifejezést használjuk, amelyet *Ostrogorski* és *Michels* alkottak meg a huszadik század elején. Eszerint a pártok professzionalizálódása során szükségképpen bekövetkezik a szervezeti rend hierarchikussá válása, a politikai akaratképzés felülről lefelé való érvényesülése a demokratikus keretek formális megtartása ellenére is.

³³⁰ Magyar Bálint: *A magyar maffiaállam anatómiája*. Budapest, 2015. Noran Libro. 15. és 78. o.

talmi bugyraiban verbuválódott, épp ellenkezőleg: annak ellenében jött létre. A rendszerváltozás nyomán végbement privatizáció által vagy a média demokratikus átalakulásakor radikálisan meg nem bolygatott status quot akarta fölforgatni, s ezt nagymértékben meg is tette. Ha a fideszes elit, illetve az orbáni politika számára jelzöt keresünk, akkor magától értetődőnek épp a posztkommunista ellentettje kínálkozik: a *kontra posztkommunista*.

Mindezeket túl sietek leszögezni: Magyar Bálint – továbbá a szemléletének és fogalomhasználatának büvkörébe vont számos kiváló elemző – munkája nyomán az Ungváryénál összehasonlíthatatlanul színvonalasabb, ezernyi részletében, de komplexitásában is sokkal érvényesebb leírása született meg a 2010 után kiépült uralmi rendszernek (nem utolsósorban amiatt, hogy annak előéletét, gyökérzetét is alaposan föltárta a szerző a Fidesz korábbi működését nyomon követve). Ennek a leírásnak és elemzésnek számos vonatkozását hasznosítottuk már az eddigiekben is, továbbá hasznosítani fogjuk az Orbán-rezsim természetét és működését összegezve.

Előbb azonban térjünk ki azokra a kritikai elemzésekre, amelyek a hagyományos politológia fogalomkészletét használva – azt részben megújítva – igyekeztek definiálni a 2010 utáni uralom mibenlétét. Nézzük elsőként Kornai János alapvető jelentőségű írásait. A hazai (és a nemzetközi) közgazdaságtudomány nagy öregje a diktatúra–demokrácia tengelyen helyezi el a szóban forgó hatalmi rendszert, méghozzá egy harmadik kategória, az *autokrácia* – előző kettőhöz kapcsolt – definiálásával.³³¹ Kornai táblázatba foglalva, tíz pontban veti össze a három uralmi forma jellemzőit. Csak a fontosabbakat sorolom, némiképp rövidítve.

A demokráciában a parlamenti ellenzék szabadon működik, többpárti választások vannak, az ellenzék valós győzelmi eséllyel indul a választásokon, a kormány tehát békés, intézményes módon leváltható. Az autokráciában is van parlamenti ellenzék és többpárti választás, de az ellenzéknek nincs esélye győzni, a kormány tehát nem váltható le békés, intézményes úton. A diktatúrában nincs legális ellenzék, nincsenek többpárti választások, a kormány intézményes leváltása itt föl sem merülhet.

A demokráciában működnek a hatalommegosztás intézményei (a fékek és ellensúlyok rendszere); az autokráciában ezek gyengék, és a központi

hatalom uralja őket, működésük jobbra szimulált; a diktatúrában ilyen intézmények nincsenek. A demokráciában a sajtó szabad; az autokráciában korlátozott; a diktatúrában nincs szabad sajtó. A demokráciában a civil szféra erős, fellép a kormánnyal szemben is; az autokráciában gyenge és korlátozott; a diktatúrában a működése tiltva van.

A demokráciában nem létezik állami terror; az autokráciában ugyan csak nincs ilyen, de szórványos hatalmi önkény előfordul (politikai indíttatású perek, bebörtönzés, akár gyilkosság); a diktatúra viszont üzemszerűen alkalmazza a terrort (kivégzések, tömeges bebörtönzések stb.).

Az autokrácia eszerint tehát a diktatúra és a demokrácia között elhelyezkedő uralmi forma. A *hatalombirtoklás* felől nézve – a formálisan létező demokratikus intézmények (díszletek) ellenére – közelebb áll a diktatúrához, amennyiben a demokrácia legfőbb kritériuma, a kormány leválthatósága nem érvényesül. A *hatalomgyakorlás* felől nézve azonban döntő különbség a terror hiánya, ami a társadalom számára az autokráciát sokkal élhetőbbé teszi a diktatúrához képest, ami nem mennyiségi, de minőségi különbség.

Kornai autokráciafogalmával valóban jól leírhatónak tűnik az Orbán-rezsim, ám annak *egyeduralmi* jellegét mégsem sikerül ez által megragadni. Márpedig alighanem ebben rejlik a lényeg, az autokrácia klasszikus jelentése ugyanis: *egyeduralom, önkényuralom*. Egyetlen személy vagy zárt hatalmi szervezet osztatlan és korlátlan uralma, amely akár a jogrend rovására is érvényesül. Jól megmutatkozik a Kornai-féle autokráciafogalom hiátusa, ha azt a Horthy-korszak vagy a dualizmus hatalmi rendszerére vetítjük rá. Mert e két korszakban is érvényesültek az általa felsorolt kritériumok: esélytelen ellenzék, eleve lefutott választások, a kormányzat leválthatatlansága, ami alapján ezek az időszakok nyilván nem minősülhetnek demokráciának. Csakhogy egyeduralomnak sem: ami egyetlen személy hatalmi akaratának végső soron osztatlan és kizárólagos érvényesülését jelenti. Horthynak semmi szín alatt sem volt efféle hatalma, a kormányzói státus (*nomen non est ómen*) a legkevésbé sem jogosította őt föl az ország kormányzására, utóbbi a parlamenti többséghez kötött miniszterelnök kompetenciája volt. Aki természetesen szintén nem autokrata üzemmódban működött, korlátozták az alkotmányos intézmények, a parlamenti többség, a jogrend, jelentős részben a sajtó, a független bíróságok és így tovább. A két világháború között is, a dualizmus korában pedig még inkább a libe-

³³¹ <http://www.kornai-janos.hu/Kornai2016-Meg-egyszer.html>

rális jogállam és a parlamentáris kormányzás keretei között működött az országot irányító hatalom. Amely az általános és titkos választójog hiánya, valamint a kormányzópárt ezzel összefüggő (továbbá anyagi, szervezeti, társadalmi és hatalmi beágyazottságán alapuló) hegemoniája és leválthatatlansága miatt nem volt demokratikus.³³²

Az Orbán-rezsim ezzel szemben deklaráltan illiberális, a jogállami korlátokat rendre átlépi, a hatalommegosztás intézményrendszere csupán nyomokban érvényesül, és minden fontos hatalmi kérdésben minden kétséget kizáróan megállapítható az egyszemélyi uralom érvényesülése. Az Orbán-rezsim tehát nyilvánvalóan egyeduralom.

Ezen a ponton érdemes bevezetni az *autoriter* hatalmi berendezkedés fogalmát, elkülönítve az *autokratikus* hatalmi berendezkedéstől. E kettőt nemcsak Körösi használja szinonimaként, de ez a pongyolaság sajnálatos módon elterjedt a hazai, sőt a nemzetközi politológiai irodalomban is. Pedig a két kifejezés között – hangzásbeli hasonlóságuk ellenére – alapvető jelentéstan különbség van: az *autoriter* szó szerint *tekintélyuralmit*, *tekintélyelvűt* jelent, az *autokratikus* pedig (mint láttuk) *egyeduralmit*, *önkényuralmit*. Az *autoriter* kifejezés nem rendszertipikus: tekintélyelvű elemek diktatórikus és demokratikus rendszerekben egyaránt fellelhetők, jellemzően valamely karizmatikus vezető (államfő, kormányfő) személyéhez kapcsolódva, ami az intézményes hatalmon túl, olykor azt fölülrva érvényesül. A maga korában tekintélyelvű vonások mutatkoztak például Bismarck Németországában vagy De Gaulle Franciaországában, nálunk pedig Horthy vagy Kádár idején. De ha csak ennyit tudnánk róluk, akkor vajmi keveset tudnánk, hisz Bismarck kormányzása nem demokratikus (általános választójog nélküli), ámde parlamentáris jellegű volt, De Gaulle-é viszont demokratikus ámde prezidenciális. Horthynak államfőként az alkotmányos jogköre elenyésző volt, informális befolyása és szimbolikus státusa viszont annál erősebb (hisz egy ezeréves királyságban töltötte be az uralkodópótlék szerepét), az *autoriter* jelző elsősorban ez utóbbira utal. Kádár ellenben egy monolitikus pártállami diktatúra élén állott, lényegében korlátlan uralmat gyakorolt (az orosz függőséget leszámítva), de hasonló

³³² A szabályt erősítő egyetlen kivétel az 1905–06-os politikai válságból adódó – egyetlen ciklusra érvényesülő – választási vereség és kormányváltás volt.

státusú pályatársaitól eltérően a zsarnoki módszerektől tartózkodva, s ez utóbbinak köszönhetően egyfajta paternalista tekintélyt birtokolva.

Aligha kétséges, az orbáni uralom is mutat autoriter vonásokat. Hiszen annak vezetője, különösen a saját táborában, rendkívüli tekintélynek örvend, és nem is habozik ennek a legmesszebbmenőkig érvényt szerezni. Ám ez a legkevesbé sem társul afféle puritán paternalizmussal, amilyen Kádárt jellemezte. (Épp ellenkezőleg: mértéktelen harácsolással párosul.) Aki tehát az autoriter jelzővel operál az Orbán-rezsim természetének meghatározásakor, az nem juthat releváns eredményre (netán nem is akar).

Kornai okfejtései mindazonáltal nagyban hozzájárultak a 2010 utáni uralom definiálásához, még ha árnyalásra is szorul az ő autokráciafogalma. A demokrácia–diktatúra szembeállításával szemben talán jobbnak tűnhet a demokrácia–autokrácia bináris kódját alkalmazni, ahol az előbbi a megosztott, korlátozott és leváltható, az utóbbi pedig az osztatlan, korlátlan és leválthatatlan uralom definíciójának felel meg. És az utóbbin *belül* képezhet két alkategóriát a nyílt, terrorista diktatúra, illetve a burkolt, puha önkényuralom.

Használhatunk azonban egy másik bevett politikatudományos terminológiát is: a *plurális* hatalom, a *hegemon* hatalom és a hatalmi *monopólium* megkülönböztetésével. Az első a parlamenti váltógazdasággal és hatalommegosztással együtt járó többszereplős demokrácia, a harmadik az ezzel ellentétes pólust képező pártállami vagy egyszemélyi autokrácia (diktatúra), a kettő között pedig a közvetett, áttételeken keresztül érvényesülő, fő- és mellékszereplőkkel (rosszabb esetben statisztákkal) a politikai színpadra vitt „illiberális demokrácia”, „irányított demokrácia”, avagy „választásos autokrácia”.

Az utóbbiak azonban már átvezetnek bennünket Szilágyi Ákos fogalomhasználatához. Kezdjük az *illiberális demokráciával*, amely kifejezés Fareed Zakaria amerikai politikatudós húsz évvel ezelőtt írt tanulmánya nyomán terjedt el a politológiai irodalomban, majd a közbeszédben is. Ez ugyancsak azt az uralmi formát akarja beazonosítani, amely valahol a hagyományos nyílt diktatúra és a klasszikus – azaz liberális – demokrácia között helyezkedik el. Ezt a később Orbán által is a „nevére vett” szisztémát azért hívják „demokráciának”, mert a benne regnáló hatalom többpárti választásokon szerzi és tartja meg a legitimitását, illiberálisnak meg azért, mert nem érvényesülnek benne a liberális jogállam alapértékei. Nincs hatalommeg-

osztás, független és szabad nyilvánosság, a civil szféra erősen korlátozott, sérül a joguralom és így tovább.

Azonnal adódik persze a kérdés: miféle demokrácia az, ahol nincs szabadság és nem érvényesül se politikai, se társadalmi kontroll a hatalom fölött. És persze adódik a válasz is: ahol hatalmi kontroll alatt tartják mindazon intézményeket és erőforrásokat (főleg a sajtót), amelyek nélkül a polgárok nem kaphatnak valós képet a kormányzat működéséről, illetve amelyek híján nem képződhet valós politikai alternatíva, ott szabad választásról, a kormányzat leválthatóságáról – azaz a demokráciáról sem beszélhetünk. Hiszen annak legelső (s egyben minimális) feltétele épp az utóbbi. Az illiberális demokrácia tehát valójában képtelenség: *contradictio in adiecto* (akár a maffiaállam). Ha pikírt akarok lenni, olyan, mint a cukor ízű só, a trágyaillatú parfüm vagy a víz alatti repülőgép. Kornai János visszafogottabb: szerinte az illiberális demokrácia olyan, mint az „ateista pápa”.³³³ Vagy mint a „népi demokrácia” mondja ugyanő, megállapítva egyúttal, hogy a demokrácia elé tett minden jelző – az egy liberálist kivéve – nem egyszerűen korlátozó, hanem valójában fosztóképző.

Ha nem fogalmi elemzést, hanem történeti megközelítést alkalmazunk, ugyanoda jutunk. Merthogy amikor a XVIII. századtól Angliában, majd a XIX. századtól a kontinensen a feudális monarchiák helyébe a parlamentáris kormányzás lépett (alkotmányos monarchia vagy köztársaság), akkor a hatalomgyakorlás jó ideig a *liberális jogállam* intézményi kereteiben működött. Érvényesült a joguralom, a hatalommegosztás, a törvény előtti egyenlőség, a sajtó- és vélemény szabadság, a gyülekezési és egyesülési jog és a többi. Ám ekkor még korántsem beszélhettünk *demokráciáról*, hiszen a társadalom túlnyomó többsége nem volt abban a helyzetben, hogy levált hassa a neki nem tetsző kormányzatot, minthogy nem volt választójoga.³³⁴ Az általános választójog csak fokozatosan, a XIX. század végétől a XX. század első fele-közepéig terjedt el, társult a liberális jogállam mellé: ekkor születtek meg a modern képviseleti demokráciák, amelyek értelemszerűen és természetesen liberális demokráciák voltak. Demokrácia nélkül tehát létezett liberalizmus (nem csupán ideológiaként vagy politikai irányzatként,

de hatalmi berendezkedésként is), liberalizmus nélkül viszont nem létezett demokrácia. Hozzáteszem: ma sem létezik, ahogy a jövőben sem létezhet.

Noha fogalmi értelemben szintén paradox jellegű, mégis termékenynek bizonyul az Orbán-rezsim természetének leírásában a Szilágyi Ákos által nagy leleménnyel használt *irányított* vagy *túlrányított demokrácia* kifejezés. Megvilágító erővel bír az általa megjelölt hatalom lényegére nézve a tréfás bevezető, amellyel Szilágyi megnyitja a maga fejtegetéseit:

„Az 'irányított demokrácia' fogalma a régi beugratós viccet idézi a kutyáról, amely csak rágott ételt eszik. 'Hogyhogy rágott ételt? És ki rágja meg neki?' 'Ő maga.' Talán csakugyan ez lehetne a válasz arra a kérdésre is, hogy 'de hát ki irányítja a demokráciát?' Ő maga. Maga irányítja magát. Ilyen egyszerű. De mi van, ha nem irányítja magát? Ha még nem tanulta meg... ha irányítatlanul sodródik a szakadék, a társadalmi katasztrófa felé? Ha eleve nem a társadalom alkotása volt... Akkor az van, hogy a bátrak, akik mernek, kikapják a távirányítót az illetéktelen kezekből, szépen államosítják azt, és maguk kezdik el nyomkodni rajta a gombokat.”³³⁵

Az árnyalt és pontos fogalmazás okán a továbbiakban is érdemes Szilágyi szövegére hagyatkoznunk: „A demokrácia olyan irányítási és igazgatási rendszer, amelyben és amellyel egy politikai közösség igazgatja ügyeit és irányítja sorsát, de amelyet – a demokrácia lényegének felszámolása nélkül – nem irányíthat semmiféle, magát a rendszeren kívülre helyező vagy a rendszer fölé toló politikai erő. Bármekkora többséget szerezzen is a törvényesen lebonyolított... szabad választásokon egy politikai szereplő... ez még nem helyezi őt a többi politikai szereplő, a már kialakult demokratikus instanciák, autonóm szervezetek, független hatalmi intézmények, maga a demokratikus rendszer fölé. Mintha legalábbis ő maga kívül lenne a rendszeren, mintha egy mégoly nagyarányú, akár elsőprős választási győzelem arra jogosítaná fel, hogy saját játékszerének tekinthesse a demokráciát, amellyel most már belátása szerint bármit megtehet, odáig menően, hogy ha azt látja jónak, akár a személyi uralom rendszerévé is átalakíthatja... választási győzelméből eredeztetve a demokratikus felhatalmazottságot a demokrácia felszámolására vagy szűkítésére. A demokratikus választásokon sok minden képezheti választás tárgyát, csak maga a demokrácia nem.”

³³³ <http://www.kornai-janos.hu/Kornai2016-Meg-egyszer.html>

³³⁴ A XIX. század közepéig a választójoggal bírók aránya Angliában 2, Franciaországban 0,5 százalék alatt maradt.

³³⁵ Szilágyi Ákos: *Túlrányított demokrácia*. Pozsony, 2011. Kalligram. 305-322. o.

Kell-e mondani: a fentiek tökéletesen ráillenek a 2010 előtti és utáni magyar helyzetre. Ahogy a továbbiak is: „Az irányított demokrácia... szóösszetétel tehát oxymoronnak bizonyul. Olyan típusú 'irányítottságra' utal, amely a demokrácia részleges, fokozatos felszámolásának felel meg. Irányított demokrácia akkor jön létre, ha valamilyen vélt, sugallt vagy szántszándékkal előidézett... válsághelyzetben a demokratikus rendszer egyik hatalomért versengő szereplője a többi szereplő fölé és a rendszeren kívül helyezve magát a demokrácia szanálójaként, a 'nemzet megmentőjeként' lép fel... Az irányított demokrácia ennyiben mindig egyetlen személy 'demokráciája', szabadsága és szuverenitása... Ebben a rendszerben a demokráciát, a demokratikus döntéshozatal egész folyamatát, összes intézményét, az egyes hatalmi ágakat, a pártokat, a helyi hatalom képviselőit, még a nyilvánosságot is egy olyan legfelső szintről irányítják, amely kívül van a demokratikus rendszeren, mintegy kívülről fogja át azt... Ez az irányítási struktúra a demokratikus akaratképzés minden szintjén – régióktól a pártrendszerig, parlamenttől az ügyészségig – létrehozza a maga közvetítéseit, beékelődik a demokrácia addig intézményszerűsített döntési-hatalmi szintjeibe. Vagyis a *kívülről, felülről* irányított demokrácia éppannyira *belülről* irányított demokrácia is... a csúcshatalom saját ágensein, kinevezettjein, kedvezményezettjein és különféle intézménypótlékain keresztül behatol az egyes hatalmi ágakba, belülről ellenőrzi az összes lényeges hatalmi szintet és színteret, anélkül, hogy ezeket formálisan is megszüntetné.

Az irányított demokráciában a hatalom... gyakorlatilag és elméletileg, azaz ideológiailag is igazoltan leválthatatlan hatalom. A pártokat leváltják, de ki merésznél leváltani a nemzetet? Ki merésznél leváltani a nemzeti összefogás rendszerét?... A választásokat nem lehet többé a véletlenre bízni: irányítani kell őket. Nem megengedhető, hogy a választások kimenetelét az oligarchák pénze és médiája vagy szegény, megteveszthető emberek ostobasága döntse el, a választások helyes kimeneteléről most már magának a demokrácia mellett pártot ütő államnak kell gondoskodnia a demokráciafolyamat biztos kezű irányításával, a választás állami programozásával, így biztosítva, hogy akiknek a versengésben alul kell maradniuk, azok a demokrácia érdekében alul is maradjanak, akiknek pedig ugyanezért győzniük kell, feltétlenül győzzenek is.”

Az utóbbi passzusok végképp nyilvánvalóvá teszik: az „irányított demokrácia” nem demokrácia, hisz nem érvényesül benne a minimális előfeltétel: a hatalom választások útján való leválthatósága. Emiatt sokkal alkalmasabbnak tű-

nik az Orbán-rezsim megnevezésére a politológiai irodalom újabb leleménye: a *választásos autokrácia*. Ezt a fogalmat *Andreas Schedler* vezette be a nemzetközi diskurzusba, aki szerint „az elektorális autokráciákban a hatalmon lévők tulajdonképpen egy színházat működtetnek, amelyben a demokrácia című darabot játsszák el”.³³⁶ Szilágyi ezt is igen termékenyen alkalmazza az Orbán-rezsimre.

„A választásos autokráciák alapkérdése az, hogy a választások – valamilyen okból – réssé válnak-e az autokrácia bástyafalán, vagy pedig a falat erősítik azzal, hogy az autokratikus rezsimet a demokratikus legitimitás mázával vonják be... A hatalmi elit a törvényhozástól az igazságszolgáltatásig, a gazdaságtól a médiáig minden területet, testületet, intézményt, szervezetet kontrollja alatt tart, és elsősorban ezeken keresztül tartja kontrollja alatt a választásokat is... A választásos autokrácia manipulációs étlapjának szinte összes bevett fogását megtaláljuk a magyar rendszerben (a választási körzetek újrarajzolása; az új választási szabályok által kikényszerített és ennyiben halvaszületett ellenzéki összefogás; az egyenlőség elvének megsértése a levélben történő szavazás jogának a külföldön élő magyar állampolgárok százezreitől való megvonásával és a kettős állampolgárságú határon túli magyaroknak való megadásával; a média teljes hatalmi kontrollja; a választókat megtévesztő álpártok tömeges választási indulásának előmozdítása és megfinanszírozása; és persze a választási technológiáknak nevezett teljes manipulációs arzenál, élén a 'fekete PR'-ral, az ellenfelet erkölcsileg, politikailag lejárató, megsemmisítő kompromittáló anyagok mediatizálásával). A legdurvább és a demokratikus látszat megőrzése szempontjából legkockázatosabb fogások alkalmazására, amilyen például a tömeges választási csalás (láncszavazás, érvényes szavazatok önkényes értelmezése stb.), semmi szükség nem volt.”³³⁷

Semmi kétség: az Orbán-rezsim a 2014-es választások ismert eredmény-nyel történő abszolválásával jól beüzemelt választásos autokráciaként látszik működni, amit egy 2018-as hasonló siker beláthatatlan időre megerősíthet.

Igen fontos karaktervonással egészítik ki az orbáni uralom természetrajzát a rezsim *pártállami* jellegéről szóló fejtegetések. Ez a vonás a kom-

³³⁶ <http://magyarnarancs.hu/kulpol/a-diktatorokat-a-belso-konkurencia-buktatja-meg-98164>

³³⁷ Szilágyi Ákos: A választás hatalma. Választásos autokrácia Magyarországon <http://www.szilagyiakos.hu/dokumentum/Szilagyi-Akos-A-valasztas-hatalma-nepszabadsag-kentaur-2014-05-03.pdf>

munista diktatúra – így a Kádár-rendszer – alapvető sajátossága is volt. Ám merőben tévesek azok a (jobbára politikai célú, illetve publicisztikus) kiszólások, amelyek valamiféle új kádárizmusként, a kommunista berendezkedés restaurálásaként próbálják azonosítani a 2010 utáni autokratikus rezsimet. Hiszen először is nincs szó a gazdaság meghatározó vagy akár csak jelentős részének a visszaállamosításáról, netán a tervutasításos irányítás újrateremtéséről. Az állam gazdasági beavatkozó szerepe nőtt ugyan, de a kapitalizmus kétségkívül megmaradt, minden torzulása ellenére is. De nincs szó a politikai szféra, az uralom monopolisztikussá tételéről sem: a hatalmi berendezkedés hegemonisztikus. Az uralkodó párt és az állam összefonódása azonban egyre kiterjedtebbé válik az idők során.

Ez utóbbit messzemenően alátámasztják Csanádi Mária megállapításai. A neves közgazdász és politológus az 1970-es évek közepe óta kutatja a kommunista rendszerek működésének politikai és gazdasági összefüggéseit, a szerkezeti elemek összekapcsolódását, továbbá a szerkezet működésének általános és egyedi vonásait, elsősorban Magyarországon és Romániában, két évtizede pedig főleg Kínában. Csanádi egy 2014-es törvénymódosítás³³⁸ kapcsán mutatott rá a pártállamosodás új korszakának kiépülésére, amely módosítás jelentősen oldotta a párttevékenységre vonatkozó tilalmat bizonyos állami (gazdasági) tisztségek betöltésénél. Az indoklás szövege szerint: „pártban betöltött tisztség ne képezhesse akadályát az egyébként szakmailag a feladatra rátermett személyek kinevezésének”. Csanádi fejtegetései az alábbi súlyos megállapításokban összegződnek: „A tilalom feloldása szervesen illeszkedik a pártállami rendszer kiépülésének folyamatába, amely során egy politikai alakulat, jelenleg a Fidesz, csakúgy, mint annak idején a kommunista pártok, fokozatosan társadalmi rendszerré alakul. A párhuzamot alátámasztják kutatási tapasztalataim és nemzetközi összehasonlító elemzéseim eredményei, ezekben a pártállami rendszert a döntési folyamatban létrejött dinamikus interaktív hatalmi hálóként írtam le. A hálót a párt, az állam és a gazdaság döntéshozói között kialakult függőségi és érdekérvényesítési viszonyok hozzák létre. A háló a kommunista párt metamorfózisából szövődik: a politikai szervezet először monopolizálja a politikai alszférát, majd az állami bürokráciát, s rajta keresztül – az államosítások révén – a gazdaságot, s mindezekkel az erőforrások elvonását és elosztását.

³³⁸ <https://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=a1400039.TV>

Hatalmi eszközei segítségével a párt ezzel párhuzamosan átnyúlik a többi alszférába, s azok szervezeteinek kereteit áttörve lefedi és monopolizálja a döntési folyamatot a pozíciókon, a tevékenységeken és a szervezeti struktúrán keresztül, valamint a párttagság és pártfegyelem révén. A döntési folyamatot lefedő háló kiterjesztésével és intézményesülésével kialakul az egész társadalomra kiterjedő függőségi és érdekérvényesítési rendszer: a politika által monopolizált hatalmi háló...

Magyarországon jelenleg egy autoriter [*helyesen: autokratikus* – D. J.] pártállami társadalmi rendszer kiépülésének... folyamata zajlik... Mindez a Fidesz esetében ugyanazt a metamorfózist – a politikai pártból rendszerré alakulást – takarja, ami a kommunista pártállamok kiépülésekor volt tapasztalható. A rendszerré alakulás folyamatában az egyes fázisok is beazonosíthatók, függetlenül a párt ideológiai háttérétől, a korábbitól eltérő történelmi és geopolitikai környezettől.

A politikai szféra monopolizálása gyakorlatilag már megtörtént Magyarországon. A parlamenti kétharmad, az országgyűlési bizottságok és az Alkotmánybíróság kormánypárti elfoglalása, az alaptörvény aktuális igény szerinti ismételt kiegészítése, a választási rendszer átalakítása, az ellenzék kompromittálása... szétforgácsolása... és működésképtelensége tette lehetővé a politikai alszféra elfoglalását. A Fidesznek eddig nem kellett ennél radikálisabb – a kommunisták által a rendszerépítéskor bevetetthez hasonló – politikai eszközökhöz nyúlnia.

A hatalmi ágak elfoglalása és összefonása szintén megvalósult, teljes mélyi átjárást engedve a politika számára az Alkotmánybíróság, a bíróságok, az ügyészség, a kormány, az állami bürokrácia, az egyházak és a helyi vezetés között. A korábban decentralizált, illetve független intézmények (a helyi önkormányzatoktól kezdve a művészeteken, az oktatáson, a kultúrán, a szociális és egészségügyi infrastruktúrán át alapítványokon, érdekvédelmi szervezeteken, energiaszektoron keresztül az állami és államosított szövetkezeti és magánbankokig) döntéseit és erőforrásait már centralizálták és monopolizálták. A jelenlegi változások már csak az alkupozíciók aktuális szempontok szerinti újraelosztását vagy a háló sűrítését jelentik a monopolizált hatalmon belül.”³³⁹

Végezetül utalnunk kell egy nagy nemzetközi sikert aratott, magyarul is

³³⁹ Csanádi Mária: a Fidesz hatalmi hálója: Egy pártból egypárt. HVG, 2014. 40. sz. http://hvg.hu/itthon/201440_a_fideszmagyarorszag_hatalmi_haloja_egy_par

megjelent munkára: William J. Dobson: *Diktatúra 2.0* című könyvére. A szerző (a *Foreign Affairs*, a *Newsweek*, a *Foreign Policy* korábbi szerkesztője, a *The New York Times*, a *The Washington Post*, a *Financial Times*, a *The Wall Street Journal* cikkírója) közel 150 ezer kilométert utazott Kínától Venezueláig, Egyiptomtól Oroszorszáig, hogy a helyszínen tanulmányozza a modern egyeduralmi rendszerek működését és az ellenük való harc lehetőségeit. Könyve a személyes megfigyelésen túl elsősorban azokra az interjúkra épül, amelyeket mindkét oldal – hatalom és ellenzék – képviselőivel folytatott. A mű ezért a legkevésbé sem száraz, elméleti szöveg: a mindennapok politikai valóságát bemutató történetek során keresztül tárja föl a demokratikus kullisszák mögött munkáló önkényuralmak természetét, de sebezhetőségüket és legyőzésük számos helyen sikerre vezető módszereit is. Megismerhetjük a Putyin-, a Chávez-, a Mubarak-, a Kadhafi-, a Milosevics-, illetve a kínai kommunista rezsim eltérő és közös vonásait, továbbá az ellenük küzdő demokratikus mozgalmak sikereit és kudarcait. Ám a konkrét eseteleírások elvezetik a szerzőt az általános tanulságok levonásához.

„Ami megváltozott, az a diktatúra természete... A mai diktátorok ráébredtek, hogy a globalizált világban a félelemkeltés legbrutálisabb eszközei – tömeges letartóztatások, kivégzések, leszámolások – alkalmazhatatlanok, s a nyomásgyakorlás finomabb módszereivel kell őket helyettesíteni. Ahelyett, hogy erőszakkal bebörtönöznék az emberi jogi szervezetek tagjait, adó- vagy népegészségügyi ellenőröket küldenek rájuk... A modern despoták nem hallgattatják el a teljes médiát, mindig meghagynak néhány kisebb kritikus hangú orgánusot.

Első ránézésre a világ számos autoriter rezsimje demokráciának tűnik... felépítése részleteiben nem különbözik az egészséges demokráciáétól... Ezért sokkal inkább azt kell megvizsgálnunk, hogy miként működnek a gyakorlatban... Ezek az államok az elnyomást demokratikus elemekkel ötvözik, és kihasználják a globális politikai rendszer minden előnyét anélkül, hogy hatalmuk veszélybe kerülne... A demokratikus álca mögé rejtőző rezsimek számára a demokratikus ellenzék látszata szükséges, sőt kívánatos, a beolvasztott ellenzéki vezetők az autokrata uralom fontos építőkövei.³⁴⁰

Semmi kétség: az Orbán-rezsimre tökéletesen ráillik a *diktatúra 2.0* minősítés is.

³⁴⁰ William J. Dobson: *Diktatúra 2.0*. Budapest, 2014. HVG-könyvek

ÖSSZEGZÉS

A hatalmi képlet az eddigiek alapján világos: nem demokráciáról, hanem autokráciáról, azaz egyeduralomról beszélhetünk, amely a jogállam szétláálása okán nyugodtan nevezhető önkényuralomnak is. Nem holmi közléplénnyel van tehát dolgunk a demokrácia és a diktatúra határán: a kettő közti vízválasztó *túloldalan* található az uralmi berendezkedés. A diktatúra felőli lejtőn. A működés során minden fontos ügyben egy személy akarata érvényesül, érdemi ellensúly és kontroll nélkül. Nem a hatalom igazodik a joghoz, hanem a jog a hatalomhoz. A rezsim urának elsőszámú célja, hogy önnön hatalmát leválthatatlanná tegye.

Mindez burkoltan és indirekt módon zajlik, a demokrácia lerombolt és kiüresített díszletei között, mellőzve a kemény hatalmi eszközöket és a törvénytelen erőszakot. Látszatra szólás- és vélemény szabadság van: bárki szabadon kritizálhatja a rezsimet, cikket írhat, hangosan tiltakozhat, szervezeten tüntethet ellene. Alapíthat politikai pártot, de bárki bármikor szabadon elhagyhatja az országot is – mindezek hatalmas különbséget jelentenek a kemény diktatúrák világával szemben. De minőségi különbség van az Orbán-rezsim és a hozzá amúgy nagyon hasonló Putyin-rezsim, illetve a posztszovjet térség hasonló uralmi képződményei között is. Magyarországon nincsenek politikai gyilkosságok, a hatalom nem öl és nem veret meg ellenzéki politikusokat, újságírókat. Ezekhez képest a nyomásgyakorlás puhább eszközeit alkalmazza: ellenfeleit nem megsemmisíti, csak megfélemlíti, elszigeteli, egzisztenciálisan ellehetetleníti. Uszító kampányokat folytat, lehengerlő propagandagépezetet működtet, a nyomasztó erőfölény jegyében zajló manipulált választásokon pedig újra és újra szert tesz a demokratikus legitimáció látszatára. Utóbbira szüksége van, hiszen saját magát a hívei és a nyugati világ előtt is demokratikusnak maszkírozza: csak így maradhat az Európai Unió és a NATO számára anyagi előnyöket nyújtó közegében.

A választási rendszer és annak tágabb kontextusa erősen manipulált. A demokratikus uralom többségi felhatalmazásból származik, az orbáni szisztéma viszont a *legnagyobb kisebbség* aktivitásán és mobilizálásán alapul

az egyfordulós választásokon, miközben a többség fragmentált és demobilizált. Amíg ez a szisztéma – nem utolsósorban a kétoldali ellenzék közti áthidalhatatlan szakadék miatt – működik, addig csupán enyhe hatalmi nyomás érvényesül a voksolásnál, nem kell durvább csalásokhoz folyamodni, a párturalom alá vont választási szerveket visszaélészerűen működtetni. De eljőhet még az ideje ennek is.

Politikai céljai elérése érdekében a rezsim fölhasználja az igazságszolgáltatást is. Az ügyészség nem üldözi a hatalomhoz kötődő anyagi természetű bűncselekményeket, miközben politikai céllal törvénysértő eljárásokban emel vádat ártatlanokkal szemben. Előzetes letartóztatásba, börtönbe küldi, illetve ezzel fenyegeti őket, ha érdekei úgy kívánják. Ennek szolgáltatába állítaná a bíróságokat is, egyelőre fél sikerrel. A politikai célzatú büntetőperek gyakorlata a diktatúrák fegyvertárához tartozik, noha Orbánék egyelőre korlátozottan élnek ezzel. Ám rutinszerűen veszik igénybe az államhatalom szinte teljes arzenálját ellenfelekkel szemben: célirányosan működtetik a törvényhozást, az adóhatóságot, olykor a rendőrséget, s ha kell, a TEK-et is.

A rezsim időnként túlmegy a joggal való visszaélésen, és jogon kívüli erőszakot alkalmaz: *erőembereket* a pártszékház védelmében, ellenzéki népszavazás megghiúsítására vagy civilek ellen. (2006 őszén ezt az eszközt már ellenzékben is igénybe vették, még hozzá brutális erővel és hatékonysággal.) Történtek ugyan a politikával összefüggő rejtélyes halálesetek is, de ezzel együtt kijelenthető: Orbán kezéhez nem tapad vér.

Az egyre növekvő hatalomkoncentráció és a fokozódó önkény láttán újra és újra fölmerül azonban a kérdés: vajon a jövőben nem lépi-e át az autokratikus rezsim a burkolt önkényuralom és a nyílt diktatúra közti határvonalat. Kétségtelen: a hatalmi logika, az efféle folyamatok öntörvényűsége errefelé mutat. Ami 2017-ben a nyilvánosság korlátozása terén történt, az több mint aggasztó. Okkal gondolhatjuk, hogy Orbán a hatalma megőrzéséért szinte bármit – és bárminek az ellenkezőjét – hajlandó lenne megtenni.

De nem tehet meg bármit. Abban a nemzetközi erőterben, ahol a jelenlegi rezsimet (és annak demokratikus homlokzatát) fönttartja, tehát az Európai Unióban és a NATO-ban inkompatibilis lenne egy nyílt diktatúra (amit többé nem lehetne demokratikusnak hazudni). Ez pedig olyan

anyagi erőforrások elvesztését jelentené, ami a mai tudásunk szerint hamarosan finanszírozhatatlanná és fenntarthatatlanná tenné Orbán uralmát. Aki bizonyosan számot vetett mindezzel. Hisz megpróbált kilépni ebből a kalodából: a „keleti nyitás” kísérlete mögött nyilván efféle megfontolások húzódtak meg. De ez a kísérlet anyagilag, gazdaságilag nem igazolta a hozzá fűzött reményeket. Sem a kínaiak, sem mások nem akarják pótolni a nyugati integráció által biztosított hatalmas anyagi erőforrásokat. Ők a szükséges mértékben sosem fognak megfinanszírozni semmiféle Orbán-rezsimet: se választásos autokráciát, se nyílt diktatúrát. Putyinnak is csak EU-tagként lehet szüksége Magyarországra, csakis ennek szánhat trójai faló szerepet, egy Európából kilökődő fél diktatúrával nincs mit kezdenie – olyanból van neki elég Belorussziától Kazahsztánig és tovább.

Márpedig az Orbán-rezsim hosszabb távon nem lehet meg külső finanszírozás nélkül. A Putyin-rezsimmel és a posztsovjét térség más hasonló autokráciáival szemben nem rendelkezik ugyanis olyan erőforrásokkal, mint a kőolaj- és a földgáz-kereskedelem visszaállamosításából származó exportbevételek, amelyek egy része (megfelelő világpiaci árak esetén) a lakossági fogyasztás és életszínvonal szerény szinten tartására fordítható. S ha már itt tartunk, különbséget jelent az a (mégannyira devalválódott) parlamentáris tradíció és nyugatos szellemi hagyomány is, ami Magyarországon több évszázados múltra tekint vissza, a szűken vett posztsovjét térségből pedig teljes mértékben hiányzik. Ahogy hiányzik az a középosztály is, amely a demokrácia bázisát jelentheti, s amely nálunk szétziláltsága és végtelen megosztottsága ellenére mégiscsak létezik. Lehet, hogy a magyar társadalom nem tudott élni a liberális demokráciával, és úgy fest, hogy élni tud egy demokratikusnak álcázott autokráciában is, de egy nyílt diktatúrát aligha viselne el újra.

*

Az Orbán-rezsim karakterét azonban csak félig adja meg a hatalmi képlet leírása. Régóta nyilvánvaló: a Fidesz egy olyan konzorcium, amelynek két – egymással szorosan összefonódó és egyformán fontos – „vezető üzletága” van: a politikai és a „gazdasági”. A kettő szoros szimbiózisban működik. Láttuk, hogy e tekintetben meghatározó szerepe volt Simicska Lajosnak:

az ő személyisége, illetve tevékenysége nélkül a Fidesz nem lett volna azzá, amivé lett – ahogy az Orbán-rezsim sem, sőt maga Orbán Viktor sem. Láttuk, e tekintetben unikális jelenséggel van dolgunk a magyar politika-történetben. Mert annak ellenére, hogy a korrupció mindig is átszötte a hazai parlamentáris kormányzás különféle időszakait, az első számú vezetők fölötté álltak ennek. Eszközként tudomásul vették, sőt fölhasználták a korrupciót uralmuk működtetése érdekében, de célként, főleg elsődleges uralmi célként sohasem szerepelt náluk a személyes vagyonszerzés.

Orbán és Simicska egzisztenciálisan nagyon mélyről jöttek. Elsőgenerációsok, parvenük, úgazdagok – politikai és anyagi értelemben is. Az ebből fakadó mohóság és gátlástalanság elképesztő mértékben intézményesült a párt, illetve a rezsim karakterében és működésében. Ahogy Urbán László mondta: „itt egy olyan rezsim épül, aminek van egy saját logikája, és ennek a célja egyértelműen az államon átáramoltatott pénzek minél hatékonyabb lenyúlása... A berendezkedésünk alkotmányos alapjaitól kezdve az egész jogrendszert ártírták annak érdekében, hogy újrarajzolhassák a magyar gazdaság tulajdon- és erőviszonyait... és az egészhez rendkívül kifinomult érzékkel fel tudják használni a politikai demagógia széles eszköztárát. A legnagyobb újdonság... hogy ezt a folyamatot az EU keretei között úgy le lehetett vezényelni, hogy a folyamat jogszerűsége kívülről szinte megkérdőjelezhetetlen...”³⁴¹

Keresetlenebb szavakkal, de nem kevésbé lényeglátó módon érzékeltette a rezsim működésének természetét egy másik „belülről jött” ember, Hadházy Ákos: „Magyarországon nem kormányzás folyik, hanem propaganda, a Fidesz nem kormánypárt, hanem propagandapárt. Minden szellemi és anyagi energiájukat abba ölik, hogy eltereljék a figyelmet a valódi problémákról, a disznóságokról és a gigantikus lopásról... A Fideszen belüli belső feszültség inkább csak arról szól, hogy akik keveset lopnak, haragszanak azokra, akik sokat tudnak lopni. Ezt a rendszert a pénz tartja össze, és az, hogy valamenynyit mindenki kap... Mindenkit fognak valami ’jóssággal’. Ez a rendszer akkor fog belülről szétmenni, ha elfogy a pénz. De akkor robbanásszerűen...”³⁴²

Urbán és Hadházy szavai csak megerősítik a jól dokumentált, régóta nyilvánvaló, mégis döbbenetes tételt: az Orbán-rezsim (Simicskával és nélküle)

³⁴¹ http://index.hu/gazdasag/2017/04/04/urban_laszlo_ner_paks_momentum_orban_viktor_eotvos_csoport/

³⁴² <https://zoom.hu/2017/09/21/hadhazy-akos-nem-felek-lazar-janostol>

rablóbandaként működik. Ez a kijelentés önmagában is roppant súlyosnak tűnik, de a dolog valódi súlya egy történelmi visszapillantás révén érzékeltethető. Az állam rablóbandaként való működéséről ugyanis bő másfélezer éve megfogalmazta már a maga tételét *Aurelius Augustinus*, akit a kereszténység *Szent Ágostonként* tisztel. *Bibó István* őt tekinti a modern nyugat-európai demokratikus államfejlődés elméleti megalapozójának. Ezt írja róla:

„Valami egészen döntő változás kezdődik a keresztény, és pedig a nyugati keresztény államelmélet kezdetével. Szent Ágostonnak a *De Civitate Dei*, az Isten városáról, az Isten államáról szóló műve jelzi ezt a fordulatot... Mai szekularizált szóval ezt a tételt úgy fejezhetnénk ki, hogy a hatalom igazolásra szorul, a hatalomgyakorlás csak valamilyen morális célja révén kaphat igazolást, nyerhet felmentést...”

Szent Ágoston államelméletétől... az európai politikai fejlődés a hatalom szüntelen önigazolásának és moralizálódásának a története... A hatalmi helyzet tényleges állapotból szereppé, funkcióvá válik, ami azzal a fontos következménnyel jár, hogy a gonoszság, az igazságtalanság immár nem merő rosszalló jelző egy-egy uralkodó neve mellett, hanem olyan körülmény, mely a szerepet, a társadalmi funkciót... is semmivé teszi.”³⁴³

Esszenciális tömörséggel fejezi ki ezt a *De Civitate Dei* híres mondata: „*Igazságosság hiányában mi egyebek a királyságok, mint nagy rablóbandák?*”

Ennek kapcsán írta *Christoph Horn*, a bonni egyetem filozófiaprofesszora: „Mert a rablóbanda is mi egyéb, mint parányi birodalom? Ez is embekekből álló csapat. A vezér parancsolata kormányozza, a közösségi egyezés fűzi össze, és a megállapodás szerint osztzkodnak a zsákmányon. Ha egy ilyen gonosz banda az elvetemült emberek csatlakozása által annyira megnövekszik, hogy már bizonyos vidéket a kezébe kerített, akkor letelepszik, városokat foglal el, népeket igaz le, és felveszi a királyság többet mondó elnevezését... nem mintha megszűnt volna kapzsisága, de most már nem lehet emiatt megtorolni.”³⁴⁴

Szent Ágoston, illetve *Christoph Horn* a római birodalom IV–V. századi fölbomlása idején keletkezett államalakulatokról beszélt. Amelyek barbár mivoltukban morális és jogi korlátok nélkül, sima rablóbandákként mű-

³⁴³ *Bibó István*: Az államhatalmak elválasztása egykor és most. In.: Válogatott tanulmányok. Magvető Kiadó, Budapest, 1986. II. kötet 371. és 374. o.

³⁴⁴ Idézi *Lendvai L. Ferenc*: <http://www.galamuscsoport.hu/tartalom/cikk/17653>

ködtek annak idején. A másfél évezredes nyugati fejlődés eredményeképpen azonban az uralkodó elit önkényes hatalmi és anyagi céljait szolgáló egykori barbár állam *a társadalom javát szolgáló* demokratikus állammá alakult át.

Ezen az úton a magyar társadalmi és politikai fejlődés is előrehaladt ezeréves története során, hogy (a XX. század rettenetes önkényuralmi kitérőit követően) a rendszerváltozással elérkezzen a nyugati demokratikus államfejlődés korszakába. Ám két évtized múltán súlyos válságba jutott, s a 2010-es fordulattal – modern viszonyok között – morálisan visszazuhan a Szent Ágoston korabeli barbárság állapotába. Ahol a társadalom szolgálata, a jó kormányzás – egyáltalán a kormányzás – háttérbe szorul, vagy egyáltalán nem működik. Ahol szakpolitikai programok helyett legfőljebb propagandaprojektek futnak, a kormányzati hatalmat birtoklók elsőszámú célja pedig – önnön hatalmuk megerősítésén és megtartásán túl – a saját vagyoniuk gyarapítása: az államszervezet célirányos működtetésével zajló, üzemszerű rablás. (Történik pedig mindez a hazai keresztény egyházak áldásával.)

*

Maradva a történelmi perspektívánál érdemes összevetni az Orbán-rezsim hatalmi erejét és operativitását a polgári átalakulás előtti magyar államéval: a feudális rendi monarchiáéval. Tegyük föl azt a pofonegyszerű kérdést, hogy a XIX. század első felében *I. Ferenc* vagy *V. Ferdinánd* vajon törvényerőre tudta-e emelni *48 óra leforgása alatt* a maga hatalmi akaratát? Át tudott-e nyomni egy törvényt a pozsonyi országgyűlésen? Szó sincs róla: ehhez hosszú hónapok, de inkább évek kellettek. Orbánnak viszont ez a mai parlament esetében semmilyen nehézséget nem okoz! Vagy tegyük föl azt a másik kérdést, hogy képeznek-e a mai, tulajdonuktól és jogaiktól megfosztott – ráadásul országszerte fideszes – önkormányzatok ahhoz hasonló hatalmi ellensúlyt, mint egykor az ellenzéki vármegyék? Szó sincs róla, természetesen. Semmi kétség: Orbán Viktor tényleges hatalma összehasonlíthatatlanul nagyobb, mint az egykori feudális uralkodóké volt.

Azt már láttuk, hogy a dualizmus vagy a két világháború közti korszak parlamentáris rendszerében sem létezett a maihoz fogható centrális egyszemélyi uralom. Tegyük ehhez hozzá most még valamit. Ismét pofonegyszerű kérdések következnek. Elképzelhető lett volna-e a Horthy-korszak idején,

hogy az államfő, a kormányfő és a parlament elnöke egyaránt a fiumei tengerészeti akadémia egykori kollégiumi szobatársai közül kerüljön ki, a bíróságok fölött pedig a negyedik fiumei haver (szintén fiumei) neje diszponáljon? Ugye, nem? Nos, az Orbán-rezsimben ez a helyzet! Az a helyzet, hogy a napjainkra kiépült hatalmi rendszert monolit voltában csak a kommunista pártállami diktatúrák múlják fölül. A Rákosi- és a Kádár-rezsim. Csakhogy az ő névadóik szuverenitását messzemenően korlátozta a szovjet birodalom, amelynek ők csupán a hazai helytartói voltak. A nagyhatalmú, rettegett diktátor Rákosit 1953-ban kirendelték Moszkvába, ahol üdvölte közölték vele, hogy mostantól nem ő, hanem Nagy Imre a miniszterelnök. 1956 nyarán ugyanő néhány órát kapott arra, hogy összecsomagoljon, majd feleségstül repülőre rakták, és elvitték az országból, ahova vissza sem térhetett többé. Ugye, fölösleges föltenni a buta kérdést, hogy manapság – mondjuk az EU és Orbán relációjában – bármi hasonló előfordulhatna-e...

*

Továbbra is a történelmi perspektívánál maradva térjünk vissza ismét a modern nyugati liberális demokráciákhoz. Mint láttuk, ezek két alapvető politikai intézmény találkozásából születtek meg a XIX. és a XX. század fordulóján: a már régóta létező *liberális jogállam* és az *általános választójog* összekapcsolódása hozta őket létre. Az első világháború eltakarította az útból a régi feudális dinasztiákat: a Romanovokat, a Hohenzollerneket, a Habsburgokat, és kezdetben úgy tűnt, a győztes nyugati antant hatalmak liberális demokrata politikai berendezkedése lehet a minta a háború után akár egész Európa számára. Ám hamar kiderült, hogy a kelet-, a dél- és a közép-európai térség súlyos gazdasági és társadalmi nehézségei közepette a liberális demokrácia nem tud gyökeret verni és tartósan fennmaradni. Oroszországban villámgyorsan elbukott az eleve reménytelen demokratikus kísérlet, s átadta helyét egy baloldali totális diktatúrának. A másik póluson pedig hamar létrejött ennek jobboldali ellentétpárja, előbb Olaszországban, majd a gazdasági világválság után Németországban is. A térség legtöbb államában pedig – így Magyarországon – csupán korlátozott formában, hegemonisztikus hatalmi struktúrában tudott fennmaradni a parlamentarizmus.

Az újabb világegés elpusztította a jobboldali totalitarizmust. A nyugati országokban, majd Közép- és Dél-Európa egy részén is több évtizedes gazdasági konjunktúra, tartós növekedés következett. Ennek bázisán pedig megszületett a *jóléti állam*, amivel a liberális demokrácia rendkívül szilárd gazdasági és társadalmi alapokra került még az olyan múltú országokban is, mint Németország. A sűrű kormányváltások ellenére stabil maradt az olasz demokrácia, majd a demokratizálódás elérte Spanyolországot, Portugáliát, Görögországot és így tovább.

Mindez jelzi, hogy a liberális demokrácia törékeny képződmény: politikai intézményei csak megfelelő gazdasági, társadalmi és kulturális feltételek közepette képesek jól működni. A nemzetközi politológiai irodalomban a fölismerés nyomán jelent meg a „*beágyazott demokrácia*” (embedded democracy) fogalma és koncepciója (Wolfgang Merkel).

A szovjet rendszer válsága, majd csődje az 1980-as '90-es évek fordulóján elhozta a liberális demokrácia terjedésének újabb hullámát: a poszt-szovjet térségben mindenütt demokratikus rendszerváltozások következtek be, amely folyamatban Magyarország élenjáró volt. *Fukuyamával* együtt sokan hittük, hogy ezzel elérkezett „a történelem vége”, a liberális demokrácia világméretű győzelme.

Ez az optimizmus azonban túlzottnak bizonyult. Igazolódott a „*beágyazott demokrácia*” elmélete: a Nyugaton remekül teljesítő politikai intézményrendszer a világ gazdaságilag és társadalmilag szerencsétlenebb részén rosszul teljesít, hosszabb távon akár bukásra van ítélve. Hogy ez mennyire így van, arról Kornai János már idézett tanulmányában találunk súlyos adatokat. Ezek szerint a 47 ún. poszt-szocialista ország népességének ma mindössze 10 százaléka él demokráciában, csaknem 15 százaléka autokráciában, közel 70 százaléka pedig diktatúrában.³⁴⁵ Az olyan országok, mint Kína vagy Kuba egyáltalán nem is estek át a demokratikus rendszerváltozáson. De Oroszország és a Szovjetunió legtöbb volt tagállama igen, ám ezekben rendre visszarendeződés történt, és minimum autokrácia jött létre (ez alól csak a három balti állam jelent kivételt). Szilárdabbnak tűnnek a demokrácia pozíciói a nem szovjet utódállamok-

³⁴⁵ A maradék Kornai szerint nem egyértelműen besorolható. <http://www.kornai-janos.hu/Kornai2016-Meg-egyszer-a-rendszerparadigmarol.pdf>

ban, bár volt idő, mikor egyikben-másikban fölmerült az autokratikus irányváltás lehetősége, ahogy *Meciar* idején Szlovákiában. Ám éles antidemokratikus fordulatra eddig egyedül az orbáni Magyarországon került sor, de nem kis mértékben az orbáni mintát követve ebbe az irányba tart Kaczynski Lengyelországa is.

Mindkét ország és mindkét politikai vezető a demokratikus rendszerváltozás élharcosa volt annak idején. Kaczynskit a jelek szerint erős jobboldali elkötelezettsége, ortodox konzervativizmusa, politikai fanatizmusa viszi a demokrácia korlátozása felé. Orbán esetében azonban szó sincs ilyesmiről. Ő a mértéktelen hatalomvágya és a mértéktelen gazdagodási vágya miatt lett egykori demokratából cinikus autokratává, a demokrácia sírásójává.

Már 2002 után fölmondta a politikai elitben addig általánosan elfogadott demokratikus konszenzust, s az ellenzék vezéréként azon munkálkodott, hogy a magyar társadalom ne csupán a kormányzat, hanem a rendszer kudarcaként élje meg, ami az országban történik. Bojkottált mindent, amit a kétharmados törvények révén csak tudott, aláásva ezzel fontos közintézmények működését. Populista uszítóként 2006-tól már arra törekedett, hogy amikor végre kezébe kerül a hatalom, a magyar nép már csöppet se sajnálja a fölszámolt demokráciát.

A magyar társadalom zöme úgy élte meg a rendszerváltozást és az azt követő demokratikus korszakot, hogy az elnyert szabadság fejében elvesztette biztonságérzetét. Márpedig az utóbbit többre tartja az előbbinél. Orbán 2010 után a biztonság látszatát kínálta az általa elvett szabadság helyett.

*

Az orbáni uralom működésének megértéséhez érdemes abból kiindulni, amit ő maga mondott a *hatalompolitikai rendszerek* természetéről. Noha 2009. szeptember 9-én Kötcsén konkrétan az összeomlás előtt álló baloldali szisztémáról beszélt, általános érvényű tételeket fogalmazott meg: „Minden hatalompolitikai rendszer újratermelésre szorul... Három dologgal kell etetni, hogy újratermelődjön: pénzzel, ideológiával és szavazattal.”³⁴⁶

³⁴⁶ <http://www.fidesz.hu/hirek/2010-02-17/meg337rizni-a-letezes-magyar-min337seget/>

Kezdjük a pénzzel. Ez a hatalmi működés elsődleges célja, ez biztosítja a szervezet legfőbb kohéziós erejét is. A rezsim közvetlen haszonélvezőinek kettős köre a legkülönbébb politikai és közéleti tisztségek betöltőit, illetve a hatalom különféle szintjeihez szorosan kötődő gazdasági szereplőket foglalja magába. A politikusok (a kormányfőtől az önkormányzati képviselőig) legális pozíciójuk célirányos fölhasználásával szereznek jórészt illegális vagyont – tisztelet a kivételnek. Az illegális vagyonszerzés *strómanok* alkalmazását teszi szükségessé, akik a szervezet csúcsán álló vezért szolgálva forma szerint dúsgazdagok (Mészáros, Garancsi, Vajna), valójában inkább vagyonkezelők.

A rezsim tágabb hatalmi köre sokszínű és tagolt. A politikusokon túl a rezsimhez kapcsolódó közigazgatási, hatósági, társadalmi, gazdasági, művészeti és ál civil stb. szervezetekben, intézményekben álláshoz jutók népes táboráig terjed. Közülük sokan nem részesülnek direkt módon az üzemszerű rablás hozadékából, de a jó fizetés, a biztos egzisztencia a rezsimhez köti őket és családtagjaikat.

A politikai mellett a közvetlen haszonélvezők másik körének csúcsán az oligarchák állnak. A pozíciójuk fordítottja a politikusokénak: ők legális gazdasági vállalkozók, akik a politikai kapcsolataik és a pénzük révén szereznek illegitim hatalmi befolyást. Legalább is így ment ez korábban. A 2010 előtti demokratikus rendszer ilyen szempontból egyre torzuló működése a politikusok és az oligarchák szimbiózisára épült, noha a Fidesz – döntően Simicska tevékenysége folytán – kezdettől fogva igyekezett elkerülni, hogy őt anyagilag támogató oligarchák befolyása alá kerüljön. Ám 2010 után a kétharmad birtokában kiépülő autokratikus berendezkedés kereteiben megtörtént az oligarchák alárendelése, korábbi befolyásuk megtörése, a rezsimbe való integrálásuk – részben még az olyan nagymogul esetében is, mint Csányi Sándor. Ahogy a hatalmi kör is rendkívül tagolt, hasonló a helyzet a gazdasági holdudvarban: a közvetlenül Orbánhoz kötődő nagyragadozóktól a kis önkormányzatok emlőin csüngőkig terjed a fideszes „tápláléklánc”.

A hatalmpolitikai rendszer ismétlődő legalizálásához, illetve legitimálásához szükséges *szavazattömeg* persze korántsem csak a rezsim közvetlen haszonélvezőitől származik. Ennek újratermeléséhez egyéb jelentős pénzforrásokra is szükség van. Az egyik ilyen pénzforrást a személyi jövedelemadó-rendszer egykulcsossá alakítása és leszállítása nyitotta meg, amely a gyermekek után járó családi adókedvezmények növelésével társult. Ez a

tehetősebbek javára, a szegényebbek kárára érvényesül, amit még az olyan kampányfogások is tetézték, mint a rezsicsökkentés, hiszen aki többet fogyaszt, annak több jut belőle.

Mindez persze jókora lyukat ütött a költségvetésen. Ennek betömésére szolgáltak az olyan unortodox bevételek, mint a magán-nyugdíjpénztárak rekvirálásából származó mintegy 3 ezer milliárd, továbbá a bankadó és a különféle ágazati különadók. Mesteri hatalmpolitikai trükkje a rezsimnek, hogy az így megrövidített cégek (például a bankok) utóbb persze az ügyfelekre terhelik a költségeket, ám az átlagember ezért már nem a kormányt hibáztatja. Orbán sohasem közvetlenül rövidíti meg a „magyar embereket”. Azt mindenki észleli, ha alacsonyabb szja-t kell befizetnie az államnak, a magasabb áfa viszont beépül az árakba, így közvetlenül a kereskedőnek, no pláne, a multiknak megy.

A hatalmpolitikai rendszer pénzzel való etetéséhez persze hozzátartoztak az olyan nagyszabású újraelosztások is, mint az állami földbérletek ügye, a nyerőgép- és kaszinó biznisz vagy a dohánykereskedelem teljes körű átrendezése. Külön említendő a „munkaalapú társadalom” ideológiai masszájának részeként a közmunkarendszer szerepe a szisztéma újratermelésében. Ez egyrészt valamelyest megemeli az érintettek jövedelmét a korábbi segélyekhez képest, ami önmagában is kiválthat bizonyos fokú lojalitást. Másrészt szorosan a rezsim alsó szintjét képező fideszes önkormányzatokhoz köti a legelesettebbeket, nagyban kiszolgáltatva őket a hatalmi kontroll és a zsarolás különféle formáinak. Harmadrészt kivívja a tehetősebbek, illetve a „keményen dolgozó kisemberek” rokonszenvét is, akik ebben az „aki nem dolgozik, ne is egyék” elv igazságát látják érvényesülni. (A dologba természetesen jócskán vegyülnek cigányellenes érzelmek is.)

Az eddigiekből is kiderült már, hogy a hatalmpolitikai rendszer pénzzel való etetése nagyszabású *ideológiai etetéssel* párosul. Az „etetés” szó ez esetben tökéletesen érzékelteti a dolog lényegét, hiszen sem Orbán, sem a politikája nem kötődik semmiféle ideológiai meggyőződéshez, ellenben a legnagyobb mértékben és a legcinikusabban használja ezeket. A rezsim a legkevésbé sem ideológiavezérelt, ám maximálisan ideológiahasználó.

Bauer Tamás szerint a fideszes ideológia kettős alapvonulata a *sérelmi antikommunizmussal* egybefonódó *sérelmi nacionalizmus*.³⁴⁷ A Fidesz

³⁴⁷ Például: <http://www.es.hu/cikk/2017-03-03/bauer-tamas/a-maffiaallam-hamissaga.html>

törzsszavazói bázisát ugyanis azok a jobboldali társadalmi csoportok alkotják, amelyeket – generációkon átöröklődve – még a trianoni békeszerződés, majd a kommunista diktatúra által okozott sérelmek állítottak 1990 táján előbb az MDF, Orbán jobbrafordulása után pedig a Fidesz mögé, illetve a (posztkommunista) baloldallal szembe. Egyrészt ez adja az anakronisztikus, ám nagyon is racionális antikommunista retorika indokát, másrészt az irredentizmus húrjain finoman játszó nacionalizmus végső értelmét is.

A történelmi múltból táplálkozó sérelmi antikommunizmus és nacionalizmus azonban túl szűk bázis volna a választásokon való eredményes szerepléshez (ahogy az a 2004-es népszavazási kudarc alkalmával kiderült). Emiatt Orbán társította ezekhez azt a *kapitalizmus*-, illetve *tőkeellenességet* is, ami a rendszerváltozással együtt járó gazdasági átalakulás nyomán ébredt a magyar társadalom azon népes rétegeiben, amelyek a privatizáció és a piaci verseny veszteségeinek érezték magukat. A populista agitáció messzemenően kiaknáta és növelte ezt az érzületet. A tőkeellenesség persze szelektív: a nacionalizmussal karöltve főleg az idegenek, a multik ellen irányul. A legutóbbi időkben új dimenziót nyert mindez a migránsüggyel és az azt kísérő egyre gátlástalanabb uszítással.

A *negatív propaganda*, a gyűlöletkeltés folyamatosan erősödő velejárója az Orbán-rezsimnek, amely abszurd módon, de hatékonyan ötvözi a gátlástalan elitista érdekérvényesítést (rablást) a populista demagógiával és a kurucos ellenzékiességgel. Orbánnak lételeme a szüntelen ellenségkeresés és a különféle ellenségekkel szembeni harc, amely harcok során ő újra és újra megvédi a magyarokat. A 2018-as választásokhoz közeledve a migránsok, illetve a Soros György elleni kampánnyal korábban elképzelhetetlen méreteket öltött az ennek jegyében folytatott állami propaganda, amelyhez fogható személyes uszításra utoljára alighanem a Rákosi-korszakban került sor „Tito, a láncos kutya” ellen.

A hatalompolitikai rendszer újratermelése jóval nagyobb távlatban is zajlik az épp soron következő választások horizontjánál. Ezt szolgálja az oktatási rendszer, továbbá a kulturális és a művészeti szféra területén megvalósuló könyörtelen expanzió. A rezsimtől független szellemi műhelyek és értelmiségiek kiéheztetése, megfélemlítése, karanténba szorítása. Ezt szolgálja a KLIK, a pedagóguskamara, a Művészeti Akadémia, a Veritas In-

tézet és a többi. A rezsim messzemenően gondoskodni kíván a káderutánpótlásáról, aminek a kulcsintézménye a régebbiek közül a Pázmány Péter Egyetem vagy az újonnan alapított Nemzeti Községi Egyetem. Ebbe a hatalmi logikába illeszkedik a civil szféra folyamatos vegzálása, korlátozása, visszaszorítása is. Szó sincs tehát arról, hogy az Orbán-rezsim megelégedne a közvetlen politikai szféra vagy az ahhoz kötődő sajtó uralásával. Hatalma tartóssá, sőt szándéka szerint véglegessé tétele érdekében ezeken túl a lehető legnagyobb mértékben ráterpeszkedik a gazdasági, a társadalmi, a kulturális és a szellemi élet minden általa fontosnak és elérhetőnek tartott területére: ennek megfelelően bár diktatórikusnak egyelőre nem, *totalitárius* hajlamúnak és igényűnek okkal nevezhető.

*

A rezsim ideológiai arculatát meghatározó gyűlöletkeltő propaganda paradox módon szervesen illeszkedik az egyházakhoz, illetve a valláshoz fűződő haszonelvű kapcsolathoz. A keresztény egyházak a nekik biztosított anyagi előnyök, főleg az oktatás terén megvalósuló expanzió fejében messzemenően partnereivé váltak az Orbán-rezsimnek. Ennek megértéséhez tisztában kell lennünk a *politikai fundamentalizmus* jelenségével.

A politikai fundamentalizmus lényege: vallás és politika összefonódása. A jelenség egyidős az államhatalommal, annak birtokosai ugyanis már a kezdetektől transzcendens legitimációval támasztották alá uralmukat. Az emberiség történetének legelső, folyam menti civilizációi istenkirályságokként működtek Keleten: az uralkodók nemcsak az istenek nevében gyakortolták despotikus hatalmukat, de maguk is közéjük számítottak. A korai teokratikus államokban egybefonódott a spirituális és a világi uralom.

A feudális középkorban az európai keresztény monarchiák szintén a kettő összekapcsolása jegyében működtek. A királyok „Isten kegyelméből” uralkodtak, hatalmukról nem alattvalóik, hanem „az Isten színe előtt” tartoztak számadással. A spirituális (pápai) és a világi (uralkodói) hatalom azonban csak összekapcsolódott, de nem nőtt össze – legalábbis a nyugati (római) kereszténység körében. A keleti bizánci ortodoxiában inkább: a világi vezető ott egyben az egyház feje is volt (cezaropapizmus). Teljesen fundamentalista alapon csak az iszlám államok működtek, működnek ma

is, ahol a két szféra egylényegű: a világi törvények valláserkölcsei alapon születnek, és így működik a hatalomgyakorlás is.

A nyugati társadalom- és politikafejlődés azonban a polgári átalakulással kilépett a vallásos keretből. Az uralkodók „felülről” eredeztetett hatalma fokozatosan kiüresedett (brit alkotmányos monarchia), esetleg meg is szűnt (amerikai vagy francia köztársaság), s a kormányzati hatalom gyakorlása idővel az általános választójog alapján létesült parlamenteknek felelős miniszterelnök (vagy a nép által választott elnök) feladata lett. A legitimitás és a felelősség is „lentől” származott, illetve „lefelé” irányult: a hatalom demokratikussá vált. A fenti átalakulásnak szerves velejárója volt a szekularizáció: az állam és az egyház intézményes szétválasztása. Magyarországon (II. József reformjait és az 1848-as polgári átalakulást betetézve) erre Wekerle Sándor első miniszterelnöksége alatt (1892-95) került sor a liberális egyházpolitikai törvények elfogadásával.

Fentiekből nyilvánvaló, hogy a demokrácia működésének alapfeltétele: a politika és a vallás szétválasztása, az egyház hatalmi szerepének megszüntetése, a szekularizáció. Mert mi is a döntő különbség a szekuláris demokrácia és a politikai fundamentalizmus világképe között? Az első abból indul ki, hogy a politika nem más (nem több!), mint a társadalomban létező különféle érdekek és értékek, törekvések és célkitűzések artikulálása, képviselete. Ezek szabályozott keretek közt zajló versenye, ütköztetése, rangsorolása, érvényre juttatása. A demokrácia világában nincs alapvető morális különbség a verseny szereplői között. Egymást ellenfélnek tekintik, akit le kell győzni, ám akivel adott esetben meg is kell egyezni, sőt – a verseny fenntarthatósága érdekében – együtt kell működni.

A politikai fundamentalizmus világa merőben ellentétes ezzel. A más értékrendet képviselő politikai szereplő itt nem ellenfél, akit le kell győzni, hanem ellenség, akit meg kell semmisíteni. Mert szembeesésként az isteni renddel, következésképp a Gonoszt képviseli: szándékosan rosszat akar az embereknek, a társadalomnak, az országnak. A politika itt nem legitim érdekek ütköztetése és rangsorolása, hanem végső morális küzdelem. Lelki és világnézeti harc, mely életre-halálra megy. A politikustól erkölcsi útmutatást várnak hívei, ő pedig teljes odaadást, feltétlen hitet kér cserébe. Hisz maga is a felsőbb hatalom küldöttje, a legmagasabb rendű igazság letéteményese, aki nem egyezkedik, nem köt alkut a Gonosszal.

Mindebből egyenesen következik az a harc, gyűlöletkeltésre épülő politikai doktrína, amely az Orbán-rezsim lényegi tartozéka – és amely szöges ellentétben áll a krisztusi kereszténység szellemiségével. Mindez azonban nemigen látszik zavarni a hazai keresztény egyházakat. Amelyek történetük során nem először szolgálnak ki önkényuralmi rezsimet – ám ezt most nem kényszerből, hanem önként, haszonelvű számításból teszik.

Ahogy Orbán részéről is egyértelműen az utóbbi jegyében történik a vallás és a hit politikai célú felhasználása. Számára az a legfontosabb, „hogy a következő választáson minden plébánián a keresztény-nemzeti koalíció mellett agitáljanak”.³⁴⁸ Igen, ez utóbbit ő maga mondta ki. Még 1991-ben, az Antall-kormány elleni (mellesleg: hamis) vádként. Ő mondta ezt is: „Szomorúan tapasztaljuk... hogy nem minden egyházi vezető ismeri föl azt a veszélyt, hogy az MDF ölelése halálos lehet az egyházakra... Hibát követnek el, ha azok szolgálatába szegődnek, akik ideológiai átnevelő tábor akarnak csinálni Magyarországból.”³⁴⁹ Stimmel ez is. Épp csak az MDF helyére kell a Fidesz szót beilleszteni.

Végezetül nem kerülhet el annak kimondása sem, hogy a rezsim ura és névadója személy szerint távol áll mindenféle istenhittől. Az ő részéről ez az egész csak cinikus képmutatás. Minden jel, minden információ erre utal, az ő egész eddigi pályafutása, emberi és politikusi karaktere ezt erősíti meg. Nemcsak a krisztusi tanítással ellentétes mindaz, amit ő képvisel. Elég csak a tízparancsolatra gondolnunk, melynek második pontja így szól: *Ne lopj!*

*

A hatalmi képlet kulcsa, alfája és ómegája természetesen Orbán Viktor. Az a politikai erő, a Fidesz, melynek révén a hatalmát megszerezte és működteti, mindeneke előtt az ő alkotása. A Fidesz a *Max Weber* klasszikus meghatározása szerinti *karizmatikus párt*. Az ilyen pártot a vezére a maga rendkívüli tekintélyével uralja. A párt célját és küldetését jelentős részben ő testesíti meg. Noha a szervezetben belül megmaradnak a demokratikus választás formális intézményei, a fontosabb tisztségek betöltése a gyakor-

³⁴⁸ Orbán Viktor: *A fiatalok és a rendszerváltás*. Népszabadság, 1991. 09. 28.

³⁴⁹ Orbán Viktor beszéde a Fidesz pécsi kongresszusán, 1992. február 7-én. In: Kéri: Orbán Viktor. 180–183. o.

latban a vezér általi delegálással vagy kooptálással történik, aminek alapja a hozzá való föltétlen lojalitás. Orbán esetében ez a pártvezetés és a frakció teljes személyi állományát érinti. Weber szerint „a hatalom alapja a vezér tisztán személyes karizmája iránti engedelmes odaadás”.³⁵⁰ A karizmatikus pártban természetesen az összes fontos döntést a vezér hozza meg. Ezen túlmenően ő a párt céljainak és alapelveinek egyetlen hivatott értelmezője, továbbá ő mindezek megvalósításának a záloga. Orbán rituálisan ismétlődő beszédei és a rádióinterjúi ebbe a mechanizmusba illeszkednek.

Orbán Fideszen belüli karizmatikus hatalma nélkül elképzelhetetlen volna az ország fölötti hegemonisztikus uralom fönntartása. A neki föltétlenül engedelmeskedő pártgépezet, illetve a hozzá maximálisan lojális személyi háló teszi lehetővé, hogy a formálisan megtartott demokratikus intézményeken keresztül is érvényesíthető legyen az ő szinte korlátlan hatalmi akarata. Ahogy mondani szokták: a demokráciában intézményi uralom, az autokráciában személyi uralom érvényesül. Az előbbi normatív, az utóbbi önkényes.

Tanulságos ebből a szempontból a Putyin-rezsimben történt hatalmi szerepcsere. Miután a névadó kitöltötte az alkotmány által limitált két elnöki ciklust, nem maradhatott tovább a hivatalában. Fölmerült az alkotmánymódosítás eshetősége, vagyis a hatalmi érdekhez igazítani a jogot, ami persze antidemokratikus eljárás lett volna. Az orosz autokrata ezért elkérte ezt. Nem nyúlt az alkotmányhoz, de nem is szegte meg annak előírásait. A formális főhatalmat biztosító államelnöki posztra saját feltétlen hívét és alárendeltjét, az addigi miniszterelnököt ültette, ő maga pedig annak helyére lépett. (Mindez persze „demokratikus” választások útján realizálódott.) Ám Putyin a másodlagos pozíciót jelentő kormányfői tisztség birtokában is maximálisan érvényesíteni tudta a maga uralmát egy forma szerint prezidenciális szisztémában, majd négy évvel később újra visszavette az elnöki hivatalt az ismét miniszterelnökké lefokozott *Medvegyevtől*. Ennél világosabban semmi sem mutathatta volna meg az informális személyes uralom érvényesülését a formális intézmények fölött. Az antidemokratikus uralomét a demokratikus díszletek között. Gyanítom, valami hasonló produkció az Orbán-rezsimben is kivitelezhető volna.

³⁵⁰ Max Weber: *Állam-Politika-Tudomány*. Budapest, 1970. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. 173. o.

A karizmatikus vezető uralta pártban az alvezérek sem kérdőjelezhetik meg a hatalmi struktúrát karrierjük kockáztatása nélkül. Ha viszont ez a karizma megkopik vagy megtörik, akkor az egész struktúra működése veszélybe kerülhet. (Átmenetileg és részben hasonló eshetőség bukkant föl a Fideszben 2006-os választások elvesztése után, de sikerült gyorsan úrrá lenni rajta.) Mivel a karizmatikus uralom működése messzemenően személyhez kötött, annak kiesésekor az utódlás kérdése igen problematikus, ez akár az uralmi rendszer végét is eredményezheti. Megtörténhet ez az Orbán-rezsim esetében is...

Korábban fölvetődött már: az autokrácia hatalmi logikája a burkolt egyeduralomból idővel rendre nyílt egyeduralmat csinál. Az Orbán-rezsim esetében is vannak erre utaló tendenciák. Ám ennek az eshetőségnek – a már jelzett külső korlátokon túl – ellentmondani látszik Orbán személyisége is. Hiszen az ő politikusi pályafutása mégiscsak a demokratikus parlamentarizmus közegében zajlott két évtizeden át. Ennek a játékszabályait használta ki, ezekkel élt vissza, ezeket sértette, majd erőszakolta meg. Ebben a játékban vált gátlástalan, átkozottul ügyes, bármi áron győzni akaró és győzni tudó játékos. A győzelem mámorát és gőgjét (ez kiül az arcára) ő alighanem mindennél jobban élvezi. Nemcsak magát a hatalmat, de annak megszerzését és megtartását is. A nyílt diktatúra ezt az élvezetet nem adná meg neki.

A karizmatikus uralom nem szükségképpen autokratikus, de jellemzően az. Ahogy az autokratikus vezetők legtöbbje egyben karizmatikus is. A nemzetközi politológiai irodalom újabb leleménye a *toxikus vezető* fogalma, ami Orbánra vonatkoztatva is informatív lehet. Az alábbiakban *Dessewffy Tibor* és *Ságvári Bence* tanulmányára támaszkodunk.³⁵¹

A toxikus vezető típusát három dimenzióban lehet beazonosítani: 1. a közjó vs. a magánérdek szolgálata; 2. a felhasznált politikai eszközök morális tartalma (a tisztakezüektől a népirtókig); 3. a vezetett közösség sorsára gyakorolt hatás (a fölemelkedéstől a pusztulásig). A toxikus vezető a maga érdekét a közjó fölé rendeli, nem habozik törvénytelen eszközöket igénybe venni, és tevékenysége romlást hoz a társadalom számára.

A toxikus vezetők jellemző *személyes* tulajdonságaiból az alábbi lista állítható össze: gyermekkori megrázkódtatások; a vízióalkotás képessége; fejlett

³⁵¹ http://real.mtak.hu/25248/1/toxic_leader_2014_01_26_mozgo_dt_sb_final.pdf

önreprezentációs képesség; energikusság; exhibicionizmus, az egyéni érdek és a dicsőségvágy eluralkodása; hatalmas ego; arrogancia, a tévedések el nem ismerése, mások hibáztatása; a személyiség integritásának hiánya; megbízhatatlanság, korrupcióra való hajlam; a moralitás hiánya; kapzsiság; a tettek várható következményeinek figyelmen kívül hagyása. Végül még egy jellemző passzus: „A toxikus vezetők általában fenyegetésekkel és veszélyekkel teli világot jelenítenek meg vízióikban, melyben lényegében minden – például a saját magunk vagy családunk biztonsága – azon múlik, hogy legyőzzük-e ellenfeleinket, természetesen az adott politikus vezetésével.”

A magam részéről eltekintek attól, hogy a fentieket egyenként Orbánra vetítve megvizsgáljam, mennyire érvényesek ezek órá nézve. Az olvasó az eddigiek alapján – ennek a könyvnek a végén – vagy ráismer a hazai rezsime névadójára vagy sem.

Végül következék *Jerold Post* washingtoni professzornak, az amerikai kormány szakértőjének a listája, amely a mindenkor diktátorok pszichológiai profiljának négy alapvető vonását sorolja föl:

„Az első elem a messianisztikus küldetéstudat, amely az átlagemberéhez képest hatványozott én-központúságot takar. A második szimptóma a paranoia egy fajtája: a diktátortípus az őt ért legkisebb kudarcért is másokat okol, és folyton ellenséget keres vagy épít. A harmadik alapvonás a normális emberéhez képest beszükkült lelkiismeret és az ennek hiányából származó gátlástalanság. A negyedik elem a legszűkebb környezet tagjainak a lelki terror alatt tartása, az uralom megszerzésének és birtoklásának különleges képessége, az ellenvélemények megtorlása.”³⁵²

A véleményalkotást ezúttal is az olvasóra bízom.

*

Aki legvégül bizonyára arra volna kíváncsi, vajon meddig állhat fenn a harmadik Magyar Köztársaság romjain fölépült Orbán-rezsime. Nos, erre a kérdésre senki sem ismeri a választ. Az efféle egyeduralmak ugyanis ropyant kemények, de ebből adódóan roppant törékenyek is. Akkor is gyorsan megroppanhatnak, amikor a legszilárdabbnak tűnnek. 2014 és 15 forduló-

³⁵² http://hvg.hu/velemeney/20110427_diktator_agya_interju

ján vagy 2017 tavaszán, a CEU-botrány teljesen váratlan eszkalálódásakor már kaphattunk ebből némi ízelítőt, igaz mindkét alkalommal csak átmenetileg.

Az elnyomó rendszerekben az emberek félnek, sokan tartózkodnak attól, hogy véleményt nyilvánítsanak. Emiatt a rendszerrel szembenállók elszigeteltek, magányosnak érzik magukat, legfőljebb egy szűk kisebbséghez tartozónak. Ám hirtelen kiderülhet, hogy ez nem így van, hogy nagyon sokan elégedetlenek, frusztráltak és dühösek – az elfojtott harag pedig átütő erővel szokott kirobbanni.

A tanártársadalmat aztán igazán megfélemlítette, igába fogta a rezsime. A KLIK-kel, a pedagóguskamarával, az egyen tankönyvekkel és a hatalmi nyomás egyéb eszközeivel. A tanári szobákban fagyos légkör, a félelem csendje uralkodott. Mígnem az egyikben – a miskolci Herman Ottó Gimnáziumban – néhányan nem bírták tovább, és leküzdve félelmüket elhatározták, hogy tiltakozó petíciót írnak. És a legnagyobb meglepetésre pillanatok alatt kiderült, hogy a tantestület elsőprő többsége kész ehhez csatlakozni. Pár napon belül országos pedagógus mozgalommá szerveződött a tiltakozás, amelyhez más szakmák és szervezetek is villámgyorsan csatlakoztak. A rezsime idővel persze ezen is úrrá tudott lenni.

De egyszer eljön az idő, amikor visszafordíthatatlanná válnak a folyamatok. Az elnyomó rendszerekben kívülről sose látszik, meddig ér a bögrében gyülemelő elkeseredettség és harag szintje, mígnem egyszer csak kicsordul. William J. Dobson: *Diktatúra 2.0* című könyvében így összegzi az e téren fölhalmozódott évszázados tapasztalatokat: „Fennállnak olyan rezsimek, amelyeknek minden emberi számítás szerint régen meg kellett volna már bukniuk, míg olyan diktatúrák semmisülnek meg néhány nap leforgása alatt, amelyeknek senki sem várta az összeomlását. Nincs egyértelmű megfelelés egy rezsime brutalitása, gazdasági sikertelensége, etnikai összetétele, kulturális háttere és aközött, hogy ma, holnap vagy tíz év múlva tör ki a forradalom.”³⁵³

Noha egy efféle forgatókönyv sem kizárható, korántsem biztos, hogy az Orbán-rezsime erőszakos véget ér majd. Ilyen szempontból is tanulságos a történelem: „1900 és 2006 között az erőszakmentes mozgalmaknak több

³⁵³ Dobson: id. mű: 18. o.

nemzeti-populista reakció erőszakos próbálkozása, hogy a régi nemzetállami integrációt legalább politikailag és ideológiailag restaurálja, és ennek a prognosztizálható gazdasági csődje gyorsíthatja fel az új integráció kialakítását.

A populizmus a föderalizálódást, a nemzetek fölötti integrációt úgy állítja be, mint a nemzetek összeolvadását, kulturális és politikai önazonosságuk elvesztését, mint végpusztulást. Holott – ellenkezőleg – épp ez a nemzeti megmaradás és újjászületés egyetlen lehetséges útja a gazdaságilag és technikailag, piacilag és információsan félelmetes gyorsasággal egységsülő világban. Éppen azok vannak pusztulásra ítélve, akik a számukra félelmetes, mert kiismerhetetlen új világban hagyják magukat orruknál fogva vezetni ilyen-olyan karizmatikus vezérektől, és az ő önző hatalmi érdekükben tévesen saját érdeküket ismerve föl, öngyilkos módon bezárkóznak a nemzeti szuverenitásba, ami valójában mindig a politikai vezér saját hatalmának szuverenitásával azonos, ami e hatalom belső és külső korlátainak ledöntését jelenti, magyarán korlátlan hatalmat, autokráciát.”³⁵⁵

Kell ennél több ok az Orbán-rezsimtől való megszabadulásra?

KRONOLÓGIA³⁵⁶

2010

Január 6. Őrizetbe veszik és különösen nagy kárt okozó csalás gyanúsítottjaként hallgatják ki, majd előzetes letartóztatásba helyezik a BKV volt humánpolitikai igazgatóját.

Január 22. Sólyom László köztársasági elnök a lehető legkorábbi időpontra, 2010. április 11-ére és 25-ére írja ki az országgyűlési választásokat.

Január 26. Őrizetbe veszik (majd 29-én házi őrizetbe helyezik) Antal Attilát, a BKV korábbi vezérigazgatóját, hűtlen kezeléssel gyanúsítják.

Február 1. Az MSZP budapesti elnöksége felkéri Hagyó Miklós volt főpolgármester-helyettest, hogy lépjen vissza a képviselőjelöltségtől és mondjon le fővárosi mandátumáról.

Február 5. Előzetes letartóztatásba kerül Mesterházy Ernő, Demszky Gábor főtanácsadója, aki meghatározó befolyással bírt a főváros vezetésében és az SZDSZ-ben, illetve kulcsszerepe lett volna az MDF-fel kötött választási együttműködés finanszírozásában.

Február 16. A rendőrség házkutatást tart a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen. Befolyással való üzérkedés gyanújával őrizetbe veszik Szabó János rektort, dandártábornokot.

A Nagyítás c. lap közli Orbán előző év szeptemberi kötcsei beszédét.

Február 22. Összefogást kér a szélsőjobb ellen a parlament záróülésén Bajnai Gordon kormányfő. Szerinte Orbán Viktor és Mesterházy Attila egyaránt „demokrata és hazafi”.

Március 7. Hagyó Miklós lemond XII. kerületi pártelnöki tisztségéről és felfüggeszti MSZP-tagságát, miután Balogh Zsolt, a BKV volt megbízott vezérigazgatója azt állította a Magyar Nemzetnek adott interjújában,

³⁵⁵ <http://szilagyiaikos.hu/interjukhoz/apolitikaordige-hosszu.pdf>

³⁵⁶ A Kronológia elkészítésénél nagyban támaszkodtam Domány András munkájára, aki volt szíves a rendelkezésemre bocsátani a maga összeállítását, melyért ezúton is köszönetet mondok. Lásd még: http://polhist.hu/old/index.php?option=com_content&view=article&id=545&Itemid=138

hogy 70 milliót adott át neki egy Nokiás dobozban, amelyet a BKV-tól megbízásokat elnyerő vállalkozások adtak össze.

Március 31. Zuschlag János volt MSZP-s országgyűlési képviselőt nyolc és fél év börtönre ítélte a Bács-Kiskun Megyei Bíróság (ebből két és fél évet már letöltött előzetesben).

Április 8. Orbán a Fidesz kampányzárón: „Hétfőn már egy más országban ébredünk”.

Április 11. Az országgyűlési választások első fordulója a Fidesz óriási győzelmét hozza. 64 százalékos részvétel mellett a Fidesz-KDNP listájára a leadott voksok 52,73 százaléka jut; MSZP: 19,3%, Jobbik: 16,67%, LMP: 7,47%. Kiesik a parlamentből az MDF (2,67%) és az SZDSZ (utóbbi önállóan nem is indult). 119 egyéni kerületben már az első fordulóban eldől a mandátum sorsa: mindenütt a Fidesz jelöltje nyer.

Április 25. A választások második fordulója betetőzi a Fidesz elsőprő győzelmét: 3 híján az összes egyéni mandátumot megszerezik. Az új parlament összetétele: Fidesz-KDNP: 263 (68,14%), MSZP: 59 (15,28%), Jobbik: 47 (12,18%), LMP: 16 (4,15%).

Orbán Viktor szerint forradalom történt a szavazófülkékben, 1848, 1956 és 1990 után megvalósult a magyarok történelmi álma. Rendszert nem lehet váltani, csak megdönteni, ez most megtörtént. Új rendszert kell felépíteni: a nemzeti együttműködés rendszerét.

Május 3. Orbán Viktor bemutatja leendő kormánya tagjait: Navracsics Tibor miniszterelnök-helyettes, közigazgatás és igazságügy; Matolcsy György nemzetgazdaság, Martonyi János külügy, Pintér Sándor belügy, Fellegi Tamás nemzeti fejlesztés, Réthelyi Miklós nemzeti erőforrások, Fazekas Sándor vidékfejlesztés, Hende Csaba honvédelem.

Fidesz-közelit értelmiségiek aláíró mozgalmat indítanak Sólyom László köztársasági elnök újraválasztása érdekében.

Május 14. Az országgyűlés alakuló ülése. Sólyom László köztársasági elnök megnyitó beszédében a „történelmi” jelzőt használva utal az 1990-es parlament és a 2010-es közti párhuzamra, de állást foglal a rendszerváltozással született alkotmányos rend mellett is. Az általa kormányalakításra főlért Orbán Viktor viszont „az átmenet két zavaros évtizedének” nevezi a rendszerváltozástól máig tartó időszakot, amely kudarcot vallott, s amelyet a nép a választáson forradalommal megdöntött. Orbán

beterjeszti a „Nemzeti Együttműködés Nyilatkozatát”, melyet másnap a „leendő új alkotmány alapjának nevez”.

Hagyó Miklóst pár perccel az új országgyűlés eskütétele után bünszervezetben elkövetett, különösen nagy vagyoni hátrányt okozó hűtlen kezelés gyanúsítottjaként hallgatják ki, majd előzetes letartóztatásba helyezik.

Május 17. A Fidesz benyújtja törvény- és alkotmánymódosító javaslatát a következő országgyűlés létszámának 200-ra csökkentésére, egyúttal a választási rendszer módosítására. Benyújtják a határon túliak magyar állampolgársági kérelmének könnyített megadására vonatkozó törvényjavaslatot („kettős állampolgárság”).

Május 19. Schmitt Pál az országgyűlés új elnöke trianoni emlékülést hirdet június 4-re.

Május 20. Egyéni képviselői indítványt nyújtanak be, miszerint indoklás nélkül lesznek elbocsáthatók a kormánytisztviselők, 6 helyett 2 hónapos felmondási idővel.

Május 26. Szavazás a kettős állampolgárságról: 344 igen, 3 nem 5 tartózkodás.

Május 29. A parlament bizalmat szavaz Orbán Viktornak, a kormány leteszi az esküt.

Május 31. Az országgyűlés törvényt hoz a „Nemzeti Összetartozásról”, ez a nemzeti összetartozás napjává nyilvánítja a trianoni békediktátum aláírásának napját.

Június 3. Kósa Lajos, a Fidesz ügyvezető alelnöke szerint sokkal rosszabb helyzetben van az ország, mint hitték, „közvetlen államcsőd” fenyeget. A Miniszterelnökség vezetője, Varga Mihály szerint az előző kormány költségvetési adatai hamisak, „gazdasági vészhelyzet van”, a hiány 7–7,5 százalékos is lehet. Hasonló kijelentéseket tesz Szijjártó Péter, a miniszterelnök szóvivője is. Ezek után esik a forint, a BUX-index, és megugrik Magyarország törlesztéskockázati tranzakcióinak díjszabása. A The New York Times két nappal később „ügyetlen tárgyalási trükknek” nevezi az akciót, mellyel az IMF-fel és az EU-val való tárgyalásokon próbáltak engedményt elérni nagyobb költségvetési hiánycél érdekében.

Manuel Barroso az Európai Bizottság elnöke felszólítja a magyar kormányt Orbánnal tartott közös brüsszeli sajtóértekezletén, hogy folytassa a pénzügyi konszolidációs politikát, és az eddig mellőzött reformokra ösztönöz. Orbán teljes egyetértését hangoztatja. Ezt követően három-

napos rendkívüli ülést tart a kormány, hogy akcióttervet dolgozzon ki. Varga Mihály immár a magyar gazdaság konszolidált helyzetéről és a 3,8-es hiánycél realizálásáról beszél.

Június 4. A Nemzeti Összetartozás Napja a parlamentben. Beszédet mond Sólyom László államfő és Schmitt Pál házelnök. Az MSZP-frakció távol marad, kivéve Szili Katalint.

Június 5. A miniszterelnök elszámoltatásért felelős kormánybiztost nevez ki Papcsák Ferenc személyében. Feladata megnevezni azokat, akik az állam részéről olyan gazdasági döntésekben vettek részt, melyek károsak voltak az országnak, és jogi lépéseket tenni ellenük.

Június 7. Fideszes törvényjavaslat az alkotmánybírák új jelölési rendjére. Az addigi paritás helyett a parlamenti arányokat tükrözi a jelölőbizottság összetétele (8 tagból 5 fideszes). Hasonlóan változtatják meg az Állami Számvevőszék elnökének és alelnökeinek jelölését. Kiiktatják azt az alkotmányos passzust, amely az alkotmányozást 4/5-ös többséghez köti. (Ezt 1994-ben önkorlátozásként vállalta a 2/3-os többségű MSZP-SZDSZ-koalíció.)

Június 8. Orbán 29 pontos gazdasági akcióttervet ismertet a parlamentben. Egykulcsos (16%) szi; a háztartási alkalmazottak (takarítónő, kertész, bébiszitter) foglalkoztatása adómentes; az egyenes ági öröklés és ajándekozás illetékmentes; „szabad” pálinkafőzés; 98 százalékos visszamenőleges adó a magas végkielégítésekre; az állami vezetők bérét 2 millió forintban maximálják; a pártok költségvetési támogatása 15 százalékkal csökken; az állami szférában takarékoság; a bankok és biztosítótársaságok nyereségének megadóztatása.

Június 11. A közmédia új szabályozása: összevonják az ORTT-t és a Nemzeti Hírközlési Hatóságot Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság néven. A Médiatanács elnökét a kormányfő jelöli, tagjainak összetétele az országgyűlési arányokat képezi le. A Médiatanács mandátuma 9 évre szól. A közszolgálati médiumok, valamint az MTI alapítványait és kuratóriumait összevonják, az utóbbi elnökét a Médiatanács elnöke delegálja.

Orbán újabb miniszterelnöki megbízottakat nevez ki: Balsai Istvánt és Budai Gyulát.

Június 13. A szlovákiai választásokon kiesik a parlamentből a Fidesszel együttműködő Magyar Koalíció Pártja, ám bejut a szlovák-magyar együttműködésre építő magyar Híd párt.

Június 14. Az országgyűlés elfogadja a Nemzeti Együttműködési Nyilatkozatot. A Fidesz saját képviselőjét jelöli az Állami Számvevőszék élére. Tömeges és folyamatos személycserék zajlanak az állami és közintézményi posztokon.

Az államfő megfontolásra visszaküldi az Országgyűlésnek a kormánytisztviselők jogállásáról szóló törvényt. Később hasonlóan jár el az alkotmánybírák jelölését módosító javaslatokkal is – mindkét esetben hiába: a ház változatlan formában megszavazza őket.

Június 21. Módosítják az önkormányzati és az önkormányzati választási törvényt. A testületek létszáma és a listás helyek száma csökken, a jelöltállításához több ajánlás kell, de az összegyűjtésükre kevesebb idő jut. A bejutási küszöb 4-ről 5 százalékra nő a megyei közgyűlésekben, a budapesti listaállításához a kerületek felében kell egyéni jelöltet állítani (a korábbi egynegyed helyett). Mindez a nagypártoknak (praktikusan a Fidesznek) kedvez.

Június 23. Orbán Viktor (5 nappal a választás előtt, bulgáriai nyaralásáról küldött levelében) Schmitt Pált javasolja köztársasági elnöknek. „Én nem leszek a kormány törvényalkotási lendületének a gátja, sőt inkább a motorja” – jelenti ki Schmitt.

Június 28. Matolcsy György leváltja az APEH elnökét, a helyére Vida Ildikót ülteti. 12 évre az Állami Számvevőszék elnökévé választják Domokos László fideszes képviselőt.

Június 29. Mandátumának lejártá előtt öt évvel lemond a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletének elnöke. A szervezet élére Szász Károlyt ültetik vissza. A parlament kétharmados többséggel államfővé választja Schmitt Pált.

Július 2. Kormányrendelet teszi kötelezővé az államigazgatási, illetve ajánlottá a köz- és önkormányzati intézményekben a Nemzeti Együttműködés Nyilatkozatának kifüggesztését.

Július 7. Törvényjavaslat a Nemzeti Összetartozás iskolai emléknappá tételére és a határon túli magyarlakta területekre irányuló osztálykirándulások támogatására.

Gyanúsítottként hallgatja ki az ügyészség Dávid Ibolyát, az MDF volt elnökét és Herényi Károly volt frakcióvezetőt az ellenük folyó politikai jellegű büntetőperben.

Július 8. Fideszes alkotmánymódosítás: volt rendőr és katona 5 évig ne indulhasson a választásokon. Miután kiderül, hogy Borkai Zsolt győri polgármestert is sújtaná a javaslat, 3 évre csökkentik a kivárási időt („lex Borkai”). A bank- és pénzügyi adó alól kivonják a 3 évnél rövidebb ideje működő biztosítókat: ez a volt fideszes pénzügyminiszter, majd jegybankelnök cégét érintené („lex Járai”).

Július 9. Fideszes nyomásra lemond Cselényi László, a Duna TV elnöke.

Július 16. Orbán Kövér Lászlót javasolja Házelnöknek, Bihari Mihályt és Stumpf Istvánt alkotmánybírónak. Bihari a 2008-as népszavazáskor volt az AB elnöke, így politikai jutalmazottnak tekinthető, Stumpf pedig nem felel meg a törvényi előírásoknak.

Július 17. Megszakadnak a tárgyalások a magyar kormány és az IMF, illetve az EU képviselői között, utóbbiak hazautaztak. Esik a forint, az ország hitelminősítői besorolása, a nyugati sajtó Orbán antidemokratikus politikáját bírálja, főleg a médiaszabadság korlátozását.

Július 21. Orbán Viktort fogadja Angela Merkel német kancellár, és a szigorú költségvetési politika szükségességét hangoztatja. A magyar kormányfő leszögezi: óvatosan kell élni a kétharmados többséggel, az alkotmányt pedig feltétlenül tiszteletben kell tartani.

Július 22. Az országgyűlés Kövér Lászlót házelnökké, Bihari Mihályt és Stumpf Istvánt alkotmánybírává választja. Elfogadják a „médiaalkotmány” egy részét, a többit őszre halasztják. Az előző (alig fél éve 4 éves mandátumot nyert) Országos Választási Bizottság tagjai helyébe új (fideszes kötődésű) tagokat választanak.

Július 28. Lezsák Sándor országgyűlési alelnök bejelenti: a júliusi törvényeket csak augusztus 6-án írja alá, és továbbítja az aznap hivatalba lépő új államfőnek, Schmitt Pálnak.

Augusztus 10. Schmitt Pál kihirdeti a médiatörvény-csomagot, Orbán Viktor pedig 9 évre azonnal kinevezi a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság élére Szalai Annamáriát.

Augusztus 31. Előzetes letartóztatásba helyezik Tátrai Miklóst, a Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt. volt vezérigazgatóját és Császy Zsolt volt értékesítési igazgatót.

Szeptember 1. Megkezdí működését a Terrorelhárítási Központ (TEK), amely átveszi az államfő és a kormányfő védelmét a Köztársasági Őr-

ezredtől. Főigazgatójává Orbán Hajdú Jánost, korábbi személyes testőrére nevezi ki. Hajdút őrnagyból dandártábornokká lépteti elő.

Október 3. Hatalmas fideszes győzelem az önkormányzati választásokon. A párt (és általában a jobboldal) a rendszerváltozás óta először nyer a fővárosban: a főpolgármesteri poszton; a fővárosi közgyűlésben; a kerületi polgármesteri posztok zömében; egy híján az összes kerületi testületben. Orbán kijelenti: Budapest ezzel „a magyar nemzet fővárosa” lett. A 23 megyei jogú városból 22-t nyer meg a Fidesz, a megyei közgyűlések mindegyikében többsége lesz. Az összes önkormányzati helyek kb. kilencven százalékát vehetik birtokukba.

Október 4. Súlyos környezeti katasztrófa: átszakad a Magyar Alumínium Rt. ajkai vörösiszap-tárolójának gátja, a mérgező áradat több települést elönt. A rendőrség pár nap múlva őrizetbe veszi a cégvezetőt, akit közveszély okozással gyanúsítanak. A letartóztatás hírére maga Orbán jelenti be a parlamentben, de a bíróság szabadlábra helyezi a cégvezetőt. Az Országgyűlés módosítja a honvédelmi törvényt: „rendkívüli intézkedés bevezetését előidéző helyzetben... gazdálkodó szervezet működése... a Magyar Állam felügyelete alá vonható”.

Október 13. A bankokéhoz hasonló különadók tervét jelenti be Orbán: az energetikai cégektől 70 milliárd, a távközlési szektortól 61 milliárd, a kereskedelmi láncoktól 30 milliárd forintot szednek be 2012 végéig. Bejelenti azt is, hogy 2010 novemberétől 2011 végéig nem utalja át az adóhivatal a magán-nyugdíjpénztáraknak befizetett havi 30 milliárdnyi tagdíját.

Október 19. A miniszterelnök egy TV-interjúban közli: a magán-nyugdíjpénztárak ugyan megmaradnak, de az állam „többé nem utal nekik pénzt”, 2011 vége után sem.

Október 26. Alkotmányellenesnek nyilvánítja a 98%-os visszamenőleges különadót az Alkotmánybíróság. A határozat kihirdetése után két órával Lázár János fideszes frakcióvezető törvényjavaslatot nyújt be az Alkotmánybíróság hatáskörének korlátozására.

November 9. Az ügyészség háromévi nyomozás után vádat emel Hunvald György és társai ellen. A rég előzetesben lévő volt polgármestert utóbb fölmentik a vádak jó része alól.

December 6. Az országgyűlés kétharmaddal, 9 évre legfőbb ügyésszé választja Polt Pétert. Az új főügyész a parlamentben nem lesz interpellálható.

December 9. Az ügyészség személyes adatokkal való visszaélés miatt vádat emel négy volt politikus, Szilvássy György, Tóth Károly, Dávid Ibolya és Herényi Károly ellen.

December 21. Megszületik a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló törvény, amely a médiahatóság ellenőrző és büntető hatáskörét kiterjeszti a nyomtatott és az internetes sajtóra is, valamint kimondja, hogy a Magyar Rádió, a Magyar Televízió és a Duna Televízió hírműsorait „kizárólagos joggal” a Magyar Távirati Irodánál kell készíteni. A jogszabály ellen hazai és nemzetközi szakmai, illetve jogvédő szervezetek tiltakoznak.

Megalakul az „Egymillióan a magyar sajtószabadságért” Facebook-csoport (Milla), amely 2011 során több, tízezres nagyságrendű tüntetést szervez.

2011

Január 6. Orbán Viktor Budapesten átveszi az EU-elnökséget a belga kormányfőtől.

Január 14. Többezres békés civil tüntetés az Országház előtt a médiatörvény ellen.

Január 19. Az Európai Parlament támogatja a féléves magyar elnökség programját, melyet Orbán Viktor miniszterelnök ismertet. A médiatörvényt viszont rendkívül élesen bírálják főleg a szocialista, a liberális és a zöldpárti képviselők.

Február 8. Lemond tisztségéről Kopits György, a Költségvetési Tanács elnöke, tiltakozásul a testület átalakítása és működésének súlyos anyagi korlátozása ellen.

Február 21. Az országgyűlés módosítja a jegybanktörvényt: a Monetáris Tanács tagjait a jövőben az országgyűlés választja, a jelölésbe az MNB elnöke nem szólhat bele.

Március 1. „Széll Kálmán terv – összefogás az adósság ellen” címmel a kormány bemutatja új gazdasági csomagtervét. Matolcsy György szerint „foglalkoztatási fordulatra” van szükség, az állami kiadásokat le kell fogni. Szerinte „kirívóan magas Magyarországon a rokkantnyugdíjasok aránya”, a segély helyett pedig közmunkát kíván felkínálni a kormány.

Március 7. Az országgyűlés törvényben minősíti semmisnek mindazon bírósági ítéleteket, amelyeket „2006. szeptember 18. és október 24. között, a Magyar Köztársaság területén, a tömegoszlatásokhoz kapcsolódóan elkövetett hivatalos személy elleni erőszak, rongálás, illetve garázdaság” vádja alapján, továbbá rendzavarás, garázdaság és veszélyes fenyegetés szabálysértése miatt hoztak, „amennyiben az elítélés vagy a megállapítás alapját kizárólag rendőri jelentés, illetőleg rendőri tanúvallomás képezte”.

Március 10. Az Európai Parlament felszólítja a magyar kormányt a médiatörvény felülvizsgálatára, „a médiairányítás függetlenségének visszaállítására”, követelve, hogy vessenek véget a véleménynyilvánítás szabadságát korlátozó állami beavatkozásnak.

Március 14. A Fidesz-KDNP frakció benyújtja alkotmánytervezetét. Az ellenzéki pártok (a Jobbik kivételével) bojkottot hirdetnek a rapid és antidemokratikus eljárás miatt.

Március 15. Orbán Viktor – az EU soros elnökségét betöltő ország kormányfőjeként – arról szónokol, hogy „mi magyarok... nem túrtuk el 1848-ban, hogy Bécsből diktáljanak nekünk. Nem túrtuk el 1956-ban és 1990-ben sem, hogy Moszkvából diktáljanak. Most sem hagyjuk, hogy Brüsszelből... bárki is diktáljon nekünk.” Az origo.hu kideríti: 500 fizetett fiatal statisztá tapsolt Orbánnak a Múzeumkertben, összesen 1,25 millió forintért.

A Milla szervezésében több tízezer vesznek részt az Erzsébet-híd pesti hídfőjénél tartott tüntetésen a sajtószabadságért, civil szónokokkal, politikusok nélkül.

Március 22. Megkezdődik az alaptörvény vitája az MSZP és az LMP bojkottja mellett.

Március 29. A Velencei Bizottság bírálja a magyar alkotmányozási folyamatot.

Április 11. Baka András, a Legfelsőbb Bíróság elnöke a parlamenti szavazás előtt levélben kéri a miniszterelnököt, ne vegyék bele az alkotmányba a bírói nyugdíjkorhatár leszállítását. Az országgyűlés szavaz az új alkotmány tervezetéhez benyújtott módosító indítványokról. Többséget kap minden javaslat, amelyet az előterjesztő támogatott. A Jobbik, valamint Szili Katalin független képviselő javaslatai közül egyet sem fogadnak el.

Április 18. Az országgyűlés elfogadja a 2012. január 1-én hatályba lépő új alaptörvényt. A Jobbik nemmel szavaz, az MSZP és az LMP nincs jelen.

Április 25. Schmitt Pál államfő húsvét hétfőn ünnepélyesen aláírja a Magyarország Alaptörvénye címet viselő új alkotmányt, melyet aznap ki is hirdetnek a Magyar Közlönyben.

Április 27. Gyöngyöspatán összecsapás tör ki a helyi romák és az ott állomásozó szélsőséges félkatonai alakulatok („Véderő”, „Betyársereg”) tagjai között. Napok óta gyűlő feszültség robban ki, miután a szélsőségesek provokatív módon „kiképzőtábor” létesítettek a településen, ahol korábban is konfliktusos volt a helyi roma és nem roma lakosok együttélése.

Később, miután a kormányzat szigoríttatja a BTK idevágó passzusait, hatóságilag folszámolják az immár illegális „rendvédelmi tevékenységet” Gyöngyöspatán.

Május 19. Bajnai Gordon volt miniszterelnök bemutatja a nyilvánosságnak Haza és Haladás nevű alapítványát, amely szakpolitikai tanulmányokat kíván készíteni. A volt kormányfő hangsúlyozza: nem alapít pártot és nem tér vissza a politikába.

Május 24. „Visszaszereltük a MOL-t” – jelenti be Orbán Viktor miniszterelnök. (Vagyis visszavásárolták a részvények 21,2%-át az orosz Szurgutnyeftyegaztól.)

Június 16. Több tízezres tüntetés zajlik Budapesten és vidéken négy szakszervezeti szövetség szervezésében a munkavállalók számára hátrányos kormányzati tervek ellen. A rendvédelmi szakszervezeti vezetők bohócjelmezbe öltöztek, így reagálván a miniszterelnök korábbi kiszólására, miszerint a „bohócügyi államtitkárt” küldi ki tárgyalni a tüntetőkkel.

Június 25. Budapestre látogat Ven Csia-pao kínai kormányfő és több gazdasági megállapodást ír alá Orbán Viktorral. A magyar hatóságok eközben megtiltják a Tibet melletti tüntetéseket, több tibeti menekültet őrizetbe vesznek.

Június 27. Az országgyűlés öt új alkotmánybíróvá választ. (Az Alkotmánybíróság létszámát az új alaptörvény 11-ről 15-re emelte.) Az új bírák közül Balsai István személyében először kerül aktív politikus közvetlenül a parlamentből az AB-ba.

Június 30. Hillary Clinton amerikai külügyminiszter jelenlétében megnyílik

Budapesten a Tom Lantos Intézet. Clinton külön is tárgyal a magyar kormányfővel, felhívja a figyelmét a fékek és ellensúlyok fontosságára, és „szélesebb körű alkotmányozást” javasol.

Július 1. A bíróság – az ügyészség letartóztatási indítványát elutasítva – házi őrizetbe helyezi Galambos Lajos tábornokot, a Nemzetbiztonsági Hivatal volt vezetőjét. Házkutatást tartanak Szilvássy György volt miniszternél és Laborc Sándor volt NBH-főigazgatónál, őrizetbe veszik őket, ám a katonai bíróság pár nap múlva elrendeli szabadon bocsátásukat.

Július 3. A Fidesz kongresszusa 99,7%-kal ismét Orbán Viktort választja pártelnökké.

Július 11. Szavazás a parlamentben „a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról” szóló törvényről. Közvetlenül a zárószavazás előtt az alkotmányügyi bizottság jelentősen módosítja a szöveget. Eszerint nem 44, hanem csak 14 felekezet jut egyházi jogálláshoz külön kérelem nélkül: a katolikus, a református, az evangélikus, az unitárius, a baptista és a Hit Gyülekezete, valamint a zsidó felekezet három szervezete és öt ortodox keresztény egyház. Mindenki másnak kérvényeznie kell a nyilvántartásba vételt, melyről nem a (korábbi tervzetben szereplő) bíróság, hanem az illetékes miniszter (Semjén Zsolt) előterjesztésére az országgyűlés dönt.

Július 14. A Legfőbb Ügyészség megtagadja a horvát ügyészség jogsegélykérelme teljesítését, hogy kihallgathassák Hernádi Zsoltot, a MOL elnök-vezérigazgatóját. Hernádit azzal gyanúsítják, hogy a horvát olajtársaság, az INA részvényeinek megvásárlásakor megvesztegette az időközben letartóztatott Ivo Sanader, akkori kormányfőt.

Július 26. A Médiatanács megállapodást köt a Magyar Lapkiadók Egyesületével és más szakmai szervezetekkel, hogy ők bírálhatják el az alkotmányos rend, az emberi jogok, az emberi méltóság, a magánélet, a kiskorúakat védő szabályok megsértését illető panaszokat.

Július 27. „Aggodalmat és nyugtalanságot kelt” a magyar alkotmányos reform, melynek során a példátlan többséget szerzett kormány a jövőben demokratikusan választandó kormányok kezét is meg akarja kötni – jelenti ki az USA képviselőházának Európa-ügyi albizottsága előtt Thomas Melia, emberi jogokért felelős helyettes külügyi államtitkár.

Augusztus 22. Ókovács Szilvesztert, a Duna TV vezérigazgatóját nevezi ki Orbán Viktor a Magyar Állami Operaház kormánybiztosává.

Augusztus 24. Baka András, a Legfelsőbb Bíróság elnöke az Alkotmánybírósághoz fordul az új büntetőeljárási törvény miatt: hogy a kiemelt ügyek gyanúsítottjait 120 órán át lehetne őrizetben tartani bírói jóváhagyás nélkül, a védővel való kapcsolatot korlátozva, és hogy az ügyészség maga dönthetné el, melyik bíróság előtt emel vádat az ilyen ügyekben.

Szeptember 9. A Fidesz frakcióülése után Lázár János ismerteti az elképzelést, miszerint aki egyben vissza tudja fizetni devizakölcsönének még hátralévő részét, az ezt 180 forintos svájci frank- és 250 forintos euró-árfolyamon teheti, az ezzel járó, több száz milliárd forintba becsült veszteséget pedig a bankoknak kell magukra vállalniuk.

Szeptember 12. Az országgyűlés felfüggeszti Gyurcsány Ferenc volt miniszterelnök mentelmi jogát a sukorói ügyben.

Október 1. A lengyel mintát követve Szolidaritás mozgalmat indítanak – jelentik be a dolgozói jogok védelmében tiltakozó szakszervezetek a Kossuth téren.

Október 3. Az ügyészségen gyanúsítottként hallgatják ki Gyurcsány Ferenc volt kormányfőt, a sukorói kaszinóügy kapcsán. Az ügyészség előtt több ezer híve tiltakozik.

Október 14. A magyar miniszterelnök nem fogadja az USA budapesti nagykövetét, aki kormánya hivatalos tiltakozását (démarche) kívánja átnyújtani – írja a Washington Post.

Október 18. Orbán fogadja az amerikai nagykövetet, aki „barátságos és produktív” találkozóról ír közleményében, nem említve a korábbi sajtóhírbelen szereplő démarche-ot.

November 17. Matolcsy György bejelenti, hogy új tárgyalások indulnak a Nemzetközi Valutaalap képviselőivel.

November 24. A Moody's hitelminősítő intézet a befektetésre már nem ajánlott Ba1 kategóriába sorolja le Magyarország hitelminősítését.

November 28. Az országgyűlés sarkalatos törvénnyel szünteti meg az Országos Igazságszolgáltatási Tanácsot, annak feladatait az Országos Bírósági Hivatal 9 évre megválasztandó elnöke veszi át, aki egy személyben hozza meg a bíróságokat érintő szervezeti és személyi döntéseket. A Legfelsőbb Bíróság helyére – új vezetővel – a Kúria lép.

December 8. Fellegi Tamás nemzeti fejlesztési miniszter a felmentését kéri, miután Orbán az IMF-fel való tárgyalások koordinálásával bízta meg. Utóda Németh Lászlóné lesz.

December 13. Az országgyűlés megválasztja Darák Pétert a Kúria, Handó Tündét pedig az Országos Bírósági Hivatal elnökévé. A képviselők elfogadják az új munka törvénykönyvét, amely erősen szűkíti a munkavállalói jogokat. A vita végén szokatlan módon Orbán Viktor tart zárszót, és kijelenti: a munkásvédelem elsősorban a kormány feladata.

December 14. A Magyar Nemzeti Bankot és a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletének összevonásáról szóló módosító indítványt nyújt be az OGY alkotmányügyi bizottsága az alaptörvény átmeneti rendelkezéseihez.

December 16. Olli Rehn, az Európai Bizottság pénzügyi biztosa úgy dönt, hogy az EB és az IMF küldöttsége az utolsó megbeszélést lemondva távozzon Budapestről.

Az Egyesült Államok kormánya aggodalommal figyeli a demokrácia alakulását Magyarországon, és ebben egységes a washingtoni álláspont jelenti ki Thomas Melia.

December 19. Manuel Barroso, az Európai Bizottság elnöke levelet intéz Orbán Viktor magyar kormányfőhöz: „A Bizottságnak súlyos kételyei vannak azzal kapcsolatban, hogy a jegybanktörvény... összhangban van-e az uniós alapszerződés 130. cikkelyével... Erőteljesen azt tanácsolnám Önnek, vonja vissza a két, parlament előtt lévő sarkalatos törvényt.”

December 19. Az Alkotmánybíróság „közjogi érvénytelenség” miatt alkotmányellenesnek minősíti az egyházi törvényt. Az AB megállapítja, hogy az országgyűlés az utolsó pillanatban végrehajtott változtatásokkal megszegte saját szabályait. A törvény tartalmát ért panaszokkal így nem is foglalkozott a testület.

December 21. Lázár János egyéni indítványként új egyházügyi törvényt nyújt be. A szöveg tartalmilag megegyezik az AB által formai okok miatt megsemmisített jogszabállyal.

December 23. Az LMP képviselői élőlánccal próbálják megakadályozni, hogy a kormánypárti képviselők bejussanak az Országházba, megszavazni a demokráciaellenes törvényeket. DK-s képviselők csatlakoznak hozzájuk, a rendőrség 15 törvényhozót előállít a Gyorskocsi utcába, de kiengedik őket. Este a Kossuth téren kormányellenes tüntetés zajlik.

A parlamentben eközben elfogadják az új választási törvényt és az új felsőoktatási törvényt, amely jelentősen csökkenti az államilag finanszírozott képzésben részt vevő hallgatók számát, kiterjesztve a költségtérítés és az önköltséges képzés rendszerét.

December 30. Az országgyűlés utolsó napján nem vesznek részt az MSZP, az LMP és a DK képviselői, tiltakozásul az elfogadás előtt állt törvények tartalma ellen. Elfogadják az AB által megsemmisített egyházügyi törvény helyébe lépő újat, továbbá a jegybankról szóló törvényt, amelyben viszont teret nyertek a EU bírálatai nyomán született módosítások. A kormány leszögezi: nem tervezi az MNB és a PSZÁF összevonását. Módosítják a Házaszályt is, több ponton szűkítve az ellenzék jogosítványait.

2012

Január 2. Több tízezres, lelkes tüntetés az Operaház előtt az Andrássy úton, tiltakozásul az új alaptörvény hivatalos megünneplése ellen. A tüntetésen a civil szervezetek mellett már az ellenzéki pártok is részt vesznek (kivéve a Jobbikot), de a szónokok még nem pártpolitikusok. A kormányfő és a hivatalos ünnepség résztvevői egy mellékajton kénytelenek az Operába érkezni, illetve onnan távozni.

Január 6. A Moody's és a Standard and Poor's után a Fitch is a befektetésre nem ajánlott kategóriába sorolja át a magyar államadósságot.

Január 10. Járai Zsigmond lemond a Költségvetési Tanács éléről.

Január 11. Olli Rehn pénzügyi biztos kijelenti: az EU Bizottság szerint Magyarország nem teljesítette azokat a gazdasági kötelezettségeket, amelyeket az Európai Tanács előírt, így fennmarad ellene a túlzott deficiteljárás.

Schmitt Pál 1992-es doktori disszertációja jórészt egy bolgár sporttörténész művének szó szerinti fordítása – állítja a hvg.hu. Az államfő hivatala visszautasítja a rágalmat.

Január 12. Megbeszélés Washingtonban Christine Lagarde, az IMF vezérigazgatója és a Fellegi Tamás vezette magyar küldöttség között. Az IMF közli, hogy elővigyázatossági helyett csak a szigorúbb feltételekkel járó készenléti hitel megállapodás jöhet szóba.

Január 18. Heves vita az Európai Parlamentben arról, hogy veszélybe kerültek-e Magyarországon az EU demokratikus alapértékei. Szocialisták, liberálisok és zöldek élesen bírálják az új magyar alkotmányt; néppártiak és Orbán Viktor visszautasítják a vádak.

Január 21. „Békemenet” néven a Civil Összefogás Fórum (CÖF) százezres tüntetést szervez Orbán Viktor mellett, a „gyarmatosító törekvések” ellen. Orbán video üzenetben mond köszönetet: „Óriási kiállítás Magyarország mellett, nekem személyesen is sokat jelent.”

Január 24. A magyar kormányfő Brüsszelben találkozik az Európai Tanács, az Európai Bizottság és az Európai Parlament elnökével. Manuel Barroso közleményében „átfogó és építő jellegű” találkozóról szól, és kijelenti: „jelen helyzetben bármilyen további külső politikai nyomásgyakorlás Magyarországra káros hatásokkal járhat”.

Február 7. A deviza-jelzáloghitelések mintegy ötöde, 160 000 ember élt az idő előtti végtörlesztés lehetőségével – teszi közzé a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete.

Február 17. A jegybankelnök esküje és fizetése kivételével kész figyelembe venni az EU kifogásait – közli a kormány a kötelezettségszegési eljárás során. Bizonyos feltételekkel állásukban maradhatnak a 62 évnél idősebb bírák, erősödhet a jegybank függetlensége.

Március 13. Az Európai Unió pénzügyminiszterei jóváhagyják a Bizottság javaslatát: (az EU történetében először) felfüggesztik Magyarország kohéziós támogatásának egy részét.

Március 15. „A szabadságharcosok népe vagyunk, nem leszünk gyarmat” – jelenti ki Orbán Viktor a Kossuth téren. „Mi írjuk az alkotmányunkat, nincs szükség számárvezetőre”.

A Milla szervezésében több tízezres ellenzéki demonstráció a Ferenciek terén.

Március 19. Az Európa Tanács Velencei Bizottsága a jogállamisággal ellentétesnek ítéli a magyar igazságszolgáltatás új szabályozását: az Országos Bírósági Hivatal elnökének túlzott és ellenőrzés nélküli jogkörét, a bírósági tárgyalások máshová helyezésének lehetőségét, a Legfelsőbb Bíróság elnökének menesztését, több száz bíró nyugdíjazását.

Március 27. A Semmelweis Egyetem tényfeltáró bizottság szerint plágium történt Schmitt Pál doktori értekezésének készítése során. Az államfő közli: eszében sincs lemondani.

Március 29. A kormánypárti Magyar Nemzet szerkesztőségi vezércikkben szólítja föl Schmittet a lemondásra. A Semmelweis Egyetem doktori tanácsa javasolja, hogy Schmitt Pált fasszák meg doktori címétől, a Szenátus ezt meg is teszi. Giró-Szász András kormányzóvivő közli: a kormánynak nincs köze az ügyhöz, Orbán Viktor nem miniszterelnökként, hanem pártelnökként javasolta 2010-ben Schmitt Pált az államfői tisztségre.

Március 30. „A köztársasági elnök személye alkotmányosan sérthetetlen, én az ország érdekében ehhez tartom magam” – válaszolja reggel a kormányfő a Kossuth rádió kérdésére. Este az MTV-ben Schmitt közli: nem mond le.

Április 2. Schmitt Pál az országgyűlésben lemond államfői tisztségéről. Becsületében, emberségében meggyalázták, valótlan állítottak róla, bíróságon bizonyítja be igazát – közli.

Április 16. Törvényt hoznak az országgyűlésről. Megerősítik a házelnök fegyelmi és rendészeti jogait, létrehozzák a részben rendőri hatáskört gyakorló országgyűlési őrséget.

Április 17. A Közgép tényleges tulajdonosa Simicska Lajos – közli hivatalosan a cég.

Április 26. Magyarország a legjobb úton van afelé, hogy Kína az egyik legjelentősebb szereplője legyen a magyar gazdasági életnek – jelenti ki Orbán Viktor.

Április 27. Fejér megyében a meghirdetett földbérletek 77%-át négy, a kormányhoz vagy személy szerint a miniszterelnökhöz kötődő csoport és személy nyerte el – teszi közzé Ángyán József volt fideszes államtitkár.

Május 2. Az országgyűlés köztársasági elnökké választja Áder Jánost.

Május 3. Lemond Réthelyi Miklós nemzeti erőforrás miniszter, utóda Balog Zoltán.

Május 11. Fellegi Tamás tárca nélküli miniszter távozik, helyére az IMF-fel tárgyaló küldöttség élére Varga Mihály kerül; őt a Miniszterelnökséget vezető államtitkári poszton Lázár János követi, akitől a Fidesz frakció vezetését Rogán Antal veszi át.

Június 4. A kormánytöbbség megszavazza, hogy a „Magyarország Alaptörvényének Átmeneti Rendelkezései” címmel elfogadott törvény része az alaptörvénynek. Ez tartalmazza az MSZP mint MSZMP jogutód morális és politikai elítélését.

Június 13. Lemond tisztségéről Szócs Géza, az Emberi Erőforrások Minisztériumának kultúráért felelős államtitkára. Utóda L. Simon László lesz.

Június 22. Az EU pénzügyminiszeri tanácsa megszünteti a Magyarországot illető kohéziós támogatás egy részének felfüggesztését, miután „Magyarország a túlzott hiány megszüntetésének irányában megfelelő előrehaladást biztosító intézkedéseket tett”.

Július 2. Az országgyűlés az EU bírálatai nyomán lényegesen módosítja a bírósági törvényt, csökkentve az Országos Bírósági Hivatal elnökének egyszemélyi hatáskörét.

Július 6. Az országgyűlés módosítja a Magyar Nemzeti Bankról szóló törvényt, melynek új változatával az Európai Bizottság és az Európai Központi Bank is egyetért.

Július 9. Az országgyűlés 2013. január 1-től bevezeti a pénzügyi tranzakciós illetéket, amely a pénzügyi műveletek jelentős részét érinti.

Július 16. Az Alkotmánybíróság alaptörvény-ellenesnek minősíti és megsemmisíti a bírósági törvény bírák kötelező nyugdíjba küldésére vonatkozó pontjait. (2012. június 30-ig 228 bíró szolgálati viszonya szűnt meg, tisztségükbe való visszahelyezésükre nem kerül sor.)

Július 17. IMF-delegáció kezd tárgyalásokat a készenléti hitelkeretről Budapesten.

Július 18. A Fővárosi Ítéltábla hatályon kívül helyezi a Médiatanács döntését, amellyel pályázata alá nem írt üres hátoldalaira hivatkozva kizárta a Klubrádiót a 95,3 MHz-es frekvenciapályázatból. A végzés a korábbi győztes pályázatának kizárására és új győztes kihirdetésére kötelezi a testületet, de a Médiatanács új eljárást lefolytatását rendeli el.

Július 20. Vádemelés nélkül szünteti meg a nyomozást a Központi Nyomozó Főügyészség Gyurcsány Ferenc ellen a Sukoró-ügyben, ám Tátrai Miklós és Császay Zsolt ellen vádat emelnek különösen jelentős vagyoni hátrányt okozó hűtlen kezelés kísérlete miatt.

Július 24. A kormánynak vissza kell vonnia a felsőoktatási felvételi keretszámokról hozott határozatát, mert az alkotmány- és törvénysértő – közli Szabó Máté, az alapvető jogok biztosa. Míg a hatályos felsőoktatási törvény egyik évről a másikra legfeljebb 10% változtatást enged, a kormány az államilag támogatott helyekre felvehető joghallgatók számát 87%-kal, a közgazdászokét 95%-kal, a bölcsészekét 34%-kal csökkentette.

Július 25. „Az EU a bankokat védi, mi a munkahelyeket” – mondja Orbán Viktor az IMF-EU küldöttséggel folytatott tárgyalása után a pénzügyi tranzakciók illetéket ért bírálatra.

Július 27. Bevezetik az előzetes regisztrációt a választáson, csak a magukat regisztráló állampolgárok szavazhatnak majd – jelenti be Orbán Viktor a Kossuth Rádióban.

Augusztus 31. Örményország megszakítja Magyarországgal a diplomáciai kapcsolatokat, mert a magyar hatóságok átadták Azerbajdzsánnak a „baltás gyilkosként” elhíresült, örmény társa megöléséért életfogytiglani börtönre ítélt 34 éves Ramil Safarovot. A szabadon engedett gyilkost otthon, őrnaggyá előléptetve, azonnal visszaveszik a hadseregbe.

Szeptember 9. Gyurcsány Ferenc volt miniszterelnök, a DK elnöke három társával egyhetes éhségsztrájkot kezd a Kossuth téren a választási regisztráció ellen tiltakozva.

Szeptember 11. Az országgyűlés „a dohányzás visszaszorítása érdekében” 2013. július 1-től államosítja a dohányáru-kiskereskedelmet, amit csak állami cég vagy az államtól kapott trafik-koncesszió birtokosa folytathat, másutt tilos lesz cigarettát árulni.

Szeptember 25. Antal Attila, volt BKV-vezérigazgató visszavonta másokra tett terhelő vallomásait, bocsánatot kérve Hagyó Miklóstól, Mesterházy Ernőtől és Demszky Gábortól.

Október 2. Az országgyűlés kivételes sürgős eljárással, október 11-i hatállyal betiltotta a játékgépeket, kivéve az állami koncesszióval működő három kaszinót.

Október 9. A kormány egész oldalas hirdetéseket tesz közzé a hazai napilapokban: „Nem engedünk az IMF-nek!”, „Nem adjuk fel Magyarország függetlenségét!”

Október 12. Brüsszeli nyomásra kellett változtatni a költségvetésen – mondja Orbán Viktor a Kossuth Rádióban. Szerinte a 400 milliárdos kiigazítás felére sem lenne szükség, ha az Európai Unió nem kényszerítené rá a kormányt a költségvetés módosítására.

Október 17. Újabb intézkedéscsomagot jelent be Matolcsy György a kormány rendkívüli ülése után, mert Brüsszel szerint kevés az október elején bejelentett 400 milliárdos csomag, a hiány nem 2,7, hanem 3,7–3,9% lenne. Így nem szűnne meg a 2004 óta tartó túlzott

deficit eljárás, és 1000 milliárdnyi uniós támogatást veszíthetne az ország.

Október 23. Bajnai Gordon volt miniszterelnök hivatalosan bejelenti visszatérését a politikába. A Milla, a Szolidaritás, a Haza és Haladás „Együtt 2014” néven új mozgalmat hirdet a demokratikus ellenzéki pártok összefogásért az Orbán-rezsim leváltása érdekében.

Október 29. A kormánytöbbség törvénybe iktatja a kötelező választási regisztrációt.

November 1. Az IMF nem tervezi, hogy delegációt küldjön Magyarországra – közli a szervezet külkapcsolatokért felelős igazgatója, miután „Nem engedünk az IMF-nek!” felirattal a budapesti utcai hirdetőoszlopokon is megjelentek a kormány óriásplakátjai.

December 10. Budapesten és Szegeden, majd másnap Miskolcon és Pécsen jelentős, spontánul szerveződött diákmegmozdulások zajlanak az ingyenes felsőoktatási keretszámok jelentős csökkentése ellen. Az egyetemisták útvonalakat zárnak le, Szegeden elfoglalják a kormányhivalt. A megmozdulások nincsenek bejelentve, de a rendőrség nem avatkozik be. Oktatók is tiltakoznak, a rektori konferencia nyilatkozatot ad ki a kormány tervei ellen.

December 15. „Keretszámok nem lesznek” – mondja Orbán Viktor a korábbi hivatalos kormánynyilatkozatoknak ellentmondva, midőn távozik egy belvárosi romkocsból a „diákok képviselőinek” nevezett fiatalokkal folytatott megbeszélésről. A résztvevők közt nincs jelen senki a tiltakozásokat szervező HÖÖK-ből és Hallgatói Hálózatból.

December 17. Vidnyánszky Attila veszi át a Nemzeti Színház vezetését a megbízatása meghosszabbítása érdekében szintén pályázott Alföldi Róberttől – dönt Balog Zoltán.

Több ezer diák, tanár, orvos és művész tüntet az Emberi Erőforrások Minisztériuma előtt a nemrégiben alakult Humán Platform szervezésében. Később a menet megindul a Parlament felé, majd a Magyar Rádióhoz.

December 18. Megszakadt az emberi erőforrások minisztere és a HÖÖK közti tárgyalás, mert a diákok szerint csak üres lózungokat hallottak.

December 19. A keretszámokat eltörlik, 2013-ban legalább annyi diák kerülhet tandíjmentes helyre, mint 2012-ben, jelenti be Giró-Szász András kormánybiztos.

Eközben elindul az országos egyetemi és középiskolai diáksztrájk. Este Budapesten a megmozdulásukat „télirózsás diákforradalomnak” nevező tüntetők elfoglalják a Lánchidat.

December 28. Az Alkotmánybíróság megsemmisíti a „Magyarország Alaptörvénye átmeneti rendelkezései” mindazon részeit, amelyek nem átmeneti szabályokat tartalmaznak.

2013

Január 4. Az Alkotmánybíróság alaptörvény-ellenesnek nyilvánítja a november 26-án elfogadott választási eljárási törvény több pontját, így azt, hogy a választópolgár csak a lakcíme szerint illetékes jegyzőnél intézheti el a regisztrációt. Rogán Antal, a FIDESZ frakcióvezetője az AB döntése után bejelenti: a 2014-es választáson biztosan nem lesz választási regisztráció a magyarországi lakhelyű polgároknak.

Január 21. Lesznek államilag finanszírozott helyek azon a tizenhat szakon is (köztük a jogi és közgazdasági karokon), melyeken a 2012 végi kormánydöntés szerint csak önköltséges alapon lehetett volna tanulni – erről egyezett meg Balog Zoltán a Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciájával. Bejutni azonban csak a maximumhoz közeli pontszámmal lehet. A Pedagógusok Demokratikus Szakszervezete nem írja alá a megállapodást.

Január 27. A Lehet Más a Politika kongresszusa dönt: nem csatlakozik az Együtt 2014 mozgalomhoz. A Párbeszéd Magyarorszáért Platform tagjai kilépnek az LMP-ből.

Január 28. Gazdaságpolitikai irányváltásra van szükség Magyarországon – közli az IMF Budapesten kiadott jelentése. A Valutaalap aggódik a magyar gazdaság növekedése miatt, a termelékenység nálunk inkább csökkent, mint a hozzánk hasonló országokban, a versenyképességi listán rontottunk, a beruházások szintje rekordmélységben van.

Ókovács Szilvesztert nevezik ki a Magyar Állami Operaház főigazgatójává.

Január 30. Az Emberi Jogok Európai Bírósága elutasít egy a magánnyugdíj-pénztárak ügyében tett magyar panaszt.

Magyarország nem kölcsönt akar az IMF-től, mert a piacról kívánja finan-

szírozni magát. Az IMF azonban nem hajlandó rugalmas hitelkeretet biztosítani Magyarországnak, a megállapodás esélye ezért csökken – jelenti ki Orbán Viktor Brüsszelben.

Január 31. Magyarország elemi érdeke a szoros együttműködés Oroszországgal – mondja Orbán Viktor Moszkvában. „Tisztában vagyunk Oroszország súlyával és jelentőségével”, ezért a magyar kormány az energiarendszer bővítésében is számít „Oroszország nagyszerű szakmai felkészültségére, világszínvonalú technológiájára”.

Február 8. A Fidesz frakció benyújtja átfogó alaptörvény-módosító javaslatát. A javaslat beemeli az alaptörvénybe azon pontok jelentős részét, amelyeket az AB korábban megsemmisített. A benyújtott szöveg azt is tartalmazza, hogy az Alkotmánybíróság a határozataiban nem veheti figyelembe az alaptörvény hatályba lépése előtt született döntéseit.

Február 11. Az ügyészség hat és fél évvel a 2006 őszi események után vádiratot nyújt be 14 volt és aktív rendőr ellen. Köztük van Bene László akkori országos és Gergényi Péter volt budapesti rendőrfőkapitány.

Február 12. Négyyszeresen túljegyzik az Államadósság Kezelő Központ által – kétévi szünet után először – kibocsátott dollárkötvényt. Az ötéves lejáratából 1,25 milliárd, a tízévesből 2,5 milliárd dollárnyit értékesítenek. A hozamígéret 4,2% és 5,4%. A sajtóban megjelent adatok szerint az IMF hitele fele ennyibe került volna.

Február 15. Távozik posztjáról L. Simon László kultúráért felelős államtitkár – jelenti be Balog Zoltán, az emberi erőforrások minisztere. L. Simont csak hét hónapja nevezték ki.

Február 25. Az országgyűlés Cser-Palkovics Andrászt választja az alkotmányügyi bizottság elnökévé Salamon László helyett, akiből alkotmánybíró lett.

Február 26. Az Alkotmánybíróság alaptörvény-ellenesnek minősíti a 2011-es egyházi törvény egyes pontjait. Az AB szerint az alaptörvény alapján az országgyűlés politikai döntése nem megfelelő módszer egy vallási szervezet egyházként való elismerésére.

Diákok és tanárok étláncsal vesznek körül az ELTE BTK épületét, tiltakozásul számos tanár, köztük neves tudósok elbocsátása ellen.

Február 27. Az alaptörvény negyedik módosítása aláírásának megfontolására kérte a köztársasági elnököt az alapvető jogok biztosa. Szabó Máté nyílt levelében azt írja, ha az Alkotmánybíróság által alaptörvény-ellenesnek ta-

lált részeket beiktatják az alaptörvénybe: „ez az állapot az államszervezet demokratikus működésének egyensúlyát veszélyeztetheti”, alapjaiban érinti a hatalommegosztást, a fékek és ellensúlyok rendszerét Magyarországon.

Február 28. Az úgynevezett tábornokper 15 vádlottját nem jogerősen, bizonyítottság hiányában felmenti a „*költségvetési szerv dolgozója által bünszövetségben, üzletszerűen elkövetett vesztegetés*” és más bűncselekmények vádja alól a Kaposvári Törvényszék.

Március 1. Matolcsy György nemzetgazdasági miniszter lesz a Magyar Nemzeti Bank új elnöke – jelenti be Orbán Viktor miniszterelnök a Kossuth rádióban.

Március 6. Thorbjørn Jagland, az Európa Tanács főtthkára felszólítja a magyar kormányt, hogy halassza el a parlamenti szavazást az alaptörvény módosításáról, és tegye lehetővé, hogy a javasolt módosításokat megvizsgálhassa a Velencei Bizottság.

Március 8. Megalakul az „Együtt 2014 Választói Szövetség Párt” és választási szövetséget köt az LMP-ből kivált Párbeszéd Magyarországért Párttal.

Március 11. „A hatalommegosztás vége” címmel bírálja az új alaptörvény-módosítást a Népszabadságban Sólyom László volt alkotmánybíró, illetve köztársasági elnök.

Aznap szavaz a parlament, miután a miniszterelnök frakciója ülésén kijelenti: „Ami a negyedik alkotmánymódosítással visszafordíthatatlanná válik, az Sólyom Lászlónak lehet, hogy rossz, de nekünk éppen a visszafordíthatatlanság a jó.”

„A magyar alaptörvény elfogadott módosításai aggodalomra adnak okot azzal kapcsolatban, hogy megfelelnek-e a jogállamiság elvének, az uniós jognak és az Európa Tanács mércéinek” – áll José Manuel Barroso, az Európai Bizottság elnökének és Thorbjørn Jaglandnak, az Európa Tanács főtthkárának közös közleményében.

Március 22. Ha nem lesz együttműködés a kormány és a közműszolgáltatók között, a kabinet erőből folytatja a rezsicsökkentést – jelenti ki Orbán Viktor a Kossuth Rádióban.

Április 16. Este Strasbourghban az Európai Néppárt frakcióülésén tapssal fogadják Orbán Viktor felszólalását, melyben elutasítja a magyar alaptörvény-módosításokat érő bírálatokat. Joseph Daul frakcióvezető cáfolja, hogy szóba került volna a Fidesz kizárása.

Április 21. Modern Magyarország Mozgalom (MoMa) néven pártot alapított Bokros Lajos, a Horn-kormány egykori pénzügyminisztere, az MDF európai parlamenti képviselője.

Április 25. Balog Zoltán miniszter Szilvássy Zoltánt, a Debreceni Egyetem vezető testületei által elutasított rektorjelöltet terjeszti fel kinevezésre a köztársasági elnöknek.

Április 27. Az MSZP választmánya és az Együtt 2014-Párbeszéd Magyarországért megállapodott, hogy a 2014-es választáson minden választókerületben közös jelöltet állítanak.

Április 29. Az országgyűlés Németh Szilárd előterjesztése alapján törvényben rendelte el a földgáz, az áram, a távfűtés, a víz és a szemétszállítás díjának 10%-os csökkentését.

Súlyos sérülésekkel kórházba kerül Balogh József Fidesz-képviselő élettársa. Balogh nem emlékszik a történetekre, de feltételezi, hogy az asszony „átesett a vak komondoron”.

Április 30. Hadházy Ákos állatorvos, a szekszárdi önkormányzat fideszes képviselője elmondja az Indexnek, hogy a képviselőtestület fideszes tagjai egyenként mentek végig a trafikra pályázók névsorán, és véleményt mondtak, ki kapjon üzletet.

Május 16. Mindent meg kell tenni azért, hogy Magyarország a helyes útra térjen, de az Európai Unióból való kizárást nem érdemes kilátásba helyezni – „nem kell rögtön a lovasságot küldeni” –, mert akkor az unió közössége nem tud befolyást gyakorolni a magyarországi folyamatokra, mondja Angela Merkel német kancellár Berlinben.

Május 31. Orbán Viktor miniszterelnök 50. születésnapján hálaadó szentmisét tartanak a pesti belvárosi plébániatemplomban. A misét a „*Lányok és Asszonyok Orbán Viktorért*” nevű, be nem jegyzett egyesület rendezte.

Június 7. A kormány törvényjavaslatot nyújt be arról, hogy a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete szűnjön meg és olvadjon be a Magyar Nemzeti Bankba.

Július 3. Az Európai Parlament 370 szavazattal 249 ellenében, 82 tartózkodás mellett elfogadja a demokrácia magyarországi hiányosságait részletesen feltáró Tavares-jelentést.

Július 5. Az országgyűlés elfogadja a köztársasági elnök által megfontolásra visszaküldött egyházügyi és a takarékszövetkezeti törvényt. Az OGY elítéli

az EP július 3-i határozatát: „Mi, magyarok, szabad akaratunkból léptünk be az Európai Unióba. A vasfüggöny mögött eltöltött 40 év alatt elegünk lett a diktátumokból... Ezért joggal várjuk el az Európai Unió intézményeitől a Magyarországnak kijáró tiszteletet és egyenlő elbánást...” A Házszabályt úgy módosították, hogy az LMP-nek 10 fő alatt is lehessen frakciója. Kémkedésért nem jogerősen 2 év 10 hónap letöltendő börtönre ítéli a bíróság Szilvássy György volt minisztert.

Augusztus 15. Karas Mónika jogászt nevezi ki a köztársasági elnök a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság elnökévé Szalai Annamária előző elnök halála után.

Szeptember 16. Az országgyűlés a 2012. január 1-i hatályba lépés óta ötöd-ször módosítja az alaptörvényt. Megengedik, hogy a kereskedelmi rádiók és televíziók választási hirdetéseket közöljenek, de ezt csak ingyen tehetik. Törlik az Országos Bírósági Hivatal elnökének azt a jogát, hogy egyes ügyeket az illetékes bíróságról más bíróságra helyezzen át.

Szeptember 27. A zágrábi bíróság elrendeli Hernádi Zsolt MOL elnök-vezérigazgató letartóztatását. Azzal gyanúsítják, hogy megvesztegette Ivo Sanader volt horvát kormányfőt. A magyar hatóságok az Interpol körözés ellenére sem tesznek eleget a kiadatási kérelemnek.

Október 7. Az országgyűlés a Magyar Művészeti Akadémia tulajdonába adja a Pesti Vigadót, a Múcsarnokot és egy Hild József tervezte budai műemlék villát.

Október 14. Újabb lakossági rezsicsökkentésről hoz törvényt az országgyűlés. A szolgáltatónak további 11,1%-kal kell csökkenteniük az áram, a földgáz és a távhő árát.

Október 22. Mesterházy Attila és Bajnai Gordon aláírja a választási megállapodást, amely szerint nincs közös lista, a miniszterelnök-jelölt az lesz, akinek a pártja több szavazatot kap, 75 körzetben az MSZP, 31 körzetben pedig az Együtt-PM jelöltjét támogatják közösen.

Október 23. Közös nagygyűlést tartottak a baloldali ellenzék pártjai a Műegyetem előtt a pártelnökök szónoklatával. Többen teljes összefogást követeltek, és ezt skandálta a tömeg is, megzavarva pl. Mesterházy Attila beszédét.

Október 30. A Fővárosi Ítéltábla az elsőfokú ítéletet megváltoztatva 8 hónap letöltendő börtönbüntetésre ítéli Molnár Gyula volt XI. kerületi polgármestert.

November 4. Az országgyűlés fideszes egyéni indítványra törvényt hoz: új kaszinóhoz a nemzetgazdasági miniszter pályázatát nélkül adhat koncessziót annak, aki „megbízható”.

December 2. Az országgyűlés eltörli az alkotmánybírák 70 éves felső korhatárát, kiterjesztve ezt a hivatalban lévő, 2011-ben és 2013-ban választott bírákra: öt személyre is.

December 17. Az országgyűlés törvényben kötelezi a magántulajdonú társasházak és lakásszövetkezetek kezelőit, hogy meghatározott formában függesszék ki a lépcsőházban az áram-, földgáz- és más költségekben az új törvények révén elért rezszi-megtakarítást.

Az OGY a tankönyvellátás után államosítja a tankönyvkiadást is. A jogutódlást megtiltva a törvény erejével felosztatják a Tankönyves Vállalkozók Országos Testületét.

A kormány rendeleti úton megszünteti a Nemzeti Fejlesztési Ügynökséget. Jogutód: a Miniszterelnökség.

2014

Január 8. Közös listát állít a közös egyéni jelöltek mellé az MSZP és az Együtt-PM; az MSZP nevezi meg a miniszterelnök-jelöltet – jelenti be Mesterházy Attila és Bajnai Gordon. Felkérlik a Demokratikus Koalíciót is, hogy vegyen részt az együttműködésben.

Január 14. Vlagyimir Putyin és Orbán Viktor jelenlétében Moszkvában megállapodást ír alá Németh Lászlóné fejlesztési miniszter és a Roszatom vezérigazgatója: a magyar állam 10–12 milliárd euróból (3000–3600 milliárd Ft) építtet két új 1200 megawattos blokkot a Paksi Atomerőműhöz, amelyhez Oroszország ad 30 év alatt visszafizetendő hitelt.

Január 21. A MAZSIHISZ tiltakozik a fővárosi Szabadság térre tervezett emlékmű miatt, mely az 1944-es német megszállásnak állítana emléket. A német nagykövetség is sajnálkozik, hogy „nagyon gyorsan és széles vita nélkül” döntött a kormány az emlékműről.

Február 4. Minden párttisztviseléről lemond és felfüggeszti párttagságát Simon Gábor, az MSZP elnökhelyettese, miután a Magyar Nemzet meg-

írta: az 50 éves politikusnak 770 000 eurós (negyedmilliárd forintos) eltitkolt bankszámlája van Ausztriában.

Február 6. Újabb rezsicsökkentő törvényt hoz az országgyűlés. Törvénybe foglalják és ratifikálják a Paks2-ről kötött orosz-magyar kormányközi szerződést.

Február 9. „Jelen körülmények között a MAZSIHISZ távol tartja magát a kormány Holokauszt 2014 emlékprogramjától” – dönt a szervezet közgyűlése.

Február 13. Az országgyűlés – a kínai látogatáson tartózkodó miniszterelnök távollétében – megtartja a választás előtti utolsó ülését. Kizárólag fideszes szavazatokkal lényegesen módosítják az országgyűlési törvényt, és teljesen új házszabályt fogadnak el.

Február 15. A törvényes határidőig egyetlen kereskedelmi rádió és televízió sem jelezte, hogy ingyenes politikai hirdetést kíván közölni, így bizonyos, hogy a pártok választási hirdetéseit a kampány során csak a közszolgálati médiában lehet látni és hallani.

Március 6. „Összefogás” helyett „Kormányváltás” néven nevezik az MSZP, az Együtt-PM, a DK és a Liberálisok közös listáját – jelenti be Mesterházy Attila, mert a név összetéveszthető volt a Szepessy Zsolt monoki polgármester vezette Összefogás Párttal.

Március 7. A Nemzeti Választási Iroda bejelenti: 18 országos pártlistát fogadtak el, ennyi pártnak sikerült Budapesten és legalább kilenc megyében 27 jelöltet állítania.

Március 10. Örízetbe veszik Simon Gábort, az MSZP volt elnökhelyettesét.

Március 15. Orbán Viktor részvételével felavatják az újjáépített Kossuth teret, bár a szobrok egy része még nem készült el. Az öt párti Kormányváltás lemondja kampánynyitónak szánt délutáni nagygyűlését a riasztó vihar előrejelzés miatt.

Március 20. Egy rendőrautóban rosszul lesz és meghal a 41 éves Welsz Tamás üzletember, akinek révén Simon Gábor volt szocialista politikus állítólag bissau-guineai hamis útlevelelhez és azzal nyitott titkos bankszámlához jutott.

Március 26. Orbán Viktor végleg elutasítja a többi párt, illetve több szerkesztőség felszólítását listavezetői vitára. Közli: nem tudni, ki a baloldali ellenzék tényleges vezetője.

Március 29. Újabb „békemenetet” rendez a kormány támogatására a Civil

Összefogás Fórum a Kossuth tér és a Hősök tere között, ahol a több-százezer részvevő csatlakozik a FIDESZ nagygyűléséhez.

Április 2. „Kampánycélokból támadják személyemet és családomat”, de „életem nyitott könyv az emberek előtt” – jelenti ki Rogán Antal az ellenzéki támadásokra válaszolva, amelyek szerint kimutatható legális jövedelméből nem juthatott nagy luxus ingatlanjaihoz.

Április 6. A Fidesz nyeri a választásokat, újabb kétharmados többséget szerezve. A kormánypárt a listás voksok 44,87 százalékát szerzi meg, ami 2,14 milliónyi szavazatot jelent. A második a baloldali MSZP-Együtt-DK szövetség a voksok 25,57 százalékával. Ezt követi a Jobbik 20,22 százalékkal és az LMP 5,34-gyel. Az országos listát állított további 14 párt bőven 1% alatt marad. Az egyéni kerületekben elsöprő fideszes győzelem születik, a 106 körzetből 96-ot visznek el a kormánypárti jelöltek, a baloldali pártszövetség mindössze 10-et tud megszerezni, a Jobbik és az LMP egyet sem.

Április 8. Az Emberi Jogok Európai Bírósága Strasbourgban kisegyházak beadványa nyomán elmarasztalja a magyar egyházi törvényt, és kártérítést ítél meg az érintetteknek.

Két nappal a választások után elkezdik előkészíteni a Szabadság téren a megszállási emlékmű építését, anélkül, hogy sor került volna a miniszterelnök által ígért tárgyalásra.

Április 16. Tovább folyik a huzavona az emlékmű-alapozók, a rendőrség és a tiltakozók között a Szabadság téren, néhány aktivista ellen rongálás címen eljárást indítanak.

Április 21. Húsvét hétfőn fölavatják Felcsúton, a miniszterelnök házának közvetlen szomszédságában a Puskás Ferencről Pancho Arénának elnevezett futballstadiont.

Május 6. Megalakul az új, 199 tagú országgyűlés, a tagok leteszik az esküt.

Május 7. Hét kaszinóengedélyt ad ki a Nemzetgazdasági Minisztérium a Las Vegas Casino Kft.-nek, illetve az Aranybonusz 2000 Kft.-nek. Az előbbi, amely Andy Vajna filmgyártási kormánybiztos tulajdona, öt budapesti és Pest megyei kaszinót nyithat.

Május 10. Az országgyűlés 130 szavazattal 57 ellenében miniszterelnökké választja Orbán Vikort.

Május 25. 28,92%-os részvétel mellett zajlik le az Európai Parlament képviselőinek megválasztása. A Fidesz 51,49%-ot kap, ami 12 mandátu-

mot eredményez. A második a Jobbik 20,5%-kal: ez 3 mandátum. Az MSZP mindössze 10,92%-ot és két mandátumot szerez, a DK 9,76%-kal szintén kettőt, az Együtt-PM eredménye 7,22% és egy mandátum. Az LMP-é: 5,01%, egy mandátum. MSZP elnöksége azonnal felajánlja lemondását.

Május 27. A strasbourgi Európai Emberi Jogi Bíróság egyhangúlag ki mondja: Baka Andrásért váltották le 2011 végén a Legfelsőbb Bíróság éléről, mert kritizálta a bírók nyugdíjkorhatárának csökkentését és a büntető eljárási törvény jogkorlátozó módosításait. Három és fél évvel a megbízatásának vége előtt mozdították el – ez az alapvető emberi jognak számító véleménynyilvánítás szabadságának jogellenes korlátozása volt.

Május 29. Lemond Mesterházy Attila, az MSZP elnöke, frakcióvezető sem marad, és nem indul semmilyen párttisztviselésért. Az elnökségi tagok fele szintén lemond.

Június 4. A Magyar Telekom tulajdonában álló kiadó felmenti Sáling Gergőt, az Origo főszerkesztőjét. A szerkesztőség május 27-én első fokon pert nyert a Miniszterelnökséggel szemben. A bíróság kimondta: ki kell adni Lázár János hivatalos külföldi útjainak adatait.

Június 5. Egységesen tiltakozik a magyar médiaszakma az L. Simon László volt államtitkár által benyújtott, frakciója által támogatott reklámadó-törvényjavaslat ellen.

Június 10. Az országgyűlés elfogadja a fővárosi önkormányzat átalakításáról szóló törvényt: 23 kerületi polgármester alkotja a közgyűlést, mellettük csak kilencen kapnak mandátumot listáról: így megakadályozható az ellenzéki többség létrejötte a közgyűlésben.

Június 14. Megalakul a Nemzeti Pedagógus Kar. A szakma egy része tiltakozik a kötelező tagság ellen: a testület az általa megfogalmazandó etikai kódexszel a tanárok kormányzati kézbentartásának eszköze lesz.

Július 2. Az Alkotmánybíróság elutasítja az Országos Takarékszövetkezeti Szövetség, több takarékszövetkezet, bank és magánszemély összesen 139 panaszát a takarékszövetkezeti szektor kényszerintegrációját elrendelő 2013-as törvénnyel szemben.

Július 4. Az országgyűlés kivételes eljárásban módosítja a felsőoktatási törvényt, bevezetve a miniszterelnök által kinevezett egyetemi-főiskolai

kancellárok intézményét, akik a szorosan vett oktatási és tudományos kérdéseken kívül mindenért felelősek.

Július 7. Az Alkotmánybíróság visszautasítja az Együtt-PM alkotmányjogi panaszát a Nemzeti Választási Bizottság és a Kúria döntése ellen, amelyek nem engedték meg az atomerőmű-építés elleni népszavazás kiírását célzó aláírásgyűjtést.

Június 11. Az országgyűlés igazságügyi bizottsága tíz vallási közösség, köztük az Iványi Gábor vezette Magyarországi Evangéliumi Testvérközösség bevett egyházként való elismerésének elutasítását javasolja az országgyűlésnek.

Július 19. Tóbiás József megbízott országgyűlési frakcióvezetőt választják a Magyar Szocialista Párt új elnökévé a lemondott Mesterházy Attila helyett.

Július 20. Vasárnapra virradó éjszaka, titokban, erős rendőri jelenlét mellett felállítják a budapesti Szabadság téren a vitatott német megszállási emlékművet.

Július 26. „Az új állam, melyet Magyarországon építünk, illiberális állam, nem liberális állam. Nem tagadja a liberalizmus alapvető értékeit, mint a szabadság, de nem teszi ezt az ideológiát az államszervezés központi elemévé, hanem egy attól eltérő, sajátos nemzeti megközelítést alkalmaz” – jelenti ki Orbán Viktor miniszterelnök az erdélyi Tuszánföldön.

Szeptember 9. A rendőrség nagy létszámmal kivonulva házkutatást tart a Norvég Civil Alap pályázatait lebonyolító Ökotárs Alapítványnál, és lefoglalja több civil szervezet iratait.

Szeptember 15. Az országgyűlés őszi ülészakájának első napján Orbán Viktor is érinti a civil szervezetek ügyét: szerinte kétszínűek azok, akik „szabadságot hirdetnek, de zsoldban állnak, függetlenek, de kitartottak, és civilnek nevezik magukat, de politikai aktivisták”.

Szeptember 19. Navracsics Tibor külgazdasági és külügyminiszter lemond tisztségéről, hogy felkészülhessen az Európai Parlament biztos jelölti meghallgatására.

Szeptember 29. Falus Ferenc és Magyar György főpolgármester-jelölt visszalép. Az utóbbi Bokros Lajos javára. A liberálisok jelöltje, Bodnár Zoltán nem lép vissza.

Október 12. A települések többségén a Fidesz győz az önkormányzati vá-

lasztásokon. A részvételi arány 43%. Budapesten Tarlós István 49 %-kal másodszorra is főpolgármester. A baloldal által támogatott Bokros Lajos 36, a Jobbikos Staudt Gábor 7%-ot kap. Az LMP-s Csárdi Antal: 6%, a liberális Bodnár Zoltán: 2%. A 33 tagú közgyűlésbe 20 fideszes kerül. A 23 budapesti kerületből csak hat lesz az ellenzéké.

Október 17. Több lapban megjelenik: kitiltották az Egyesült Államokból Vida Ildikót, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal elnökét, két munkatársát és három magyar üzletembert.

Október 26. Hatalmas tüntetés Budapesten az internetadó ellen. Megjelenik André Goodfriend, az amerikai nagykövetség ideiglenes ügyvivője is. A tüntetők egy része éjjel megrongálja a Fidesz Lendvay utcai székházát.

Október 28. Újabb, több tízezres tüntetések Budapesten és több vidéki városban.

Október 31. „Az internetadót ebben a formában nem lehet bevezetni” – közli Orbán Viktor szokásos péntek reggeli rádióinterjújában.

November 9. Megismételt önkormányzati választás Ózdon. A 27 éves Jobbikos Janiczak Dávid csaknem kétharmados többséggel győzi le az addigi fideszes polgármestert.

November 17. Az MSZP-frakció az országgyűlés ülésének elején bevisz egy uniós zászlót az ülésterembe, Kövér László házelnök addig nem kezdi el az ülést, amíg „a fölös számú zászlót” el nem távolítják a teremőrök.

November 23. Nagy fölénnyel nyeri az időközi országgyűlési választást az MSZP jelöltje Újpesten. Alacsony részvétel mellett a szavazatok 50,54%-át kapja a 30,69%-os fideszes jelölttel szemben.

December 1. Az országgyűlés az AB elnökévé választja Lenkovics Barnabást.

December 11. Vida Ildikó eleget téve a miniszterelnök felszólításának, a diplomáciai mentesség ellenére feljelentést tesz nagy nyilvánosság előtt elkövetett rágalmazás miatt André Goodfriend, az Egyesült Államok budapesti ideiglenes ügyvivője ellen.

December 16. Az országgyűlés a kereszténydemokraták javaslatára elfogadta, hogy az üzletek a karácsony előtti négy hétvégén kívül csak évi egy vasárnapon tarthassanak nyitva.

December 16. A rendőrség először alkalmaz paprikaspray-t a napok óta zajló, éles jelszavakat használó kormányellenes tüntetések során a Kossuth téren.

2015

Január 2. Az év első kormányellenes tüntetése az Operaház előtt, civil szónokokkal.

Január 6. Március 15-től az M1 folyamatos hírszolgáltatást nyújtó csatornává válik – jelenti be az MTVA. A nemzeti főadó szerepét a Duna TV veszi át.

Január 8. Meghal Lasztovicza Jenő a tapolcai választókerület fideszes országgyűlési képviselője. Mivel korábban Navracsics Tibor is lemondott veszprémi mandátumáról, ezzel egyelőre megszűnt a Fidesz kétharmados többsége. Előrehozott választásokat írnak ki.

Január 9. Orbán Viktor találkozik a kormánypárti médiumok vezetőivel, és közli velük: a kormány a jövőben a közmédiára támaszkodik, őket nem kívánja tovább támogatni.

Január 11. A Charlie Hebdo elleni merénylet után, az 50 ország vezetőinek részvételével zajló milliós demonstráción Orbán kijelenti: „a gazdasági bevándorlás rossz dolog... csak bajt és veszedelmet hoz az európai emberre... a bevándorlást meg kell állítani”.

Január 14. A Színház- és Filmművészeti Egyetem rektora, M. Tóth Géza nem hajlandó aláírni a miniszterelnök által kinevezni kívánt kancellár-jelölt munkaszerződését. Papp Csilla ellen az egyetem szenátusának az a kifogása, hogy sem az oktatáshoz, sem a művészeti élethez nem volt soha köze, és bár feladata a gazdasági irányítás lenne, gazdasági-pénzügyi ismeretekkel, képzettséggel sem rendelkezik. Kizárólag jogászként dolgozott a Fidesz elnöki kabinetjében. Papp Csilla visszavonja pályázatát.

Január 19. Simicska Lajos a korábbi hírekkel ellentétben mégsem indul a február 22-i veszprémi időközi országgyűlési választáson, derül ki a jelölési határidő lejártakor.

Január 21. Átadja megbízólevelét Áder János elnöknek Colleen Bell, az USA új budapesti nagykövete. A poszt majdnem fél évig betöltetlen volt. Ugyanekkor a két hónapja várakoztatott washingtoni magyar nagykövet is megkapja az elfogadó nyilatkozatot.

Január 27. Az AB elutasítja a tankönyvellátás államosítása miatti alkotmányjogi panaszt.

Január 29. Az Ökotársnál hűtlen kezelés gyanúja nem állt fenn, és jogosu-

latlan pénzügyi tevékenység miatt sem nyomoztak, ezért törvénytelen volt átkutatni az alapítvány irodáját és a munkatársak lakását, állapítja meg jogerősen a Budai Központi Kerületi Bíróság.

Február 2. Fél napos villámlátogatást tesz Budapesten Angela Merkel kancellár, aki legutóbb 2009-ben járt Magyarországon. A főváros több pontján kormányellenes tüntetés.

Február 6. A G-nap. „Totálissá válhat a médiaháború”, ha a kormány az RTL-lel való békülés okán bevezeti a kisebb cégeket terhelő reklámadót, mondja a Népszavának Simicska Lajos. Nem sokkal később lemondanak médiabirodalma vezetői. „Kirúgok minden orbánistát, aztán ki-nevezem a helyükre az én embereimet... Orbán egy geci!” – nyilatkozza Simicska, aki a nap folyamán számos hasonló hangvétellű interjút ad.

Február 17. Vlagyimir Putyin orosz elnök fél napos budapesti látogatása, amelyre kormányának hat tagja, valamint a Gazprom és a Roszatom vezérigazgatója is elkíséri. Az ellenzék tiltakozik.

Február 22. Kész Zoltán, az MSZP, a DK, az Együtt és a PM által is támogatott független jelölt nyeri a veszprémi időközi választást 42,56 – 33,76%-os arányban. Ezzel ténylegesen megszűnt a parlamentben Fidesz kétharmada.

Február 24. A jegybank felügyeleti biztosokat rendel ki, és felfüggeszti a Buda-Cash Brókerház működési engedélyét.

Március 8. Simicska Lajos a Mandiner nevű portálnak, majd az ATV-nek kijelenti: a katonaságnál Orbán jelentett róla. Sejteti, hogy később is ezzel zsarolhatják az oroszok.

Március 12. Visszavonja Hagyó Miklósról tett súlyosan terhelő hamis vádlomását (Nokiás doboz) Balogh Zsolt, aki egy ideig a BKV megbízott vezérigazgatója volt.

Április 12. A Jobbik először nyer egyéniben a tapolcai időközi választáson. Rig Lajos: 35,49%, Fenyvesi Zoltán (Fidesz): 34,27%, Pad Ferenc (MSZP-DK): 26,2%.

Április 18. Felhívást tesz közzé az egészségügyben dolgozó nővéreknek Sándor Mária, hogy az elkövetkező napokban fekete ruhában dolgozzanak tiltakozásul az egészségügyben uralkodó állapotok miatt. A „fekete ruhás nővér” föllépése nagyhatású mozgalmat indít.

Április 20. Az Európai Bizottság aláírta a paksi erőmű bővítésével összefü-

gő, nukleáris üzemanyag-szállításról szóló szerződést, jelenti be Lázár János miniszter.

Április 21. „Ilyen nevű embert a kormány nem foglalkoztat, nincs rajta a kifizetési listán, minden egyébvel forduljon a népeség-nyilvántartóhoz” – válaszolja Orbán Viktor miniszterelnök az Index kérdésére, hogy Habony Árpádnak mi a hivatalos státusza.

Április 22. Napok óta több egyetemista tüntetés zajlik a fővárosban az ellen, hogy a kormány különböző társadalomtudományi szakok megszüntetését tervezi.

Április 24. A kormány honlapján közléseket a bevándorlásra vonatkozó nemzeti konzultáció kérdéseit.

Április 28. Egy trafikgyilkosság kapcsán Orbán újra fölveti a halálbüntetés kérdését.

Május 12. „Fekete ruhás” demonstráció a parlament előtt.

Május 19. Orbán személyesen vesz részt Strasbourgban az Európai Parlament plenáris ülésén „A magyarországi helyzetről” tartott vitán, visszatartva az éles bírálatokat.

Június 2. „Az EU-nak igaza van a halálbüntetés kérdésében, nem vezetheti be senki” – jelenti ki Orbán Viktor a Helmut Kohl tiszteletére rendezett konferencián.

Június 6. Megjelennek a kormány menekültellenes plakátjai: „Ha Magyarországra jössz, nem veheted el a magyarok munkáját!”, „Ha Magyarországra jössz, tiszteletben kell tartanod a kultúránkat!” Több helyen lefestik őket.

Június 10. A magyar kormányt bíráló állásfoglalást fogad el az Európai Parlament.

Június 17. Kormányhatározat a magyar–szerb határszakaszon építendő 175 km hosszúságú 4 m magasságú „határőrizeti célú ideiglenes kerítés létesítéséről”.

Július 6. Az országgyűlés kivételes eljárással, számos emberi jogi szervezet tiltakozása ellenére, kormánypárti és Jobbikos szavazatokkal törvényt hoz „az ideiglenes biztonsági határzár létesítésével, valamint a migrációval összefüggő törvények módosításáról”.

Július 20. Már május 20-án lemondott Vida Ildikó, a NAV elnöke, derül ki a felmondási idő lejártával. Utódja Tállai András fideszes képviselő lesz.

Augusztus 4. Ásotthalomnál elkezdik a határzáró kerítés építését. A munkavégzés határidejét Orbán utasítására négy hónapról egy hónapra rövidítik, így előbb csak másfél méter magas ideiglenes kerítést húznak föl.

Augusztus vége. Növekvő számú menekült utazik Németország felé a Keleti pályaudvarról. A hónap végén rendkívül föltorlódik a tömeg, miután a magyar hatóságok nem engedik vonatra szállni az embereket, sőt kiszorítják őket a Baross térre. A hetekig tartó krízis során a hazai közvéleményt drámai módon szembesítik a menekültproblémával.

Szeptember 3. Vonatra engedik szállni a menekültek egy részét, de nem a határra, hanem a bicskei táborba vinnék őket: a krízis fokozódik.

Szeptember 4. Menekültek tömege indul el gyalog az M1-es autópályán a határ felé. A magyar hatóságok idővel buszokat küldenek értük, és Hegyeshalomra szállítják őket.

Szeptember 7. A kerítésépítés késedelme miatt Orbán lemondhatja Hende Csaba honvédelmi minisztert. Utódja: Simicskó István.

Szeptember 15. Éjfélről hatályba lép a teljes szerb–magyar határzár. Röszkénél egyre nagyobb és türelmetlenebb tömeg torlódik föl a határ túloldalán. Bács-Kiskun és Csongrád megyében a kormány fél évre kihirdeti a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetet.

Szeptember 16. Eszkalálódik a helyzet a déli határon. A menekültek erőszakos betöréseket kísérelnek meg, kövel dobálják a rendőröket, akik vízágyút és könnygázt vetnek be. Délután a rendőrsorfallal visszavonul a kaputól, majd a TEK-et bevetve ráront a boldogan beözönlő, békés tömegre, gumibottal ütlegeli és visszaszorítja őket. Újságírók is megsérülnek. Az ENSZ főtitkára is elítéli az akciót.

Szeptember 17. A Miniszterelnökségre távozó Rogán Antal helyett Kósa Lajos lesz a Fidesz új frakcióvezetője.

Szeptember 18. „Fegyveres támadás érte Magyarországot... a rendőrök megvédték az államhatárt” – mondja szokásos péntek reggeli rádióinterjújában Orbán Viktor.

A horvátok buszokkal szállítják a magyar határra a Szerbiából Horvátország felé irányt vett menekülttömeget. A magyar hatóságok ellenőrzés és regisztrálás nélkül viszik őket tovább az osztrák határra. Döntés születik: kerítés épül a horvát–magyar határra. A kormány Vas és Zala megyére is kihirdeti a válsághelyzetet.

Szeptember 24. Hosszú vita után döntés születik az Európai Unió csúcstervezetén: az EU pénzügyi segítséget ad Törökországnak, Libanonnak és Jordániának, ahol több mint négy millió szíriai menekült él, és támogatja a nyugat-balkáni országokat a válság kezelésében. Ez a dublini rendszer végét és részben Orbán győzelmét jelenti.

Szeptember 30. A fővárosi közgyűlés egyoldalúan felmondja szerződését Simicska Lajos reklámcégével, a Mahir Cityposter Kft.-vel, és elbontatja annak 761 hirdetőoszlopát. Simicska őrző-védő embereket fogad: megkezdődik a hónapokig tartó oszlopháború, amely jogi úton folytatódik, s amelyben Simicska számos győzelmet arat.

A Szolnoki Törvényszék első fokon hűtlen kezelés kísérletéért négy év letöltendő börtönrre ítélte Tátrai Miklóst és Császy Zsoltot a Nemzeti Vagyongazdálkodó volt vezetőit.

Október 15. Andy Vajna bejelenti a TV2 megvásárlását. Simicska azonban tudatja: korábban élt elővásárlási jogával, a TV2 tehát az övé. Hosszas huzavona kezdődik, Simicska végül nem tudja érvényesíteni opciós jogát.

Október 16. Az első közt hirdeti meg árverésre a Nemzeti Földalap a Simicska Lajos és Nyerges Zsolt érdekeltségében lévő Mezort Zrt. által bérelt földeket.

Október 29. A legenyhébb szankcióban, megrovásban részesítette Gergényi Péter volt budapesti rendőrfőkapitányt a 2006 őszi események során mulasztással elkövetett katonai bűncselekmények miatt a Fővárosi Törvényszék elsőfokú, nem jogerős ítélete.

November 20. A párizsi merényletek után alapjaiban kell újragondolni az európai politikát – mondja Orbán Viktor a Kossuth Rádióban. Hozzá kell nyúlni az európai közösséget létrehozó alapszerződéshez is.

December 1. Átalakítják a Nemzeti Kulturális Alapot. A támogatásokról döntő testületek tagjai a jövőben nem fele-fele alapon oszlanak meg a minisztérium és a szakmai szervezetek között, hanem egyharmad-egyharmadát arányban: a harmadik harmadot pedig a Magyar Művészeti Akadémia delegálja.

December 10. Az Európai Bizottság kötelezettségzegési eljárást indít Magyarországgal az ország menekültügyi szabályozása miatt – jelentik be Brüsszelben.

December 15. Az országgyűlés 48 órán belül törvényerőre emeli Orbán Viktor a Fidesz kongresszusán elhangzott ígérteit a lakások áfájának csökkentéséről.

6,72 milliárd forintot adott a Szijjártó Péter külgazdasági és külügyminiszter által felügyelt állami Eximbank a TV2-t megvásárló Andy Vajna cégének „versenyképesség javító belföldi befektetési hitelként” – deríti ki a Válasz.hu.

December 17. A Magyar Telekom eladja az Origo Zrt. 100%-os tulajdonrészét a Szemerey Tamás (Matolcsy György unokatestvére) érdekeltségében lévő New Wave-nek.

December 29. Kormányrendelet a CSOK (Családok Otthonteremtési Kedvezménye) új szabályairól. Az új lakást vásárló gyerekes családok ingyen kapnak pénzt: egy gyermekre 600 ezer forintot, három gyermekre tízmilliót. Utóbbihoz akár 10 milliós kedvezményes hitel is jár.

2016

Január 6. Nyílt levelet tesz közzé a miskolci Herman Ottó Gimnázium tantestülete, tiltakozva az oktatásügyben uralkodó válságos állapot, illetve a kormány oktatáspolitikája ellen. Az ügy nyomán gyorsan országos pedagógusmozgalom szerveződik.

Január 7. „Sok szempontból azonosak az elképzeléseink, hiszen mindketten erős Európát képzelünk el, amely tiszteletben tartja a nemzetállamokat” – mondja Orbán Viktorral közös sajtótájékoztatóján Budapesten David Cameron brit miniszterelnök.

Január 12. A Kúria helyben hagyja a 2008-2009-es hatszoros romagyilkosok, Kiss Árpád, Kiss István és Pető Zsolt tényleges életfogytiglani fegyházbüntetését.

Január 26. „Túltoltuk a biciklit” – ismeri el Balog Zoltán miniszter a kormány oktatáspolitikájáról. Másnap találkozik a miskolci tanárokkal, de a megbeszélések nem vezetnek eredményre. Balog Köznevelési Kerekasztalt hív életre.

Február 3. Mintegy 5000 tanár, szülő és diák tüntet Miskolcon a kormány oktatáspolitikája ellen.

Február 6. Távozik a köznevelési államtitkári posztról Czunyiné Bertalan Judit. A helyére Palkovics László kerül.

Február 9. Összeül a köznevelési kerekasztal. Ám a tiltakozók szervezte Tanítanék Mozgalom kijelenti: „a megjelent szervezetek nem kompetensek... A valós döntéshozók és a szakértők távol tartása... illegitimé teszi ezt az eseményt. ... Nem fogadjuk el a ránk erőltetett játékszabályokat, valódi és rendszerszintű változásokat akarunk.”

Február 13. Több ezer tanár, diák és szülő tüntet a Kossuth téren az oktatásügy bajai miatt, számos más szakma szakszervezetének támogatásával.

Február 23. Kigyúrt kopasz emberek akadályozzák meg az MSZP megbízottját abban, hogy beadja a vasárnapi boltbezárás elleni népszavazási kezdeményezést a Nemzeti Választási Bizottságnak. Néhányukat utóbb a Fradi Security tagjaként azonosítanak.

Február 24. A miniszterelnök rendkívüli sajtótájékoztatón jelenti be: a kormány döntött a kötelező betelepítési kvóták ügyében indítandó népszavazásról.

Február 25. Leváltják a Klebelsberg Intézményfenntartó Központ vezetőjét. A helyére Pölöskei Gábornét, Áder János köztársasági elnök húgát nevezik ki.

Február 28. Az MSZP jelöltje nyeri a salgótarjáni időközi polgármester-választást.

Február 29. Oscar-díjat nyer Nemes Jeles László Saul fia című filmje.

Március 9. Pintér Sándor belügyminiszter bejelenti: a kormány az egész ország területére kihirdeti a migrációs válsághelyzetet. Teszi ezt annak ellenére, hogy a menekültek napi száma a közelében sincs annak, amit a törvény a válsághelyzet kihirdetéséhez előír.

Március 15. Orbán ünnepi beszédében ezt mondja: „ha a népvándorlást meg akarjuk állítani, először Brüsszelt kell megfékeznünk. Eljött az idő, hogy megmentsük Európa jövőjét! ... Egységbe hívunk minden európai nemzetet... eljött az idő, hogy megkongassuk a vészharangot” stb.

Délután több tízezres pedagógustüntetés zajlik a Tanítanék Mozgalom keretében a Hősök terétől a Kossuth térig. Pukli István, a Teleki Blanka Gimnázium igazgatója ultimátumot intéz a kormányfőhöz és az államfőhöz: kérjenek bocsánatot vagy sztrájk lesz.

Március 18. A Fővárosi Törvényszék jogerősen bűnösnek mondja ki és megrovásban részesíti társ tettesként elkövetett kényszerítésben Dávid

Ibolya és Herényi Károly volt MDF-politikusokat az UD Zrt.-üggyel összefüggésben folyó büntetőügyben.

Március 24. Terrorizmus elleni intézkedéscsomagról dönt a brüsszeli merényletek után a kormány. Eszerint a szolgáltatók lehallgathatnák a telefont, elolvashatnák az e-maileket. Erről törvényt kell hozni, illetve módosítani kell az alkotmányt.

Március 30. A Kúria döntése szerint a Magyar Nemzeti Bank által alapított Pallas Athéné Alapítványok kötelesek kiadni pályázataik adatait.

Április 6. A Kúria megváltoztatja az NVB február 29-i döntését, és megtagadja Erdősi Lászlóné népszavazási kérdésének hitelesítését. Egyben hitelesíti Nyakó István beadványát.

Április 12. A kormányzat eltörli a boltok vasárnapi nyitva tartásának tilalmát.

Április 22. A Magyar Nemzeti Bank alapítványai az Alkotmánybíróság és a Kúria döntése alapján nyilvánosságra hozzák, mire költöttek a jegybanktól kapott 260 milliárd forintból. Kiderült, hogy a részben már ismert nagy értékű ingatlanvásárlásokon, saját tisztségviselőik, köztük jegybanki vezetők magas tiszteletdíján túl egyebek közt a jegybankelnök, valamint kormánypárti személyek, illetve kuratóriumi tagok könyvei kiadásának támogatására fordították a pénzt.

Május 31. Schiffer András, az LMP társelnöke távozik a párt éléről, lemondva frakcióvezetői tisztségéről és képviselői mandátumáról is.

Június 3. „Nem felel meg a valóságnak a magyar kormány kommunikációja, amely szerint az EU kvótát akar az illegális bevándorlók ügyében”, ezért a várható magyarországi kvótanépszavazás értelmezhetetlen – jelenti ki a Klubrádiónak Navracsics Tibor.

Június 7. Erős lejárató sajtókampány után házkutatást tartanak a Nemzeti Nyomozó Iroda munkatársai az FHB-csoportnál és Spéder Zoltán egyes érdekeltségeinél.

Június 13. A parlament törvénnyel teszi lehetővé a mobiltelefonos applikációval működő Uber személyszállító szolgáltatás betiltását.

Június 22. A bíróság másodfokon is a Közgépnek ad igazat a Közbeszerzési Hatósággal szemben: nem volt jogos Simicska cégének kizárása a közbeszerzésekből 3 évre.

Június 25. Molnár Gyulát választják a Magyar Szocialista Párt új elnökévé.

Július 5. Több összecsapás zajlott le a városligeti régi épületeket bontó cég biztonsági emberei és a fakivágások, épületrombolások, új múzeum-építések ellen tiltakozó aktivisták, köztük számos ismert értelmiségi, művész, közéleti személy között.

Július 23. „Az Európai Unió politikai vezetése, az Európai Bizottság megbukott” – jelenti ki Orbán Viktor Erdélyben, a szokásos tusnádfürdői beszédében.

Július 28. Nem sikerül 200 000-nél több hiteles aláírást összegyűjtenie az MSZP-nek az állami termőföldeladások betiltása érdekében kezdeményezett népszavazáshoz.

Augusztus 17. A Budapesti Rendőr-főkapitányság bűncselekmény hiányában megszünteti a nyomozást a Nemzeti Választási Irodánál február 23-án történtek ügyében.

Augusztus 19. A Nemzeti Nyomozó Iroda bűncselekmény hiányában lezárja az V. kerületi ingatlanok áron aluli értékesítése miatt Juhász Péter kerületi önkormányzati Együtt-képviselő feljelentése alapján megkezdett nyomozását.

Augusztus 22. Sokan visszaküldik Áder János államfőnek korábbi kitüntetésüket tiltakozásul amiatt, hogy Bayer Zsolt megkapta a Magyar Érdemrend lovagkeresztjét.

Szeptember 12. Az országgyűlés felfüggeszti a bűnszövetkezetben elkövetett költségvetési csalással gyanúsított Mengyi Roland fideszes képviselő mentelmi jogát.

Szeptember 24. Szándékos robbantás este a budapesti Teréz körúton, két arra járó rendőr megsérül. Másnap rendkívüli együttes ülést tart az országgyűlés nemzetbiztonsági, valamint honvédelmi és rendészeti bizottsága a robbantás miatt.

Október 2. Érvénytelenül zárul az „Akarja-e, hogy az Európai Unió az Országgyűlés hozzájárulása nélkül is előírhassa nem magyar állampolgárok Magyarországra történő kötelező betelepítését?” kérdésre kiírt népszavazás. Az országos részvétel 44,08%, a fővárosi 39,43%. Az érvényes szavazatok közül 98,36% a „nem” és 1,64% az „igen” aránya.

Október 8. Az osztrák tulajdonú kiadó, a Mediaworks beszünteti a Népszabadság nyomtatott és internetes formában történő kiadását. A cég közli, megvásárolta a Pannon Lapok Társaságát is. Ezzel immár 12 megyei napilap került a birtokába. Este több ezren tüntetnek Budapesten a sajtószabadságért.

Október 10. A DK a bezárás elleni tiltakozásul a ciklus végéig kivonul a parlamentből.

Október 18. A Jobbik akkor támogatja az alkotmánymódosítást, ha a miniszterelnök a betelepítés minden formáját elutasítja, beleértve a letelepedési kötvényt is – mondja Vona Gábor pártelnök azután, hogy négy szemközt egyeztetett Orbán Viktorral.

Október 20. Elfogják a Teréz körúti robbantás magányos tettesét.

Október 25. A Mészáros Lőrinchez tartozó Opimus Group bejelenti: megszerezte a Világgazdaságot, 12 vidéki napilapot és a Népszabadságot birtokló Mediaworks Hungary Zrt. részvényeinek 100 %-át.

Október 26. A Szegedi Ítéltábla a Sukoró-ügy másodfokú tárgyalásán felmenti a Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt. korábbi vezetőit, Tátrai Miklóst és Császy Zsoltot.

November 8. Az országgyűlés elutasítja az Orbán Viktor miniszterelnök által a népszavazás után személyesen előterjesztett alaptörvény-módosításokat.

Orbán táviratban üdvözlí Donald Trump elnökké választását, aki mellett már korábban is állást foglalt Hillary Clintonnal szemben.

November 17. Megállapodás születik az Alkotmánybíróság elnökének és a hiányzó négy bírónak a megválasztásáról a Fidesz és az LMP között.

November 22. Az országgyűlés Sulyok Tamást választja az AB új elnökévé.

December 2. Az Opimuson keresztül Mészáros Lőrinc lett az Echo TV új tulajdonosa.

December 22. A Fidesz elnöksége egyetért abban, hogy a 2012-ben megválasztott Áder János államfő legyen újra a párt köztársaságielnök-jelöltje 2017 májusában.

December 29. Áder János köztársasági elnök válaszol: „A felkérést elfogadom. Az alaptörvény rendelkezéseinek megfelelően vállalom a jövő tavasszal esedékes demokratikus megmérettetést.”

2017

Január 2. Civilek Majtényi Lászlót jelölik államfőnek Áder Jánossal szemben. Majtényi vállalja a szimbolikus szerepet, ha az összes demokratikus ellenzéki párt támogatja.

Január 10. Törvénytervezet a civil szervezetek ellen: vagyonnyilatkozati

kötelezettség nem állami tisztviselőknek. Németh Szilárd: „vissza kell szorítani, el kell takarítani őket”.

Január 12. A magyar határra nehezedő nyomás nem fog megszűnni, a határvédelem kiemelt nemzetbiztonsági ügy – mondja Orbán Viktor a határvadász állomány eskütételén.

Január 18. Az MSZP elnöksége támogatja Botka László miniszterelnök-jelöltségét.

Január 20. Magyar diákokat szállító autóbusz szenved balesetet Olaszországban. 17 halott, a kormány nemzeti gyásznapot rendel el.

Január 21. Aláírásgyűjtést kezd a Momentum Mozgalom a budapesti olimpiai pályázat ellen.

Január 30. Orbán Viktort Szegeden fogadja Botka László polgármester, együttműködési megállapodást írnak alá a Modern városok program keretében.

Február 2. Budapestre látogat és Orbán Viktorral tárgyal Vlagyimir Putyin.

Február 10. Orbán Viktor évértékelő beszédében az ország megvédéséről beszél Brüsszellel és a nemzetközi civil szervezetekkel szemben.

Február 17. Átütő siker a Momentum aláírásgyűjtése: 266 ezer aláírást adnak le.

Február 18. Ország értékelő beszédet tart Botka László, melyben kijelenti: Gyurcsány nélkül képzelhető el az ellenzéki összefogás.

Február 22. Orbán Viktor, Tarlós István és Borkai Zsolt döntése: visszavonják az olimpiai pályázatot.

Február 27. Oscar-díjat nyer a Mindenki c. magyar rövidfilm.

Március 7. „A migrációs áradat csak lelassult, de ebben a pillanatban is ostrom alatt állunk” – mondja Orbán Viktor a határvadász alakulatok eskütételén.

A parlament módosítja a menekültügyi törvényt: a kérelem elbírálásának idejére a menekültek a tranzitónában fogva tartandók, beleértve a gyerekeket is.

Március 13. Áder Jánost választja újra köztársasági elnökké a fideszes többség.

Március 15. Orbán-beszéd: „a nemzetek újra fellázkodtak a brüsszeli bürokraták, a liberális világmédia és a feneketlen bendőjű nemzetközi tőke álszent szövetsége ellen”.

Március 17. Orbán bejelenti: második (dupla) kerítést építenek a déli határra.

Március 31. Orbán a Kossuth rádióban elmondja: a budapesti CEU működése törvénytelen, a törvényességhez megállapodás kell az USA és Magyarország kormány között.

Április 4. Az országgyűlés elfogadja a CEU-t sújtó törvénymódosítást. Az USA nagykövetsége közleményben tiltakozik. Hivatalosan bejelentik: hazahívják a washingtoni magyar nagykövetet.

Április 10. Tízezrek tüntetnek a kormány ellen a CEU-ügy kapcsán, a tüntetők a Parlament elé vonulnak, később elfoglalják az Oktogont. A továbbiakban is számos tüntetésre kerül sor, így a Sándor-palota előtt is, amiért Áder János („bajszos szar”) aláírta a törvényt.

Április 26. Az EP plenáris ülése a CEU és a civil szervezetek elleni hatalmi fellépések okán foglalkozik az alapjogok magyarországi helyzetével. Az éles bírálatokra Orbán reagál.

Április 28. Elkészült a déli határon a kétsoros kerítés. „Hosszú időre biztosított a magyarok biztonsága” – mondja Orbán a Kossuth Rádióban.

Április 29. Orbán az Európai Néppárt ülésén: „Magyarország minden nyitott kérdésben készen áll az együttműködésre az Európai Bizottsággal”.

Május 11. Orbán Viktor hatnapos hivatalos látogatásra Pekingbe utazik. Közben tárgyal Putyin orosz és Erdogan török elnökkel. Koszorút helyez el a Tienanmen téren is.

Május 17. Az Európai Parlament határozatot fogad el, melyben elmarasztalja a magyar kormányt a jogállamiság, a demokrácia és az alapvető jogok érvényesülésének romlása miatt, egyben kezdeményezi a 7. cikkely szerinti eljárás megindítását.

Május 19. Orbán a Kossuth Rádióban: Az EP-jelentés egy elhibázott politika lenyomata, a Tavares-jelentés után most egy „Soros-jelentés” készült.

Június 2. A civil szervezetek kapcsán a „Soros-féle maffiaszerű hálózatról” beszél szokásos rádióinterjújában Orbán Viktor.

Június 8. A Kúria jogerősen több év letöltendő börtönbüntetésre ítéli Tátrai Miklóst és Császy Zsoltot.

Június 14. Őrizetbe veszik Czeglédy Csaba MSZP-közelbeli ügyvédet. Letartóztatása után 3 hónappal hallgatják ki először. Közben az országgyűlés határozatban ítéli el egy folyamatban lévő büntetőeljárás érintettjeként.

Június 16. „Senki sem kötelezhet minket álláspontunk feladására” – jelenti ki Orbán az EP kötelezettségmegszegési eljárása kapcsán a Kossuth Rádióban.

Június 21. Kivételes államférfinak nevezi Horthy Miklóst Orbán Viktor egy Klebelsberg Kunóra emlékező ünnepségen.

Június 27. „Nem hagyjuk, hogy Soros nevésszen a végén” – mondja Orbán Viktor a nemzeti konzultáció alkalmából. Hasonló szövegű plakátok árasztják el az egész országot.

Június 30. „Magyarország kitart a barátai mellett és Törökország oldalán áll” – mondja Ankarában a magyar kormányfő, ahol Erdogan elnökkel tárgyal.

Július 7. „Soros tervét hajtják végre Brüsszelben” – mondja rádióinterjújában Orbán.

Július 14–30. Sikeresen lezajlott a budapesti vizes VB, amit a rezsim megszemenően kihasznált önnön legitimitásának erősítésére.

Július 18. „A kormány zéró toleranciát hirdet az antiszemitizmussal szemben” – Orbán Budapesten fogadta Netanjahu izraeli miniszterelnököt.

Július 22. „A jövő évi választás tétje, hogy végre tudják-e hajtani a Soros-tervet, le tudják-e bontani a kerítést” – jelentette ki Orbán Tusnádfürdőn.

Augusztus 24. „Nem tarthatunk életben egy korrupt rendszert” – élesen bírálta az Orbán-rezsimet a 168 Órának a Budapestről távozó holland nagykövet. Szíjjártó diplomáciai affért kreál az ügyből, hazarendelve a hágai nagykövetet.

Augusztus 28. A budapesti cselgáncs világbajnokság alkalmából ismét Budapestre látogat és találkozik Orbánnal Vlagyimir Putyin.

Szeptember 2. „Meg kell védenünk a kerítést és az elmúlt hét év eredményeit” – mondta Orbán Viktor Kötcsén.

Szeptember 6. Az Európai Bíróság elutasítja a menekültkvóta ügyében benyújtott szlovák-magyar keresetet. Orbán egyfelől kijelenti, tiszteletben tartja a döntést, másfelől hangoztatja: változatlanul fenntartja a magyarországi migránspolitikát.

Szeptember 18. „Magyarország sosem lesz bevándorló ország”, továbbá „a brüsszeli bürokraták Soros tenyeréből esznek” mondja Orbán a parlamentben.

Szeptember 26. Szingapúr sikertörténete biztatás Magyarországnak – Orbánt fogadja a szingapúri miniszterelnök.

Október 2. Lemond Botka László, az MSZP miniszterelnök-jelöltje.

Október 18. Orbán bejelenti: Magyarország történetében először nyugdíjprémiumot fizet a kormány.

Október 23. A demokratikus ellenzéki pártok külön ünnepelnek.

Az MSZP, a DK, az Együtt és a Párbeszéd a koordinált indulásról tárgyal az egyéni választókeretekben.

NÉVMUTATÓ

A

Ady Endre 284
Alijev, Ilham 107
Áder János 192, 203, 210, 233, 336, 351, 357, 359, 360, 362
Ángyán József 140, 336
Antal Attila 34, 321, 338
Antall József 56, 78-80, 143, 273, 313
Árpád-ház 74
Augustinus, Aurelius 303

B

Babarczy Eszter 22
Babis, Andrej 263
Bächer Iván 22
Bajnai Gordon 18, 25, 78, 81, 131, 143, 175-177, 256, 321, 330, 339, 344, 345
Baka András 60, 329, 332, 348
Balázs Péter 268
Balog Zoltán 49, 336, 339, 340, 341, 343, 356
Balogh István (páter) 8
Balogh József 343
Balogh Zsolt 321, 352
Balsai István 47, 60, 324, 330
Baranyai László 204
Barroso, José Manuel 86, 323, 333, 335, 342
Bátorfy Attila 133
Bauer Tamás 22, 30-31, 75, 77, 79, 81, 187, 309
Bayer Zsolt 359
Bede Márton 30
Bene László 341
Békesi László 20, 78
Bell, Colin 192, 351
Belénessy Csaba 13

Bencsik András 195, 208, 246
Bethlen István 143
Bibó István 43, 73-74, 264, 284, 303
Bihari Mihály 59, 326
Bismarck, Otto 290
Blair, Tony 252
Bod Péter Ákos 280
Bodnár Zoltán 350
Bokros Lajos 78, 80-81, 343, 350
Borkai Zsolt 326, 361
Borókai Gábor 208
Botka László 21, 259-262, 266-268, 361, 364
Budai Gyula 19, 47, 324
Bundula István 32

C, CS

Cameron, David 232, 356
Chávez, Hugo 298
Chikán Attila 280
Churchill, Winston 213
Clinton, Bill 188
Clinton, Hillary 330, 360
Csaba László 280
Csanádi Mária 271, 296-297
Csányi Sándor 36, 156, 236, 308
Csárdi Antal 350
Császay Zsolt 18-19, 47, 326, 337, 355, 360, 363
Cselényi László 326
Csermely Péter 209, 246, 249
Cser-Palkovics András 58, 341
Csurka István 273
Czeglédy Csaba 363
Czunyiné Bertalan Judit 357

D

Darák Péter 60, 333
Daul, Joseph 343
Dávid Ferenc 137

Dávid Ibolya 7, 36, 50, 325, 328, 358
Demján Sándor 37, 236-237
Demszky Gábor 321, 338
Dessewffy Tibor 315
Deutsch Tamás 210
Dienes-Oehm Egon 60
De Gaulle, Charles 290
Détár Enikő 211
Dobson, William 298, 317
Domány András 321
Domokos László 61-62, 325

E

Eötvös József 281
Eötvös Károly 53, 115
Élő Gábor 58, 209
Erdogan, Recep 362, 363
Erdősi Lászlóné 358

F

Falus Ferenc 350
Farkas Ádám 61
Fazekas Sándor 50, 205, 231, 322
Fekete-Győr András 21
Fekő Ádám 254
Fellegi Tamás 50, 123, 200-201, 322, 333, 334, 336
Fenczel Richárd 48
Fenyvesi Zoltán 352
Ferenczi Krisztina 144, 148, 151
Flier János 145, 148, 231
Fodor Gábor 239
Fonyó Károly 207
Fukuyama, Francis 306

G, GY

Gajdics Ottó 208-209
Gajdos Róbert 124
Galambos Lajos 331

Garancsi István 151-153, 156, 229, 234, 308
Gergényi Péter 341, 355
Gesztli László 204
Giró-Szász András 190, 336, 340
Goodfriend, André 189, 192, 350
Gorbacsov, Mihail 25
Gömbös Gyula 143, 284
Göncz Árpád 27
Grósz Károly 30
G. Fodor Gábor 250, 252
Győri Tibor 249
György Bence 118
Györgyi Kálmán 15
Gyurcsány Ferenc 14-23, 39, 47, 56, 78, 80-81, 109, 131, 143, 171, 175, 177, 210, 260-261, 332, 337, 338, 361

H

Habony Árpád 190, 204, 243, 249, 251, 263, 353
Habsburg József 148
Habsburg I. Ferenc 304
Habsburg II. József
Habsburg V. Ferdinánd 304
Hadházy Ákos 139, 302, 343
Hagyó Miklós 33-34, 321, 323, 338
Hajdú János 327
Hajdú Tibor 20
Halasi Tibor 124
Halmai Gábor 53
Hamar Endre 160, 164
Handó Tünde 61
Hegmanné Nemes Sára 200
Hell Nagy István 23
Hende Csaba 50, 322, 354
Herényi Károly 325, 328, 358
Herman Ottó 231-232, 317
Hernádi Zsolt 156, 331, 344
Hild József 344
Hitler, Adolf 213, 283

Hollik István 251
Hopkins, Johns 68
Horn, Christoph 303
Horn Gyula 57, 80, 267, 287
Horthy Miklós 30, 143, 289-290, 305, 363
Horváth Ádám 49
Horváth Gergely 204, 207
Horváth Imre 188
Horváth Péter 204
Hunvald György 34, 327
Hunyadiak 74
Hunyadi János 224
Husszein, Szaddam 218

I

Ibrahim, Kaya 116
Ignotus 37
Imrédy Béla 284
Incze Miklós 283
Inglehart, Ronald 73
Iványi Gábor 349

J

Jagland, Thorbjørn 342
Jakab András 112
Janiczak Dávid 350
Járai Zsigmond 56, 62, 326, 334
Jeszenszky Géza 280-281
Juhász Miklós 61

K

Kádár János 25, 43, 75, 77, 82, 290-291, 305
Kaczynski, Jaroslaw 225, 307
Kadhafi, Moammer 218, 298
Kálmán Olga 243
Karas Mónika 59, 344
Károlyi Mihály 20
Keller Tamás 73
Kennedy, John 162

Kéri László 22
 Kész Zoltán 193, 352
 Kis János 23-24, 239
 Kiss Árpád 356
 Kiss István 356
 Kiss Péter 187
 Klebelsberg Kunó 363
 Kohl, Helmut 353
 Kondora István 207
 Konrád György 226
 Kopits György 62, 328
 Koppány 73
 Kornai János 271, 275-276, 288-289, 291-292, 306
 Kósa Lajos 85, 132, 190, 251, 323, 354
 Kovács Tamás 60
 Kölcsey Ferenc 79
 Körösenyi András 269, 273-275, 290
 Kövér László 198, 203-204, 210, 326, 350
 Köves Slomó 242
 Kubatov Gábor 232
 Kuncze Gábor 7, 35
 Kupa Mihály 80
 Kurtán Sándor 71
 Kurz, Sebastian 263

L

Laborc Sándor 331
 Lagarde, Christine 334
 Lakatos Benjámin 156
 Lakner Zoltán 211
 Láncki András 270, 280
 Láncki Tamás 250
 Lantos, Tom 331
 Lasztovicza Jenő 351
 Lázár-fivérek 127
 Lázár János 51-52, 90, 138, 166, 190, 199, 204, 231, 237-238, 327, 332, 333, 336, 348, 353
 Leisztinger Tamás 37

Lendvai, Paul 226
 Lenkovics Barnabás 350
 Le Pen, Marie 258
 Lezsák Sándor 326
 Linz, Juan 68
 Liszkay Gábor 207-209, 246-247, 249
 Lukács, John 113
 L. Simon László 206, 231, 337, 341, 348

M

Macron, Emmanuel 258, 263
 Magyar Bálint 35, 271, 282, 285-288
 Magyar György 350
 Magyari Péter 154
 Majtényi László 23, 117, 259, 361
 Mao Ce-tung 276
 Martonyi János 50, 322
 Matolcsy György 48, 62, 134, 234-235, 249, 322, 325, 328, 332, 339, 342, 356
 McCain, John 188
 Meciar, Vladimir 307
 Medgyessy Péter 16, 79
 Medveczky Balázs 58
 Medvegyev, Dmitrij 314
 Melia, Thomas 331, 333
 Mellár Tamás 280-281
 Mengyi Roland 359
 Merkel, Angela 192, 219, 225, 259-260, 263, 326, 343, 352
 Merkel, Wolfgang 306
 Mester Ákos 242
 Mesterházy Attila 35, 171, 176-177, 261, 321, 344, 345, 348, 349
 Mesterházy Ernő 321, 338
 Mészáros Lőrinc 140, 145-148, 168, 191, 204, 231, 234, 241-242, 246-249, 263, 308, 360
 Mészöly Kálmán 163
 Michels, Robert 287
 Michnik, Adam 8
 Miklósi Zoltán 69
 Milosevics, Slobodan 298

Molnár Anikó 211
Molnár Gyula 65, 345, 359
Molnár Oszkár 9
Mong Attila 118
Mráz Ágoston 253
Mubarak, Hoszni 106, 231, 298
Mussolini, Benito 283
Münchausen báró 261
M. Tóth Géza 351

N, NY

Nagy Ferenc 143
Nagy Imre 305
Nagy György 156
Nagy Zoltán 56, 61
Navracsics Tibor 49-50, 120, 193, 322, 349, 351, 358
Nemes Jeles László 357
Németh Lászlóné 50, 123, 128, 153, 201, 205, 207, 345
Németh Miklós 202
Németh Szilárd 251, 343, 361
Németh Zsolt 251
Niedermüller Péter 23
Nyakó István 358
Nyerges Zsolt 120, 123, 199-200, 204, 355

O

Obama, Barack 101, 189
Ókovács Szilveszter 332, 340
Ómolnár Miklós 249
Orbán Gáspár 151, 237
Orbán Győző 144
Orbán Ráhel 151, 157, 161-162, 164
Ormos Mária 283
Ostrogorski, Moisei 287
Oszkó Péter 18

P

Paár Attila 161, 164

Pad Ferenc 352
Palkovics László 357
Pallagi Ferenc 242
Palmer, Mark 190
Papcsák Ferenc 47, 324
Papp Csilla 351
Pecina, Heinrich 247-248
Pénzes Attila 159
Pethő András 200
Pető Iván 117
Pető Zsolt 356
Petőfi Sándor 43
Petykó Zoltán 204
Pharaon, Ghait 166, 168
Pintér Sándor 50, 166, 322
Pokol Béla 60
Polat, Adnan 163, 166
Polt Péter 15, 60, 234, 327
Post, Jerold 316
Pozsgai Imre 59
Pölöskei Gáborné 357
Puch László 49, 118
Pukli István 358
Puskás Ferenc 149-151, 347
Pusztai Zsuzsanna 207
Putyin, Vlagyimir 109-110, 112, 188, 193, 298-299, 301, 314, 345, 352, 361, 362, 363

R

Rahói Zsuzsanna 167
Rákosi Mátyás 144, 305, 310
Reding, Viviane 225
Rehn, Olli 333, 334
Rényi Pál Dániel 120, 197, 199, 201, 249, 251-253
Réthelyi Miklós 49, 322, 336
Rig Lajos 195
Ripp Zoltán 117
Rogán Antal 58, 190, 199, 204, 206, 237, 240, 250-253, 263, 336, 340, 354

Rudi Zoltán 58

S, SZ

Ságvári Bence 315

Safarov, Ramil 338

Salamon László 341

Sálig Gergő 348

Sanader, Ivo 331, 344

Sándor Iván 75

Sándor Mária 353

Sándor Péter 71

Sárközy Tamás 18, 50, 53, 269

Schedler, Andreas 295

Scheppele, Kim Lane 178

Schiffer András 47, 358

Schmidt Mária 242, 249

Schmitt Pál 62, 171, 323, 324, 325, 326, 330, 334, 336

Schultz, Martin 260

Schváb Zoltán 200

Semjén Zsolt 50, 331

Seszták Miklós 205

Simicska Lajos 32-33, 36, 43, 49-52, 59, 61, 105, 116-120, 123-136,
147, 156, 158, 190, 196-213, 245-246, 250, 252, 263-264, 302-303,
336, 351, 352, 354, 359

Simicskó István 354

Simon Gábor 346

Simor András 56, 62, 134

Sólyom László 27-28, 48, 60-61, 280, 321, 322, 324, 342

Soros György 252, 256, 264, 310, 362-364

Spéder Zoltán 32, 233, 236-238, 358

Staudt Gábor 350

Stepan, Alfred 68

Stumpf István 59, 200, 210, 326

Such György 25, 56

Sulyok Tamás 360

Szabó János 321

Szabó Máté 338, 342

Szájer József 61, 210

Szalai Annamária 59, 326

Szálasi Ferenc 144

Szalay Péter 60

Szanyi Tibor 9

Szász Károly 61, 325

Széles Gábor 246

Széll Bernadett 268

Széll Kálmán 49, 328

Szemerey Tamás 234, 249, 356

Szent Ágoston 303

Szent István 74, 105

Szentkirályi Balázs 377, 280

Szepessy Zsolt 346

Szerető Szabolcs 209

Szijjártó Péter 51, 86, 107, 190, 199, 206, 323, 356, 363

Szikszai Péter 209

Szilágyi Ákos 271, 291, 293-295, 318-319

Szili Katalin 11, 324, 329

Szily László 30

Szilvássy Zoltán 343

Szilvász György 328, 331, 344

Szőcs Géza 337

Sztálin, Joszif 213

Szűcs Jenő 74

T

Tállai András 354

Tarlós István 350, 361

Tátrai Miklós 47, 326, 337, 355, 360, 363

Tavares, Rui 102, 344

Teller Gyula 270, 280

Teng Hsziao-ping 276

Tiborcz István 157-167, 231

Tildy Zoltán 143

Tisza István 37, 143

Tisza Kálmán 143

Tóbiás József 349

Tito, Joszif 310

Torgyán József 79, 267

Tot, Jozsip 116
Tóth József 9
Tóth Károly 328
Tóth Mihály 53
Tölgyessy Péter 24-27, 269, 272-273
Török Gábor 21, 24, 269, 271
Trubnikov, Ilia 156
Trump, Donald 256-257, 259, 360
Turi Árpád 207
Tuzson Bence 250

U

Ungváry Rudolf 11, 271, 282-284
Urbán László 112, 280-282, 302

V, W

Vajna, Andy 129, 243, 248, 250, 308, 347, 355
Varga Mihály 51, 86-87, 323, 324, 336
Várhegyi Attila 251
Vas László 71
Vásárhelyi Mária 30-32, 127
Ven Csia-pao 330
Vida Ildikó 61, 124, 189, 325, 350, 354
Vidnyánszky Attila 339
Vitézy Tamás 37
Vona Gábor 241, 252, 360
Vultur Csaba 254
Weber, Max 313-314
Wekerle Sándor 312
Welsz Tamás 346

Z

Zakaria, Fareed 291
Zámbó Jimmy 211
Zárug Péter Farkas 270
Zuschlag János 33, 322
Zsoldos István 112

könyv a 2010-es választásoktól napjainkig követi nyomon a Fidesz kétharmados győzelme után kiépült új hatalmi rendszer működését. Ilyen értelemben monografikus igényű íródott, kézikönyvként is forgatható. A szerző választ arra, miért bukott el az 1989–90-es demokratikus átszervezéssel született harmadik Magyar Köztársaság. Kritikailag ismerteti az Orbán-rezsimről született különféle értelmezéseket, majd részletesen elemzi az orbáni uralom természetét, annak gazdasági és társadalmi vonatkozásaival együtt. Teszi mindezt történelmi távlatba helyezve, a geopolitikai összefüggésekre is figyelemmel. Természetesen a rezsim névadójának friss portréját is megrajzolja a szerző, kiegészítve az Orbán-família vagyonosodásának újabb részével. Mindez a tőle megszokott izgalmas, olvasmányos stílusban. A kötet végén részletes kronológia olvasható.

3780 Ft



Debreczeni
József

AZ ORBÁN-REZSIM 2010-20??

Debreczeni
József

AZ ORBÁN- REZSIM 2010-20??

